Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Isidori secretorum expositiones sacramentorum quaesitiones in Vetus Testamentum - Cod. Aug. perg. 247

Isidorus <Hispalensis>

[S.l.], [10./11. Jahrh.]

urn:nbn:de:bsz:31-58698

Visual Library

Ysidori breuissimus tractatus de spiritali
intelligencia librorum veteris testamenti scilicet
Genesis Exodi Leuitici Numeri Deuteronomii
Jhesu naue Judicum Regum
Esdre Machab

4

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Reichenau CCXLVII

M

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

... INCIPIT ... EPISCOPI

Historia sacrae legis non sine aliqua praenuntiatione futurorum gesta atque conscripta est. nec praeterea ad praefigurationis mysterium tam multiplex umbra rerum gestarum. sicut docens apostolus dicit; Lex figuram habet futurorum bonorum non ipsam imaginem rerum. proinde quaedam quae in ea figuraliter dicta uel facta sunt et sunt plena mysticis sacramentis adiuuante superna gratia in hoc opusculo exsequentes intexuimus ueterum ecclesiasticorum sententias congregantes uelut ex diuersis pratis flores lectos ad manum fecimus et pauca de multis breuiter perstringentes pleraque etiam adicientes uel aliqua ex parte mutantes offerimus non solum studiosis sed etiam fastidiosis lectoribus qui nimiam longitudinem sermonis abhorrent. breuis enim expositio succincta non facit de prolixitate fastidium. prolixa et occulta taedet oratio. breuis et aperta delectat. et quia iam pridem iuxta litteram a nobis sermo totus contextus est. necesse est ut praecedente historiae fundamento allegoricus sensus sequatur. Nam figuraliter quaedam ex his intelleguntur uere tamquam prophetica in dictis praecedentia futura. sane non omnia quae in lege et prophetiis scripta sunt mysteriorum aenigmatibus obteguntur sed propter ista quae aliquid significant. etiam quae nihil significant conectuntur. Sicut enim in citharis et huiusmodi organis musicis non quidem omnia quae tanguntur canorum aliquid resonant sed cordae. cetera tamen in toto citharae corpore ideo facta sunt ut esset ubi conecterentur et quo tenderentur illa quae ad cantilenae suauitatem modularetur artifex. Ita in his propheticis narrationibus quae obteguntur aut aliquid sonant in significatione futurorum aut si nihil sonant ad hoc interponuntur ut sit unde illa significantia tamquam sonantia conectantur. Has autem rerum gestarum figuras de mysticis thesauris sapientium ut praediximus depromentes in unam formam conpendio breuitatis contraximus in quibus lector non nostra leget. sed ueterum relegit. quod enim ego loquor illi dicunt. et uox mea ipsorum est lingua; sumpta itaque sunt ab auctoribus origene. uictorino. ambrosio. hieronimo. cassiano. augustino. fulgentio. ac nostri temporis.

Lib. augie maioris.

Insigniter eloquenti gregorio.

INCIPIUNT CAPITULA DE LIB[RO] ...

Praemissio operis ab exordio mundi usque ad expulsionem hominis de paradiso.

I. De operibus sex dierum

II. De paradisi conditione uel hominis

III. De praecepto di et persuasione serpentis.

V. De peccato primorum hominum siue supplicio.

VI. De cain et abel eorumque progenie.

VII. De arca siue de diluuio mundi.

VIII. Item de noe et benedictionibus eius in maximo minimo que con laus (filius)

VIIII. De nebroth gigante et confusione linguarum.

X. De egressu abrahe a chaldeis.

XI. De uictoria abrahe et de melchisedech

XII. De sacrificio abrahe et promissione di

XIII. De agar et circumcisione abrahae.

XIIII. De tribus uiris qui uenerunt ad ilicem mambrae.

XV. De sodomis et loth et filiabus eius.

XVI. De abimelech qui sarram ducere uoluit uxorem.

De natiuitate isaac et expulsione agar cum filio.

De eo quod obtulit abraham filium suum.

De isaac et rebecca.

De cetthura siue de morte abraham.

De eo quod isaac cum rebecca lusit.

De puteis quos fecit isaac.

De esau et iacob.

De scala quam in uisione uidit iacob et reliqua.

De lia et rachel et duabus famulis

De fuga iacob et rachel quae furata est deos patris sui

De lucta iacob cum angelo

De dina et partu rachel et incestu ruben.

De iuda quando dormiuit cum nuru sua.

De histori ioseph
De bene dictionibus patriarcharū.

Expliciunt capitula

Creatura caeli & terrae quomodo histo
rialiter ab exordio principii condita
sit legimus, sed qualiter in ecclesia spi
ritaliter a doctoribus accipiatur uideamus

IN PRINCIPIO FECIT DS CAELUM ET TERRAM

Principiū xps est. sicut ipse ait in euangelio ego sū principium
quod & loquor uobis; In hoc igitur principio fecit ds caelū. Id est
spiritales qui caelestia meditantur & quaerunt. In ipso fecit & carna
les qui terreni hominis necdū deposuerunt; Terra autem erat inanis
& uacua. terra scilicet carnis nostrae inanis erat & uacua priusquam
doctrinae acciperet formā & tenebrae erant sup faciem abyssi. quia
delictorū caecitas & ignorantiae profunda obscuritas corda nostra
tegebat. Sps autem di ferebatur sup aquas. Sps autem di sup cor
da nra tenebrosa & fluidū quasi sup aquas iam sup ferebatur.
In quo subsistentes requiesceremus cuiusque uiuifica remur
flatu & cuius unda ablueremur., Dixit quoque ds. fiat lux id est Inlu
minatio credulitatis appareat. Prima enim die lucē dedit quia fidē
prima est in conuersione fides. Unde & istud primū in praeceptis
mandatū est. Dns ds tuus ds unus est. propter quā fidē ipse dns etiam
uisibiliter in mundo apparere uoluit. lux autem ds iuxta praescientiae
suae gratiā diuisit iustos id est filios di & lucis a peccatoribus tamquam
a tenebris istosque uocans diem & illos noctē. Nā quia in ecclesia lux sunt omnes istos
ne iusti appellantur audi apostolū.
Fuistis inquid aliquando tenebrae nunc autem lux in dno., Deinde secun
da die disposuit ds firmamentū. Id est solidamentū scarū scripturarū.
firmamentū enim in ecclesia scriptura diuina intellegitur quia caelū plicabitur
sicut liber. Diuisitque sup hoc firmamentū aquas. Id est caelestes populos
angelorū. qui non opus habent hoc suspicere firmamentū ut legentes
audiant uerbū di. Uident enim eū semp & diligunt., Sed sup posuit ipsud
firmamentū legis suae sup infirmitatem inferiorū populorū. ut ibi

suscipientes cognoscant qualiter discernant inter carnalia & spiritalia
quasi inter aquas superiores & inferiores
Post haec die tertia collegit in unum aquas inferiores salsas. hoc est homi
nes infideles qui cupiditatum tempestate & temptationum carnalium fluctibus
quatiuntur & in se ipsis quasi amaritudo includuntur. Segregauitque
ab eis aridam populum scilicet fonte fidei sitientem obfixitque de hinc super
borum limites & coercuit eos. ne turbulentas iniquitatum suarum fluctibus
arida. id est animam sitientem dominum conturbent. liceatque ei germinare
bonorum operum fructus secundum genus diligentes proximum in subsidiis neces
sitatum carnalium habens in se semen secundum similitudinem. ut ex sua infirmi
tate conpatiantur ad subueniendum indigentibus. producens & lignum fortem
robore & fructiferum. id est beneficium ad eripiendum eum qui iniuriam patitur de ma
nu potentis & praebendo protectionis speciem ui bracculum ualido robore iusti iudicii.,
Deinde quarto die emicuerunt luminaria in firmamento legis infixa
id est euangelistae doctores & scripturae sacrae disputando cohaerentes &
omnibus inferioribus lumen sapientiae demonstrantes. protulit etiam simul
& ceteram micantium siderum turbam, id est diuersarum uirtutum in ecclesia
numerositas quae in huius uitae obscuritate tamquam in nocte refulgentes diuidant
in hoc firmamento scripturae sensibilia & intellegibilia quasi inter lucem
perfectorum & tenebras paruulorum & sunt in signis uirtutum & miraculorum.
sunt etiam in tempora & in annos. quia praedicatores propriis temporibus ui
uunt & transeunt. uerbum autem domini manet in aeternum, Quare autem primo
terra germinauerit deinde facta sunt luminaria. Nisi quia post opera bona
uenit inluminatio lucis ad contemplandam speciem supernae uirtutis.,
Inter haec die quinta facta sunt in aquis reptilia animarum uiuarum
homines scilicet renouati in uita per baptismi sacramentum. facta sunt
& uolatilia. id est sanctae animae ad superna uolantes
VI Post haec sexta die producit terra animam uiuam quando caro nostra
abstinens ab operibus mortuis uiua uirtutum germina parturit. Secundum
genus scilicet suum. id est uitam imitando sanctorum sicut apostolus ait. Imita
tores mei estote, Secundum nostrum quippe genus uiuimus quando in opere
bono sanctos uiros quasi proximos imitamur.

Deinde produxit terra bestias homines in potentia terrena sive servientes superbie similiter et pecora fideles in simplicitate vite invenies serpentes quoque innoxios. scos scilicet et viros astutia vivacitate bonum a malo discernentes ac in quantum fas est reptando scrutantes terrena per que intellegant sempiterna. Nonnullos etiam venenosos qui se huius mundi terrenis cupiditatibus conlocant. Post haec fecit deus hominem ad imaginem suam perfectum scilicet et virum qui non quidem libris et scorum virorum imitando sed ipsam veritatem contemplabiliter intuendo operatur iustitiam ut ipsam intellegat et sequatur. ad cuius imaginem factus est veritatem. Iste etiam accepit potestatem piscium maris et volatilium caeli pecorumque. ferarum quoque atque repentium qui spiritalis quisque effectus est et deo similis factus secundum apostolum iudicat omnia. Ipse autem iudicatur a nemine. Quod vero sequitur masculum et feminam fecit eos. In ecclesia spiritales et oboedientes ostendit quia sicut viro subdita est mulier sic et spiritali et perfecto viro obediens est is qui minus perfectus est. sicut apostolus ait. Rogamus vos fratres ut cognoscatis eos qui in vobis laborant et praesunt vobis in dno. Dicitur enim eis crescite et multiplicamini. Sive in linguis. Sive in spiritalibus intellegentie gradibus. ut dominentur corruptionis intellectu omnium carnalium perturbationum quasi in [gap] sensibilium animantium. Omne autem herbam seminale et [gap] omne lignum fructuosum quod datum est hominibus in es[gap]cam fideles sunt ·necessitatibus· De oblationibus suis scorum communicantes. [gap] unde apostolus ait. Nam si in spiritalibus parvulis perfecti facti sunt gentiles. debent et carnalibus ministrare eis. haec sunt fructifera ligna. In istis ergo gradibus in quibus clarent diebus vespera est ipsa perfectio singulorum operum et mane inchoatio sequentium.

P[ost] istorum ... quasi sex dierum opera bona valde speret homo qui deinceps constituitur in paradiso spiritali quod significatur vita beata ubi fons est sapientie divisus in quatuor partes virtutum ubi edat lignum vite gratiam ubi valet disciplinas morum quarum fructus lignorum carpat. Est namque paradysus vita beatorum. Quatuor flumina quatuor virtutes. ligna eius omnia spiritales disciplinae. lignorum fructus mores piorum. Lignum vitae ipsa bonorum omnium mater sapientia est. De qua scriptum est salamone dicente lignum vitae est his qui adprehendunt eam et qui tenuerit eam beatus. Lignum scientiae boni et mali

trāsgressi est mandati experimento. Actenus sex dierū opera qualiter
In ecclesia spiritali intellegantur explicata sunt. Deinde quid per
singula saeculi significent subiciendū est.

Sex diebus eo consumauit d̄s omnia opera sua & septimo requieuit.
Sex aetatibus humanū genus In hoc saeculo per successiones tēporum dī opera
Insigniunt. Quarū prima est ab adā usque ad noe. secunda a noe usque
ad abrahā. tertia ab abrahā usque ad dauid. quarta ad dauid usque
ad transmigrationē babiloniae. quinta deinde ad humile aduentū dn̄i
nostri ihu xpi. Sexta quae nunc agitur usquequo mundus finiatur. donec
excelsus ueniat ad iudiciū. septima uero intellegitur in requie scōrum
quae scilic& uesperū non hab& quia eā iam nullus terminus claud&.
Pergamus ergo breuiter per has mundi omīs aetates replicantes ordinem
tēporum eorūm istacte eius differentias distinguamus.

i. Primo enim saeculo factus est quasi lux homo in paradyso. In qua aetate filios di
a filiis hominum nomine diuidit d̄s a filiis hominū quasi a tenebris. fit que huius
diei uespera diluuiū. Secundū saeculū factū est quasi firmamentū inter
aquā & aquā arca in qua illa quae natauit inter pluuiā & maria. huius
uespera fit con … fusio linguarū.

iii. Tertium … saeculū factū quando separauit populū
suū a gentibus … per abrahā discernens eū quasi aridā ab aquis
… terra & germ … herbarū atque lignorū id est scōs & fructū
… scripturarū. huius uespera fuit peccatū & malicia pessima regis saul.

Inde quartū saeculū coepit a dauid quādo constituit d̄s luminaria in firmamento caeli. Id est splendorē regni tāquā solis excellentiā & in lunae speciē
obtemperantē sibi quasi sinagogā. & stellas principes eius. cuius aetatis fit uespera
in peccantis regibus quibus gens illa meruit captiuari in babiloniā.

v. Porro quinto saeculo. id est in transmigratione babiloniae facta sunt quasi
animalia in aquis & uolatilia caeli. quia tunc iudaei inter gentes tanquā in mari
uiuere coeperunt nec habebant stabile locum tanquā uolantes aues. huius diei quasi
uespera est multiplicatio peccatorū in populo iudaeorū quando sic excaecati sunt
ut etiam dn̄m ihm non possint agnoscere.

Iam sextum saeculum fit in aduentu dn̄i nr̄i ihu xpi. Nā sicut in illa sexta die

primus homo adam de limo terrae ad imaginem dei formatus est. sic in ista sexta
saeculi aetate secundus adam id est christus in carne de maria virgine natus est.
ille in animam viventem hic in spiritum vivificantem. Et sicut in illa die facta anima
viva sic et in isto saeculo vitam desiderantes aeternam. Et sicut in illa sexta die
serpentium et ferarum genere terra produxit. Ita et in hac sexta aetate saeculi
gentes vitam appetentes aeternam aecclesia generavit. quae etiam sensu vas petro
ostensum manifestavit. Et quemadmodum illa die creatus masculus et femina.
sic in ista saeculi aetate manifestatur christus et ecclesia. Et sicut praeponitur
homo in die illa pecoribus serpentibus et caeli volatilibus, Ita et christus in hac aetate
saeculi gentibus populis et nationibus ut ab eo regantur vel carnali concu
piscentiae deditis sicut pecora vel terrena curiositate obscurati
quasi serpentes. vel elati superbia quasi aves. Et sicut in illa die pascebatur
homo et animalia quae cum illo sunt herbis seminalibus et lignis fructiferis
et herbis viridibus. sic in ista aetate spiritalis homo qui bonus minister est
ihesu christi cum ipso populo spiritaliter pascitur sanctarum scripturarum alimentis
et lege divina. Ad concupiscendam fecunditatem rationum atque ser
monum tamquam herbis seminabilibus partim ad utilitatem morum con
versionis humanae tamquam lignis fructiferis partim ad vigorem fidei spei et
caritatis in vitam aeternam tamquam herbis viridibus quae nullo aestu tribu
lationum arescunt sed spiritalibus cibis. sic istis alimentis pascitur ut multa
intellegat. Carnalis autem id est parvulus in christo tamquam pecus dei in multa intellegat
credat quae intellegere nec dum potest. tamen eosdem cibos omnis habent
huius autem aetatis quasi vesperam utinam nos non inveniat. Illa est enim
de qua dominus dicit. putas veniens filius hominis inveniet fidem super terram.
VII Post istam vesperam fit et mane cum ipse dominus in claritate venturus est. tunc re
quiescent cum christo ab omnibus operibus suis hi quibus dictum est estote perfec
ti sicut pater vester qui in caelis est. Tales enim faciunt opera bona valde.
post talia enim opera speranda est requies in die septimo quae vesperam non
habet. Sequitur hinc recapitulatio universae conditae creaturae. Istae
generationes caeli et terrae quando creatae sunt in die quo fecit deus caelum et ter
ram et omne virgultum agri omnemque herbam regionis antequam esset super terram
Superius septem dies numerati sunt. Nunc unus dies dicitur quo [illegible]

caelum et terram et omne uirgultum agri et omnem herbam regionis. huius diei Nomi
ne secundum propheticam omne tempus huius uitae significatur In quo caelum
et terra factum. Id est In quo creaturae uisibiles disponuntur administrandum
atque existunt. Sed quid sibi uult quod nunc nominato caelo et terra adiecit uir
gultum agri et herbam regionis. et tacuit cetera quae sunt In caelo et terra uel etiam
In mari. nisi quia per uirgultum agri Inuisibilem creaturam demonstrat Intellegi
sicut est anima. dicta autem uirgulta propter uigorem uitae. herba propter eandem
uitam nequaquam arescentem. Deinde quod addit antequam esset super terram.
Intellegitur antequam anima peccaret. terrenis enim cupiditatibus sordida
tamquam super terram ... nata uel super terram esse recte dicitur. unde
et ad ... dit. Nondum enim pluerat deus super terram. quasi aperte dice
ret. antequam ... peccaret anima nondum nubibus scripturarum pluuiam
doctrinae dominus ad animam Inrigandam concesserat. Nondum propter homi
nes quietterra dominus noster nebulam carnis nostrae adsumpserat per quod im
effudit brem sanctum euangelii largissimum Infudit. quod uero subiunxit. et homo
non erat qui operaretur terram. quia nullus homo operatus est In uir
gine unde natus est xps. ipse est enim lapis de monte abscisus sine manibus.
Id est absque coitu et humano semine de uirginali utero quasi de monte
humanae naturae et substantia caesus abscisus. Sed fons ascendebat et ra
Inrigans superficiem uniuersae terrae. terra mater uirgo domini maria rectis
sime accipitur. De qua scriptum est. aperiatur terra et germinet saluatorem.
quam terram Inrigauit spiritus sancti fons et aqua In euangelio nomine
significatur.

III Formauit igitur dominus hominem de limo terrae. Id est factus est xps iuxta
quod ait apostolus ex semine dauid secundum carnem tamquam de limo terrae.
Et Inspirauit In faciem eius spiraculum uitae. Itaque Infusione spiritus sancti quo perunctus est
hominem xpm. et factus est homo In animam uiuentem scilicet ut qui perfectus erat
deus perfectus crederetur et homo. Plantauerat enim dominus deus paradisum uolup
tatis a principio. paradysus ecclesia est. Sicut enim de illa legitur In canticis
canticorum. ortus conclusus soror mea; a principio autem paradisus plantatur
quia ecclesia catholica a xpo qui est principium omnium condita esse cognoscitur.
Fluuius de paradyso exiens Imaginem portat xpi de paterno fonte fluentis

qui inrigat ecclesiā suā uerbo predicationis & dono baptismi de quo bene
per prophetā dicitur. dns ds noster fluuius gloriosus exiliens in terram
sitientē. Quattuor autē paradisi flumina quattuor euangelia sunt
ad predicationē in cunctis gentibus missa; Ligna fructifera omš
sci sunt. fructus eorū operatio eorū. Lignū uitę scš scorū uitque xps adque
quisque si porrexerit manū uiuet in aeternū. Lignū autē scientię boni
& mali propriū est uoluntatis arbitriū. quo in medio est positū ad di
noscendū bonū & malū. De quo qui relicta gratia di gustauerit
morte morietur. Tulit igitur ds hominē & posuit eū in paradysū.
ad sup sit ds carne factus est caput ecclesię. ut operaretur & custodi
ret illud. Id est ut uoluntate patris ex omnibus gentibus ecclesiā ad im
pleret. atque inpleretur sermo quē dns dixit. ego seruabā eos in nomi
ne tuo quos dedisti mihi custodiui; Dixit quoque ds. non est bonū esse ho
minē solū. arguantur heretici qui xpm solū hominē putant & non etiam
dm. faciamus ei adiutoriū simile. quia in ipso homine suscepto ecclesia adiutorē
do copulata est. Appellauit autē adā nominibus suis cuncta animan
tia & uolatilia caeli & bestias terrę. significans gentes quę saluę fie
rent in ecclesia & per xpm nomen erant accepturę quod prius non habu
erant. sicut scriptū ē. & uocabo seruos meos nomine alio; adā uero
non inueniebatur adiutor similis eius. utique quē quāuis fidelis aut
iustus sit quisque xpo tamen equari non potest. quis enim inquid mo
yses similis tibi in dis dne. Nā & dauid ait. Speciosus forma pre
filiis hominū. Nemo enim poterit a morte genus humanū liberare
& ipsā mortē superare nisi xps. sicut apocalipsis ait. Nemo inuen
tus est dignus neque in celo neque in terra neque infra terram
aperire librū. Inmisit ergo ds soporē in adā. cū obdormisset tulit
unā de costis eius & edificauit costā quā tulerat dns de adā in mulierem
Dormiuit adā & fit illi mulier de latere. patitur xps dormit in
cruce pungitur latus lancea & profluunt sacramenta quibus sanguinis
formetur ecclesia. hanc dormitionē cantat propheta dicens. ego dormiui
& requieui & resurrexi quod dns suscitauit ceptione; Sequitur. & posuit pro ea carnē.
sicut & xps posuit carnē suā moriendo in patibulo crucis pro ecclesia

Dixit que adã. hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea. Quia sive
sci spiritales & fortissimi in temptationibus. sive minus pfecti utrique unu
corpus xpi sunt & una ecclesia. haec uocabitur uirago quo de uiro sumpta est.
sic & xpo ecclesia. pro nomen datu xpianu quae de eius latere sumpta est. Haec
igitur omnia facta sunt in figura quae erant in ecclesia profutura.
Qua obre relinquet homo patre suu & matre & adherebit uxori suae
& erunt duo in carne una. hoc interpretans apostolus ait. hoc aute dico in xpo
& ecclesia. ergo quod p historia impletu est in ada p prophetia significat
in xpo qui reliquit patre cu dicit. ego a patre exiui & ueni in hunc mundu.
Reliquit & matre. id est sinagoga ueteri testamento carnaliter inherente
quae illi erat mater ex semine dauid secundu carne & adhesit uxori suae.
Id est ecclesiae ... ut pace noui testamenti essent duo in carne una. quia cu
sit ds apud patre p que facti sumus. factus est p carne particeps noster ut illius
capitis corpus esse possimus. Post haec uocatur eua uita & mater uiuoru quae
de eius latere facta est. & dicit dns in euangelio. Si quis non manducauerit
carne mea & biberit sanguine meu. non habet in se uita. Iam de hunc pceptu
quod accepit figuraliter xps nos accepimus in illo. quia unusque xpianus
Non incongrue gestat psona xpi dicente ipso dno. quae fecistis uni ex minimis
istis mihi fecistis. Dicitur ergo illi ex omni ligno paradysi comedes de ligno
aut scientiae boni & mali ne comedas.

IIII Praecipitur enim nobis ut fruamur omni ligno paradysi quo signifi
cantur spiritales diliciae. fructus aut sps est caritas gaudiu pax longa
nimitas. benignitas. bonitas. mansuetudo. continentia. Sicut dicit
apostolus & non tangamus lignu in medio paradysi plantatu scientiae
boni & mali. Id est non uelimus sup bi rede natum arbitriu ... qui e mediae
ut decepti post scientia experiamur & malu.

V Serpens aut ille sapientior omniu bestiaru. Indicat diabolu qui inde
serpens dicitur quod uolubili uersetur astutia. sed quid est quod ipse
p mulierem decepit & non p uiru. Quia non potest ratio nostra seduci ad
peccandu nisi praecedente delectatione in carnali infirmiori affectu
qui magis debet obtemperare rationi tamqua uiro dominanti. hoc enim
in uno quoque homine geritur in occulto quoda secreto que coniugio.

suggestione quippe serpente accipiamus mulier e uero animale corporis
sensu rationem aut uiru. Ergo quando occurrit mala suggestio quasi ser
pens loquitur. Sed si sola cogitatio oblectetur illius suggestionis & re
frenante ratione consensus explendi operis non succedat. Sola muli
er uidetur comedisse inlicitu. quod si ipsud peccatu etiam & mens
perpetrandu decernat. Iam uir deceptus est. Iam mulier cibu dedisse uiro
uidetur. In celebris enim consentire de ligno prohibito manducare
est. Tunc quippe iure a uita beata tamquam a paradiso expellitur
homo peccatu q: ei inputatur etiam si non sequatur effectus. quia & si non
est in factis culpa in consensione tamen reus tenetur conscientia. haec
secundu anagogen; ceteru lyteram & afora poterit callidus serpens iste
hereticoru uersutiam designare. Nonnulli enim loquacius atque subti
lius promittunt inlicita curiositate secretorum adapertionem atque
scientiam boni & mali & in ipso homine tamquam in arbore quae
plantata est in medio paradisi eam dinoscentiam demonstrare. contra
hunc serpentem clamat apostolus cu dicit. metuo ne sicut serpens
eua seduxit astutia sua sic et sensus uri corrumpantur. Seducitur uerbis hu
ius serpentis carnalis nostra concupiscentia & p illa decipitur xpianus
ada non xps. Dicit ergo iste ad mulierem. Cur precepit uobis ds ut non
mederetis ex omni ligno paradisi. Sic & hereticoru curiosa cupiditas.
Sic predicatores prauitatis addiligenda erroris fallatiam auditoru carna
lium cordi succendunt. dicentes. quare fugitis scientiam habere latentem.
Noua semper exquirite boni malique scientiam penetrate.
Unde est illud apud salomonem mulier illa hereticoru speciem tenens
dicit. Aque furtiue dulciores sunt. & panis absconditus suauior est. sub
iecit. Deinde idem serpens. quacumque die comederitis. statim
aperientur oculi uri & eritis sicut dii scientes bonu & malum.
Sic & omnes generaliter heretici diuinitatis meritum
profitentur scientie pollicitatione decipiunt & re
prehendunt eos quos simpliciter credentes inuenerint. & quia omnino
carnalia persuadent quasi ad carnalium oculoru adapertionem conantur
adducere ut interiores oculi obscurentur. Uidet igitur mulier quod bonum

erit & lignum tulitque de fructu illius & comedit · Mulier comedit antea non uir.
Ideo quia carnales facilius persuadentur ad peccatum. Nec tam uelociter spiri-
tales decipiuntur. & dedit uiro suo & comedit. utique quia post de-
lectatione carnalis concupiscentiae nostrae & iam mens nostra subicitur
ad peccandum. Cumque cognouissent se esse nudos. consuerunt folia fici
& se contegerunt. qui seculum asperum conplectuntur qui per pruriginem regionem uolup-
tatis carnalis arcentur. quique decepti heretica prauitate & gratia dei nudati
tegumenta mendaciorum tamquam folia fici colligunt facientes sibi subcinc-
toria prauitatis cum de deo uel aecclesia mentiuntur; Cumque audissent
uocem dei deambulantis in paradyso ad auram post meridiem. Deambulat
deus in illis & non stat · quia stabiles in eius praecepto non perseuerant.
Et bene ad auram post meridiem · quia iam ab eis aufertur lux illa feruentior
ueritatis adpropinquantibus errorum tenebris; absconderunt se a fa-
cie dei in medio ligni paradysi. In medio namque ligni se abscondit
qui auersus a praecepto creatoris in erroris atque arbitrii sui uolup-
tatibus uiuit. Uocauitque dominus adam ubi es. hic ostendit quasi quem a fide
uel bonis operibus ad mendacia sua desideriaque labuntur. Non
despicit illos deus. sed adhuc ut redeant per patientiam uocat qui non uult
mortem peccatoris donec conuertatur & uiuat. ergo non est desperandum quibus-
libet peccatoribus dum et ipsi impii ad spem indulgentiae prouocentur.
Dicitur autem post haec serpenti maledictus eris inter omnia animantia super
pectus tuum & uentrem gradieris. Nomine ~~autem uentris~~ pectoris significatur superbia
mentis. Nomine autem uentris significatur desideria carnis. his enim duabus
rebus serpit diabulus eos quos uult decipere. Id est aut terrena cupi-
ditate & luxoria aut superbiae insana ruina. & terram manducabis
id est ad te pertinebunt quos terrena cupiditate deceperis omnibus diebus
uitae tuae. ut est omni tempore quo agis hanc potestatem ante illam ultimam
poenam iudicii. Inimicitias ponam inter te & mulierem semen tuum & semen
illius. semen diabuli peruersa suggestio est. Semen mulieris fructus
boni operis. quo peruersae suggestioni resistitur. Ipsa caput illius con-
teret si eum mens in ipso initio male suggestionis excludit. Ille insidiabitur
calcaneo eius. quia mentem quam prima suggestione non decipit decipere.

Infinem tendit. quidam autem hoc quod dictum est
inimicitias ponam inter te et mulierem. de virgine
ex qua dominus natus est intellexerunt. eo quod illo tempore
ex ea dominus nasciturus ad inimicum devincendum et ad mor
tem cuius ille auctor erat destruendam promittebatur.
Sicut in david scriptum est. de fructu ventris tui ponam
super sedem tuam. Nam illud quod subiunctum est ipsa con
teret caput tuum et tu insidiaberis calcaneum eius hoc
de fructu ventris mariae qui est christus intellegunt.
Id est tu eum subplantabis ut moriatur. ille autem victa
resurget et caput tuum conteret quod est mors. Sicut
david dixerat ex persona patris ad filium. Super
aspidem et basiliscum ambulabis et conculcabis leonem
et draconem. Aspidem dixit mortem. basiliscum
peccatum. leonem antichristum. draconem diabolum.
De poena autem mulieris quid significat quod ei
dicitur. In dolore paries filios. Nisi quia voluptas
carnalis cum aliquam malam consuetudinem vult
vincere patitur in exordio dolores. atque ita per
meliorem consuetudinem parit bonum opus quasi
filios; quod vero adiecit. Et conversio tua ad virum
tuum et ipse tui dominabitur. hoc significat quod illa
voluptas carnalis quae cum dolore reluctaverat ut faceret con
suetudinem bonam. iam ipsis erudita doloribus cautior fit et necor
nat obtemperat rationi et libenter servit quasi viro iubenti;
Vocaturque dehinc mater vivorum. Id est recte factorum quibus
contraria sunt peccata quae nomine mortuorum significantur.
Iam vero sententiam quae in virum infertur. ratio nostra arguatur. quae
et super peccati concupiscentia seducta est a paradyso beati

h beatam que paradisi nomine significatur. possit q. ali

ta dimissis remota habet & maledictiones terrenę operationis habet & dolores temporalium curarum quasi spinas & tribulos; Sic tamen dimittitur paradyso beatitudinis ut operaretur terram. Id est ut in corpore isto laboret & colloc& sibi meritum redeundi ad uitam quando manum porrigere ad arborem uitę & uiuere in ęternum; manus autem porrectio bene significat crucem uel cruciatum poenitentię per quem uita ęterna recuperatur; accipit etiam tunicam pelliciam diuino iudicio quo nomine corporis mortalitas significatur in historia. allegoria autem carnalibus sensibus abstracti uoluptates quę carnaliter uiuentem diuina lege consecuntur contegunt. qui si aliquando ad dominum non conuerterit. per flameam frameam id est per tribulationes temporales peccata sua cognoscendo & gemendo. & per cherubin id est per plenitudinem scientię quod est caritas. perueni& ad arborem uitę ex parte in & uiuet in ęternum. Cherubin namque plenitudo scientię interpretatur. framea uero uersatilis posita ad custodiendam uiam ligni uitę temporales poenę intellegunter. Nemo enim potest peruenire ad arborem uitę. Nisi per has duas res tolerantiam uidelic& molestiarum & plenitudinem scientię. Id est per caritatem dei & proximi. plenitudo enim caritas est legis; adam uero cognouit uxorem suam quę concepit & peperit. cain. rursumque peperit fratrem eius abel. Natiuitas filiorum duorum adam. similitudinem habet duorum populorum qui erant diuisi temporibus ad fidem uenturi pari opere & dissimili caritate ante dominum

VII F uit autem abel pastor ouium & cain agricola. Sed sicut cain sacrificium ex terrę fructibus reprobatur. abel autem sacrificium ex omnibus & carum adipe suscipitur. Ita noui testamenti fides ex innocentię gratia dominum laudantis. ueteris testamenti terrenis operibus anteponitur itq. Dixit dominus ad cain. Si recte offeras & recte non diuidas peccasti. quia & si antea iudęi recte illa fecerunt. In eo tamen infidelitatis rei sunt quia christo ueniente iam tempus noui testamenti a tempore ueteris testamenti non distinxerunt. Quia si ob temperas sicut cain. deo dicenti quiesce sub te erit

appetitus eius & tu dominaberis illius. ad se conuersus & pecca
tum suum sibi hoc tribuens & confidens deo atque adiutus indulgentiae
gratia ipse peccato suo dominaretur. non illo sibi dominante seruus
peccati fratrem occideret innocentem. sic & iudaei in quorum figura haec ge
rebantur si quiescerent a sua perturbatione & tempus salutis per gra
tiam in peccatorum remissione cognoscentes audirent xpm dicentem non ueni
uocare iustos sed peccatores in paenitentiam. tunc ad se conuerterent pec
catum suum in confessione. sicut in psalmo scriptum est medico dicente.
Ego dixi domine miserere mei sana animam meam quia peccaui tibi. eoque
peccato quamdiu in eorum corpore esset & adhuc mortali per spem gratiae
liberi dominarentur. nunc autem ignorantes dei iustitiam & suam uolen
tes constituere elati de operibus legis non humiliati de peccatis suis
non quieuerunt. Sed offenderunt in lapide offensionis. & exarserunt
iracundia aduersus xpm cuius opera uiderent deo accepta esse doluerunt
Itaque post haec occiditur abel minor natu a fratre maiore natu oc
ciditur xps caput populi minoris natu a populo iudeorum maioris natu ille in
campo iste in caluariae loco. Interrogat deus cain. Non tamquam ignarus
eum a quo discat. Sed tamquam iudex reum quem puniat & dicit ubi sit frater
eius. Respondit ille nescire se nec eius se esse custodem. usque nunc quid
nobis respondent iudaei cum eos uoce dei hoc est sanctarum scripturarum uoce interrogamus
de xpo. illi nescire xpm respondent. fallax enim cain ignorantia iudeorum quę dicunt
est falsa negatio. essent autem quodammodo xpi custodes si xpianam fidem
accipere & custodire uoluissent. Dicit deus ad cain quid fecisti uox sanguinis
fratris tui clamat ad me de terra. Sic arguit in scripturis sanctis uox
diuina iudeos. habet enim uocem magnam sanguis xpi in terra cum eo
accepto ab omnibus gentibus respondetur. Amen.
Haec est uox clara uox sanguinis quam sanguis ipse exprimit ex ore
fidelium eodem sanguine redemptorum. Dixit deus ad cain maledictus
eris a terra quae aperuit os suum & suscepit sanguinem fratris tui
de manu tua. Maledictus est enim populus iudeorum infidelis

∴ accipere sanguinem xpi qui effusus ÷ in remissionem peccatorum

a terra · id est ab ecclesia quae apperuit os suū In confessione peccatorum ∴
omnium de manu psecutoris nolentis esse sub gratia sed sub lege.
ut esset ab aecclesia maledictus · id est ut ostenderet eū aecclesia ma
ledictū · testificante apostolo. quicūque enim ex operibus legis sunt
sub maledicto sunt legis · ; Cū operatus fueris eā non dabit tibi
fructus suos · In ipsa enī terra quā xps portauit · id est In eius carne
ipsi operati sunt salutē nostrā crucifigēdo xpm qui mortuus est
propt delicta nrā · Nec tamen eis dedit eadē terra uirtutē suā
quia non iustificati sunt uirtute resurrectionis eius · qui resurrexit
propt iustificationē nrām qui & si crucifixus est ex Infirmitate nrā
sed uiuit In uirtute dī · haec est ergo uirtus terrae illius quā non
ostendit Impiis & Incredulis. unde nec resurrexit gentibus eis a quibus erat cruci
fixus apparuit. tāquā cain operanti terrā ut granū illud seminar& ur.
uagus & profugus siue ut In septuaginta scriptū est. gemens & tremens
eris In terra; Nunc ecce quis non uideat. quis non agnoscat In tota ter
rā quacūque dispsus est Ille populus. quomodo sit uagus lugen
tibus & pfugus ab hierusalē. Quomodo gemat merore amissi regni.
tremeat timore sub Innumerabilibus populis xpianis. Ideoque respon
dit dicens · maior est Iniquitas mea quā ut ueniā merear ecce eicis me
hodie a facie terrae & a facie tua abscondar & ero uagus & pfugus
In terra · Igitur omnis qui Inuenerit me occid& me · Uere Inde uagus
& pfugus gemit & tremit & iam ne regno terreno pdito ista uisibili
morte occidatur. ; Hanc dicit maiorē causam quā illa quod ei terra
nō reddat uirtutē suam ne spiritaliter moriatur · Carnaliter
enī sapit & abscondit a facie dī · Id est iratū habere dm graue non
putat. sed hoc tim& ne Inueniatur & occidatur · carnaliter enī sapit
tāquā operans terrā · cuius uirtutē non accipit. sapere aut secundū
carnē mors est quā ille non Intellegens amisso regno. & corporale morte gemit
tremit · Sed quid ei respondit dns nequaquā ita fi& sed omnis qui occi
derit cain septuplū punietur. sicut septuaginta transtulerunt septē

uindictas exsoluet. Idest non sic quomodo dicis non corporali morte
interibit gens impiu carnalium iudeorum. qui eum quem occiderint septem
uindictas exsoluet. Idest auferet ab eis septem uindictas quibus alli
gati sunt propter reatum occisi xpi. hoc toto tempore quod septenario dierum
numero uoluitur magis quia quia non interiit gens iudea satis apparet
fidelibus xpianis. Sed sola dispersione meruerunt iuxta quod ait scriptura
Ne occideris eos ne quando obliuiscantur legis tuae. disperge illos in uir
tute tua et depone eos. Posuit dominus cain in signum ut non eum interficeret
omnis qui inuenisset eum. hoc re uera mirabile est quemadmodum omnes
gentes quae a romanis subiugate sunt in ritu romanorum sacrorum tran
sierint. ea que sacrilegia obseruanda et celebranda susceperint. gens autem
iudea siue sub paganis regibus siue sub xpianis non amisit signum legis
et circumcisionis suae quo a ceteris gentibus populisque distinguntur.
Sed omnis imperator uel rex qui eos in regno suo inuenit cum ipso signo eos
inuenit et non occidit. Exiit ergo a facie domini et habitauit in terra naith
quod dicitur interpretatum commotio siue instabilis et fluctuans et sedis
incerte. contra quod malum dei rogatur in psalmo ne dederis in motu pedes
meos et manus peccatorum non moueant me. Nunc uero et iudaei
et omnes qui diuersis erroribus contumaces sunt resistendo ueritati
uenundati exeunt a facie domini. Idest a misericordia dilectionis eius
uel a participatione lucis eius et habitant profugi in terra com
motionis. Idest in carnali conturbatione contra iocunditatem
dei. hoc est contra aeden quod interpretatur epulatio. ubi est plantatus
paradysus. Cognouit autem cain uxorem suam et concepit et peperit
enoch. et aedificauit cain ciuitatem. Quid ergo sibi per figuram uult
quod impiorum progenies ciuitatem in ipsa mundi origine con
struxit. Nisi quod noueris impios in hac uita esse fundatos. Sanctos
uero hospites esse et peregrinos. unde et abel tamquam peregrinus
in terris. Idest populus xpianus Non condidit ciuitatem.
superna enim sanctorum ciuitas quamuis hic pariat ciues in quibus peregri nat

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

donec regni eius tẽpus adueniat. aedificauit autẽ ex nomine filii
sui enoch iste (filius) in cuius nomine condita est enoch. Idest terres
tris hierusalẽ quod interpretatur possessio. significat ipsam (istam)
ciuitatẽ & initiũ & finẽ habere terrenũ ubi nihil plus quã quod
cernitur speratur. Porro enoch genuit. irad. & irad genuit
maiuiahel. & maiuiahel genuit mathusahel. & mathu
sahel genuit lamech. qui accepit duabus uxores. nomen unius
ada & nomen secundae sella. Notandũ autẽ quod in pgenie
seth. nulla ibi pgenita femina nominatim exprimitur.
Nisi tantũ in pgenie cain femina cõmemoratur quod signi
ficat terrenã ciuitatẽ usque sui in fine carnales habitaturã
generationes quae maris ac feminae pu coniunctione proueniunt.
Dixit quoque lamech uxoribus suis audite uerba (mea) & auscul
tate sermonẽ meũ quo occidi uirũ in uulnus meũ & adules
centulũ in liuorẽ meũ septies uindicabitur de cain. de lamech
autẽ septuagies septies. Iam alibi secundũ historiã dictũ ẽ
eo quod ab adã usque ad xpm septuaginta & septẽ generationes
inueniantur in quibus peccatũ lamech. Idest totius mundi
sanguinis xpi effusione solutũ est. siquidẽ & in populo iudaeo
propt interfectionẽ xpi septuaginta septẽ anni dicti sunt statuti
iuxta illud euangeliũ in quo dictũ est petro apostolo. non solũ
septies. sed etiam septuagies septies si paenituerit fratri remittendũ
Idest in deum reuertenti post septuaginta septẽ anni dictas statutas recipi
endũ ad indulgentiã xpi. Cognouit quoque adhuc adã uxorẽ suã
& peperit filiũ uocauit que nomen eius seth. sed & seth natus est filius
quẽ uocauit enos. seth quippe interpretatur resurrectio quae xps
& enos filius eius interpretatur homo qui cepit inuocare nomẽ
dni. quid hoc intellegitur nisi quia in confessione uiuit omnis
homo qui est filius resurrectionis quãdiu peregrinatur in terris
hic ex duobus illis hominibus abel quod interpretatur luctus.

&eius frater seth quod interpretatur resurrectio. mors xpi &
uita eius ex mortuis figuratur. ergo ut breuius dicã abel iustus
s&h resurrectio. enos homo. quia post luctũ resurrectio. De resurrecti
one homo inuocans dm̄. Iste enos genuit cainan. cainan autẽ
genuit malalahel. malalahel autẽ genuit iar&h. iar&h autẽ
genuit enoch. hic autẽ enoch septimus ab adã qui placuit dõ &
translatus est septimã requiẽ significat. ad quã transfertur omis
quitã quasi sexta die. id est sexta aetate seculi per xpi aduentũ format
transactis enĩ sex milibus annis. facto & iã iudicio & renouatis
caelo ac terra transferentur sci in uitã perpetuã & uitae inmortalitatis.
Quod autẽ per s&h. ab adã usque ad noe denarius numerus insi
nuatur. conplementũ mandatorũ in aecclesiae operibus figuratur
cum numero si adiciuntur tres filii noe e medio reprobato. duo denarius
cõsũmatur qui in patriarcharũ & apostolorũ numero insignis
hab&ur propter septenariũ partem alterã per alterã multiplicantes
Nã ter quaterni uel quater terni ipsud faciunt. Quod uero per gene
ex adã per cain undenario numero finitur. transgressio mandatorum.
Siue peccatũ ostenditur. Nã dũ lamech septimus ab adã reperi
atur scriptus. adduntur eius tres filii & una filia ut undenarius nu
merus cõpleatur per quod demonstretur peccatũ. Nã & ipse nume
rus a femina cluditur a quo sexu initiũ peccati cõmissũ est per quod omis
morimur. Scilic& ut uoluptas carnis quae spiritui resister& seque
r&ur. unde & ipsa filia lamech Noema id est uoluptas interpretatur.
Nã quod mathusalã secundũ septuaginta ultra diluuiũ nume
rantur anni ut qm̄ solus e xps cuius uita nulla sensit aetatẽ.
In maioribus quoque illis non […] sensisse diluuium dic&ur.
Noe autẽ per omnia omi
quae actus eius xpm̄
significat. Noe enĩ
requies interpr

& dns dicit discite a me quia mitis sũ & humilis corde & inueni
etis requiem animabus uris. solus iustus inuenitur noe in illa
gente cui septẽ homines donantur propt iustitiã suã. Solus
iustus est xps atque pfectus. cui septem aeclesiae ppt
septiplicem spm inluminantem in unam aecclesiam con
donantur; quod uero noe p aquam & lignum libera
tur. lignum quippe & aqua crucẽ significat & baptis
mum. Sicut enim ille cum suis per aquam & lignum
saluatur. Sic familia xpi per baptismum & crucis
passionem sanatur.,

xiii Arcam instruxit noe de lignis non putrescentibus
ecclesia construitur a xpo ex hominibus in sempi
ternum uicturis. arca enim ista aecclesiam demon
strabit que natat in fluctibus mundi huius; quod
autem arca de lignis quadratis fieri iubetur. undiq;
stabilem uitam scorum signt significat ad omne opus bonũ
paratũ. quo se cumque uerteris quadratũ firmiter stabit; quod
bitumine glutinantur arcae ligna intrinsecus & extrinsecus
ut in conpage unitatis significetur tolerantia caritatis.
Ne scandalis ecclesia tẽptantibus. Siue ab his qui intus sunt siue ab his
qui foris sunt cedat fraterna iunctura & soluatur uinculũ pacis.
est eni bitumen feruentissimũ & uiolentissimũ glutinũ. significans di
lectionis ardorẽ magna fortitudinis ad tenendã societatẽ spiritalẽ
omnia tolerantẽ. Quod arca trecentis cubitis longa est ut sexies quin
quaginta compleatur. sicut sex aetatibus omne huius saeculi tempus ex
tenditur. In quibus omnibus xps
Nũquã destitit predicare.
In quinta p prophetiã
prenuntiatus. In sexta
per euangelium

diffamatus; potest quidem et in his trecentis cubitis signum ligni passionis
ostendi. ipsius enim litterae numerus crucis demonstrat signum quo scilicet (at p q d)
Christi passionis effecti per baptismum longitudinem vitae aeternae adipiscimur;
quod vero cubitis quinquaginta latitudo eius expanditur. Sicut
apostolus dicit cor nostrum dilatatum est. Unde nisi caritate spiritali.
propter quod ipse iterum dicit. caritas dei diffusa est in cordibus nostris
per spiritum sanctum qui datus est nobis; quinquagesimo enim die post resurrecti
one sua Christus sanctum spiritum misit quo corda credentium dilatavit; quod autem
eius altitudo xxx cubitis surgit. quae numerum decies habet in tre (arcae)
centis cubitis longitudo. quia Christus est altitudo nostra qui xxx annorum
aetate gerens doctrinam evangelicam consecravit. contestans legem
Non se venisse solvere sed implere. legis autem cor in decem praeceptis
agnoscitur. unde decies triceni arcae longitudo perficitur. Unde et
ipse Noe ab Adam decimus conputatur quod sexies longa ad latitu
dinem suam et decies (longa ad) altitudinem suam humani corporis instar ostendit
in quo Christus apparuit. corporis longitudo quae a vertice usque ad
vestigium sexies tantum habet quam latitudo quae est ab uno latere ad al
terum latus. et decies tantum quantum latitudo cuius altitudinis mensura est
in latere a dorso ad ventrem. velut si iacente homine metiaris supinum
(aut) seu pronum sexies tantum longitudinis est a capite usque ad pedes
quam latus a dextera in sinistram vel a sinistra in dexteram. et decies quam
(altius) latus a terra. unde facta est arca trecentorum in longitudine cubitorum et
quinquaginta in latitudine et triginta in altitudine. Item quod
eadem arca collecta in unum cubitum desuper consummatur. sicut ecclesia
corpus Christi in unitate collecta sublimatur et perficitur. unde dicitur
in evangelio qui mecum non colligit spargit; quod autem ad introitum (ei)
a latere. Nemo quippe intrat in ecclesiam nisi per sacramentum remis
sionis peccatorum quod de Christi latere aperto manavit. quod inferiora
arcae bicamerata (et tricamerata) construuntur sicut ex omnibus gentibus
vel bipartitam multitudinem congregat ecclesia propter circum

cisione et preputium uel in perfidia propter tres filios noe. quorum
per genus repletus est orbis. Et ideo arcae inferiora ista dictata
quia in hac terrena uita est diuersitas gentium. In summo autem omnes
in unum consummamur et non est ista uarietas. quia omnia in omnibus christus est.
tamquam nos uno cubito desuper caelesti unitate consummans. Quod
cuncta animalium genera inculdutur [concluduntur] in arca significat ecclesiam quia
ex omnibus gentibus et nationibus congregatio fit in ecclesia. quod
et illo petro demonstratus discus ille significat. quod munda et in
munda ibi sunt in animalia sicut in ecclesiae sacramentis et boni
et mali uersantur. Quod septena sunt munda et bina inmunda.
Non quia pauciores sunt mali quam boni. Sed quia et boni et seruant
unitatem spiritus in uinculo pacis. Septem autem spiritum diuina scriptura in septi
formi operatione commendat. sapientiae et intellectus. consilii et for
titudinis. scientiae et pietatis et timoris dei. Unde et ille numerus quin
quaginta dierum ad aduentum sancti spiritus pertinens. In septies septenis
qui fiunt quadraginta nouem uno addito consummatur. propter
quod dictum est. Studentes seruare unitatem spiritus in uinculo pacis.
mali autem in binario numero abscisimata faciles et quodammodo diuisibiles os..
tenduntur. Quod ipse noe cum suis octauus
Numeratur. quia in christo spes resurrectionis nobis apparuerit qui
octauo die. id est post sabbati septimum diem primum a mortuis resurrexit.
qui dies a passione tertius. In numero autem dierum quibus omne tempus
uoluuntur et octauus et primus est. quod post septem dies ex quo in
gressus est noe in arcam factum est diluuium. quia in spem futurae quietis
quae septimo die significata est baptizamur. Quod praeter arcam
omnis caro quam terra sustentabat diluuio consummata est. quia praeter
ecclesiae societatem aqua baptismi quamuis eadem sit non solum non ualet
ad salutem. sed ualet ad potius ad perniciem. Quod quadraginta
diebus et noctibus pluit. quia reatus peccatorum omnis in decem praeceptis legis admit
titur per uniuersum orbem terrarum qui quattuor partibus continetur.
Decem quippe quater ducta fiunt quadraginta siue ille reatus

quod ad dies pertinet ex rerum prosperitate. siue quod ad noctes ex rerum ad
uersitate contractus sit sacramento baptismi caelestis abluitur;
Quod noe quingentorum erat annorum cum ei locutus est dominus ut arcam
sibi faceret. et sexcentos annos habebat cum in eam fuisset ingressus.
Unde intellegitur per centum annos arca fabricata. quid aliud hic uidetur
centum anni significare. Nisi aetates singulas saeculi. unde ista sexta aetas
quae completis quingentis. Usque ad sexcentos significatur in mani
festatione euangelica aecclesiam construxit. Et ideo qui sibi ad uitam
consulit. sic uelut quadratum lignum paratus ad omne opus bonum et in
tret in fabricam sanctam. quia et secundus mensis anni sexcentesimi quo intrauit
noe in arcam eandem senariam aetatem significat. Duo enim menses sexagena [et lx. cognominatur. et sexcenti et ui. milia.]
rio numero con[a]duntur. senario autem numero. et sexaginta milia et sex
centa milia et sexcenties. et quicquid de incepto maioribus summis per eundem
articulum numerus [in] infinita incrementa consurgit. Et quod uicensi
mus et septimus dies mensis commemoratur ad eiusdem quadraturae
significationem pertinet. quae iam in quadratis lignis exposita est. sed [hic] euiden
tius quia nos ad omne opus bonum paratos. Id est quodammodo
conquadratos trinitas perficit. in memoria qua deum intellegentia
qua cognoscimus. in uoluntate qua diligimus. tria enim ter
et hoc ter fiunt uiginti septem. qui est numeri ternarii quadratus. quod
septimo mense arca sedit. Hoc est requieuit. ad illam septimam re
quiem significatio recurrit. et quia perfecti requiescunt ibi quoque
illius quadraturae numerus iteratur. Nam uicensima septima die
secundi mensis commendatum est hoc sacramentum. et rursus uicensima
et septima die mensis septimi eadem commendatio confirmata est cum arca
requieuit; quod enim promittitur in spe hoc exhibetur in re. porro
quia ipsa septima requies cum octaua resurrectione coniungitur.
Neque enim reddito [resuscitato] corpore finitur requies. quae post hanc uitam excipit
sanctos sed potius totum hominem. Non adhuc spe sed iam re ipsa omni ex
parte spiritus et corporis perfecta et inmortali salute renouatum in aeterne

assumit
uite munus adsūsit; quia ergo septima requies cū octaua resurrecti
 iu surrectionis
one coniungitur & hoc sacramento regenerationis nr̄ē idest in
cubitis
baptismo altū ꝓfundūque misterium est. quod quindecī faciunt
sup̄ creuit aqua excedens altitudinē montiū octo itaque & septē
quindecī faciunt. Sed octo significāt resurrectionē. septē
quietē. hoc igitur sacramentū resurrectionis & quietis trans
cendit omnē sapientiā sup̄borū. Ita ut nulla gens possit indagare
scientiæ suæ altitudinē resurrectionis quietē. & quia septuaginta
a septē & octuaginta ab octo dinumerantur. Coniuncto utroque
ta
numero centū quinquaginta diebus exaltā est aqua. eandē cō
mendans nobis itāque confirmāns altitudinē baptismi in con
secrando nouo homine ad tenendā quietis & resurrectionis fidē,
Quod post dies quadraginta emissus coruus non est reuersus aut
aquis utique intercaptus aut aliquo supernatanti cadauere inlectus.
significat homines in inmunditia cupiditatis teterrimos & ob hoc
autem
ad ea quæ foris sunt in hoc mundo intentos. baptizari aut ab his
qs praeter arcā idest praeter ecclesiā baptismū occulte seduci teneri.
Quod columba innmissa non inuentare quie reuersa est. ostendit ꝑ nouū
testamentū requiē in scīs in hoc mundo non esse ꝑmissā. Post
quadraginta enī dies emissa est. qui numerus uitā quę in hoc mundo
agitur significat. Denique post septē dies dimissa propter illā septa
nariā operationē spiritalē oliuę fructuosū surculum detulit.
ret
quo significāt nonnullos etiā extra ecclesiā baptizatos si illis
quandiu esse
pinguedo non defuerit caritatis. posteriore tēpore in ore
columbę tāquā in osculo pacis ad unitatis societatē posse ꝑduci.
Quod post alios. vii. dies dimissa & non reuersa. Significat
finē saeculi quando erit scōrum requies non adhuc in sacramento
ecta
spei quo in hoc tēpore consociatur quamdiu bibitur quod de xp̄i
latere manauit. sed iā in ipsa ꝑfectione salutis aeternæ cum tradet
regnū dō & patri. Ut in illa ꝑspicua contēplatione incōmutabilis

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

ueritatis nullis ministeriis corporalibus egeamus. Quur
sexcentesimo et uno anno uitae noe id est peractis sexcentis annis
aperitur arcae tectum. finita quippe sexta aetate saeculi
reuelabitur absconditum sacramentum atque promissum.
Quur uicesimo et septimo die secundi mensis dicitur sic
casse terrata quam finita est et baptizandi la necessitas.
In numero dierum quinquagesimo et septimo. Ipse etenim dies
secundi mensis uicesimus septimus. qui numerus ex illa
coniunctione spiritus et corporis septies octonos habet et uno addito
propter unitatis uinculum. Quur de arca coniuncti exeunt qui
disconiuncti intrauerant. sic enim dictum erat. quod intraue
runt in arcam et noe et filii et uxor eius et uxores filiorum eius.
seorsum uiri seorsum feminae commemoratae sunt. Nisi quod in hoc
tempore caro concupiscit aduersus spiritum et spiritus aduersus carnem.
Postmodum autem exeunt noe et uxor eius filii eius et uxores filiorum
eius. hoc est coniuncti masculi et feminae. quia in fine saeculi atque
in resurrectione iustorum omnimoda et perfecta pace spiritui
corpus adherebit. Nulla mortalitatis indigentia uel con
cupiscencia resistente. Quod dantur eis in esca cuncta ani
malia sicut in illo discooperto dicitur. macta et manduca.
quod eiecto sanguine iubentur manducare. Ne uita pristina
quasi suffocata in conscientia teneatur. sed habeatur tamquam
effusione per confessione. Quod uero testamentum posuit deus inter se
et homines atque omnem animam uiuam. Ne perdat eam diluuio. arcum
scilicet qui apparet in nubibus nunquam nisi de sole resplendet.
Illi enim non pereunt diluuio qui in prophetis et in omnibus
diuinis scripturis tamquam in nubibus agnoscunt christum.
Iam uero illud quod post diluuium de uinea quam plantauit
inebriatus noe et nudatus est in domo sua. cui non appareat
christi esse figuram qui inebriatus est dum passus est. nudatus est dum cruci

fixus est. In domo sua idest in gente sua & in domesticis san
guinis sui utique iudeis. tunc enim nudatus est morta
litas carnis eius. quam nuditatem idest passionem xpi uidens cham
derisit. & iudei xpi mortem uidentes subsannauerunt. Sem uero
& iafeth tamquam duo populi ex circumcisione & praeputio cre
dentes cognita nuditate patris qua significabatur passio saluatoris
sumentes uestimentum posuerunt sup dorsa sua & intrantes auersi
operuerunt nuditatem patris nec uiderunt quod uerendo texerunt.
Quodam enim modo passionem xpi uelamento tegimus. id est sacramento
honoramus. eius quem misterii ratione reddentes iudeorum de
tractionem operimus. uestimentum enim significat sacramentum. dorsa
memoriam praeteritorum. quia passionem xpi transactam celebrat eccle
sia non adhuc prospectat futuram. Medius autem frater cham. Idem
impius populus iudeorum. ideo medius quia nec primatum apostolorum
tenuit nec ultimus in gentibus credidit. uidit nuditatem patris
quia consensit in necem dni saluatoris. Post haec nuntiauit foras
fratribus. per eum quippe manifestatum est quod erat in prophetia secretum.
ideo que fit seruus fratrum suorum. Quid est enim aliud hodie quam gens
ipsa nisi quaedam scriniaria xpianorum baiolans legem & prophetas
ad testimonium assertionis ecclesiae ut nos honoremus per sacra
mentum quod nuntiat ante illi per litteram.

VIII Post haec bene dicuntur duo illi qui nuditatem patris honorauerunt.
Benedictus inquit dns ds sem. sit canaan puer illius. dilatet ds
iafeth. & habitet in tabernaculis sem. hic sem maior natu ipse
est ex quo patriarchae & prophetae & apostoli generati sunt. iafeth autem
gentium est pater qui & iam latitudo interpretatur. Cum in gentium enim
multitudine dilatatus est populus ex gentibus. qui cum prophetis & aposto
lis erat habitaturus. si quidem & uidimus iuxta noe patris prophetica
benedictionem in tabernaculum sem transisse habitationem iafeth.
hoc est in domo legis & prophetarum ecclesiam potius iustificari in minore

qui de terre peperit. sed gratia legis maiorem. Cham porro qui
interpretatur calidus medius filius et tamquam ab utroque dis
cretus nec in primitiis israhelitarum. nec in plenitudine gen
tium permanens. significat non solum iudeorum sed hereticorum genus
calidum non spiritu sapientiae sed inpatientiae. quo solet hereticorum
feruere primordia et pacem perturbare sanctorum. Sed et omnis qui christi
ano uocabulo gloriatur et perdite uiuit ipsius figuram gestare ui
detur; passionem quippe christi quae illius hominis nuditate significata
est et adnuntiant bene profitendo et male agendo exhonorant.
De talibus ergo dictum est. ex fructibus eorum cognoscetis eos. Ideo et cham
in filio suo male dictus est. tamquam in fructu suo id est in opere suo.
unde conuenienter et ipse filius eius chanaan qui interpretatur motus
eorum. quod aliud quid est quam opus eorum.
Item quod cham peccante posteritas eius damnatur. significat
quod reprobi hic quidem delinquunt. sed in posterum id est in futurum
sententiam damnationis excipiunt. Sed et plebs iudaica quae dominum
crucifixit. etiam in filiis poenam damnationis suae transmisit. Dixerunt
enim sanguis huius super nos et super filios nostros. Benedictis igitur duobus
filiis noe atque uno eorum medio maledicto. Deinceps generationes
eorum texuntur ex quibus septuaginta duae gentes sunt ortae id est
quindecim de iafeth. triginta de cham. uiginti septem de sem.

VIIII Primus autem post diluuium inter homines nebroth filius chus noua
imperii cupiditate tyrannidem arripuit. regnauitque in babilonia
quae ab eo quod ibidem confusae sunt linguae babel appellata est quod
interpretatur confusio. cuius aedificandae turris. idem nebroth extitit
auctor. quique pro eo quod ultra naturam suam caeli alta penetrare conten
dit. non incongruae diabulo comparatur qui cogitatione cordis sui tumens
conari super sidera exaltare se uoluit. Id est super omnem potestatem angelorum
domino se coaequare disponens. dum dicit. ascendam super altitudinem nubium
et ero similis altissimo. quod autem dicitur uenator quid significatur
hoc nomine nisi animarum terrigenarum deceptor et capiens homines

ad mortem. Turris eius superbia huius mundi est uel impia dogmata
hereticorum qui postquam moti sunt ab oriente. id est a uero lumine
recesserunt. Et uenerunt in campum senaar qui interpretatur excussio
dentium. statim aduersus dominum impietatis suae aedificant turrem ac dogmatum
superbiam nefariam usque consurgunt. uolentes curiositate non licita ipsius
caeli alta penetrare. Sed sicut ille per superbiam ab una lingua in multas
diuisi sunt. Ita et heretici ab unitate fidei confessione segregati inter se
diuersitate erroris quasi per dissonantiam linguae inuicem discernuntur.
Et quos armat aduersus dominum elatae conspirationis praecisa consensio.
rursus inter se dictae dogmatum discordia diuidit aborta repente confu-
sio. quos quidem ipsa trinitas damnat in qua offendunt. ipsa eos deus per quem du-
dicit. uenite et confundamus linguas eorum in uarietate utique erroris
et scismatum. Eo autem tempore quando linguarum facta est uarietas.
in sola domo heber que fuerat antea fuit lingua remansit. Nunc quoque in sola
ecclesia que est domus christi unitatem esse confessionis et fidei pacem diuisis omnibus
rep bis manifestat / ~~restat~~

Restat

XXXV

Deinde de actibus abrahae uel de his quae repromiserat illi dominus expo-
nendum. Loquitur enim ei dominus. egredere de terra tua
et de cognatione tua et de domo patris tui; quis autem aliter
exiit in abraham de terra sua et de cognatione sua ut apud exteros
locupletaretur et esset in gentem magnam. Nisi christus qui relicta terra
et cognatione iudaeorum praepollet Nunc ut uidemus in populis gentium.
Sed et nobis ad exemplum christi exeundum est de terra nostra. id est de faculta-
tibus mundi huius opibusque terrenis. et de cognatione nostra. id est de con-
uersatione et moribus uitiisque prioribus quae nobis a natiuitate
coherentia uelut adfinitate quadam et consanguinitate coniuncta sunt.
siue de domo patris nostri. id est omni memoria mundi uera renunti-
antes possimus in populo dei dilatari et in terra caelestis repromissionis
cum tempus aduenerit introduci. Duae autem repromissiones abrahae dantur.
una per quam terram chanaan possessurum semen eius promittitur dum dicitur.

uade in terram quam demonstrauero tibi faciam que te in gentem magnam alia
uero longe praestantiore non de carnali sed spiritali semine per quod
pater est non unius gentis israheliticae sed omnium gentium qui fidei eius
uestigia consectantur. quod promitti coepit his uerbis. Et benedicentur
in te uniuersae cognationes terrae. Egressus autem abraham de terra uenit li ÷ canaan
in sichem. accepto que secundo oraculo de promissione terrae ipsius aedificauit
uenit in raemor altare. Et profectus inde habitauit in heremo. atque inde famis inopia
pulsus descendit in aegyptum. ubi uxorem suam esse dixit sororem nec mentitus
quia propinqua erat ei sanguine. quam tamen farao rex aegypti uxorem uolens
accipere grandissimis terroribus monstris multisque propterea malis
adflictus. ubi eius esse diuinitus uxorem didicit confestim inlesam cum honore
restituit. Hoc itaque et de abimelech dicere coeperimus expone-
mus. Reuerso igitur abrahae ex aegypto unde uenerat. tunc loth
fratris filius in terram sodomorum salua caritate discessit. uitandae discor-
diae quia diuites facti erant. et pastores eorum inuicem rixabantur. per-
mansit autem abraham in terra chanaan habitauitque iuxta quer-
cum mambre.

XII De hinc a quinque regibus qui sodomis inruerant captum loth
liberat habens secum in proelio trecentos decem et octo uer-
naculos. sed quid haec uictoria abrahae de quinque regibus indica-
bat quos ille fidei pater ministerio superabat. nisi quod fides
nostra si confirmata sit in spiritu principali etiam de corporis nostri sensus
uerbo dei subigit. Nam sicut ille de proximo in regibus uictor extra
et fides per animam uictrix de exteriore homine triumphauit. quod
uero ille non multitudine nec uirtute legionum sed tantum trecentis
decem et octo comitantibus aduersarios principes debellauit. iam tunc
in sacramento crucis. cuius figura per tau litterae iam graecam in numero
trecentorum exprimitur imaginabatur quod nos christi passio liberet
a dominatu quinque carnalium sensuum qui nos ante aduentum eius
captiuantes ex opera uerant. reuertenti igitur a caede hostium

abraham occurrit ei mox melchisedech rex salem sacerdos dei in-
narrabili parente progenitus. benedixitque abraham offe-
rens panem et uinum in sacrificium deo. Hunc melchi-
sedech apostolus paulus sine patre sine matre comme-
morans figuraliter refert ad christum, ipse est enim solus de patre
sine matre genitus per diuinitatem. ipse de matre sine patre per
humanitatem. ipse quoque sacerdos aeternus atque dicitur:
tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem melchisedech. utique
propter mysterium sacramenti quod christianis celebrare prae-
cepit. ut non secundum aaron pecudum uictimas sed oblatione panis
et uini idem corporis et sanguinis eius sacramentum in sa-
crificium offeramus. Quod uero patriarcha magnus decimas
omnis substantiae suae melchisedech sacerdoti post benedictio-
nem dedit. sciens spiritaliter meliorem sacerdotem futurum in popu-
lo gentium quam leuiticum quod in israhel de ipso erat nasciturum.
futurumque ut sacerdotium aecclesiae habentis praeputium bene-
diceret in abraham circumcisio sacerdotium sinagogae. Qui enim
benedicit maior est quam qui benedicitur. Unde et sacerdotes
ex semine abrahae nati fratres quos suos benedicebant. id est populum
israhel quibus illi decimas secundum legis mandatum dabant
uere ut maioribus et eminentioribus suis. Nomen autem ipsius
melchisedech rex pacis uel rex iustitiae interpraetatur. quod
bene refertur ad christum. Ipse est enim rex pacis. quia per ipsum recon-
ciliamur deo. ipse est rex iustitiae qui adpreueniet ut discernat
iustos ab impiis; idem quoque unus et sacerdos et rex. quia ad re-
demptionem omnium hostiam deo patri se ipsum obtulit. et uerus rex
in praeterita saeculo populum suum regit et in futurum iudicabit.
Post hanc uictoriam factum est uerbum domini ad abraham in uisu
dum esset de posteritate sollicitus et sibi uideret non nasci filium
et tamen semini suo factam promissionem teneret. Statim fit illi duplex

figura promissi seminis. semini eius .i. in similitudinem harenae maris
vel in multitudinem stellarum caeli futura. eiciens ergo abraham dominus foris
ostendit illi stellas caeli dicens. sic faciam semen tuum. Id est christi
anam gentem cuius tu pater in fide subsistis. sic faciam resurrec
tionis lumine coruscare. Deinde demonstravit illi harenam
maris et dixit. sic erit in multitudine semen tuum hoc est erit
quidem copiosa gens iudaeorum. sed sterilis et infecunda sicut harena
manebit.

XII Post haec cum repromitteret ei dominus quod esset possessor repromissionis
futurus signum petiit per quod agnosceret. Non quasi dubitans
an fieret. sed quomodo futurum esset exquirens. Cui dominus hanc simili
tudinem proposuit. Sume inquit mihi vaccam trienem et capram trimam
et arietem annorum trium turturem et columbam. tollens igitur abraham
universa haec divisit ea per medium et utrasque partes contra se al
trinsecus posuit. aves autem non divisit. descenderuntque volucres
super cadavera et abigebat eas abraham. Cumque occubuisset sol
pavor inruit super abraham et horror magnus et tenebrosus invasit
eum apparuitque clibanus fumans et ignis [lampas] transiens inter media
illa quae diviserat. dictumque est ei cognoscendo scies quia peregrinum
erit semen tuum in terra non sua et servient et adfligentur et cetera
Statutus est itaque modus promissionum [omnis] abrahae et ista est figura
per iuvencam enim vaccam significata est plebs posita sub iugo legis.
per capram eadem plebs peccatrix futura. per arietem eadem plebs etiam
regnatura. quae animalia ideo trima dicuntur. quia per articu
los temporum ab adam usque ad noe. et inde usque ad abraham et inde
usque ad david tamquam tertiam aetatem gerens ille populus figu
ratur. In dividuis filii promissionis et heredes regni futuri quae ex
aetas temporalis ideo tacetur quia aeterna meditantes transgressi
sunt desideria temporalia. sed quid est quod animalia illa

Dolevit. Per turturem et columbam spiritales ipsi populi

tria diuiduntur. aduersus se inuicem partibus constituta. Nisi quod
carnales et in populo uetere et nunc inter se diuiduntur; porro
aues idcirco non diuiduntur. quia spiritales indiuidui sunt. sic maxime cogi
tant. non seducuntur ab hereticis. sed pax est semper in ipsis siue a turbis
se remoueant ut turtur. siue inter illas conuersentur sicut columba.
utraque tamen auis est habens simplicitatem et innocentiam. uolucres
illa autem descendentes super corpora quae diuisa erant. spiritus inmundi
significantur. pastum quendam suum de carnalium diuisione quę
quaerentes. Quod autem illis consedens abraham abigebat eas.
significat multos carnales merito sanctorum in fine mundi ab angus
tiis liberandos. Quod autem circa solis occasum pauor inruit in abra
ham et horror magnus et tenebrosus. significat circa huius saeculi
finem magnam perturbationem ab antichristo in sanctis futuram. de qua dominus
in euangelio dicit. erit enim tunc tribulatio magna qualis non fuit
ab initio; quod uero adiungitur. cum occubuisset sol facta est caligo
tenebrosa et apparuit clibanus fumans et lampas ignis transiens
inter media illa quae diuisa erant. Significat post finem saeculi
futurum diem iudicii quando per ignem segregabuntur sanctorum populi
et iniquorum; quod uero dictum est ad abraham sciendo scies quia pere
grinum erit semen tuum in terra non propria et in seruitutem redigent
eos et adfligent eos quadringentis annis. Hoc de populo israhel
qui erat in aegypto seruiturus apertissime prophetatum est. Non quod
sub egyptiis quadringentis annis seruierint. sed quod iste numerus
in eadem adflictione conpletus est quia conputatur ab illo tempore
xiii. quo ista abrahae promittuntur; iam tunc propter peregrinationem futuram
precommunis censetur semen eius inter gentes

Datur et circumcisio in signum his uerbis. circumcidetur ex uobis omne
masculinum infans octo dierum circumciditur in uobis tam uernaculus
quam empticius circumcidetur. masculus autem cuius preputii caro

circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo
quia pactum meum irritum fecit. Sed et Sarai non appellabis
Sarai sed Sarra, et dabo tibi ex ea filium, et benedicam illum, et erit
in nationes, et reges gentium ex eo erunt; hic iam declaratur
promissio de vocatione gentium. Gentium autem in Isaac filio promis
sionis, id est gratia non natura, quia de sene patre et sterili matre
et quia hoc non per generationem quidem Ismahel, sed per regene
rationem futurum erat, a Deo ibidem imperata est circumcisio
quando de Sarra promittitur filius in typo ecclesiae. Non quando
Ismahel, qui typum tenuit iudaeorum; sed quid aliud circumcisio
significat nisi renovatam naturam per baptismum post spoliati
onem veteris hominis; et quis est octavus dies nisi Christus qui ebdo
mada completa, hoc est post sabbatum resurrexit; quod vero non so
lum filios sed et servos vernaculos et empticios circumcidi praecepit,
ad omnes gratiam redemptionis pertinere testatur. Ibi pariter et mu
tantur et nomina, ut omnia resonent novitatem. Nam Abraham
quod antea vocabatur interpretatur pater excelsus; Abra
ham pater gentium, quo nomine praenuntiabatur quod multae
gentes fidei eius vestigia sequerentur; illud autem quid sit quod dictum est
masculus qui non circumcidetur octava die peribit anima illa de populo
quia pactum meum irritum fecit; cur autem periret anima parvuli incircum
cisi, dum ipse pactum dei irritum non fecerit, sed qui eum circumcidere neglexe
rant. Nisi ut significaret quod parvuli non secundum suum opus
sed secundum originem in primo homine pactum dei dissipaverunt in quo
omnes peccaverunt; nascuntur enim omnes non proprie sed origi
naliter peccatores. Quem nisi regeneratio liberet peribit anima eius
de populo suo quia pactum dei irritum fecit, quando in Adam origina
liter cum ipso peccavit.

X[illegible] Deinde apparuit dominus Abrahae in convalle Mambre sedenti
ad hostium tabernaculi. Cumque levasset oculos suos appa

ruerunt tres uiri stantes iuxta eum quos cum uidisset & adorauit
& ait. Domine si inueni gratiam in oculis tuis lauentur pedes uestri
& requiescite sub arbore. & abiit abraham ad sarram & iussit eam
ex tribus satis facere & subcinericios panes quos parauit illis cum
uitulo quem parauerat. similiter lac & butyrum. ipse uero stabat iuxta
eos sub arbore. cumque comedissent dixerunt ad eum. Ubi est sarra
uxor tua. at ille. ecce inquit in tabernaculo est. Cui dixit reuertens
ueniam ad te tempore isto & habebit filium sarra uxor tua. Quo audito
sarra risit. Notandum quippe est quod abraham habeat triplicem figuram
in semet ipso. primam saluatoris quando derelicta cognatione uenit
in hunc mundum. alteram patris quando immolauit unigenitum unicum
filium. tertiam uero quae in hoc loco est figura gestauit sanctorum qui aduentum
christi cum gaudio susceperunt. Tabernaculum autem illud abrahae typum
hierusalem habuit ubi per tempore prophetae & apostoli habitauerunt.
ubi & primum dominus adueniens a credentibus exceptus ab incredulis in uiri
lignum suspensus est. In tribus autem uiris qui uenerunt ad illum domini ihesu
christi pronuntiabatur aduentus. Cum quo duo angeli comitabantur
quos plerique moysen & heliam accipiunt. unum priscae legis latorem
qui per eandem legem aduentum domini indicauit. alium qui in fine mundi uen
turus est. Denuntiaturus & secundum aduentum christi atque eius euan
gelium iudaeis praedicaturus. Unde & in monte dum dominus fuisset & trans
figuratus. hi duo moyses & helias cum eo ab apostolis uisi sunt. quod
uero abraham tres uidens unum adorauit. dominum scilicet & saluatorem
ostendens cuius iam aduentum est prestolatus. Iuxta quod in euan
gelio dominus ait. abraham quesiuit uidere diem meum uidit & gauisus est.
tunc enim futuri aspexit misterium sacramenti. unde & pedes eorum
lauabat ut extremo mundi lauacri purificatione demonstraret
futuram. Pedes enim nouissima significant. Siquidem & conuiuium
praeparat. uitulum scilicet & saginatum. Iste autem uitulus tener & sagi
natus domini ihesu christi est corpus. Hic est & uitulus domini qui propter salutem

credentium ad arborem crucis est immolatus. Hic est uitulus domini ci-
corporis qui in euangelio pro peccatore occiditur filio. Sed et butyrum et
lac cum carne uituli adposuit. Lac quippe priscae legis habuisse fi-
guram apostolus noster nobis adnuntiat dicens. Lac uobis potum dedi
non escam. Non dum enim poteratis. Sed adhuc quidem potestis. Tra-
diderat enim illis legis mandatum quasi lac de uberibus duarum tabu-
larum expressum. hoc est testamentum fidei. Nec dum enim poterant propter
infantiam sensus sui euangelicae doctrinae solidam et robustam escam acci-
pere. Butyrum autem uberrimum et pinguissimum euangelii oris est testi-
monium. Quod uelut oleum fidelibus in signum datur. Sed plenitudine uitulu
cum lacte et butyrum abraham ad edendum adposuit. quia nec corpus domini quod est
uitulus sine lacte legis. Nec lac legis sine butyro. hoc est sine euangelii
testimonio esse potest. Tria sata unde sarra panes subcinericios fecit.
Trium filiorum noe imagine indicauerunt ex quibus omne genus
hominum natum est. qui diuinae trinitatis credentes ex aqua baptis-
matis per ecclesiam cuius imago sarra erat. conspargendi essent et
in uno pane christi corporis redigendi. Haec sunt illa tria sata quae mu-
lier in euangelio cognoscitur fermentasse. Azimi autem panes eo
quod sine fermento malitiae. et sine languore nequitiae. sine feruo-
re peruersae doctrinae oportebat esse credentium unitatem. Subcineri-
cii autem. Ideo ut per paenitentiam praeteritorum delictorum ipsi sicut uapore
decocti uelut esca beneplacita deo acceptabiles efficiantur. Sub
arbore autem eos resedisse. passionis dominicae erat signum. Cuius ipsi sunt
praedicatores. Quod autem promittit deus sarrae sterili filium dicens. circa
tempus hoc ueniam. Non de temporibus significat. sed qualitate aduen-
tus sui quando per filium repromissum fidelis erat populus nasciturus.
Ista est enim sarra sterilis. Cui per prophetam dominus dicit. Laetare steri-
lis quae non paris erumpe et exclama quae non parturis. quoniam plures
filii desertae magis quam eius quae habet uirum. Risus autem sarrae
Non est dubitatio sed prophetia. qui risus duplicem habet significan-
tiam

siue quod risus esset futurus in terra de illius xpistus. siue quod omnes inimicos
in iudicio suo esset inrisurus. Unde et ipse qui natus est de sarra
risus nomen accepit. isaac enim ex hebrea lingua in latinum sermonem
risus interpretatur. Deinde rursum idem isaac filius promittitur
futurus in gentem magnam et benedicentur in eo omnes gentes
terrae; quibus uerbis duo historialiter illi promissa sunt gens iudeorum
secundum carnem et omnes gentes secundum fidem.

XVI. Post hanc promissionem refertur in cinere sodoma liberato loth
cum filiabus suis. Sed quid significat quod a quinquaginta iustis
usque ad decem si inuenirentur in sodomis dicit dominus urbem esse sal
uandam; numerum quippe quinquagenarium propter penitentiae signum
posuit si forte conuerterentur et saluarentur. quinquagenarius
enim semper ad penitentiam refertur. Unde et dauid in eodem numero
psalmum scripsit penitentiae; proinde quando aspexerit deus delinquen
tium nequaquam uelle reuerti ad penitentiam quam quinquagenarius
numerus praefigurat. confestim ardore immoderatae luxoriae con
peret igne gehennae; usque ad decem autem iustos non perire sodomam
dicit. quasi in quolibet per decem praeceptorum custodiam xpi nomen inue
niatur iste non perit. denarius enim numeri figura crucem xpi demonstrat.
Nam et quod quinque sunt ciuitates quae imbribus igneis conflagratae sunt illud
mystice significat. quod omnes qui quinque sensus corporis sui libidinose
iudicio tractauerint. in illo futuro incendio concrematuri sunt. Ipse autem loth
frater abraham iustus et hospitalis in sodomis qui ex illo incendio quo terrae
similitudo futuri iudicii meruit saluus euadere. typum gerebat (figurabat)
corporis xpi quod in omnibus sanctis et nunc inter iniquos atque impios
gemit quorum factis non consentit. et a quorum permixtione in seculi
fine liberabitur illis damnatis supplicio ignis aeterni; uxor autem eius eorum
scilicet genus figurauit qui per gratiam dei uocati retrorespiciunt. et ad ea
quae relinquerant redire contendunt. de quibus ipse dominus ait. Nemo
ponens manum suam super aratrum respiciens retro aptus est regno dei.

Unde et illa prohibetur retro respicere, per quod ostenderetur non esse redeundum ad ueterem uitam quibus per gratiam dei regeneratis ultimum cupiunt euadere iudicium. Quod uero eadem respiciens remansit et in sale conuersa est, exemplum praestat ad condimentum fidelium unde aliis saliantur. Propterea nec ipse dominus tacuit Christus dicens: memento uxoris Loth. Scilicet ut nos tamquam sale condiret, ut non tamquam fatui neglegeremus, sed prudentes caueremus. Hoc enim et illa admonuit, cum in statuam salis conuersa est. Illud uero quod ipse Loth ardentem Sodomam fugiens Segor uenit et nequaquam ad montana conscendit: ardentem quippe Sodomam fugere est illicita carnis incendia uel mundi desideria declinare. Altitudo uero est montium speculatio perfectorum. Sed quia multi sunt iusti qui et mundi quidem illecebras fugiunt, sed tamen in actione positi contemplationis apicem subire nequeunt, hoc est quod exiit quidem Loth de Sodomis, sed tamen ad montana non peruenit, quia damnabilis uita relinquitur, sed adhuc celsitudo speculationis subtiliter non tenetur. Inde idem Loth ad angelum dicit: Est ciuitas haec iuxta ad quam possum fugere parua, et saluabor in ea. Numquid non modica est, et uiuet in ea anima mea? Iuxta igitur dicitur et tamen ad salutem tuta perhibetur, quia actualis uita nec a mundi curis ex toto discreta est, nec tamen a gaudio aeternae salutis aliena. In ipso autem Loth, quando filiae concubuerunt cum eo, non illud quod de Sodomis liberatus est, sed aliud figuratum est. Tunc enim ipse Loth futurae legis uidebatur gestasse personam, quam quidam ex illa procreati et sub lege positi male intellegendo quodammodo se inebriant, eaque non legitime utendo infidelitatis opera pariunt. Bona enim lex, inquit apostolus, si quis ea legitime utatur.

XVII Sequitur deinde (hinc) historia de Abimelech quando Abraham accepit Sarram uxorem et dxca

sorore merito casu ab alienigenis captiua possideretur certus
de deo quod eam uiolari non permitteret. Sicut nec primum a fara
one. Unde & abimelech somnio commonitus non eam maculauit
concubitu sed intactam reseruauit restaurabat marito. Uerumtamen
quis tunc in illo figurabatur uiro scire uolo & cuius sit uxor
quae in hac peregrinatione atque inter alienigenas pollui ma
culari que non sinitur & sit uiro suo sine macula & ruga.
In gloria quippe christi recte uiuit ecclesia ut pulchritudo eius
honori sit uiro eius. Sicut & abraham propter sarrae pulchritudinem inter
alienigenas honorabatur. Et cui etiam dicitur in canticis canticorum.
O pulchra inter mulieres; ipsius pulchritudinis merito reges
offerunt munera sicut sarrae obtulit rex abimelech plus
in ea mirans formae decus quod amare potuit. uiolare non
potuit. Est enim ecclesia sancta domino ihesu christo in occulto uxor. Occulte quippe atque
in abscondito secreto spiritali anima humana inheret uerbo dei.
Ut sint duo in carne una quod magnum coniugii sacramentum in
christo & ecclesia commendat apostolus. Proinde regnum terrenum saeculi
huius cuius figuram gerebant reges qui sarram polluere permissi
non sunt. non expertum nec inuenit ecclesiam coniugem christi nisi cum uio
lare temptauit; diuino enim testimonio per fidem martyrum cessit. cor
rectumque in posterioribus regibus honorauit munere quam
corruptioni suae subdere in prioribus non ualuit. Nam quod tunc in
eodem rege prius & posterius figuratum est. hoc in isto regno prioribus
& posterioribus temporibus regibus adimpletum. Cum autem dicitur de patre
esse soror christi ecclesia non de matre. non de terrenae generatio
nis quae euacuabitur sed gratiae caelestis
quae in aeternum manebit cognatio commen[…]dat
secundum quam gratiam genus mortale non eri
mus. accepta potestate ut filii dei uocemur
& simus. Neque enim gratiam hanc

de sinagoga matre xpi secundum carnem. sed de deo patre accepimus
hanc uero cognationem terrenam uocans in alia uita ubi nullus moritur.
negare nos xps docuit non faterentur cum discipulis ait. Ne uobis dicatis
patrem in terra. unus est enim pater uester qui in celis est. Quod
uero ecclesia cuius uxor sit occultatur alienigenis. cuius autem soror
non tacetur. hec iteri causa facile occurrit. quia occultum
et difficile ad intellegendum quomodo anima humana uerbo
dei copuletur siue misceatur. siue quid melius et aptius dici potest.
cum sit illud deus. ista creatura. secundum hoc tamen sponsus et sponsa
uel uir et uxor xps et ecclesia dicuntur. qua uero cognatione
sint fratres ihs xps et omnes sancti gratia diuina non consanguinitate terrena
hoc est de patre non de matre. et effabilius dicitur et capacius
auditur. quia inter se omnes sancti per eandem gratiam fratres sunt. sponsus
autem ceterorum societate nullus illorum est;

XVII. Centenarius itaque abraham genuit ex sarra uxore sua filium quem
uocauit isaac. hunc cum uidisset mater ludentem cum ismahel. dixit
ad abraham. eice ancillam. (et filium eius. non enim heres erit filius ancillae) cum filio meo isaac. Nunc igitur querendum est
quur antea sarra uoluit maritum de ancilla suscipere filium. aut quur
nunc cum matre iubet expelli domum (eorum) quod non zelo fecit accensa. sed misterio
prophetie conpulsa. Agar quippe secundum quod ait apostolus in ser-
uitute genuit populum carnalem. sarra uero libera populum genuit qui
non est secundum carnem sed in libertatem uocatus est. qua libertate liberauit
eum xps. Hoc igitur misterio figurabatur priorem populum in seruitute
peccatorum generatum in domo israhel (sarrhe) id est ecclesie non manere *at rachel*
in aeternum. Neque esse heredem uel consortem cultoribus xpi. Nec
cum filio nobili id est fideli populo regnum celestis gloriae possessurum.
Cum eiceret igitur abraham agar de domo accepit panes et utrem
aque dedit agar et inposuit super humeros eius infantem et dimisit
eam. Exiens autem agar errabat in solitudine et cum morientem
siti filium proiecisset sub arbore apparuit ei angelus domini et demonstra-

uit fontem aquae & potauit filium suum. Quid ergo significat quod
exiens agar infantem in humeros suos inposuit. Nisi quod peccator
populus & insipiens ceruicem matris suae sinagogae grauabat. Dum
dicit. sanguis huius super nos & super [filios] nostros. Panes autem hoc indi
cabant quod uectus sacerdotium panes propositionis sicut scrip
tum est portaret secum & uesceret. Uter uero aquae quid fecit
iudaica purificatio significabatur defectura siue doctrina eorum
carnalis in pelle mortua clausa. id est in carne ueteris hominis
praeuaricationis sententia damnata. quae nec refrigerium praestat nec
satiat sitim sed aestu tepida uomitum facit. Quod uero errat agar in solitudine
cum filio suo significat sinagogam cum populo suo expulsam de terra sua
sine sacerdotio & sacrificio in toto orbe [terrarum] errare & quia quis est Christus penitus
ignorare. Quod filius illius siti deperit ostendit populum nulla habentem
spiritalem purificationem; quod autem filium morientem siti Sub arbore proiecit
& sic demonstrante angelo aspicit fontem. significabat quosdam ex eo
populo ad umbram ligni crucis refugium petituros; quod exclamat puer plo
rans & exauditur eum deus. & sic demonstrante angelo aspicit fontem.
hoc pillis dicit qui ex iudaeis ad Christum conuertuntur. Ac flentes scelero
actus erroris exaudiuntur. reseratisque oculis cordis uident fontem
[id est Christum filium dei qui dicit. ego sum fons aquae uiuae.]
aquae uiuae. qui sitit ueniat & bibat. Unde ismahel exauditio
interpretatur; angelus autem iste similitudo est heliae per quem
populus iste crediturus. sicut per malachiam dicitur. Ecce ego mittam
uobis heliam qui conuertat corda patrum in filios. Uerum quod statim
uocauit angelus domini agar dicens. Surge tolle puerum quia in gen
tem magnam faciam eum. hoc significabat siue quod copiosus iudae
orum populus erit & regnaturus in saeculo. siue quia caelestis regni
gloria condicturi essent qui ex eis credidissent in Christo. Quod autem
eundem angelum qui loquitur ad agar prius angelum scriptura pro
nuntiat. deinde deum. filium dei eum fuisse credendum est qui per legem & prophetas
se locutus est. quippe oboedientia paternae uoluntatis angelus

uocatur. D(eu)s aut(em) secundum naturam patris quia uere et ip(s)e d(eu)s est sicut et pater.

XXVII Iubetur deinde abraham immolare unicum filium suum. Ille aut(em) obtemperans d(e)o soluit uotum. Strauit asinum. Inposuit ligna seruos longe dimisit. solus cum filio ascendit. triduo ad locum peruenit. Antequam ueniret et filius ad locum sacrificii ipse sibi immolandus ligna portabat. Deinde abraham gladio armatur et cum iam pene feriret ad monstrur ut parceret. et non tamen sine sacrificio sine sanguine quem fuso feruore recedit. apparet namque aries in uepre inherens cornibus. Immolatur. peragitur q(uo)q(ue) sacrificium. pacto sacrificio dicitur ad abraham. Benedicam tibi et multiplicabo semen tuum sicut stellas celi et uelut harenam maris. possidebit semen tuum portas inimicorum suorum et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre quia obaudisti uoci meae. Age nunc uideamus quid sub huius sacramenti lateat misterio. Iste enim abraham quando filium unicum p(ro)duxit ad immolandum. habebat p(er)sonam d(e)i patris. Sed quid est q(uo)d et senex suscepit. Non enim senes est d(eu)s. sed ipsa prenuntiatio de (christ)o iam quodammodo senuerat quando natus est (christu)s. Inchoata est enim ab adam ubi dictum est. Erunt duo in carne una. sacramentum illud magnum est in (christ)o et ecclesia et ... ... sexta aetate seculi que senecta significatur abraham quia ipsi sacramentum d(eu)s iam longe promiserat et senectus sarrae implebit d(e)i hoc est in multitudine p(ro)ph(et)arum. hoc idem significat. quia in fine temporum ex ipsa plebe ... animarum natus (christu)s. Sterilitas aut(em) eius intimat q(uo)d in hoc saeculo spiritalium facti sumus. et in (christ)o tantum qua in isaac omnes nati sumus. quem parturit ecclesie in fine temporum mirabili et digna non naturali fecunditate p(ro)creauit. Iam deinde sequentis historie sacramentum quid imaginaria p(re)tendebat inspiciendum est quis ergo in abraham ut predictum est p(er) illam immolationem figurabatur. nisi pater excelsus. Quis isaac enim nisi (christu)s. p(ro)p(ter)ea sicut abraham unicum dilectum suum filium d(e)o uictimam obtulit. tradens unigenitum filium suum p(ro) nobis omnibus tradidit;

Et sicut isaac ipse sibi ligna portabat quibus erat inponendus. Ita et xpistus
gestabat in humeris lignum crucis in quo erat crucifigendus.
Duo autem servi illi dimissi et non perducti ad locum sacrificii iudaeos
figurabant [vel significabant] qui cum serviliter viverent et carnaliter saperent
non intellegebant humilitatem xpisti. non intellegebant passionem xpisti
Ideo non pervenerunt ad locum sacrificii. Quur autem duo servi nisi
quia ipse [populus] in duas partes dividendus erat. quod factum est salamone
peccante quando divisus est idem populus loco regni non errore impietatis.
quibus et iam saepe per prophetam dicitur. aversatrix israhel et praevaricatrix iuda; asinus autem ille insensata est stultitia iudeorum. ista
insensata stultitia portabat omnia sacramenta et quod ferebat
nesciebat. Iam quod dictum est eis. Expectate hic cum asino postquam adoraverimus revertemur ad vos. apostolus hoc dicit audite. caecitas inquid ex parte
in israhel facta est. quid est caecitas ex parte [caecitate] hic cum asino ut plenitudo inquid
gentium intraret. hoc est postquam adoraverimus ubi sacrificium crucis
domini est. Inpletum per gentes fuerit praedicatum hoc est plenitudo gentium
intraret. Quid est revertemur ad vos. et sic omnis israhel salvus fiet. Triduum
autem illud in quo venerunt ad locum inmolationis [vel sacrificii] tres mundi aetates
significant. Unam ante legem. aliam sub lege. tertiam sub gratia.
ante legem ab [adam] abraham usque ad moysen. Sub lege a moyse usque
ad iohannem. Inde iam a domino et quicquid restat tertius dies gratiae est;
In qua tertia aetate quasi post triduum sacramentum sacrificii xpisti
conpletum est; deinde isaac ligatis pedibus altari supponitur
et dominus in ligno suspensus cruci adfigitur. Sed illud quod figuratum
est in isaac totum gestum est ad arietem. Quur quia xpistus ovis ipse etiam
filius. ipse agnus filius quia natus aries quia immolatus. sed quid est
quod in vepribus haerebat aries ille crucis cornua habet. Sic etiam
duo ligna conpingantur in se cum speciem crucis reddunt. unde et
scriptum est de eo cornua in manibus eius sunt. Cornibus ergo haerens
aries crucifixum dominum [vel xpistum] significat. Vepres autem spinae sunt. Spinae

÷ cecitas ex parte . nisi ex parte hic asino

In quos & peccatores significat qui suspenderunt dominum in cruce. inter
spinas itaque peccatorum iudeorum suspensus est dominus. Sicut per hieremiam
idem dicit. spinis peccatorum suorum circumdedit me populus hic. alii
hircanum & cornibus in uepribus obligatum. eundem christum senserunt aue
quam immolaret & ut spinis iudaicis coronatum. Facto igitur sacrificio
dicitur ad abraham in semine tuo benedicentur omnes gentes. quando abra
enim hoc factum est. nisi quando dicit ille aries. foderunt manus
meas & pedes meos & dinumerauerunt omnia ossa mea. hoc enim
quando pactum est illud in psalmis sacrificium tunc in ipso psalmo
dictum est. Commemorabuntur & conuertentur ad dominum uniuersi
fines terrae & adorabunt in conspectu eius omnes patriae gentium. Quoniam
domini est regnum & ipse dominabitur gentium. Immolato ergo igitur abra
ham ariete pro isaac filio suo uocauit nomen loci illius dominus uidet & pro eo quod est
dominus uidere fecit. id est per incarnationem. Deinde mortem sarra centesimo
uicesimo septimo anno uitae suae. & empto agro ab effron sepeliunt eam. sed quid sibi
uellet quod sarra in sepulchro duplici sepelitur. nisi quia anima quae
seculo moritur ut domino uiuat. gemina uitae requie suscipitur. id est
in actione boni operis & contemplatione diuinitatis.

XIIII Erat autem abraham senex dierum que multorum dixitque seruo suo senio
ri qui supra omnia ei erat. pone manum tuam sub femore meo ut ad
iurem te per dominum deum caeli & terrae. Ut non accipias uxorem filio meo
de filiabus chananeorum sed ad terram et ad cognationem meam proficis
caris & inde accipies uxorem filio meo isaac. Sed quid uellet sibi
quod abraham seruo suo dixit. postulans iure iurando fidem. pone
inquid manum tuam sub femore meo & adiuro te per deum caeli. Quid
uult deus caeli ad femur abrahae. nisi ut cognoscatur sacra
mentum. per femur enim genus intellegitur. ergo quae fuit illa con
iuratio. nisi quia significabatur de genere abrahae uenturum
in carne deum caeli. Senior autem iste imaginem habuit legis
per quam sponsa christi ecclesia despondebatur. quae tamen per pr

Aptti
Liquitate senior nuncupatur. Abiit itaque puer in mesopotamiam
in civitatem nachor. Stetit que circa fontem querens sponsam filio do
mini sui. Sic et lex que post fidem est. venit ad fontem baptismatis. et
ibi orans occurrit ei virgo rebecca. Id est ecclesia. Videt autem rebecca
puerum. id est sermonem propheticum. et deponit de humero hydriam. id est que
claram secularis facundiam. et ad humilem propheticum se inclinat sermonem.
Suscepit fidei ornamenta vel morum. accepit aureos scripturarum
sensus et clarum argenti eloquium. Sicque secuta puerum rebecca
venit ad isaac. secuta verbum propheticum ecclesia venit ad christum. quae bene
meni cameli dorso deducitur. quia ad christum ex gentilitate ecclesia
properans in tortuosis vitiosisque vite veteris conversationibus invenitur.
Que isaac viso descendit. quia domino agnito vitiosa sua gentilitas deseru
it. et ab elatione celsitudinis suae ima humilitatis petivit. Quae et iam
et verecundata pallio velatur. quia coram eo de erroribus prioris
vitae confunditur. Quod vero inclinato iam die egressus est in agro
signabat isaac. Hoc significabat quod extrema huius mundi tempore velut
in die fine veniens christus quasi in agrum foras exiit. quia cum sit invi
sibilis. tamen visibilem in hoc mundo venientem ex gentibus ecclesie
demonstravit. Invenit autem eum ecclesia ad puteum visionis. id est in con
templatione et intellegentia veritatis. ubi intellectu percipiatur auc
tor. sive lavacrum aquae ubi purificatur. Sicque dehinc copulatur
sponso suo christo adherens illi gloria aeternitatis et regni.

XX Quid autem sibi vult quod abraham post obitum sarrae cethuram duxit
uxorem. Numquid ob incontinentiam. dum esset iam aetate grandevus.
absit. sed propter filiorum procreationem. dum illi semen quasi stelle celi ex isaac
ergo filio promitteretur. Ergo quid sibi vult ista cethura. nisi quia sicut agar
et ismahel significaverunt carnales veteris testamenti. sic et
cethura et filii eius significabant hereticos qui se ad testamentum novum
existimant pertinere. sed utraeque filiae concubinae dicuntur. sola sarra sed
uxor vocatur. sicut scriptum est. una est enim columba mea perfecta mea.

Dedit autem abraham cuncta que possidebat filio suo isaac. filiis autem con
cubinarum largitus est munera. et separavit eos ab isaac filio suo.
Quid hoc significat nisi quia dantur et nonnulla munera filiis
concubinarum. id est carnalibus sed non perveniunt ad
regnum promissum. nec hereticis nec iudeis. quia carnalia lucra sectan
tur. preter isaac enim nullus est heres. utique quia non filii carnis
sed filii promissionis deputantur in semine. Deinde mortuus est abraha
c lxx u annorum sepultusque est in spelunca duplici in cuius inter
iori parte adam est positus ut tradunt hebrei testantur. Orta de
hinc fame super terram abiit isaac ad abimelech regem palestinorum
in geraram ex precepto et benedictione domini. Ibique rebeccam
uxorem suam timoris causa finxit sororem. quam tamen alienigena isaac
coniugem tamen esse cognovit quando eum cum ea ludentem vidit.

XXI Quid autem sibi vellit in sacramento christi et ecclesie quod tantus patri
archa cum coniuge luserit. coniugiumque illud inde sit cognitum
videt profecto quisquis ne aliquid errando in ecclesia peccet si sacri eloqui
mysteria in scripturis eius diligenter intueatur. et inveniet verbum
maiestate sua qua in forma dei equalis est et patri paulisper abscon
disse in forma servi ut eius capax esset humana infirmitas posset.
eo quemadmodum se coniugi congruenter aptaret. Quid enim absurdum immo
quid non convenienter futurorum prenuntiatione accommo
datum si propheta dei carnale aliquid lusit ut eum caperet affectus
uxoris cum ipsum verbum dei caro factum sit ut habitaret in nobis. posthec
refert divina scriptura illud quod isaac postquam benedixit illum dominus et magni
ficatus est valde aggressus est opus et coepit fodere puteos quos
foderant pueri patris eius abrahe. sed invidentes palestini
obstruxerunt eos implentes humo et reliqua. Quis est iste isaac nisi sal
vator noster qui dum descendisset in istam torrentem gerara primo omnium
illos puteos fodere vult quos foderunt pueri patris sui. id est moyses

puteos legis foderant. david salamon et prophetae et libros scripserant veteris
testamenti quos iam terrena et sordida repleverant intellegentia
iudaeorum et eorum os cupiebat purgare isaac. ut ostenderet quia quae-
cumque lex et prophetae dixerunt. de ipso dixerunt. irascuntur ideo filistiim
id est iudaei a regno dei alieni. Sed descendit ab eis. non enim potest esse cum
his qui in puteis aquam habere nolunt sed terram. et dicit eis. ecce relinquetur
vobis domus vestra deserta. Fodit ergo isaac novum puteum. immo pueri
isaac fodiunt. pueri sunt isaac. matheus. marcus. lucas. iohannes.
petrus. et iacobus. iudas. et apostolus paulus. qui omnes novi testa-
menti puteum foderunt et invenerunt aquam vivam quae fit fons aquae
salientis in vitam aeternam. Sed pro his adhuc altercantur illi qui terrena
sapiunt. qui nec nova condi patiuntur nec vetera purgari. evangelicis
puteis contradicunt. apostolis adversantur. et quoniam in omnibus contra-
dicunt litigantes. dicitur ad eos. quoniam indignos vos fecistis gratia dei
ex hoc iam ad gentes ibimus. Ut verbum dei impleret omnem terram.

xi Post haec fodit tertium puteum isaac et appellavit nomen loci illius
latitudo dicens. nunc dilatavit nos dominus et fecit crescere super
terram scientiam trinitatis. et in toto orbe latitudine ecclesiae colloca-
vit. prius tantum in iudaea notus erat deus et in israhel nominabatur.
nunc autem in omnem terram exivit sonus eorum et in fines orbis terrae verba
eorum. Exeuntes enim pueri isaac per universum orbem terrae foderunt puteos
et aquam omnibus ostenderunt. baptizantes apostoli omnes gentes in
nomine patris et filii et spiritus sancti. Sed quidem et puteos quos abraham ape-
ruit isaac vocavit eos sicut et pater eius. nisi quia moyses apud nos
etiam moyses appellatur et prophetae unusquisque suo nomine ap-
pellantur nec mutantur quasi eorum de vocabula puteorum
haec mystice. moraliter autem isaac apud alienam gentem puteos fo-
disse describitur. Quo videlicet exemplo discimus. Ut in hac pere-
grinationis aerumna positi cogitationum nostrarum profunda penetremus

& quousque nobis veri intellegentiae aqua respondeat, nequaquam in mente inqui-
sitionis manus ad exaurienda cordis terrena torpescat; quas tamen puteos
allophili insidiantes replent, quia nimirum inmundi spiritus cum nos studiose confo-
dere conspiciunt, molestas (congestas) nobis temptationum cogitationes ingerunt.

XXII Igitur Isaac deprecatur Dominum ut pareret uxor eius quae sterilis erat. Con-
cessit Dominus quod postulabat. Inlidebantur quoque gemini in utero eius inclusi an-
gustia. Quod dum agerent, interrogavit Dominum, accepitque responsum: Duae gentes
in utero tuo sunt, et duo populi de ventre tuo dividentur, populusque populum
superabit, et maior serviet minori. Quod figuraliter factum etiam ipsis Iudaeis non
credentibus notum est, qualiter populus ecclesiae synagogae populum superavit,
et quomodo plebs Iudaeorum tempore maior servit minori populo christiano est.
Siquidem et in singulis nobis hoc dici potest, quod duae gentes et duo populi sunt
intra nos, vitiorum scilicet atque virtutum, sed iste minor est, ille maior; semper
enim plures sunt mali quam boni, et vitia numerosiora virtutibus sunt. Sed tamen
et in nobis gratia Dei populus populum superat, et maior servit minori; servit enim caro
spiritui, et vitia virtutibus cedunt. Procedit autem Esau primus rufus et totus
tamquam pellis hirsutus. Deinde exiit frater eius Iacob, et manus eius
inplexerat calcaneo Esau. Sed quid ille totus rubeus et hispidus, nisi
quia populus prior prophetarum et Christi fusus cruore pollutus, ac peccati et
nequitiae squalore exstat circumdatus? Cuius ideo minor calcaneum
tenuit, quia iam et ipse maiorem populum minor superaturus erat. Porro quod idem Esau ipse
primogenita sua propter escam eidem fratri suo iuniori vendidit, ac post-
modum paterna benedictione sibi promissa privatus est, significat eundem
adeo Israheliticum populum, quia adeo ut Exodi indicat liber, primogenitus fili-
us nuncupatus est, quippe praesentis saeculi lucra pro non solum primatus sui
honorem amisit, verum etiam et regni caelestis praemium praeparatum adipisci
non meruit, Domino quodammodo id eidem exprobrante cum dicit: Auferetur
a vobis regnum Dei et dabitur genti facienti voluntatem eius. Primogenita
autem ipsa vestis erat sacerdotalis, qua maiores natu cum benedictione pa-
tris induti victimas Deo velut pontifices offerebant. Hoc dono terreni

amoris desiderio caruerunt iudei cum gloria regni futuri. Iam sequitur
Deinde ipsa benedictio in iacob. que etiam quid figuraliter indicauerit. ip
polytus martyris uerba sicut et excellentissime scientiae ac doctri
nae hieronimus replicauit in hoc loco ponenda sunt. Isaac inquid
portabat imaginem dei patris. Rebecca spiritus sancti. esau populi prioris
et zabuli. iacob ecclesiae et christi. Senuisse isaac consummationem orbis
ostendit. Oculi illius caligasse. Fidem perisse de mundo et reli
gionis lumen ante eum neglectum esse significat. quod filius maior uo
catur acceptio legis est iudeorum. quod escas eius atque captura dilexit
pater. homines sunt ab errore saluati quos per doctrinam iustus quisque
uenatur. sermo dei repromissionis est benedictio. et spes regni futuri in quo
cum xpisto regnaturi sunt et uerum sabbatum celebraturi; rebecca plena
spiritu sancto et sciens quod audisset antequam pareret. quia maior seruiet
minori. Forma gerit in hoc loco spiritus sancti que futura nouerat in
christo in iacob ante meditatur. loquitur ad filium minorem. Uade ad
gregem et accipe mihi inde duos edos. prefigurans carnem salua
toris aduentum in quo eos uel maxime liberaret qui peccatis tene
bantur obnoxii. Siquidem in omnibus scripturis. hedi pro peccatoribus
accipiuntur. Quod autem duos iubet afferre duorum populorum significatur
adsumptio. quod teneros et bonos. docibiles et innocentes animas. stola
esau. fides et scripture sunt hebreorum que illis primo data sunt et post
modum gentilium indutus est populus. pelles autem que eius brachiis circum
datae sunt. peccata utriusque plebis que xpistus in extensione manuum cruci
secum pariter affixit. Ipse enim in corpore suo non sua sed aliena pecata
portauit. Quod dicit isaac. querit ab iacob quomodo tam cito uenerit. admi
ratur uelocem in ecclesiis credentium fidem. quod cibi delectabiles offe
runtur. hostia placens deo salus est peccatorum. Quod posterum consequitur bene
dictio et eius odore perfruitur. uirtutem resurrectionis et regni aper
ta uoce pronuntiatur. tali ac rem benedicit. Ecce odor filii mei sicut
odor agri pleni. Odore nominis xpisti sicut ager mundus impletur

Cui iterum est bene[dictio de rore] caeli, hoc est de verborum pluvia divinorum. Et de pinguedine terrae, hoc est congregatione populorum; multitudine frumenti et vini, hoc est multitudo quam colligit de sacramento corporis et sanguinis sui. Illi serviunt populi ex gentibus ad eum conversi. Ipsum adorant tribus, id est populi ex circumcisione credentes. Ipse est dominus fratrum suorum, quia plebi dominabitur iudaeorum. Ipsum adorant filii matris eius, quia et ipse secundum carnem ex ea natus est; ipsi autem qui maledixerit maledictus est, et qui benedixerit benedictionibus replebitur. Christus inquam ex ore [illegible] patris ignorantis benedicitur id est veraciter dicitur. Sed alium iudaeis benedici putant, quem ab eis errantibus expectat. Ecce benedictionem promissam repetente maiore expavit Isaac et alium se pro alio benedixisse cognoscit. Nec tamen indignatur revelato sibi sacramento. Sed confirmat benedictionem in filio dicens: benedixi eum et benedictus est. Haec est benedictio prima Isaac quae data est minori populo christianorum. Sed neque tamen maiorem filium penitus sterilem deseruit. Quia cum intraverit plenitudo gentium tunc omnis Israhel salvus erit. Cuius tamen secundae benedictionis prophetatio haec: In pinguedine terrae et in rore caeli erit benedictio tua. [Et] in pinguedine utique terrae in fecunditate rerum et potentia regni quae in illo populo fuit, et in rore caeli erit benedictio tua. Id est in eloquiis dei; ipsis enim credita sunt eloquia dei et legis testamentum; vives gladio, id est quia sanguine populus ille deditus necem in Christo vel prophetis exercuit. Et fratri tuo servies minor. Scilicet et populo christiano. Tempus quoque veniet [illegible] cum excuties et solvas iugum de cervicibus tuis dupagnione fidei ad gratiam Christi conversus deposueris onus legis, quando iam non servus populo minori sed per fidem frater vocaberis. Igitur Esau post benedictionem patris invidiae stimulis concitatus necem fratri suo Iacob fraudulenter excogitat. Hoc nimirum et iudaicus populus in Christo praemeditatus. Non solum dominum patibulo crucis tradidit, verum et iam credentes in illo usque ad effusionem sanguinis persecutus est. Iacob autem dolos fugiens fratris relicta domo patria vel pa

rentibus uadit in regione longinqua ut acciperet sibi regnum. patria et
xps relictis parentibus secundum carnem. id est populo israhel et patria id est
hierusolima et omnibus regionibus iudeae. abiit in gentibus accipiens
abinde ecclesiam. ut impleretur quod dictum est. uocabo non plebem meam
plebem meam. et non dilectam plebem dilectam. et erit in loco ubi dictum est.
non plebs mea uos. ibi uocabuntur filii dei uiui. · XXIIII · tem
P eregrinans autem iacob in mesopotamiam uenit in locum ubi nunc bethel
uocatur et posuit sub capite suo lapidem magnum et dormiens uidit
scalam subnixam in nitentem caelo et angelos dei ascendentes et descendentes.
hoc uiso euigilauit unxit que lapidem dicens uere hic domus dei et porta
caeli et ins dictis discessit. Somnus iste iacob mors siue passio xpi est. lapis
ad caput eius qui nominatim quodammodo dictus est et iam unctus xps signi
ficatur. caput enim uiri xps est. Quis enim nesciat xpm ab unctione appellari.
Domus autem dei quia ibi natus est xps in bethlehem. porta uero caeli. quia ibi
in terram descendit ibi iterum ad caelum conscendit. Erectio autem lapidis
resurrectio xpi est. porro scala xps est. qui dicit. ego sum uia per hanc ascen
debant et descendebant angeli. in quibus significati sunt euangelistae
predicatores xpi. ascendentes utique cum ad intellegendam eius
supereminentissimam diuinitatem excedunt uniuersam creaturam ut eum
inueniant in principio uerbum erat apud deum per quem facta sunt omnia.
Descendentes autem ut eum inueniant factum ex muliere. factum sub lege.
ut eos qui sub lege erant redimeret. In illa enim scala a terra usque ad cae
lum a carne usque ad spm. Quia in illa carnales proficiendo spiritales fiunt.
ad quos lacte nutriendos et iam ipsi spiritales descendunt quodammo
do cum eis non possunt loqui quasi spiritalibus sed quasi carnalibus.
Ipse est sursum in capite suo. ipse deorsum in corpore suo quod est ecclesia. ipsum
ergo scalam intellegimus. Quia ipse dixit. ego sum uia. ad ipsum ergo
ascenditur. in membris suis paruulus nutriatur et pullus soluta eriguntur
ut sublimiter expectem. per ipsum re etiam humiliatur ut eum sublimiter
ac temperanter adnuntient. Post hanc uisionem inde iacob iter faciens

ha
dictis
uolit ascen
dendo
ut in excelsis
intellegitur
et ad ipsum
descenditur.

uidit oues et pastores et puteum aquae uiuae et lapidem magnum superpositum
puteo; figuraliter per oues uistorum populi significabantur sicut illud quod
dictum est in euangelio. Statuit oues ad dexteram. pastores uero prophetae
sunt qui usque ad aduentum domini spiritu sancto inluminati israhel populum gubernabant.
lapis puteo suppositus figuram domini praeferebat. Puteus gratiam spiritus sancti
per praedicationem christi uenturam ad ecclesiam ex gentibus quae obtecta
erant nondum adueniente et homine facto christo. XXII.

Igitur iacob pergens in mesopotamiam accepit uxores duas filias laban
fratris rebeccae. hoc est primo liam secundo rachel. Inde sibi accepit liae
ancillam nomine zelpham. et ancillam rachel balam ex quibus quattuor
genuit duodecim filios et unam filiam. De lia scilicet ruben. simeon. leui.
iuda. isachar. zabulon. De rachel autem ioseph. et beniamin. De
bala ancilla rachel. Dan. et neptali. De zelfa ancilla liae gath
et aser. Hi sunt XII filii israhel. Nunc autem quid rerum figurauerint
IIII uxores iacob. quarum [hole] duae liberae et duae ancillae fuerunt
Audiuimus enim apostolum [hole] in libera et in ancilla quas habebat abraham
duo testamenta [hole]ca intellegere. sed ibi una et una [illegible] de pare et
quod dicitur. hic et [illegible] duae sunt et duae. Deinde ibi ancillae filius exheres dicitur.
~~[illegible]~~ hic uero ancillarum filii simul cum filiis liberarum terram promissionis ac
ceperunt. Unde hic procul dubio aliquid aliud significat. Quamquam enim
duae liberae uxores iacob ad nouum testamentum quod in libertatem uocat sunt
existimentur pertinere. praeterea frustra duae sunt. nisi quia duae uitae nobis
in christi corpore praedicantur. Una temporalis in qua laboramus. alia
aeterna in qua delectationem dei contemplabimur. Lia per quam quae interpretatur
laborans. Rachel autem uisum principium siue uerbum. Actio
ergo huius uitae in qua uiuimus ex fide laboriosa est in operibus et
incerta quo exitu perueniat ad utilitatem eorum quibus consulere uolumus.
Ipsa est lia prior uxor iacob. ac per hoc et infirmis oculis fuisse commemo
ratur. Cogitationes enim mortalium timidae et incertae prouidentiae nostrae.
spes uero aeternae contemplationis dei habens certam intellegentiam ueri

[illegible] Ipsa rachel unde dicta est bona facie et pulchra specie
hanc enim amat omnis pie studiosus et propter hanc servit gratiae dei qua pec
cata nostra etiam si fuerint sicut phoenicium tamquam nix dealbabuntur. laban
quippe interpretatur dealbatio. cui servivit iacob propter rachel. neque enim
quisque convertitur sub gratia remissionis peccatorum servire iustitiae.
nisi ut quiete vivat in verbo ex quo videtur principium quod est deus. Ergo
propter rachel non propter liam servivit. nam quis tandem amaverit in operibus
iustitiae laborem actionum atque passionum. quis eam vitam propter se ipsam expeti
erit. sicut nec iacob liam. sed eam sibi nocte suppositam in usum generandi
amplexus fecunditatem eius expertus est. diligere eam quia per se ipsa diligi non poterat.
primo ut ad rachel perveniret [illegible] tolerantem fecit. deinde propter filios com
mendatur. Ita vero unusquisque utilis servus sub dealbatione peccatorum
in gratia constitutus. Quid aliud amans in sua conversatione
meditatur. nisi doctrinam sapientiae. quam plerique se percepturos putant.
Statim ut se in septem praeceptis legis exer[illegible]cuerint. quae sunt dei dilec
tione proximi. ne cuiquam noceat. id est [illegible] honora patrem tuum et ma
trem. non moechaberis. non occides. non furaberis. non falsum [illegible] testimonium dices.
non concupisces uxorem proximi tui. non concupisces rem proximi tui. quibus
observatis postea quam homini pro concupita delectatione doctrinae per
[illegible] tolerantia laboris adhaerent
velut pro rachel lia inopinata coniungitur. et hanc sustinet ut ad illam
perveniat. si perseveranter amat. accepturus alias septem praecepta ut
dicamus. Servit hos septem annos propter rachel ut sit pauper spiritu mitis lugens
esuriens sitiensque iustitiam misericors mundicordis pacificus. Vellet enim homo
mox si fieri posset sine ulla tolerantia laboris quae in agendo patiendoque
amplectenda est. statim ad pulchrae contemplationis delicias pervenire. sed hoc
non potest in terra morientium. hoc enim videtur significare quod dictum est
ad iacob. non est moris in loco hoc ut minor nubat prius quam maior.
quae non absurde maior appellatur quae tempore prior. aut in hominis
eruditione labor boni operis quam requies contemplationis. Ad unum ergo

dilectione

contendendum. sed propter hoc multa ferenda sunt. Ita quae ducuntur uxores
Iacob liberae. aliae quippe sunt filiae remissionis peccatorum hoc est absolu-
tionis. quod de lab[...] ueritatem una amat. aliam tolerat. Sed quae tole-
rat ipsa prius et uberius fecundatur ut si non propter se ipsa. Certe propter filios di-
ligatur. Labor enim ministrorum maximum fructum habet in eis quos regno dei
generant. per multas temptationes et tribulationes praedicando euan-
gelium. et eos propter quos sunt in laboribus abundantius in plagis supra mo-
dum in mortibus saepius. propter quos habent foris pugnas intus timores. gau-
dium et coronam suam uocant. nascuntur autem eis facilius atque copiosius
ex illo sermone fidei quo praedicant Christum crucifixum. Rachel autem
clara aspectu mente excedit deo. et uidet in principio uerbum deum apud
deum. et uult parere et non potest. quia generationem eius quis enarrauit.
Ideoque contemplandi otia appetit ut diuinitatem ineffabilem cernat.
uacare uult ab omni negotio. et ideo sterilis qui in uarius pressuris non
subuenit. sed quia et ipsa interdum procreandi caritate inardescit
uult enim docere quod nouit. uidet sororem laborem agendi filiis abun-
dare et dolet potius currere homines ad eam uirtutem quae
eorum necessitatibus consulitur quam ad illam unde diuinum
aliquid discitur. hic dolor figuratus uidetur in eo quod scriptum est.
Et zelauit rachel sororem suam. proinde quia purus intellectus
spiritalis substantiae uerbis carne editis exprimi non potest
elegit doctrina sapientiae per quaslibet corporeas similitudi-
nes insinuare diuina. Sicut elegit rachel ex uiro suo et an-
cilla suscipere filios quam sine filiis omnino manere. Bala
quippe ancilla rachel interpretatur inueterata. de uetere
quippe uita carnalibus sensibus dedita corporeae cogitantur
imagines. etiam cum aliquid de spiritali et incommutabili substantia
diuinitatis auditur. Suscipit et Lia de ancilla sua filios amore
habendi numerosioris prolis accensa. Inuenimus autem Zelfam eius
ancillam interpretari os hiens. quapropter haec ancilla illos figurat

et eis
hi facilius et
copiosius

quorum praedicatione fides evangelicae obscuratur et contemnitur. de qua
libro scriptum est. Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe
est a me. Et de quibus apostolus dicit. qui praedicas non furandum furaris.
Verumtamen et talia per hanc condicionem liberalia uxoria Iacob laborantes
filios heredes regni sui capiat. Ideo dominus dicit quae dicunt facite quae autem
faciunt facere nolite. Unde et apostolus. Sive inquit occasione sive
veritate Christus adnuntietur (ł praedicetur). Et in hoc gaudeo sed et gaudebo. tamquam diceret an-
cilla pariente de plebe numerosior exultat. est vero quidam Liae filius ex
beneficio Rachel editus. cum virum suum secunda debita nocte cubaturum
accepit a filio Liae mandragoricis malis cum sorore recubaturum mercata.
Quid enim de mandragora dicendum est. Pro inde rem corporis pulchram
et suaveolentem. sapore autem insipido. Et ideo in illo mandrago-
rico pomo figurari intellegam famam bonam popularem. Unde dicit
apostolus. Oportet et illum testimonium habere bonum ab eis qui foris
sunt. Qui licet et parum sapiunt. reddunt tamen plerumque laborum
eorum per quos sibi consulitur splendorem laudis et odorem bonae opinionis.
Nec ad istam gloriam popularem primum perveniunt eorum qui sunt in aecle-
sia. nisi qui cum quae in actionum periculis et labore versantur. propter
ea Liae filius mala mandragorica invenit exiens in agrum. Id est
honestate ambulans ad eos qui foris sunt. Doctrina autem illa sapi-
entiae quae a vulgi strepitu remotissime in contemplatione veritatis
dulci delectatione designatur. hanc popularem gloriam quantulumcumque
non adsequeretur nisi per eos qui in mediis turbis agendo ac consulendo
populis praesunt. quia dum isti et actuosi et negotiosi homines per quos
multitudinis administratur utilitas. et quorum auctoritas populis commendatur
testimonium perhibent etiam vitae propter studium conquirendae et contemplandae
veritatis otiosae quodammodo mala mandragorica per Liam veniunt ad
Rachel. ad ipsam vero Liam per filium primogenitum id est per honorem fecunditatis
eius in quo est omnis fructus laboriosae atque in certamina temptationum
periclitantis actionis. quam plerumque bono ingenio praeditis studiosis

flagrantes quamvis idonei regendis populis esse possint tamen et vitant
propter turbulentas occupationes et in doctrinae otio cupiunt se tamquam
in speciosae Rachel feruntur in amplexus; Et quia bonum est ut et illorum
haec cura latius innotescens popularem gloriam mereatur. Iniustum est autem
ut ea consequatur si amatorem suum administrandis ecclesiasticis curis
aptum et idoneum in otio detineat et a gubernatione communis utilitatis inpediat.
Propterea Lia sorori suae dicit. Parum est tibi quod virum meum accepisti. In
super et mandragoram filii mei vis accipere. Per unum virum significans eos
omnes qui cum sint agendi operis habiles et digni quibus regimen eccle
siae committatur ad dispensanda fidei sacramenta, illi accensi studio doc
trinae atque indagandae et contemplandae sapientiae se ab om
nibus actionum molestiis removere atque in otio discendi atque docen
di volunt considere. Ita ergo dictum est. Parum est tibi quod accepisti virum
meum. Insuper et mandragoras filii mei vis accipere. ac si diceretur. parum
est quod homines ad laborem rerum gerendarum necessarios in otio detinet vita
studiorum. Insuper et popularem gloriam requirit. Proinde tamquam iuste conpa
ratur inpertit Rachel virum sorori suae illa nocte. id scilicet ut qui virtute
laboris ad regimen populorum accommodati sunt. Etiamsi scientiae vacare
diligerent suscipiant experientiam temptationum curarumque sarcinam praelationis
communem ne ipsa doctrina sapientiae cui vacare statuerant blasphemetur.
Neque adipiscatur ab imperitioribus populis existimationem bonam quod illa
poma significant. et quod necessarium est ad exhortationem discentium; sed plane
ut hanc curam suscipiant et coguntur satis. Et hoc significatum est quod
cum venienti de agro Iacob occurrit ei Lia cumque detinens ait. ad me intra
bis. Conduxi enim te pro mandragoris filii mei. tamquam diceret. doctrinae
quam diligis vis conferre bonam opinionem. Noli fugere officiosum laborem. Haec
in ecclesia geri quisquis advertit cernit et experitur in exemplis quod vel
legamus in libris. Quis non videat hoc genere toto orbe terrarum venire homines
ab operibus saeculi et ire in otium cognoscendae et contemplandae veri
tatis. tamquam Lia dicente ad me intrabis. quibus istud misterium di
tuquam in amplexu rachel et excipi detrusi vero ecclesiasticam necessitatem atque ordi

dispensantibus ut in novo testamento universi ... convenirent fidei laude et a populis
et a illa ... cuius in ... convenientis per saeculi ... querunt. Et ex cuius
promissione admisericordia regendae plebi adsupersunt. Identidem agunt
in omnibus laboribus suis ut illa professio quasi converterentur quia tales
rectores populi dei dignitate non infamantur sed clarius glorificantur.
Ita qua iacob ... nocte liae ... rachel promissa ...
et cla gentibus patiatur quae aliquando et ipsa praestante misericor
dia dei per se ipsa parit ... quia primum est ut in principio erat verbum
et verbum erat apud deum et deus erat verbum. Et quicquid de hac re pie sapi
enter quae dicatur et sine fantasmate carnalis cogitationis et salubriter
vel ex parte capiatur. alioquoque sensu lia et rachel ut erunt mar
tyrii ... in similitudine ecclesiae vel sinagogae interpretantur.
Lia enim maiorem natu sinagogae tenuisse existimabant typum quia
prior dei genuit populum; et quidem et oculis legit gravida. Quia lex
per moysen data quae cooperta est atque signata. Rachel autem iunior
et pulchra prior sterelis et postmodum fecunda. Similitudo est ecclesiae.
iunior quia tempore posterior. pulchra quia corpore et spiritu sancta. Oculis
decora quia evangelium prospicere meruerunt; quae et sancta diu sterilis
fuit quousque sinagoga populum generavit. Quur autem iacob pro rachel
servivit et subponitur ei lia maior. Nisi quia dominus ut ecclesiam adsumeret
prius sinagogam sibi coniunxit. Servitus itaque ipse iacob septem annorum
pro duabus uxoribus huius vitae praesentis tempus significat quia per septem
dies volvitur. In qua dominus forma servi accepta factus oboediens paternae
voluntati usque ad mortem. Ille enim pro omnibus servit et dominus noster ait. Non
venit filius hominis ministrari sed ministrare. Ille oves pavit. Et dominus
in evangelio dicit. Ego sum pastor bonus. Ille mercede dis lucro variarum
sibi pecus abstulit. Christus diversarum gentium varietatem sibi meruit congrega
re. Ille tres virgas ampitatas corticibus in alveis aquarum opposuit
ut earum contemplatione multiplicarentur eius oves. Et dominus noster in aqua bap
tismatis trium personarum nomina patris et filii et spiritus sancti populo fideli

proposuit ut quisque hoc pleno corde [illegible] efficiatur [illegible]

Post longa igitur servitia quae iacob apud socerum suum pro uxoribus
vel pro mercede sustinuit. praeceptum quae a domino [illegible] ut reverteretur
in patriam suam. tunc ignorante socero suo cum uxoribus cum comitatu pro-
peravit. Laban autem consecutus est eum in monte galaad cum fratribus, atque
idola quae rachel furaverat apud eum requisivit nec repperit. Quid
ergo sibi hoc ipsud figuraliter velit, videamus. Laban superius alia gerit
personam. Nunc tamen diaboli typum figurat. Laban quippe interpre-
tatur dealbatio. Dealbatio autem diabolus non inconvenienter accipitur
qui cum sit tenebrosus ex merito transfigurat se velut angelum lucis. Huic
servivit iacob id est ex parte reproborum iudaicus populus, ex quibus car-
ne incarnatus dominus ve[…] […]m potest etiam per laban mundus hic exprimi.
qui cum furore iacob persequitur, Quia electos quosque qui re desiderio suo non
membra sunt persequendo opprimere conatur. huius filiam id est seu mundi
seu diaboli iacob abstulit. cum sibi christus eccle[…]siam ex gentilitate con-
iunxit. Quam et de domo patris abstraxit. Quia et per prophetam dicitur. Ob- abstulit
liviscere populum tuum et domum patris tui. Quid vero in idolis nisi avaritia
designatur. unde per paulum dicitur […] et avaritia quae est idolorum servitus.
Laban ergo veniens apud […] Iacob idolum non invenit. quia ostensis
mundi thesauris diabolus redemptoris vestigia concupiscentiae terrenae
non repperit. sed quae iacob non habuit eam rachel sedendo cooperuit. per rachel quippe non invenit
quae ovis dicitur ecclesia figuratur. Sedere autem est humilitate paenitentiae appare-
re. Sicut scriptum est. Surgite postquam sederitis. Rachel ergo idola sedendo
operuit. quia sancta ecclesia christum sequens vitia terrenae concupiscentiae per humili-
tatem paenitentiae cooperuit. De hac cooperatione vitiorum propheta dicit. Beati
quorum remissae sunt iniquitates et quorum tecta sunt peccata. Nos igitur rachel illa
significavit. Quia idola sedendo premimus. Si culpas avaritiae paenitendo dam-
namus quae utique avaritiae immunditia per illis quamvis leviter calcant lapidibus qui-
bus dicitur. Viriliter agite et confortetur cor vestrum. Sed illis maxime [illegible] qui
quasi effeminato gressu gradientes per blandimenta saeculi resolvuntur. unde et illic

eius de rachelis hec uerba sunt. iuxta consuetudinem feminarum nunc accidit mihi.
id est quasi muliebria se habere in more. laban autem postquam persecutus est iacob
& inueniens eum [illegible] essent [illegible] inierunt foedus. tulit iacob lapidem
& erexit illum in titulum. dixitque fratribus suis. afferte lapides. qui congregantes
fecerunt tumulumque. & uocabit laban tumulum testis, & iacob acervum testimonii; Inter
fideles enim tam [illegible] iudaeos quam gentes testis est lapis eminens in similitudine xpi.
& acervus lapidum quod est multitudo credentium. ·XXIII·

Hinc transactis iacob mittit nuntios ad esau fratrem suum mox & munera. post
haec transductis omnibus suis per torrentem ipse remansit solus. & ecce uir luctabatur
cum illo. preualuit quem iacob nec dimisit eum nisi benedictionem extorqueret sa
cramentum quo israhel nomen acciperet. In quo principaliter sacramentum domi
nica imago praefigurata est. Uir enim ille [hole] typum xpi euidentissime gest
serat. Cum tamen ideo praeualuit iacob uolens [hole] ut mysterium figuraret pas
sionis dni ubi tunc superauit iacob in iudeorum typo hoc est in corporis sui subole prae
ualuisse do & quasi cum [hole] infirmo ita cum carne eius; sicut scriptum est.
cum dicerent crucifige. & tamen iacob benedictionem ab eodem angelo quem uictor
superauerat impetrauit. cuius nominis impositio utque benedictio fuit.
Interpretatur autem israhel uidens dm. quod [hole] erit in fine premium scorum omnium.
Tetigit porro ille idem angelus lat[hole]udinem femoris & claudum reddidit.
sic quo erat unus atque idem iacob benedictus & claudus. benedictus in his qui
in xpm ex eo de populo crediderunt. in infidelibus claudus; nam femoris ner
uum uel latitudo generis multitudo est. plures quippe sunt in stirpe quidem degene
rantes a fide patrum & a preceptis auctoris sui deuiantes in erroris sui semine
claudicant. De quibus prophetice predictum est. & claudicauerunt a semitis
suis. Quia tamen populus post tractus sibi uiribus non solum claudicat sed et tor
pescit. ne ultra iam generare possit filios. Denique quod ait idem patriarcha
uidi dm facie ad faciem cum superius uirum secum narret fuisse luctatum. id signi
ficat qualis deus homo erat futurus qui cum iacob populo luctaretur.

XXIIII Post haec emmor filius sichem dinam filiam iacob uiolauit. quis post concubitum eius
familiae israhel uoluerat sociari. quem sime on & leui fratres uirgines

luctum ipsi
ire & ua
lescere in
passione est.

suę : dolo eum cum omni populo ei interfecerunt. Sed quid sibi velit
sororis vindicta, superius expositum est. Egressa est Dina ut videret mulieres regionis
illius. Quam cum vidisset Sychem filius Emor Evei princeps terrae illius adamavit
et rapuit, dormivitque cum illa, vi opprimens virginem. Et conglutinata est
anima eius cum ea, tristemque blanditiis delinivit. Dina quippe ut mulieres
videat extraneae regionis egreditur. Quando unaquaeque mens sua
studia neglegens, actiones alienas curans, extra habitum atque extra ordi-
nem proprium evagatur. Quam Sichem princeps terrae opprimit, quia videlicet
inventam in curis exterioribus diabolus corrumpit. Et adglutinata est ani-
ma eius cum ea. Quia unitam sibi per iniquitatem respicit. Et quia cum mens a culpa
respicit, addit atque admissum flere conatur, corruptor autem spes ac securi- t afficit
t humilitatem
tates vacuas ante oculos vocat, quatenus utilitatem tristitiae subtrahat.
Recte illic adiungitur: Tristemque blanditiis delinivit. Modo enim aliorum
facta graviora, modo nihil esse quod perpetratum est, modo misericordem Deum
loquitur, modo adhuc tempus subsequens ad poenitentiam pollicetur, ut dum
per haec decepta mens ducitur, ab intentione paenitentiae suspendatur. Qua-
nulla
tenus tunc bona nihil percipiat, quam nunc mala nulla contristant.
Et tunc plenius obruatur suppliciis, quae nunc etiam gaudet in delictis. De ab sol
hinc loquitur Deus ad Iacob ut habitaret in Bethel, ubi Rachel cum pareret Beniamin
mortua est. Sed quid sibi vult quod cum eius de Beniamin Rachel
pareret, vocavit nomen eius filius doloris mei, nisi futurum prophetans ex ea tribu
Paulum qui affligeret filios ecclesiae persecutionis suae tempore. Vel certe per
Beniamin terrestris figurabatur Hierusalem, quae in tribu erat de Beniamin,
cuius populus gravi matrem dolore afficit, effundendo sanguinem prophetarum.
Insuper etiam in necem Christi impius acclamando vocibus: Sanguis eius super nos et super filios
nostros. Praeterea Ruben concupiscentiae motus libidinis in concubinam patris sui
praeceps effertur, quod incesti crimen non scriberetur, nisi futura perversitas
populi pronuntiaretur. Quamquam et in illo qui hoc commiserit conside-
retur esse flagitium; in scripturis autem prophetia est futurorum. Namque per
Ruben primogenitum populus primogenitus Israhel ex circumcisione sig-
nificatur, qui thorum concubinae polluit, id est legem veteris testamenti

se prevaricando conmaculavit. Quod aut in concubina figuraliter vetus
testamentum ponatur. paulus apostolus edocuit dicens. abraham duos filios
habuit unum de ancilla et unum de libera. Haec aut sunt duo testamenta.
In quo agar quae concubina fuit. In veteris testamenti ponitur typo. una est
enim perfecta columba genitrici suae. Quae virgo casta regina sponsa
regi caelesti per evangelium iungitur xpo. XXXIIII.

Iam deinde iudae factum consideremus qui et cum nuru concubuit
quid significaverit futurorum. In thamar ergo nuru iudae intel
legitur plebs iudaea. Cui de tribu iuda reges tamquam mariti adhibe(po)
bantur. merito nomen eius amaritudo interpretatur. Ipsa enim dno fellis
poculum dedit. Duo enim genera principum qui non recte operabantur in plebe.
Unum eorum qui oberant. alterum eorum qui nihil proderant significantur in
duobus filiis iudae. quorum unus erat malignus vel ra eius ante dnm. (t'rus)
alter in terra fundebat semen ne semen daret ad fecundandam thamar.
Nec sunt amplius quam duo genera hominum inutilia generi humano
unum nocentium alterum praestare nolentium, et si quid boni habent in hac
terrena vita perdentium tamquam in terra fundentium. Et quia in malo
prior est ille qui nocet (quam) ille qui non prodest. Ideo maior dicitur malignus
ille minor et sequens qui fundebat semen in terra. primum quoque maio
rem qui vocatur her. interpretatur pelliceus. qualibus tunicis induti primi
homines in poena damnationis suae dimissi ex paradiso. Sequentem
autem nomine qui vocatur onan (interpretatur) interpretatur maeror eorum. quorum scilicet quibus
nihil prodest cum habeant unde prodesse possint. atque id perdant in terra.
maius porro malum ablata vita. quod significat pellis. quam non ad
iuta quod significat maeror eorum. Occisos autem ambos a dno dictum est. ubi
figuratur regnum talibus hominibus abstulisse. tertius autem filius iudae
Quod illi mulieri non iungitur. significat tempus ex quo reges plebi iudae
orum coeperunt de tribu iuda non fieri. ideo erat quidem filius iudae. sed eum
thamar maritum non accipiebat. quia erat quidem de tribu iuda stirps alia
selum Inpopulo inde nemo regnabat. Unde et nomen eius. id est selom. Inter

praetractur dimissio eius. Si porro intente adhanc significationem uniuersa
uisa que illo tempore fuerunt ad nouum tam pertinentia testamenti quasi
prophetando factente uiles fuerunt. Qualis dauid fuit. eo sane tempore
quo iam iudaea coeperat reges ex tribu iuda non habere. non est con
putandus herodes maior in regibus eius ita quia maritus thamar.
Erat enim alienigena nec ei sacramento illo mistice unctionis. ita qua
si coniugali foedere cohaerebat sed tamquam extraneus dominabatur.
qua potestatem a romanis et a cesare acceperat. sicut et eius filii tetrarchae
quorum erat unus herodes patris nomine appellatus. qui cum pilato in pas
sione domini concordauit. Isti ergo alienigenae usque adeo non deputabantur
in regno illo mystico iudeorum ut ipsi iudei publice clamarent. frendentes
aduersus christum. nos non habemus regem nisi cesarem. Neque hoc uerum
nisi illa uniuersali dominatione romanorum quippe ut iam caesar rex erat
non proprie iudeorum sed ut christum negarent et hunc adorarent. Ideo se
tali uoce damnauerunt. illo enim tempore quo iam de tribu iuda regnum defecerat
ueniendum erat christo uero saluatori nostro domino qui non obnoxio obesset multum
quae perderet. hinc enim fuerat prophetatum non deficiet princeps ex iuda
neque dux de femoribus eius donec ueniat qui mittendus est et ipse est expec
tatio gentium. Iam isto tempore omne quoque magisterium iudeorum et mystica
unde christi uocabantur unctio ipsa defecerat. Secundum prophetiam danielis.
cum ueniret cui repositum erat expectatio gentium; et unctus est sanctus sanctorum oleo ex
ultationis prae participibus suis. Natus est enim herodis maioris tempore. pas
sus est autem herodis minoris tetrarchae. huius itaque uenientis ad oues quae per
ierant domus israhel. figuram gessit ipse iudas cum et attondendas oues
suas in thamna. quod interpretatur deficiens. Iam enim defecerat princeps ex
iuda et omne magisterium atque unctio iudeorum donec ueniret cui repo
situm erat. Uenit autem cum suo pastore odollamite. cui nomen erat
hyras et interpretatur odollamites testimonium in aqua. cum hoc plane
testimonio dominus uenit. habens quidem testimonium maius iohanne. sed
tamen propter oues infirmas. hoc testimonio est usus in aqua. nam et ipse hyras

cxxxix ÷

q(uo)d nomi illius pastoris ... in e(ius) uisio. Vidit omnino
fratre(m) suu(m) Iohan(nem) ... secundus ... abraha(m) secundu(m) cognationem
matris (et) ... matris suae. eunde(m) que d(omi)n(u)m (et) d(omi)n(u)m suu(m).
mat(r)is matris (et) helisabet matris suae. eunde(m) que d(omi)n(u)m (et) d(omi)n(u)m suu(m).
quasi sicut ipse ait. ex plenitudine ei(us) accepit. Vidit omnino (et) id eo In
nat(is) mulierum maior nullo non surrexit. Quia ex omnibus p(ro)ph(et)is nun
ti an(te) ... xp(istu)m ipse uidit. q(uo)d multi iusti (et) p(ro)ph(et)ae cupieru(n)t uidere (et) n(on)
uideru(n)t. Salutauit ex utero agnoui(t) p(ro)fectus ex columba (et) ideo aqua
odollamites uere testimonium p(er)hibuit in aqua. Venit aut(em) d(omi)n(u)s ad oues
tondendas hoc est ex onerandas sarcinas peccatoru(m). Ex quibus
in ecclesia laude in cantica canticoru(m); dentes eius sicut greges de
tonsaru(m). Iam deinde thamar habitum mutat. Nam et co(m)mutans
interpretatur. thamar mutat habitum mutat (et) nomen. (et) fit de
sinagoga ecclesia. sed in ea prorsus nomen amaritudinis maneat
n(on) illius amaritudinis in qua d(omi)no fel ministrabat. sed illius in qua p(e)t(ru)s
amare fleuit. Nam et iuda latine confessio est. Confessioni
ergo amaritudo misceat ut uera paenitentia p(rae)signetur. hac pae
nitentia fecundat(ur) eccl(esi)a in omnibus gentibus constituta. Oportebat
eni(m) xp(istu)m pati (et) resurgere tertia die (et) p(rae)dicari in nomine eius
paenitentia(m) (et) remissione(m) peccatoru(m); typu(m) quippe ecclesiae gere(ns)
thamar ex gentibus ... sedens cu(m) hoc habitu ad porta(m) enaim
uel enaim q(uo)d interpretatur fontes. Currit eni(m) uelut ceruus ad
fontes aquaru(m) p(er)uenire ad semen abrahae ille semen non cognoscente f(e)c(un)datur
quia de illo p(rae)dictu(m) est. populus que(m) non cognoui seruiuit mihi.
accipit in occulto anulu(m) munile (et) uirga(m) uocatione signatur.
iustificatione decorat(ur) glorificatione exaltat(ur) quos eni(m) p(rae)destinauit
illos (et) uocauit. Quos aut(em) uocauit illos (et) iustificauit.
Quos aut(em) iustificauit illos (et) glorificauit. Sed haec ut dixi ad
huc in occulto ubi fit (et) conceptio s(an)c(t)ae ubertatis. mittit(ur) aut(em) p(ro)missus
hedus ... hedus exp(ro)bratio peccati. p(ro)inde odollamite(s)
in qua(m) increpante(m) (et) dicente(m). generatio uiperaru(m). sed n(on) ea(m) inuenit
(peccati)

[Left margin, vertical:] p(ro)mis gentes incipientibus ab hierusale(m). Nam et ipse habitit mens... confessio pe...

exprobratio quam in cruce confessionis ... de. Post vero iam
publicis signis anuli armillis et virga gentium reatus iudicantes
Iudeos. quorum iam personam Iudas ipse gestabat qui hodie quidem dicunt se
hunc populum esse Christi et rechabere nos semen Abrahe; sed planis certissimis
documentis nostrae vocationis iustificationis et glorificationis erubes-
cant sine dubio et confundantur; et nos magis quam se iustificatos esse
fatebuntur; pignora enim retrorsum habere secum ecclesia accusavit. Ver-
um Iudeis quasi adulteratrix legis. legitima et anulum pignus [s. ostendit virgam. signum passionis. et anulum legis.]
immortalitatis. Quod autem scriptura inducit parientem Thamar et duos
in utero geminos habentem. quorum scilicet primus qui dicitur Zara mi-
sit manum suam et obstetrix ligavit coccinum et dehinc illo manum
intrinsecus retrahente. posterior qui Phares vocatur porrexit manum
et nascendo precessit. figuraliter congruit quod ostenderet Israhel
in legis opera manum suam et eam prophetarum et ipsius salvatoris pollutam cru-
ore contraxerit. Postea autem prorupit populus gentium scilicet ut
fierent novissimi qui erant primi et primi fierent qui erant
novissimi.

XXX.

Dehinc historia sequitur Ioseph qui venditus a fratribus [viginti denariis] in Aegypto
perductus atque ibi de sublimatus est. Ioseph unus ex duodecim filiis
Iacob. quem pater pre ceteris filiis dilexit Christum dominum figuravit.
Quem deus pater secundum carnem natum ceteris fratribus ex Abraha stirpe
progenitis pretulit. unde et ibi dicitur amabat eum Iacob eo quod in senectute
genuisset eum. Senescente enim mundo in lucem est editus filius per Mariae vir-
ginis partum. Servus adveniens tamquam filius sed tamen secundum
sacramentum suscepti corporis qui erat ante sicut semper apud patrem.
Tunica autem polymita quam fecit ei pater varietatem populorum ex om-
nibus gentibus in corpore Christi congregatam significat. Somnium
vero illud propter quod fratrum manipuli adoraverunt manipulum eius
illud est quod in Christo completum est. adoraverunt eum omnes reges
terrae omnes gentes servient ei. Scilicet per fidem fructum bonorum operum

offerentes supplex est quem sol et luna et stelle adorant. De quo
sole dictum est. laudate eum sol et luna et omnes stelle. Ipse enim excel
lentia sanctorum in solis nomine. et ecclesie claritas sub imagine
lune et omnium populorum numerositas in figura stellarum ado
ratur. Unde et pater suus increpavit eum dicens. Num quid ego et
mater tua et fratres tui adorabimus te. Obiurgatio ista patris
duritia populi israhelitici significatur. ut qui pro eo quod ex se natum christum esse cognoscunt
et adorare contempnunt. Iacob mittit ioseph filium suum ut de fratribus
sollicitudinem gereret. et deus pater misit filium suum unigenitum ut genus
humanum peccans languidum visitaret. Mittitur ab illo usque patre de quo
scriptum est. misit deus filium suum in similitudinem carnis peccati. Ut vi
deret si recte essent oves. et dominus in evangelio. Non veni inquid nisi
ad oves perditas domus israhel. Invenit ergo ioseph fratres suos in dothain
dothaim quod interpretatur defectio. Vere in grandi defectione erant qui de
parricidio cogitabant. Cumque vidissent ioseph fratres sui procul
occidere eum cogitaverunt. Et iudei videntes verum ioseph
dominum ihesum christum ut eum crucifigerent unum omnes consilium statu
erunt dicentes. crucifige eum. fera pessima devoravit eum id est iudaica
bestia interfecit eum. De qua dominus in evangelio dicit. Ecce mit
sicut oves to vos in medio luporum. Expoliaverunt ioseph fratres sui tunica
polimita et talari. et iudei christum in morte crucis expoliaverunt
tunica corporale. polimitam autem id est decoram omnium virtutum
diversitate. Resparserunt autem tunicam hedi sanguine. Quia fal
sis eum testimoniis accusantes. In mundum deduxere peccati om
nium peccata dominante. Mittitur dehinc in cisterna. id est in
lacum. et christus expoliatus carne humana descendit in infernum. Deces
ter a quoque levatus illis ismahelitis. Id est gentibus venditur.
et christus postea quam de inferno egressus est ab omnibus gentibus fidei
commercio comparatur. ille pro unde consilium triginta argenteis
distrahitur. et hic christus per consilium iude scarioth eodem numero

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

uenum latus est. Dehinc iacob postea casus ...
deplorans dispendia quasi pater filium luge-
bat amissum quasi populus christum flebat interemptum iudaeis ... pphalubat
Denique scidit uestimentum suum quod in passione domini legimus factum
a principe sacerdotum. Sed et uelut a plebe factum est. ita ipse a ... inpfumi
diuisum populum et diuisum ostenderet regnum. Igitur ioseph descendit
in aegyptum et christus in mundum, emitur eunuchus id est castus in disci-
plinis euangelicis populus. Erat autem ioseph pulcher aspectu ... fa-
et decorus, Speciosus forma prae filiis hominum diffusa
gratia in labiis tuis. Sed mulier inquid heri oculos in lectum ut adul-
terium cum illa perpetraret. Ista mulier figuram erat sinagogae quae
spe sicut scriptum est moechata est post deos alienos. Similiter uole-
bat et christum in adulterium suum scelere tenere ut negaret et scribarum et
phariseorum magis et scribarum quam legis praecepta seruaret. Quae illi-
cite manserat christus autem non adquiescens in licitae doctrinae
adulterio nostrae sinagogae manu ueste corporis adprehensis carne
se exuit et liber mortis in caelum ascendit. Calumniatum est meretrix
ubi enim tenere eum non potuit dicens eo quod templum domini blasfemaret et legis
diceret ut reus esset transgressor et illum in carcerem terruit. per inferna
tenuit et cum ... puniendus descenderat. Inde ali-
os liberauit. Denique inuenit ioseph duos eunuchos de
domo regis in carcere uinctos. duorum populorum credentium uel
incredulorum figuram significant qui conclusi sub peccato adae
transgressione obnoxii tenebantur. Quid eos eunuchi dicuntur
quia castam acceperant regulam disciplinae. Eloquia inquid domini
casta. Denique post trina luce a domino ab inferis resurgente et le-
gis obscura ut ioseph omnia reuelante soluitur a peccatis
credentium populus et de inferni carcere liberatus redditur in minis-
terio diuinae legis. Incredulus autem et impius populus iudae-
orum quia in conuersationis (salutationis) signo non credidit transgressi

omnis legio suis ... illa ... ntiqu

eunucho quia ... eorum ... indicant,

Praeterea narravit pharao somnium interpretatus

est ioseph. Sed quid significant septem anni. Qui in septem spicis

plenis seu qui in septem vaccis pinguibus ostendebantur. Nisi septem

carismata spiritalium dona quibus ubertas fidei. larga pietate re

dundat. At contra septem steriles et inanes (t tenues) famem veritatis et iustitiae

novissimis temporibus significabant. Congregavit autem ioseph

per septem annos o[m]nem frugum abundantiam. Id est frumenta fidei scientiae

horreis condens per illa scilicet et carismata septem quasi per septem annos. Ut

cum septem anni inopiae coeperint. (id) cum inquietas (illa) occurrerit septem capitalium

criminum sub antichristo quando fames fidei fuerit et salutis. Tunc sciparit

et fideles habeant copiosam iustitiae frugem ne fides eorum inopia

sermonis attenuata deficiat. Inde ioseph qui typum induerat (t habuerat) christi cir

cumierunt et praeco praeconavit (cantauit) ante eum et constituit illum farao super

universam terram aegypti. Et dominus noster postquam est distractus a iuda

ut ioseph a fratribus et de inferiorum carcere surrexit ascendit currum

regni caelestis de quo dictum est. Currus dei decem milium. Et accepit potesta

tem a patre praedicandi et iudicandi sicut paulus apostolus ait. Et de

dit ei nomen quod est super omne nomen ut in nomine ihesu omne genu flectatur

caelestium et terrestrium et infernorum. Accepit quoque et anulum pontifica

tus scilicet et fidei quo credentium animae salutis signo signantur frontibus que

et cordibus nostris per signum crucis figura aeterni regis exprimitur. Indutus est quoque

stola byssina id est carne sancta bysso splendidiore. Et stola inmortalitatis

Accepit quoque torquem auream id est intellectum bonum. praeco ante eum prae

cedit. Id est ante eum iohannes baptista qui ei praecedens praeconabat

dicens parate viam domino. habebit et alium post se praeconem tubam angeli quia ipse

dixit. Veniet in tuba angeli. Vocatur quippe ioseph lingua aegypti

aca salvator mundi quod manifestius de christo quando sub figura ioseph

salvator ostenditur. Non tamen unius terrae aegypti sed et totius

mundi

t sua

Triginta annorum erat ioseph quando in conspectu regis pharaonis stetit
tot de quot annis fuisse legitur xps quando sub typo pharaonis in con
(mundi)
spectu apparuit reuelatus. accepit ergo ex gentibus uxorem. id est
ecclesiam ex qua genuit duos filios. id est duos populos ex iudeis et gen
tibus congregatos. Igitur post ubertatis annos in uniuerso orbe famis
preualuit, merito quia non erat qui faceret bonitatem. Post haec
ioseph penuria frumenti saluat aegyptum. Et xps fame uerbi dei
liberat mundum. Aperuit enim horrea sua xps in omni orbe terra
rum et erogatione frumenti sui omnia subiugauit. Nisi autem (enim) ioseph
fratres uendi(di)ssent defecerit aegyptus. nisi xpm iudei crucifixissent
perierat mundus. Joseph interpretatur augmentatio. siue ampli
atio. Sed in illo ioseph ampliationem non habuit nisi sola aegyptus.
In nostro (uero) ioseph augmentum habere meruit uniuersus mundus. ille
erogauit (un) triticum. Noster erogauit dei uerbum. In omnem enim terram exiit
sonus eorum. Dicit iacob filiis suis est frumentum in egypto. Dicit et
deus pater ex egypto uocaui filium meum. Descendunt igitur (t. pueriores) x. perfectiores
de iudeis quasi de celo quos elegit in numero constituta quos ipse cognos
cens non est agnitus ab eis. cognoscunt et hebrei a xpo ipsi autem non ag
noscunt eum. Dederunt unde illi pecuniam. sed ioseph id est xps triticum
dedit et argentum reddidit. quia non pro pecunia emitur xps sed gratia.
Uidit ioseph beniamin paruulum fratrem suum mistice quoque uidet dominus
ihs paulum quando lex circumfulsit eum. paruulus dicitur quia non
dum maturam in carne fidei aetatem gerebat. Unde et iam et adulescens
legitur. quando lapidantium stephanum uestimenta seruabat. Fleuit
ioseph et cecitas pauli fleuit. fleuit se xps. lauat faciem suam ut lumen
ei amissum restituat. lauat faciem suam xps ubi [illegible] baptizatus
est paulus. per que dominus ihs a pluri(m)mis uidetur (te). Dehinc scifus argen
teus soli sacculo iunioris inseritur. Sed quid illud sibi quod inuentus
est in sacco beniamin scifus ioseph. nisi quia in corpore pauli iam
doctrina caelestis praefulgebat, ille quippe diuersis eruditus in lege

sed quia subiectus non erat. Intra saccū erat sensus. doc
trina intra lege. lucerna in modiū; nō sub tamen ananias (ita above)
i paulū manū posuit. mox sub spū solutꝰ. mox sub pio soluto argentū
resplenduit; & decidentibus squamis uelut quibusdā sacci
unculis. soluto sacco id est deposito legis uelamine. adeptus
est gratiā libertatis. & reuelata facie sermone euangelium
predicat. Datis ei triginta argenteis cū quinque stolis optimis
Triginta argenteos a xpō accipit quicūque predicat trinitatē
sine xpī cruce, Ideoq; paulus ait. Neque & hunc crucifixum.
Quinque aut stolas accipit de sapientia omniū que sensuū
multiplices disciplinas precellit. Igitur paulus cuius exuberat
portio meritorū, sed tam habent & fratres id est alii predicatores
gratia sua binas stolas. id est ut confiteantur xpm & deum esse & ho
minē. utraq; et in uerbis legit. omīs domestici eius uestiti sunt dupli
cibus. Idem mistica uel moralis intellegentia; mittunt & patri
munera filius honorat patrē. xps populū suū p misit in iūrat
muneribus; portant haec munera asini id est gentiles inutiles & la
boriosi. Pu[n]c aut utiles portant in xpō xpi munera portant
in euangelio munerū largitorē; dimisit ioseph fratres suos qui
nuntiauerunt patri dicentes. ioseph uiuit & ipse dominatur in omni
terra aegypti. Expauit aut iacob. id est plebs incredula. Sed
postquā gesta xpi cognouerit. reuixit eius spiritus. & qui mortuus
uidebatur. fide resurrectionis xpi uiuificatur. Vocatur ergo filius sius
id est a petro & paulo & iohanne populus iudeorū inuitatur ad gra
tiā; Occurrit illis iudas qui interpretatum est confessio. quia p
cedit iā con [illegible] fessio. quos ante perfidia possidebat. & sic ioseph uerus
xpō occurrit Qui senectā & caecitatē suscipiat ultimis tēporibus populū
iudeorū nō secundū illius merita sed secundū electionē sue gratiae &
inponit manū sup oculos eius & caecitatē aufert. Cuius distulit caecitatē idem
ut postremus crederet quā ante nō putauit esse credendū. unde

Si enim iudicaui scire me aliquid int(er) uos nisi ih(esu)m xp(istu)m.

p(er) fidé

Et apostolus ait. quia caecitas ex parte in israhel facta est donec plenitudo gen
tium intraret. et sic omnis israhel saluus fieret. Tradidit post haec
ioseph parentibus et fratribus optimam terram gessen praebens escas
quibus famis oppresserat terram. sic et dominus eligens optimam terram
parentibus. id est patriarchis et prophetis et apostolis ex quibus christus secundum car
nem. siue omnibus sanctis de quibus in euangelio dicit. hi sunt fratres mei
qui faciunt uoluntatem patris mei. his igitur dat terram scilicet et repromissi
onis regni dei de qua dicit propheta. credo uidere bona domini in terra uiuen
tium. Dehinc ioseph festinans accipere benedictionem patris. duos
filios suos obtulit manassen et effraim. In quibus sicut factum est
in esau et iacob dicente domino maior seruiet minori. Ita et in istis
duobus filiis ioseph. prima maior manasses qui interpretatur ob
liuio typum gessit iudaeorum. Quia oblitus est dominum suum qui fecit
eum. minor autem christianorum qui secundo natu effraim sonat. quod est fructificatio. quod proprium populi
minoris qui corpus est christi. qui secundo natus est in latitudine
mundi. hos quidem cum benedicere uellet iacob. posuit ioseph effraim
ad sinistram manassen autem ad dexteram illius constituit. at ille can
cellatis manibus crucis mysterium praefigurans. translata in minore
dextera maiori sinistram figuraliter supposuit. sicque crucifixi
ludo super capita eorum deno tata iudaeis scandalum christianis fu
turam gloriam praesignauit. seniorem quoque per crucis mysterium sinistrum
factum de dextro. et iuniorem dextrum de sinistro. quia iudaeis in terra
deserta labentibus nos illorum gloriam adepti sumus. talique sacramen
to maior populus iudaeorum postpositus est minori populo gentium. unde
et idem patriarcha ait. hic quidem erit in populum sed hic exaltabitur.
XXI His completis. uocauit iacob filios suos ut benediceret eos.
mystico ordine loquens uere tamen quam futurorum praescius. dixit quae eis
quae in nouissimis temporibus futura erant. Incipiens ita. Ruben pri
mogenitus meus. secundum misticam intellegentiam in ruben priorem
populum iudaeorum ostendisse personam. cui et dominus per prophetam dicit. Israhel

Marginalia: dnm; l figura

primogenitus meus. Et quia primogenitus debebat
ipse iure accipere sacerdotium atque regnum, addidit: Tu virtus
mea et quia ex ipso populo fundamentum fidei et in ipso virtus dei
qui est xpistus advenit; Quomodo autem ipse fit principium dolo
ris. pro eo quod persequendo semper irrogaret iniuriam. Deo conver
tit ad eum dorsum et non faciem; Iste prior in donis. quia primis ipsis
data erant eloquia dei. primis ipsis legislatio. et testamentum
sive promissio. Iste maior in imperio utique pro magnitudine regni.
quia copiosius ceteris in hoc seculo populus ille regnavit; effusus
est autem sicut aqua peccando in xpo. quasi aqua quae vasculo non
tenetur. voluntatis effusus est impetu; Et idcirco addidit: ultra
non crescas. quia populus ipse postquam in universo orbe disper
sus est. valde imminutus atque adbreviatus est; sed quare talia
meruit ita subiecit. quia ascendisti cubile patris tui. sicut
iudaei intellegunt hoc proinde dictum esse eo quod cum bala concubina
patris sui concubuerit. prophetia enim futura pronuntiabat neque quae
fuerant gesta ipso patriarcha dicente: Adnuntiabo vobis quae
futura sunt novissimis diebus. Et ideo in praeterito non est re
ferendum quod ille futurum praedixit. praedicabat itaque domini passionem.
quae Et primogenitae plebis audaciam quia ascendit cubile dei patris
sui et maculavit stratum eius quando corpus dominicum in quo
plenitudo divinitatis requiescebat raptum in cruce suspendit
et ferro commaculavit; Post haec convertit ad symeon
et levi dicens. simeon et levi fratres vasa iniquitatis bellantia.
per symeone et levi scribae et sacerdotes iudaici populi intelle
guntur. de symeone enim scribae erant iudaeorum. De tribu
vero levi principes sacerdotum de quibus scriptum est. quia consilium
fecerunt ut ihesum morti traderent. De quo consilio iste patri
archa quia iam in mente domini videbat dicit. In consilio eorum
non veniat anima mea et reliqua. Horrebat enim illo tempore

fecisse patriarcha uiderit tantorum scelerum que in nouis
simis temporibus facturi erant iudaei ; Sequitur ;
quia in furore suo occiderunt uirum idest xpm.
iuxta quod esaias ait. uae animae ipsorum quia
cogitatio ipsorum consilium malum[aeq] aduersum se[sus] dicen
tes. Alligemus iustum quia inutilis est nobis.
& in dolore suo suffoderunt murum. quando
lancea confoderunt illum. spiritalem & fortis
simum propugnaculum[cu] quod custodit israhel; male
dictus furor eorum quia pertinax. utique ad tantum scelus
perpetrandum quando furore accensi & ira obtulerunt
xpm pontio pilato dicentes illi. crucifige. crucifige.
& si hunc dimittis non es amicus cesaris. & indigna
tio eorum quia dura. dum barraban latronem pe&e
rent. & principem uitae crucifigendum postularent.
diuidam eos in iacob & dispergam illos in israhel. hic duo
nominantur. diuisio & dispersio. Identidem quia non
nulli ipsis[&] dno crediderunt. quidam in infideli tate
permanserunt. diuisi enim dicuntur. hi quia ab eis
separant & ueniunt ad fidem. Dispersi autem[dnr] hi quorum patria
templo que subuerso per orbem terrae Incredulum genus spargitur;
Iudas te laudabunt fratres tui. per hunc enim iudam uerus confessor expri
mitur xps; Qui ex eius tribu secundum carnem est genitus; Ipsum lau
dabunt[bu] fratres tui. apostoli scilicet & omnes coheredes eius qui per adoptionem
filii dei patris effecti sunt. & xpi fratres per gratiam quorum ipse dns per naturam;
manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum. hisdem enim manibus
atque eodem crucis tropeo & suos[texit. &] exiuit inimicos & aduersarias po
testates[tes] curauit. Iuxta quod & pater permittit ei dicens. sede ad dexteram
meam Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Adorabunt
te filii patris tui. quoniam multi ex filiis iacob adorant eum per electionem gratiae

salui facti; catulus leonis iuda qui nascendo paruulus factus est
sicut scriptum est. paruulus natus est nobis. ad predam fili mi
ascendisti. Id est ascendens in cruce captiuos populos rede
misti; et quos ille leo contrarius inuaserat. tu moriens eripuisti;
Deinque rediens ab inferis ascendisti in altum captiuam duxisti
captiuitatem; requiescens accubuisti ut leo. Manifestissime
in passione christus recubuit quasi (quando) inclinato capite tradidit spiritum. si
ue quando in sepulchro securus uelut quodam corporis somno qui
euit; Sed quare ut leo et uelut catulus leonis. In somno enim suo
leo fuit. quia non necessitate sed potestate hoc ipsud impleuit. Iuxta
quod et ipse dixerat; potestatem habeo ponendi animam meam et nemo
tollit eam a me sed ego eam pono. Quod uero addidit. et ut catulus
leonis. Inde enim mortuus unde et natus. fisici autem de catulo
leonis scribunt. quod cum natus fuerit tribus diebus et tribus noctibus
dormit. Tunc deinde patris fremitu uel rugitu ueluti tremefac
tus cubilis locus. suscitare dicit catulum dormientem. Quod
ualde conuenienter de passionis morte aptat in christo. Qui tribus
diebus. et tribus noctibus. in cubile sepulchri iacens somni moras
impleuit. Bene ergo christus ut leo requieuit qui non solum mortis
(·[illegible]· ·morte·)
acerbitatem. sed etiam in ipsius mortis imperium uicit; bene idem
iterum ut catulus leonis. Quia die tertia resurrexit. Unde
et sic adiungit de resurrectione eius. quis suscitabit eum. hoc est
quia nullus hominum nisi ipse. Iuxta quod idem de corpore suo
dixit. Soluite hoc templum et in triduo suscitabo illud; Non defi
ciet princeps de populo iuda nec dux de femoribus eius donec
ueniat qui mittendus est. et ipse erit expectatio gentium. hic lo
cus manifestissime ad iudam refertur. Quamdiu enim fuit ex semi
ne eius apud iudaeos inmemerata successio regni donec christus
ad redemptionem mundi exurgens nasceretur; probant hoc
historiae iudaeorum quibus ostenditur primum alienigenam regem

iudaei primum accepisse xpm. ergo de tribu iuda usque hodie

In gente iudeorum fuisse herodem. quo tempore xps natus est; qui is
putatur iudeorum per manus [er] regnum; Itaque non defuit rex [dux] de po-
pulo iuda donec veniret cui repositum est; sed quia non solum
iudeis profuit qui mittendus erat. ideo sequitur. Et ipse erit expec-
tatio gentium. Alligans ad vineam pullum suum pullus suus ex gen-
tibus populus cui adhuc numquam fuerat legis onus inpositum.
hunc copulavit ad vineam apostolorum qui ex iudeis sunt.
Vinea enim dni sabaoth domus israel est; Et ad vitem o fili mi asinam
suam. ipse dixit. Ego [sum] vitis vera; ad hanc ergo vitem alligat asinam suam
cui supersedit ecclesiam [ex gentib.] ex nationibus congregatam. hanc itaque ad vitem
corporis sui alligavit vinculo caritatis et disciplinae evangelicae
nexu. ut de inmortalitate illius vivens efficiatur heres di et coheres xpi.
Alii namque hanc asinam synagogam interpretantur. tardigradam scilicet et
et gravi pondere legis oppressam; lavabit in vino stolam suam. sive carnem suam
in sanguine passionis. sive ecclesiam in illo vino qui pro multis ef-
fundetur in remissionem peccatorum. Et in sanguine uvae pallium suum.
pallium gentes sunt quas corpori suo coniunxit. sicut scriptum est. vivo
ego dicit dns. nisi his omnibus induar sicut vestimento. Nos quippe
per xpm in sanguine uvae mundavit. quando sicut botrus in ligno crucis
pependit. Tunc enim ex latere eius sanguis et aqua profluxit. Sed aqua nos
abluit sanguis redemit. pulchriores oculi eius vino. Oculi xpi apos-
toli sunt et evangelistae. qui scientiae lumen universo corpori ecclesiae
praestant. hi pulchriores vino probantur quia eorum doctrina austeritatem
vini veteris exsuperat. Id est priscae legis traditionem. evangelica enim [t leuiora]
praecepta longe clariora sunt quam veteris testamenti mandata. Et
dentes lacte candidiores. Dentes praedicatores sunt sci. Quippe
qui praecidunt ab erroribus homines. Et eos quasi comedendo in xpi corpore trans-
ferunt. pro nomine autem lactis doctrina legis significatur. quae carnalem populum
tamquam parvulos poculo lactis alebat. Cuius quidem candidiores ef-
fecti sunt doctores ecclesiae. quia fortem et validum verbi cibum manducant

ac que distribuuntur. De quibus dicit apostolus in epistola ad hebreos. Perfectorum autem est solidus cibus. Et bene candidiores lacte dentes eius dicit. Omnes enim qui perfecti sunt et qui scripturarum cibos explanantes subtile et minutum intellectum quasi spiritales dicuntur ecclesiae corpori subministrantes, candidi esse debent et puri atque ab omni macula liberi. ·XI·

Isachar asinus fortis. Isachar qui interpretatur merces. refertur ad populum gentium quem dominus sanguinis sui pretio est mercatus. Hunc Isachar asinum fortem scribit. Quia prius gentilis populus quasi brutum animal et luxoriosus erat. nulla que ratione subsistens. Nunc vero fortis est redemptoris dominio colla submittens. Et iugum discipline evangelice perferens; hic accubans inter terminos videt requiem quod esset bona. Et terram quod optima. Inter terminos namque accubare est. prestolato mundi fine requiescere et nihil de his que nunc versantur in medio querere sed ultima desiderare. Et fortis asinus requiem videt et terram obtimam cum simplex gentilitas idcirco se ad robur boni operis erigit. quia ad eternam vite patriam tendit. Unde et illa. Et ponet humerum suum ad portandum. Quia dum ad promissam requiem pervenire desiderat. cuncta mandatorum onera libenter portat. Unde et factus est tributis serviens. hoc est regi et Christo suo fidei dona operumque bonorum munera offerens. ·XII·

Zabulon in litore maris habitabit et in statione navium. Zabulon qui interpretatur habitaculum fortitudinis. ecclesiam significat fortissimam ad omnem tolerantiam passionis. Haec in litore maris habitat et in statione navium. ut credentibus sit refugium et periclitantibus demonstret fidei portum. Haec contra omnes turbines seculi inmobili et inconcussa firmitate solidata. expectat naufragium iudeorum et hereticorum procellas que circumferuntur omni vento doctrine. quorum et si undis fluctibus frangitur tamen ipsa fluctus non frangit. Nec ullis hereticorum tempestatibus cedit. nec ullo vento scismaticorum movetur sed cubitum protendit

aut usque ad sidonem. hoc est usque ad gentes pertinent; legitur etiam in
evangelio. Inde ad sumptos esse aliquos apostolos legitur et in partibus(?)
locis dominum sepe docuisse. sicut scriptum est: terra zabulon et terra nep
talim via maris trans iordanen galilee gentium populus qui sede
bat in tenebris vidit lucem magnam; Dan iudicabit populum suum
sicut alia tribus in israhel. Fiat Dan coluber in via cerastes in semita
et cetera. alii dicunt antichristum per haec verba predici de hac tribu
futurum. Alii de iuda a quo ortus dicitur christus. hoc scriptura per iumen
tum et equitem atque equum dominum cum carne suscepta designare
voluit. retrorsum autem cadere in terram reverteretur unde sump
tus est. sed quando die tertia resurrexit. Ideo sequitur. salutare tuum
expectabo domine; sicut et per david ait. Non derelinques animam meam
in inferno. haec quidam ita exponunt; alii vero hanc prophetiam ad anti
christum transferunt pro eo quod hoc loco dan et coluber asseritur et mor
dens. Unde et non inmerito dicitur israhelitici cum populus terram in capsorum(?)
possessione susciperet primus dan ad aquilonem castra metatur.
illum scilicet significans qui in corde suo dixerat. Sedebo in monte
testamenti in lateribus aquilonis. ascendam super altitudinem nubium
et similis ero altissimo. De quo et per prophetam dicitur. A dan auditus est
fremitus equorum eius; qui non solum coluber sed etiam cerastes vocatur. Cerasta
enim greco cornua dicuntur; serpensque hic cornutus esse perhibetur. per quem
digne adventus antichristi asseritur. qui contra vitam fidelium cum morsu
pestifere predicationis armabitur etiam cornibus potestatis. quis enim
nesciat semitam angustiorem esse quam viam. Fit ergo dan coluber in via fiat
quia in presentis vite latitudine eos ambulare provocat. quibus quasi
parcendo blanditur sed in via mordet. quia eos quibus libertatem tribuit
erroris sui veneno consumit. Fit iterum cerastes in semita quia
quos fideles reperit et sese ad precepta caelestia angusta itinera
constringentes. Non solum nequitia callide persuasionis
impetit sed etiam terrore potestatis premit.

equi est quisquis extollitur in dignitatibus mundi; qui retro cadere
[illegible] persecutionis angores post beneficia [illegible] dulcedinis exercet cor
nia potestatis; quo in loco equus huius mundi insinuat qui per elationem sua
in cursu labentium temporum spumat. Et quia antichristus extrema mundi appre
hendere nititur. cerastes iste equi ungulas mordere perhibetur. Ungulam
quippe equi mordere est. extrema saeculi feriendo contingere. ut cadat
ascensor eius retro. ascensor retro dicitur et non in faciem sicut saulus cecidisse me
moratur; In facie enim cadere est. in hac vita suas unumquemque culpas
cognoscere. eas que paenitendo deflere; retro vero quo non videtur cadere est
ex hac vita repente decidere et ad quae supplicia ducatur ignorare. Et quia
iudea erroris sui laqueis capta pro christo antichristum expectat. bene iacob
eodem loco repente in electorum voce conversus est dicens. salutare tuum
expectabo domine. id est non sicut infideles antichristum. sed eum qui in redemptionem
nostram venturus est verum credo fideliter christum; Gad accinctus
praeliabitur ante eum. Iste gad accinctus personam domini christi primum. qui in primo
adventu humilitatis suae ante adventum antichristi praeliaturus et occurrendus
est. accinctus gladio verbi sui circa femur potentissime. quo inimicos
divisit. id est filium a patre. filiam a matre. nurum a socru. iuxta quod legitur
in evangelio. Non veni pacem mittere sed gladium; Quod autem ait et ipse
accingetur retrorsum. Claritas domini nostri in secundo regno eius ostenditur.
Quia cum venerit antichristus. hic occurret retrorsum. id est post eius vestigia christus
celeri adventu progrediens. ut interficiat eum gladio oris sui. Unde
et bene idem gad latrunculus interpretatur. eo quod posterior id est secus
pedes quasi latrunculus rapido atque inpulso adventu exiliat contra
apertam antichristi obpugnationem. hinc est quod evangelista exclamat
dicens. Quia dies domini sicut fur in nocte ita veniet. christus ergo et ante
et retro proeliari contra antichristum scribitur. ante eum namque in oc
culto adventu humilitatis. post eum manifestus in gloria maiestatis;
tatis; demonstrat aperte moyses propheta et iam patriarchae huius
specialiter pertinere ad christum; sicenim ait benedictus inquit
in latitudine gad. quasi leo requievit. cepitque brachium

& uerticē. & ui^dit principatū suū. Agnoscant itaque
quis requieuerit sicut leo. Nisi xp̄s in sepulchro suo. quis confregerit
uerticē brachia que potentū. Nisi redemptor nr̄. qui humiliauit uirtute
& supbia excelsorū. Qui uidit principatū suū. Nisi ille cui datus est prin
cipatus & honor & regnū. Aser pinguis panis eius & praebe^bit delitias
regib;. Aser cuius nom̄ significat diuitias. id ē xp̄s ē. cuius est altitudo di
uitiarū sapientiae & scientiae. qui ppt nos paup factus ē cū diues esset & cuius
panis pinguis factus est. caro scilicet eius quę ē esca scōrū. quā siquis manducauerit
nō morietur in aeternū; Iste & iā praebet delitias sapientiae regibus. Id est
qui sensus pprios bene regūt. qui dominant uitiorū suorū. qui castigant
corpora sua & in seruitutē subiciunt; Nepthali qđ interpretat dilatatio.
apostolos & predicatores scōs significat. quorū doctrina in latitudine
totius mundi diffusa est. Ex hac enim tribu fuer̄ apostoli qui sunt principes
aeclesiarū & duces. & principes zabulon & principes nepthali; qui sine dubio
ad psonā referuntur apostolorū; ipsi sunt filii excussorū. id est pphetarū
qui in manu potentis depositi & ita qua sagittae excussi puenerunt usque ad fi
nes terrae. Unde & bene hic nepthali ceruus emissus scribit. quia sc̄i apo
stoli siue praedicatores uelocis saltu exilientes in more ceruorū transcendunt (t more)
implicamenta saeculi huius. siue que excelsa ac sublimia meditantes. dant elo
quia pulchritudinis. id est p̄ nte dicant cunctis gentib; doctrinā dn̄i saluatoris.
Filius accrescens ioseph. haec pphetia post passionē dn̄i paterne uocis
imagine prelata. qua redeuntē in caelū post uictoriā xp̄m pater allo
quitur dicens. filius accrescens ioseph filius accrescens. utique in gentibus. quia
cum ob incredulitatē sinagoge populū reliquit. & innumera sibi plebem
aeclesiae ex omnib; gentib; ampliauit; qđ & dauid cecinit dicens. Remi
niscent̄ & conuertent̄ ad dnm̄ uniuersi fines terrae; filius accrescens & de
corus aspectu. omis enī superno illius pulchritudo lucet qđ & de ipso in psal
mo canit. Speciosus forma prae filiis hominū; filiae discurrerunt super murū ·/·
pulchritudinis xp̄i accense discurrunt. ut uerū sponsū p contemplatione aspi
ciant & osculo caritatis illi copulentur atque adhereant;
·/· id est gentes et eccle q̄ crediderunt in xp̄m. haec sup soliditate fidei q̄si sup murū amore.

Sed ob iurgati sunt cum quando falsi testimonii calumni-
antes filium domini obprimere sinagoge populi temptaue- (t cogitauerunt)
runt. Inuiderunt quoque illi habentes iacula. Neque enim
quisquam in ioseph coniecit sagittas uel aliquod uulne-
ris telum; sed hoc specialiter euenit in xpo; sed et in forti
arcus eius. Xps enim arcum suum et arma pugnandi posuit
in deo qui fortis est propugnator. cuius uirtute conciditur
omnis nequitia perfidorum; et dissoluta sunt uincula brachi-
orum eius quibus fratres eum uinctum ad pilatum duxerunt.
uel quibus eum suspensum ligno crucifixerunt. Rescissi
sunt enim per manus dei omnipotentis iacob. hoc est per ma-
num omnipotentis dei iacob ex cuius femore ipse dominus
bonus pastor egressus est lapis et firmitas credentium in
israhel; Deus patris tui erit adiutor tuus; quis adiuuit filium
nisi solus deus pater. qui dixit. iacob puer meus. suscipiet eum
anima mea. et omnipotens benedicet tibi. benedictioni-
bus celi desuper benedictionibus abyssi iacentis deorsum.
uniuersa enim subiecit ei. celestia per benedictionem
celi et terrena per benedictionem abyssi iacentis
deorsum ut omnibus angelis et hominibus domina-
retur; benedictionibus uberum. Id est siue duorum
testamentorum quorum altero nuntiatus est.
altero demonstratur; siue benedictionibus uberum
marie que uere benedicta erant quia hisdem
sancta uirgo de se dno poculo lactis inmulsit; unde et illa mulier in euan-
gelio ait. Beatus uenter qui te portauit et ubera que su-
xisti; benedictionibus uberum et uulue. et ita hic benedicit uulua et
de matris. illa utique uirginalis que nobis xpm dominum edidit.
De qua pater per hieremiam prophetam dicit. Priusquam te formarem
in utero noui te et antequam exires de uulua sanctificaui te. bene

dictiones patris tui confortatae sunt benedictionibus patrum
eorum. benedictiones inquit patris tui caelestes quae datae sunt tibi
a summo caeli. & abyssi confortatae sunt. Id est praevaluerunt benedi-
ctionibus patrum eorum, ultra omne emisferium mentium patri-
archarum sive prophetarum convaluit benedictio
omnipotentis patris in filio. Ita ut nullus sanctorum aequaretur
donec veniret desiderium collium aeternorum. Colles isti sancti sunt qui Christi adven-
tum prophetantes magno cum desiderio incarnationem eius expectaverunt.
De quibus et dominus dicit. quia multi iusti et prophetae cupierunt videre quae
videtis; hi ergo sancti dicti sunt colles propter excellentiam sanctitatis. qui etiam aeterni
vocantur. quia vitam consecuti aeternam. per quam non interierunt cum mundo sed esse
crederunt aeterni; fiant in capite ioseph. Omnes scilicet benedictiones
istae super caput Christi ponuntur. Quas incarnatus accepit. & super verticem na-
zarei de quo scriptum est. quoniam nazareus vocabitur id est sanctus dei, inter fratres suos quia
ipse est caput omnium eminens universorum sanctorum. Quos etiam fratres vocat
in psalmis; Beniamin lupus rapax mane comedit praedam & vespere dividit
spolia; quibus dictis apostolus paulus designatur. De beniamin stirpe progeni-
tus. qui mane rapuit praedam id est in primordiis fideles quos potuit devastavit.
Vespere autem spolia divisit quia fidelis postmodum factus sacra eloquia audi-
entibus discretione mirifica dispensavit; legimus quendam ex doctoribus
ad urbem hierusalem ea quae de beniamin scripta sunt referentem. beniamin
inquit filius dolorum interpretatur. hic sortem hereditatis eius locum
accepit in quo terrena est hierusalem. quae nunc propter incredulitatem abiecta
atque repulsa. haec enim in filiis suis sub persona beniamin designat. Nam sicut
beniamin ultima consequitur benedictionem. ita & idem populus ultimus est
salvandus. postea quam plenitudo gentium introierit; dicit enim beniamin
lupus rapax. lupus scilicet quia ipse populus effudit sanguinem prophetarum
atque iustorum; rapax autem propter iudicare dicitur; ex multa enim fame verbi dei &
inedia venit rapax quia et ipse violenter diripuit regnum dei. hic autem mane velocit
comedit praedam mane illud tempus credidit quo legem accepit. Tunc enim

secundo p(ro)ximo quod de illuminatis serenicie data e(st). Come(dit) aut(em) mane
quia lege(m) qua(m) mane accepit come(dit) adhuc & (com)edit at(que) bic alsequens
lege iustitie in lege fidei non p(er)uenerint. Ad uespera(m) au(tem) diuid(it)
spolia. Uespera est illud t(em)p(u)s p(ro)uissimu(m) quo conuerte(n)t(ur). Tunc ergo diuid(et)
esca(m). Tunc intellegit diuid(en)da(m) esse littera(m) ab sp(irit)u. & t(u)nc cognoscit quia
littera occidit sp(iritu)s aut(em) uiuificat. qui a ergo ia(m) p(er) gratia(m) d(e)i illuminatus.
Incipit in lege spiritalia a corporalibus diuidere & separare. Ideo
dicit ad uespera diuid(et) esca(m). q(uo)d tota die in lege(m) meditans ante non fecit.
Quod p(er)pt(er) aut(em) de iacob. quia omnes quos de liberis & de ancillis genuit,
equales honore filios & heredes constituerit. Nisi ut ostenderet
q(uo)d xp(istu)s d(omi)n(u)s omnibus gentibus qui p(er) fidem corpori eius conci
liantur. cunctis par honore & gloria habit(ur)is. celestia p(rae)mia
largiatur. Nec est d(i)s(cretio) iudei et grecus barbarus an
scytha. seruus an liber sit. quia p(er) omnia & in omnibus xp(istu)s est.
propterea enim figuram serui saluator noster & d(omi)n(u)s induit
& libero & pro seruo seruiuit. ut omnibus credentibus in se
aequale donum bonorum celestium largiatur. Nec p(re)
feratur apud illum qui secundum carnem nobilior sit.
Quicumque enim fidem d(omi)ni promeretur. Nullis maculis
carnalis natiuitatis obfuscatur. Nam hoc ita futurum
& iam p(er) p(ro)ph(e)t(a)m significatur. dicente d(omi)no. Erit in dieb(us)
nouissimis effundam de sp(irit)u meo super omne(m) carne(m). AM(EN).

EXPLICIT TRACTATUS GENESIS LIBER . I.

INCIPIUNT DE LIBRO EXODI.

I De septuaginta animabus.
II De morte ioseph.
III De afflictione populi
IIII De masculorum nece.
V De inuentione moysi.
VI De occiso aegyptio.

viii De mani(festatione) festinatione di(vina) in rubo.
viiii De uirga in serpente conuersa.
viiii De manu moysi in sinu missa.
x De aquis conuersis in sanguinem.
xi De ingressu moysi ad faraonem.
xii De uirga in dracone(m) uersa.
xiii De obduratione pharaonis.
xiiii De decem plagis.
xv De pascha.
xvi De argento et auro aegyptiorum sublato.
xvii De azima.
xviii De columna ignis et nubis.
xviiii De di(vi)sione maris.
xx De cantico glorificationis.
xxi De aquis maris
xxii De duodecim fontibus et septuaginta palmis.
xxiii De carn ibus alitu(m) et manna.
xxiiii De petra uirga percussa.
xxv De pugna amalech
xxvi De cognato moysi.
xxvii De ascensione moysi in mo(n)te.
xxviii De monte sina et tonitruis cum fulgoribus et caligine.
xxviiii De decem uerbis.
xxx De duabus tabulis. xxxi. De lapideis tabulis
xxxii De eo quod dixit (ait) sumeret. Altare de terra facietis.
~~xxxiii ALtare de terra facietis~~
xxxiii De eo quod ait non [illegible] aedificabis illud de sectis lapidibus.
xxxiiii De eo quod ait non ascendes ad eum per gradus.
xxxv De hebreo sex annis seruiente.
xxxvi De talione.
xxxvii De decimis et primitiis offerendis
xxxviii De uitulo conbusto igni

XXXVIIII De interfectis tribus hominum milibus

XL De confractione tabularum

XLI De quadraginta diebus quos ieiunavit Moyses

XLII De eo quod dominus dixit ad Moysen posteriora mea videbis

XLIII De glorificatione Moysi.

XLIIII De aedificatione arcae.

XLV De urna aurea tabulis et virga.

XLVI De propitiatorio et cherubin.

XLVII De altare

XLVIII De mensa

XLVIIII De candelabro et oleo.

L De tabernaculo.

LI De columnis eius et basibus et capitellis

LII De tabulis auratis.

LIII De decem cortinis.

LIIII De undecim velis ciliciis.

LV De oppanso velo in medio tabernaculi.

LVI De diversis donariis ad constructionem tabernaculi.

LVII De unguento quo perungitur tabernaculum.

LVIII De incenso conposito.

LVIIII De veste pontificis.

Amen

Expliciunt capitula feliciter deo gratias

INCIPIT CAPUT LIBRI EXODI

1 QUAEDAM MYSTERIA EX LIBRO GENESEOS OBSCURIORA rerum gestarum quae allegorice narrantur obtecta figuris ex libris maiorum breviter excerpta perstrinximus. nonnulla vero sequentia legis typica et figurata mysteria singillatim ex locis eorum virorum sublata subiungimus. pauca scilicet et ex eorum stilo permittes. nam omnia legis quis poterit indagare quae tam inmensa sunt ut nec ipsa historiae textum explicari facile possint. proinde tantum

secuti sumus quantum contextus operis sufficiendum putauimus. ut nec
libellus excedat modum. nec lector incurrat fastidium. Primo   Incip tex
omnium septuaginta animae cum iacob introierunt in aegyptum. Et
septuaginta discipuli ad praedicandum uerbum dei missi sunt in mun
dum. alter haec septuaginta animae quae in aegypto ingressae sunt. mys
tice in numero remissionis accipiuntur. scilicet ut huic saeculo qui per aegyp   qd
tum figurabatur. post tanta peccata et sacrilegia donaretur remissio
peccatorum. Aegyptus enim hic mundus esse figuraliter multis prophetarum
uoluminibus adprobatur.

II Mortuo ioseph et fratribus eius creuerunt filii israhel et innaltuerunt
nimis. Sic et noster uerus ioseph. postquam pro omnibus gustauit mor
tem per quam destruxit diabolum qui habebat mortis imperium. multiplica
tus est fidelium populus. persistens sicut ipse ait. Cecidisset granum fru
menti in terram et mortuum fuisset. non utique fructum nunc plurimum
totius orbis terrae ecclesia sustulisset.

III Adfligit pharao filios israhel luto et latere. ista similitudo est
populi nostri. pharao autem zabuli qui in populum iugum grauissimum ser
uitutis luto et latere operatur. id est terrenis et lutulentis operi
bus incubari. admixtis etiam paleis. hoc est leuibus et inrationa
bilibus factis. ut his uanorum actibus populum dei comprimat et peccatorum
omnium muro incredulitatis possit obcludi. ut nemo esset qui regnum
eius aut disperderet aut uinceret.

IIII Iubet quosque masculos pharao occidi et feminas uiuere.
Sic zabulus ne robur fidei praeualeret conabatur ut interfectis U
uirtutibus. uitia remanerent. fortissimasque et uiriles animae sen
sus unde caelestia sapimus et diuina. id est rationem. prudentiam.
constantiam. innocentiam et fidem. in homine occidere. et illud in eo
uiuere quod femineum quod imbecillum et fragile est per nos adducatur.
id est ambitionem. uiolentiam. libidinem. iracundiam. crudelitatem et furorem.
et cetera his similia quae in feminarum figura sunt.

V Deinde moyses ad ripam fluminis expositus reperit. Et dum cuius
habuerat moyses typum induerit. ad flumen lauacri et ad aquam baptismatis
a credentibus inueniatur. plorabat infans. quia xps [illegible]
hominis que induerat peccata deflebat. Unde ad resuscitan
dum lazarum fleuit iudeorum deplorans perfidiam; filia pharaonis des
cendens ad lauacrum fluminis colligit infantem. ecclesia ex gentibus
lauacri salutaris sanctificatione desiderans. xpm excipit a sinagoga
matre carnali expulsum quasi infantem. quia tunc paruulus uidebatur
cum in homine cerneretur. Inuenit illa moysen inclusum in uasculo
tibin quod ex multis agrestibus uirgultis fit. Inuenit xpm ecclesia recon
ditum in cordibus sanctorum qui in unitate sui contexti ex multorum fratrum
membris communi in xpo corpus effecti sunt. et eum religiosa obseruatione
suscipientes tuentur;

VI Interea moyses peregrinum fratrem ab egyptio liberauit. ab egyptio
iniuriam perpetientem in [illegible] esse non ferens fratrem defendit. et eundem
egyptium occidit. Cuius figura facillime occurrit iniuriosum nobis
in hac peregrinatione diabolum a domino xpo nobis defensis occidi. quod uero
in sabulo harene obruit interfectum. manifestum est etiam mortificatam
presentiam in eis latere qui non habent stabile fundamentum. Unde
et ecclesiam dominus in petra edificat et eos qui audiunt uerbum dei et faciunt.
comparat prudenti uiro qui edificat domum suam supra petram ne temptationibus
cedat et corruat. illos autem qui audiunt et non faciunt comparat stulto
edificanti super harenam cuius temptata domus ruinam efficit magnam.;

VII Deinde dum pasceret moyses oues iethro soceri sui uidit ardere
rubum et non conburi. Apparuit in rubo dominus moysi mittens eum ad gentem
quam premebat in quam futuram. et erat flamma in rubo. de inspinis et
t iudiciorum / t iudaicorum rubus non cremabatur. rubus spine peccatorum iudeorum. flamma
in rubo uerbum dei. quod ergo illis lex data est flamma erat in rubo. quod
lege data non sunt consumpta peccata rubus per eius ignem non cremabatur.
Alii in rubo flammantem et urentem ecclesiam intellegunt inflamari

persecutionibus. Et cum [erased] loquente in illa dno non periret.
Quod uero dns moysi in eodem rubo apparuisse legitur. ostendit non alibi quam
in ecclesia cum credentibus apparere. quia nullus digne conspicere uel dnm
uidere potest. nisi qui cuncta terrena & mortalia deposuerit uitia.
quod significabat illa moysi calciamenta deposita. habet quippe
& alia figuram id quod moyses excalciari iubetur. Ueterum namque
consuetudo erat. ut si sponsa sponsum repudiaret uel ille discalciaret
ille & hoc esset signum repudii; proinde moyses excalciari iubetur. ne
ad ecclesiam quae in rubo significabatur. quasi sponsus calciatus accederet.
hoc enim xpo seruabatur qui uerus sponsus erat. de quo dicit iohannes. cuius
non sum dignus soluere corrigiam calciamenti. utraque sicut dictum est
iosue & moysi; hebrei autem dicunt propterea in rubo apparuisse dnm mo- dnm
ysi & non in alio ligno ne forte exculperent in eo deum idolum.
Sic enim ds abstulit occasionem idolatriae.

VIIII Mittitur dehinc moyses ad liberandum populum isrl. Qui dicit dno
quod signum habeo ut credant mihi quia tu me misisti. & dns ad illum. pro-
ice inquit uirgam quam in manu gestas in terram. & proiecit. & factus est
serpens. expauit moyses & fugit. & ait illi dns. adprehende caudam
eius. & adprehendit. & facta est iterum uirga. Quid enim hoc significat.
serpens enim persuasit homini mortem. ergo mors a serpente. uirga itaque
in serpente xps in morte. & tamen expauit & fugit moyses. Quid est
ab illo serpente fugisse moysen. nisi quod legitur in euangelio factum
mortuus est xps & expauerunt discipuli. & ab illa spe in qua fuerunt
recesserunt. Sed quid dictum est. adprehende caudam eius.
quid est cauda. nisi posteriora. hoc significauit. posteriora
mea uidebis. primo enim factus est serpens. sed cauda adpre-
hensa facta est uirga. quia primo occisus est xps. post ea pactis
omnibus ad id quod fuerat resurgendo reuersus est. ubi p
uirga reparatione morte … consumpta. Nihil in eo
serpentis apparuit; est etiam in cauda serpentis. speculi

· que cap' est ÷

simis quia sic mortalitas ecclesię p lubrica tēporū uoluitur.
Alii eunt. alii ueniunt. p morte ē aqua per serpente morsse mi
nata est. sed fine nouissimo ducit cauda saeculi redimus ad ma
nū dī atque adprehensi reparabimur. & nouissima inimica
morte destructa resurgentes in dextera diuirga posuerimus;

ITEM DATUR ALIUD SIGNUM MOYSI·

uiiii Mitte inquit manū in sinū tuo. & misit. p duc
inquit ea. & p dixit. & inuenta ē alba. id est inmunda. alborem
incute. lepra est non candor. Ipsa enī hereditas dī id est populus
el foras ab eo missus. inmundus factus est. sicut scriptū est de ea.
Ut quid auertis faciem tuā & dexterā tuā de medio sinu tuo.
sed quid illi ait. reuoca eam in sinū tuū. reuocauit. & reuersa est
ad colorē suū. sic & plebs iudaea. p nunc aliena est a sinu dī &
foris inmunda remansit. sed reuocat eā. & reddit ad pristinū colorē.
dū agnouerit dnm saluatorē. p nunc enī caecitas ex parte con
tigit in isrl donec plenitudo gentiū intrauerit & sic omīs isrl saluus fiat.

x Deinde aquę missę in terrā a moysen uerterunt in sanguinē.
Id est populi in sanguinis xpi fide. aquae enī ait apocalypsis quas
uidisti populi sunt & gentes;

xi Post haec intrant ad pharaonē moyses & aaron p dicentes uiam
triū dierū pficisci in deserto populū isrl & ibi sacrificare dnō dō.
quae ē uia triū dierū quę nobis incedenda est ut exeuntes de egyp
to puenire possimus ad locū in quo immolare debeamus; Uia
ista xps est qui dicit. Ego sum uia & ueritas & uita; quae uia triduo
nobis incedenda ē. quia enī confessus fuerit in ore suo dnm ihm
& crediderit in corde suo qd dīs illū suscitauit a mortuis tertia
die saluus erit. haec est ergo tridui uia p quā puenit in locū in quo
dnō immolatur & redditur sacrificiū laudis; Abhominatio
nes in quibus aegypti [illegible] orū inmolabimus dnō dō nrō.
Oues quippe aegyptii [illegible] edere dedignant. sed qd abhomi

nam aegyptii · hoc israhelitae deo offerunt · quia simplicitatem conscien
tiae quam sapientes huius saeculi · hoc est ciues aegypti · hoc
israhelitae deo offerunt · quia simplicitatem conscientiae
quam sapientes huius saeculi hoc est ciues aegypti
quasi fatuitatem deputant · hanc iusti deo
in sacrificium immolant · et pendere placere procurant.
quod saeculo et mundo abiectum et contemptabile esse considerant. secun
dum apostolum qui ait · nam que stulta sunt mundi elegit deus ut con
fundat sapientes ·;

Ex quo autem loqui coepit moyses ad pharaonem · adfligitur magis
populus dei; ex quo in animam hominis sermo dei perlatus fuerit acrius
callidus hostis consurgit · et maiora uitia quibus uincatur inmit
tit; prius uero quam ueniret sermo qui arguerit uitia in pace durabant ·
sed ubi sermo dei facere coeperit unius cuiusque discrimen tunc con
turbatio magna consurgit ·;

XII Proiecit deinde moyses uirgam coram pharaone et serpens factus
deuorauit serpentes aegyptiorum · significans quod uerbum caro fie
ret · qui serpentes diri uenena euacuaret premissione et indul
gentia peccatorum · Uirga enim uerbum dei tactu regale plenum et directum
potestatis insigne imperii · Uirga serpens facta est · quo quem erat
filius dei ex deo patre natus · filius hominis factus est natus ex uirgine ·
qui quasi serpens exaltatus in cruce medicinam uulneribus infudit
humanis · unde et ipse dominus ait · sicut moyses exaltauit serpentem
in deserto · ita exaltari oportet filium hominis · Uirga enim moysi
in draconem conuersa magorum obsorbuit uirgas · et christus post glo
riae suae dignitatem factus est obediens usque ad mortem · et per ipsam
mortem carnis consumpsit aculeum mortis · attestante propheta · ero
mors tua o mors · ero morsus tuus inferne ·;

XIII Indurauit dominus cor pharaonis · scilicet quia diabolum ... indura
uit post peccatum ut paenitentiae conpunctione numquam emolliatur

cor ei

sicut in iob de eo scriptum est · indurabitur quasi lapis ;

XII De hinc inferuntur plagę in ęgypto · licet illa in ęgypto cor
poraliter gesta sint · spiritaliter tamen nunc geruntur in no
I. bis · Aegyptus namque sęculi forma est ; prima plaga in qua primo
aquę uertuntur in sanguinem · aquę ęgypti erratica et lu
brica philosophorum sunt dogmata · quę merito in sanguinem
uertunt · quia in rerum causis carnaliter senserunt · sed ubi christus
mundo huic lumen ueritatis ostendit · huiusmodi eorum correptionibus
arguit ut ex qualitate poenarum proprios agnoscat errores ;

II In secunda uero plaga ranę producuntur · Quibus indicari figura
liter arbitrantur carmina poetarum quę inani quadam et inflata mo
dulatione uelut ranarum sonis et cantibus mundo huic decep
tionis fabulas intulerunt · rana est enim loquacissima ua
istud nitas · · Nihil enim aliud animal ipsi ad utile est · nisi quod
sonum uocis in probis et inportunis clamoribus reddet ·

III Post haec sciniphes producuntur · hoc animal pennis quidem
suspenditur per aera uolitans · sed ita subtile est et minu
tum ut oculi uisum nisi acute cernentis effugiat · Corpus
autem cum insederit acerbissimo terebrat stimulo · Ita
ut quem uolare uoluntate uidere quis non ualet sentiat
statim uolantem · hoc ergo animalis genus subtilitati hereticae
conparatur · quę subtilibus uerborum stimulis animas tere
brat · tantaque calliditate circumuenit ut deceptus quisque
nec uideat nec intellegat unde decipiatur · Quod uero in
tertio signo magi ac cesserunt dicentes · hic digitus dei est ; magi illi
typum hereticorum atque animositate habuerunt · Declarat
hoc apostolus dicens · sicut iamnes et mambres restiterunt mo
ysi · sic et hi resistunt ueritati · homines mente corrupti et reprobi
circa fidem · sed ultra non proficient · dementia eorum manifesta
erit omnibus sicut et illorum fuit · hi autem qui per ipsi corruptionem

mentes in quibus isti fuerunt. In signo tercio defecerunt. facientes
sibi aduersum esse spiritum quietum in moysen. tertio enim loco ponitur
spiritus sanctus qui est digitus dei unde et illi deficientes in tercio signo dixerunt.
digitus dei est hic. sicut autem consiliatus et placatus spiritus sanctus requiem prestat
mitibus et humilibus corde. ita contrarius et aduersus inmitis est ac sup
bis inquietudine exagitat. qua inquietudine muscę illę breuis
sime significauerunt sub quibus magi pharaonis defecerunt dicentes
digitus dei est hic. IIII

Quarto loco aegyptus muscis percutitur. musca enim nimis insolens et in
quietum animal est. in qua quid aliud quam insolentes curae desid
eriorum carnalium designantur. aegyptus ergo muscis percutitur quia cor
corda qui hoc saeculum diligunt desideriorum suorum inquietudinibus fe
riunt. porro septuaginta interpretes ... cinomiam. id est caninam
muscam posuerunt. per quam caninos mores significant. In quibus humana
mentis uoluntas et libido carnis arguitur. potest quidem hic locus signi
ficare et ita per muscam caninam forensem hominum eloquentiam quam uelut
canes alterutro se lacerant. V

Quia uero quinto in loco animalium nece uel pecudum aegyptus uerbe
ratur. uecordia in hoc arguitur stulticia quae moralium quam etiam
quam in rationabilia pecora cultum et uocabulum dei inposuerunt figu
ris. pro non solum hominum sed et pecudum ligno et lapidibus inpressis.
ammonem iouem in ariete uenerantur. et anubem in cane. apin quoque
colentes in tauro. et cetera quoque (que) aegyptus (per) (deum) sub potestate mirat. t deos ad por
et in quibus cultum credebant inesse diuinum. in his uiderent miseranda t deos sub por
supplicia. Ulcera post haec et uessicae cum feruore (re) tecto in uerbera
producunt. in ulceribus arguitur dolosa huius seculi et purulenta
malitia. in uessicis tumens et inflata superbia. in feruore ira ac
furoris insania. hucusque enim talia per errorum suorum figuras mundo
supplicia reperant. Post haec uero uerbera ueniunt desup
ris uocis scilicet tonitrua et grando et ignes discurrentes.

Tonitruis enim increpationes ac divine correptiones intelleguntur.
quia non cum silentio verberat sed dat voces & doctrinam ce
litus mittit. per quam possit culpa sua castigatus agnoscere mun
dus. Dat & grandinem per quam tenera adhuc vastent nascentia
vitiorum. Dat & ignem. sciens esse spinas & tribulos quos debeat
ignis ille depasci. De quo dicit dominus ignem veni mittere in terram.
per hunc enim incentiva voluntatis & libidinis consumuntur.
viii Quod autem locustarum octavo in loco fit immissio. putatur a quibusdam
per hoc genus plage dissidentia & discordantia humani ge
neris inconstantia confutari. alio quoque sensu locuste pro mo
bilitate levitatis accipiende sunt tamquam vage & talienter
anime insectu volubitatis. .
viiii Nona plaga tenebre facte sunt. sive ut mentis eorum cecitas
arguat. sive ut intellegant divine dispensationis & pro
videntie obscurissimas esse rationes. Posuit enim deus tenebras
latibulum suum quas illi audacter & temere perscrutari cupientes
& alia ex aliis asserentes. incrassas & palpabiles ignorantie
tenebras devolvuntur;
x Ad ultimum dolent primogenita egyptiorum sive principatus & po
testates & mundi rectores tenebrarum harum. sive auctores & inventores falsarum
que in hoc mundo fuerunt religionum. Quos Christi veritas cunctis
extinxit & delevit auctoribus. porro quod sequitur. In diis eorum fecit
iudicium. illud hebrei autumant quod nocte qua egressus est populus
omnia in egypto templa distructa sunt sive motu terre sive ictu
fulminum. spiritaliter autem dicimus quod egredientibus nobis ex egyp
to errorum idola corruant & omnis perversorum dogmatum cultura
quatiatur. Inter ea fit pascha in occasione agni occidit Christus. de quo
in evangelio dicitur. ecce agnus dei ecce qui tollit peccata mundi.
Vespere immolatur agnus. in vespera mundi passus est
dominus. prohibentur qui pascha faciunt ossa frangere. Non fran

guntur in cruce ossa domini. adtestante euangelista qui dicit. os eius
non comminuetis [confringetis]. sanguine agni in liminibus ut titulatis postibus ne uastator
angelus audeat interimere primogenita. signantur signo dominicae passionis fideles
populi ad cautelam salutis ut hi soli ab interitu liberentur. qui
cruore dominicae passionis corde et fronte signati sunt. qui etiam opere
loquuntur. signatum est super nos lumen uultus tui domine. Unde et appellatur
ipsa sollemnitas paschae quod nos transitum possumus uocare. Eo quod de
peioribus ad meliora pergentes tenebrosam aegyptum nostram derelinquamus; quod
autem ait de agno illius esu omnis alienigena non comedet ex eo. In una
domo comedetur. nec efferatis de carnibus eius foras. hoc de Christi corpo-
ris sacramento cuius agnus ille figuram obtinuit proprie tenet scriptura.
cuius corpus et sanguis in una domo. id est in una ecclesia uesci
praecipitur. nec efferri foris in plebibus scilicet et hereticorum quae
ab eadem ecclesiae catholicae unitate foris uagantur.

XII Praecepit dehinc populo dominus per moysen ut ab aegyptiis sibi commo-
darent quae auferrent. sicque moyses et populus perficiens
auro et argento spoliauit aegyptios iussione domini. domini nihil iniuste iuben-
tis; quid uero haec praefigurauerit. nisi quod in auro et in argento ac ueste
aegyptiorum significatae sunt quaedam doctrinae quae ex ipsa consuetudine
gentium non inutili studio discuntur. sed siue hoc significet siue illud
quod ex ipsis gentibus animae pretiosae tamquam uasa aurea et argentea
cum suis utique corporibus quod uestes significant adiungunt se populo dei
ut simul de hoc saeculo tamquam de aegypto liberentur.

XIII Quod uero absque fermento sublato sic profectos esse filios israhel de aegypto.
hoc et nos his modis omnibus si fieri potest elaborandum est
ut exeuntes a saeculi huius inlecebris non ambulemus in fermento ueteris
malitiae ac nequitiae. sed in azimis sinceritatis et ueritatis quod est
noui hominis conuersatio relicto pristino homine cum actibus
suis. et illi quidem septem diebus azima comedebant. nos uero semper sim-
pliciter et puritate uersemur. In his septem diebus quibus mundus iste
peragitur. qui septem in suo ordine reuoluuntur. et cotidie nobis agnus
occiditur et pascha cotidie celebratur si fermento malitiae et nequitiae

non habemus. si in novitate vitae nihil ex vetustate corruptionis malitia
delectemur. fermentum quidem aliud fermentum per se corruptio naturae
quae ipsud prius a naturali dulcedine recedens. adulterino acore
corrupta est; Iam haec nobis praecepit mansione ut sit egressionis ex
aegypto memores simus ut celebremus pascha. id est transitum nostrum de pe
ioribus ad meliora. et primogenita nostri itineris. id est nostrorum operum
cunctarumque virtutum principia domino consecremus;

XVIII Iam tunc videtur dominus nocte in columna ignis et per diem in columna nubis
praecedens populum et dux factus itineris. nubis ista praecedens
christus est. idem etiam columna. quia erectus et firmus et fulciens infirmi
tatem nostram. Per noctem lucens per diem non lucens. ut qui non vident vi
deant. et qui vident caeci fiant. potest et sic non incongrue
accipi quod christi sacramentum tamquam in die manifestum est. in carne
velut in nube. in iudicio vero tamquam in terrore nocturno. quia
tunc erit magna tribulatio saeculi tamquam ignis et lucebit iustis
et ardebit iniustis.

XVIIII Sequentibus inde aegyptiis per cuius virgam obvertens aquas. et transiens
fluxit per medium mare rubrum; quid mare rubrum nisi baptismum christi
sanguine consecratum. hostes sequentes cum rege quasi ergo moriuntur
peccata scilicet praeterita quae delentur. et diabulus qui in spiritali baptismo
suffocatur. premunt quidem aegyptii urguent et instant peccata
sed usque ad aquam.

XX Post transitum rubri maris cantat canticum populus deo. et aegyptiis
et pharaone submerso. non aliter et fideles postquam de lava
cro descendunt extinctis peccatis. Ymnum in voce gratulationis
emittunt dicentes. Cantemus domino gloriose enim honorificatus
est equum et ascensorem proiecit in mare. Quod tamen melius et dig
nius ille dicit qui habuerit typhanum in manu sua sicut maria
id est carnem suam cruci fixerit cum vitiis et concupiscentiis et morti
ficaverit membra sua quae sunt super terram. Iam deinde ducit post
maris transitum populus per desertum. baptizati scilicet omnes
per mundum nondum fruentes promissa patria sed quod non vident

sperando p patientia expectando aquam in deserto sunt & illi labo
ris & periculis temptationes non reuertantur corde in egyptum
nec ibi tandem xpi deserunt. nam & illa columna non recedit ... ibi.

XI I Egressus populus de mari rubro occurrit heremus in qua tri
bus dieb. ingredientes non habuerunt aquam. & peruenerunt ad fon
tem marath qui ex amaritudine nomen accepit. murmurat populus
uidens aquas & potare non sustinens; mittit lignum moyses in aquis
& facte sunt dulces. Intellege amaras aquas occidentis litterę & legis
habere figuram quibus si inmittatur confessio crucis. & passionis dni
ce sacramentum iungatur. tunc efficitur aqua mara suauis. & amari (mara) t mirra
tudo litterę uertitur in dulcedinem intellegentie spiritalis; Unde & scriptum
est. constituit dns populo suo legem & iudicia & temptauit eum.
alio quoque sensu quod aquę mire amarę ligno in se suscepto dulcescunt mirrę
indicio erat amaritudinem gentium p lignum crucis xpi in usum dulcedinis
quandoque esse uertendam. Sciendum uero iuxta superiorem sensum
quod primum ductus est israhel ad aquas salsas atque amaras. & ligno
monstrato a dno dulcibus effectis. postea uenit ad fontes XII. primo enim
ducitur populus ad litteram legis. in qua donec p manet. de amaritudine
recedere non potest.

XII I Cum ergo p lignum uitę dulcis fuerit effecta & intellegi lex spiritalit
ceperit. tunc de ueteri testamento transitur ad nouum & uenitur
ad duodecim apostolicos fontes. ibi enim arbores reperiunt LXX.
palmarum. nam duodecim sola apostoli fidem xpi predicauerunt
sed & alii septuaginta missi ad predicandum uerbum dei refe
runtur p quos palmas uictoris xpi mundus cognosceret. siquidem
& isti duodecim fontes. septuaginta palmarum arbores
inrigantes. apostolicam gratiam prefigurant populos. In septe
nario numero decuplato rigantem. ut p septiformem spiritus donum
legis decalogus impleat; procul ipsa pube gloriam di.

XIII. Murmurat iterum populus in deserto p famem. & conuersus respexit

ascendit que uespere coturnicem et mane aeternus dedit
manna; quid enim per uolucrum escas nisi praedicationes
diuinitatis missae intellegentur quae transcurrunt per
uerba sonantia quasi per aerem uolatilia pennata quibus per
fidem pascantur hi qui ad patriam regni caelestis peruenire
contendunt. potest quidem et uolucrum esca uolens
significare legis eloquia quae plebem carnalem ...
... tamquam carne alebat per uerba diuinitatis missa
quasi per uolatilia unde et uespere dantur. quia cuncta que
carnaliter illis concessa sunt finem erant habitura. ma
nifestato autem lumine fidei. datur manna populo. man
na utique quod est xps. qui tamquam panis uiuus qui
de caelo descendit qui per nubes euangelicas uniuerso orbi
pluitur. non iam murmurantium et temptantium sinagoge.
sed credentium et in illo spem ponentium ecclesie. hic est autem manna
indeficiens. hic est panis uerus et caelestis cibus angelorum; quod dei
uerbum corruptibiles incorruptibiliter pascit. quod ut mandu
caret homo caro factum est et habitauit in nobis. quod etiam qui nunc sumunt
spiritaliter uiuunt. nam illi ueterem figuram carnaliter accipientes
mortui sunt. non incongrue et per manna etiam caelestia signi
ficantur eloquia unde et interpretatio nominis sic sonat. manna
enim interpretatur quid est hoc. cum enim audimus legem dei recitari
in ecclesia interrogamus doctores dicentes. quid est hoc. hoc autem
manna minutum erat sicut semen coriandri album et suaue. quid uerbo dei
minutius quidue subtilius aut quid dulcius et suauius eloquiis
dei quae sunt super mel et fauum.

Sed quid est ... quod sexta die duplum colligi iubetur quod etiam
sufficiat in sabbato. sexta diuersitas est sexta aetas mundi in qua
nunc sumus. in hac ergo duplum colligit quippe qui spe unica et bene
uerbum dei et audit et facit. in hac duplum recondit qui et bene
uiuit

& alius misericordia debet. quod & reponebatur pro sabbato
Non corrumpebatur. bona enim opera facta propter futura requiem
In futuro saeculo permanent. qui vero infideles erant & propter
causam sabbati servabant de manna. bulliebant ex eo vermes
& conputrescebant. sic & qui propter praesentem vitam & amore
saeculi thesaurizant. his ille vermis ebullit qui non moritur
iste est vermis quos generat avaritia & divitiarum cecacu
piditas; his qui habent pecunias. & videntes in necessitate fratres t. diuitias
suos claudunt ab eis viscera sua. sed & is qui post susceptum
verbum dei peccat. efficitur ei ipsud verbum dei vermis qui eius semper conscien
tiam fodiat. & archana pectoris rodat; quamquam & vermis sit christus
ipso loquente. Ego autem sum vermis & non homo. sicut enim ipse est alius
in ruinam alius in resurrectionem. Ita & ipse in manna fidelibus
quidem dulcedo mellis infidelibus vermis efficitur. XXIIII

Post manna quaeritur populus ab ardore sitis. & fons de petra
erupit. Idem autem petra quae percussa aquam evomuit christi figuram
habuit quo a patre cuncta fluxerunt. adquem velut virga lignum
passionis accessit ut emanaret credentibus gratia. percussus
enim petra fons manavit. percussus est in cruce christus sitientibus lavacri
gratiam & donum spiritus sancti effundit. petram enim istam figuram christi ha
buisse probat apostolus cum dicit. bibebant in quid de spiritali
consequente eos petra. petra autem erat christus. quod autem sitiens
populus propter aquam murmurat adversus moysen. & propter ea
iubetur ut ostendat ei petram de qua bibant. quid hoc significat
nisi quia si quis est qui legens moysen murmurat adversus eum
displicet ei lex quae secundum litteram est scripta. Ostendit eimo y
ses petram quae est christus & adducit ad ipsam ut inde bibat & reficiat

XXV Post haec moyses ascendit in montem. iesus extra [sitim sitiens]
pugnat amalech militat. tenet virgam moyses brachiaque
sua in modum crucis extendit. sicque hostis idest diabolus viam
celestis patriae intercludere molientes signo crucis domini cecidit malens

superatur; Dum leuaret manus moyses uincebat israhel. Si uero
si inclinaret superabat amalech. Eleuantibus enim nobis actus
nostros ad cælum. rectores tenebrarum subiciunt. at contra remissis orationis
manibus hoc est conuersatione terrena delectantes. hostis uictor
insequitur. Sed et moyses super lapidem de zacharia qui septem habebat
oculos. et in samuelis uolumine appellatur lapis adiutorii. Ut-
trumque manum et aaron et hur quasi duo populi a ut duo testamenta
sustentant.

XXVI

Deuicto autem amalech uenit iethro socer moysi [illegible] adducens
sephora ecclesiam et utrumque filium ex utroque populum perrectum. Dat
moysi consilium septuaginta seniorum. audit eum moyses et facit quęcumque
dicit. ubi magnę admirationis est. ut moyses propheta deo plenus
qui cum domino facie ad faciem loquebatur. ab homine gentili consilium
acceperit et faceret omnia quęcumque diceret illi. puto ut forma
humilitatis populorum principibus daret et futurum sacramentum
designaret imaginem; sciebat enim futurum quandoque quod propopulum ex gen-
tibus congregatum ea quę in lege deerant eo suggerente conplerent
bonum que et spiritalem intellectum afferret ad legem dei. et sciebat
quia audis et eundem populum lex et faceret omnia quęcumque dice-
ret. legisque diminutio suggerente euangelio compleretur;

succedit XXVII

Succedit itaque post hæc populus quadragesima [illegible]
septima die egressionis ex egypto ad montem sina ibique mo-
yses ascendit ad deum. et dominus ad eum descendit; sed quid est mora-
liter quod moyses in montem ascendit. et dominus in montem descendit.
mons quippe altitudo contemplationis omnium est. In qua ascendimur
ut ad ea quę ultra infirmitatem nostram sunt intuenda subleue-
mur. sed in hanc dominus descendit quia scilicet sanctis multum proficientibus parum de se
aliquid eorum sensibus aperit;

XXVIII

Iam deinde quinquagesima die post actum pascha data est lex
moysi. Ita et quinquagesima die post passionem domini qua pascha
illud prefigurabat. Datus est spiritus sanctus promissus paraclitus

cesimo uicesimo
descendã sup apostolos & quia cu essent. Incen[illegible] mora
pcce a & atis numero constitutis. & diuersis linguis credentium
totus euangelica praedicatione mundus inpletus est. dicitur illic
scripta lex digito di. & dns dicit despu sco. In digito di eicio demonia.
aspicit illic cunctus populus uoces & lampades monte que fumi
gante tonitrua & fulgora clangore q; bucine pstrepentem; inuo
cibus pinaque & tonitruis clamor praedicantiu intellegit. in la
padibus carnal. miraculoru. in sonitu bucine fortis praedicatio
scorũ quo omnia in aduentu xpi & ipsis co inplacast. Quando ms
discipuli xpi inuariatate linguarum praeceptis & signis intonuert;
interpretatur aut synai rubus qd significat ecclesia. in qua & dns
moysi loquit. Qd aut lege dicitur dns in igne sumo que descende
hoc significat. quia & fideles claritatis sue ostensionis inluminat.
& infideliu oculos p fumu erroris obscurat. qd uero uid & ar in ca
ligine hoc significat quia impii qui terrena sapiunt. caligine mali
tiae eu descendente ide in humilitate nascente non agnouerunt.
alias in caligine uisus lege dedit. quia ueritate sue legis non secuntur
infidelib; quasi p caligine dixit. ut uidentes non uideant & audi
entes non audiant;   XXVIIII

Dat lege inde dns moysi lege innocentiae nre & cognitionis iustitiae.
Eande que inde decem uerba constituit & in ea in tabulis digito suo
scripsit. & haec quide praecepta. ita sunt distributa ut tria pertineant
ad dilectione diuinae trinitatis. septe uero ad amore fraternu quibus
societas humana non leditur;   . I .

Primu decalogi mandatu ad dm patre ptinet & du dicit. dns ds
tuus ds unus est. utique ut haec audiens unu dm patre colat & simul
tos fictos deos fornicatione sua non effundat.   . II .   IIIIIIII .

Secundu praeceptu ad filiu ptinet & du dicit non adsumes nomen
di tui in uanu. id e ne existimes creatura esse filiu di quo omnis
creatura uanitati subiecta est. sed ee eū deum aequalē esse
patri dm deo in uerbu apud dm p que omnia facta sunt.

III Tertium mandatum de sabbato ad spm ptin& semel tantum dicitur
requies nobis septiforma pmittitur, propterea quia sps scs dicitur ppter
ea & septimum diem scificauit. In aliis enim diebus operum nomine
nominata scificatio nisi in sabbato ubi dicit requieuit. Proinde lege
hoc mandatum pertin& ad spm scm quia ppt nomen scificationis
quia & eia ppt aeterna requiem ad donum sps sci pertinere dicitur
enim ibi memento ut die sabbati scifices sex dies operaberis
& facies omnia opera tua. Septimus aut dies sabbatum e dni
dei tui non facies omne opus. Sex dierum operes sex milium annorum
operacio continetur. In septimo uero requies beatorum illius regni
tempus ostendit. quod carnaliter iudei celebrantes peccant.
& hoc non nos ad fidem mendacium fallentes aptamus.

Clamat per pphetam ds. Neomenias & sabbata uestra odiuit
anima mea. quomodo ergo scificare se sabbata illa quae
odiuit ds. Illud ergo sabbatum est scificatum. Ubi post bona
uitae huius opera requies nobis aeterna promittitur. Ideoque
quicquid agimus si ppt futuri saeculi requiem faciamus uera
citer sabbatum obseruamus. IIII mandatum

Post haec tria praecepta separamus succedit numerus
mandatorum ad dilectionem proximi pertinens & incipit ab
honore parentum qd tamen in ordine quartum est. Honora
patrem tuum & matrem tuam a parentibus enim suis homo aperit
oculos & haec uita ab eorum dilectione sumit exordium. Inde
hoc mandatum primum est in scriptura sicut & dns in euangelio
ait. Honora patrem tuum & matrem tuam qd est mandatum
primum. Sed quomodo primum quia quartum. nisi quia praedi
catum est. In separatio numero qui pertinet ad dilectionem
proximi primus est in altera tabula. propterea ideo duae
tabulae legis datae sunt. iubetur ergo in hoc praecepto filius
honorare parentes. Neque contumeliosum illis existere.
sed officio opis & cautius debita reuerentia praestare.

tia qui parentibus honore deferre nonnovit quibus parcere poterit qui sodit. V.

Quintu non mechaberis. Id e ne quis qua praeter matrimo nii foedere aliis feminis misceat ad explenda libidi nem. Na specialiter adulteriu facit qui spreta sua ad altera accedit.

VI Sextu non occides. Et enim non solu opere perpetrans homicidiu facit sed etia et qui incurrit in esurientem vel nuda quimo porrigit vestimentu cibu qui ex porrigendo subveniat. Et idem omicida tenebitur. VII

Septimu non furtu facies qd est mauri rapacitatis. VIII

Octavu non falsu testimoniu dices quod crimine mendacii et falsitatis. VIIII

Nonu non concupisces uxore proximi tui. In hoc praecepto vetat intencione adulterinae cogitationis. Nam aliud est facere et aliquid tale praeter uxore aliud non ad petere alienu uxorem. Ideo duo praecepta sunt non mechaberis et non concupisces uxorem proximi tui. XX

Decimu non concupisces re proximi tui. In quo praecepto damnat ambicione saeculi et refrenat concupiscencia reru. Itaque horu primu pelbat subreptione. secundu errore. terciu interficit sancti amore. quartu impietate. quintu allidat fornicacione. sextu crudelitate. septimu rapacitate. octavu perimit falsitate. nonu adulterii cogitatione. decimum mundi cupiditate. Et notandu quia de te plagis per cuciuntur aegyptii sic decem praeceptis conscribuntur tabule quibus regant populi di et demones occidantur. XXI

Quur aut in duabus tabulis scripta est lex nisi aut propter duo testamenta significanda aut propter duo illa praecepta di lectionis proximi in quibus lex tota pendet et prophetae. haec enim in singulis tabulis explicata sunt. In una enim tria praecepta ad di pertinentia caritate in alia vero septe pertinentia ad proximi societatem.

XXII.

Sed quia lapideae eaedem tabulae fuerunt pertinet ad significan
dum cor iudaeorum lapideum uel per lapideam insensibilitatem demonst
rauit duriciam eorum mentis stoliditate de qua propheta dicit.
Auferam ab eis cor lapideum et dabo eis cor carneum. Unde et aposto
lus. Non in tabulis lapideis sed in tabulis cordis carnalibus. Neque
enim hoc tabulae carnales uolunt ut carnaliter sapiamus sed
quia in comparatione lapidis qui sine sensu est caro sentit idcirco
per lapidis duriciam significatum est cor non intellegens et per carnale
sensibilitatem significatum est cor intellegens. XXIII.

Quod autem addicit ibi a domino non facietis deos aureos et argenteos.
Altare de terra facietis mihi altare de terra facere est incar
nacione mediatoris sperare. Tunc quippe a domino nostro munus
accipitur quando in hoc altare nostra humilitas id est super dominicae
incarnacionis fide posuerit quicquid bene operatur. In altare
ergo de terra oblationum munus offerimus si actos nostros dominicae
incarnacionis fide solidamus. XXIIII.

Deinde adiecit quod si altare lapideum feceris mihi non aedifi
cabis illud de sectis lapidibus. Si enim leuaueris super eos cultrum
polluetur. Secti lapides haeretici sunt qui unitate scindunt ac diuidunt
semetipsos a societate fraterna per odium uel scismata tales in cor
pore suo non recepit christus cuius corporis figuram altaris illius constru
ctio obumbrabat. Isti uero non secti lapides ex quibus altare constru
ebatur. hi sunt qui fidem eorum quae in unitate solidant. De qualibus
dicit apostolus uos estis lapides uiui quo aedificati domus spirita
lis. his non est ictus ferri quia incorruptae sunt et iacula maligni
ingenii non recipere qui quasi unum altare faciunt unitate fidei
uel concordis caritatis. XXV.

Sequitur. Non ascendes per gradus ad altare meum id est non ad gradum
munus alio praeferens ad me ueniens neque priorem atque poste
riorem tempore discernes quia diuisum et sequestratum unitatis deum
propitium non habebis. hoc enim arriani faciunt qui inseparabilem

patris et filii et spiritus sancti substantiam dividunt, id est de illo, inde quam plura
legis praecepta dant. Quibus omissis quae opportuna mora est dicen
da est.

XXXII XXXIII

Praecipitur enim post haec in lege ut hebreus puer si forte in servitutem
devenerit, sex annis serviat, septimo vero liber dimittatur.
At si egredi de servitute noluerit propter uxorem et filios perforabit
auriculam eius et erit servus in saeculum. Hoc de praesenti non dicitur
saeculo, sed de futuro, quia in sex aetatibus huius saeculi servientes
septimo die in aeterno sabbato liberamur. Si tamen voluerimus
esse liberi dum adhuc in saeculo servimus peccato. Si autem noluerimus
perforabitur nobis auricula in testimonium inoboedientiae et cum
uxore et filiis nostris quos praetulimus libertati, id est cum carne et o
peribus eius, iugiter peccati serviemus in aeternum. XXXIII

Illud vero quid significet quod in hac lege oculum pro oculo dare iu
betur. Oculus enim est quisque doctor, ita qua vitae demonstrat
iter. Iste autem si intentione adulterina per aliqua perniciosa doc
trina conatur extinguere si oculum lucidae animae et intel
lectum eius turbat et auferre, necesse est ab ecclesia praevalente
et intellectum eius turbulentem ac ferocem, qui scandalum fidei generat,
proiciat. Sed et si quis dentem lesit auditoris per quem interiorum
cibus comminuebat, et dividens spiritaliter distinguebat
intellegibile ex his ad interiora animae transmittere sensum. Quisque
ergo huiusmodi evellens dentem conatur a corpore Christi procedere
auferat dentem ille. De talibus enim dicit: Dentes peccatorum contrivisti,
siquidem et manus pro manu et pes pro pede deposcat. Manus est
actio operantis, pes per quam incedit ad bona vel mala. Praecidat
ergo ille quis scandalum facit non solum fide sed et in actibus quae
per manum significantur aut offendiculum praebent quo pedes intel
leguntur. Recipiat etiam combustionem qua combustio et gehennae
fraterna tradidit anima per quem figula ostendit, ut iste paussus
omnibus detruncatis membris a corpore excidatur ecclesiae

ut ceteri uidentes amorem habeant deponfaciant simulacri.
Iubetur quoque inter haec israhelitico populo decimas frugum
cunctarumque primicias rerum offerre domino. spiritaliter quippe
primicias frugum uel primogenitorum principia operum bonorum ostendunt
uel ipsam bonam uoluntatem quae prior est quam pelagiani sibi tribu
endo ostendunt. Deus autem de illa sibi a nobis iubet offerre.
Indicat ad ipsius gratiam pertinere. XXVIII. amm

In decimis itaque domino offerendis denarius numerus perfectionem
significat. quia uirtusque ad ipsum creta. Ideoque sicut primitiis
principia uoluntatum ita decimis consummationes nostrorum
operum ad dominum referre praecipimur. A quo et boni operis ini
tium et perfectionis dignatur effectum. Verum quod dixit primogenita
asini mutabis oue. per asinum quippe. hoc loco inmunditia per ouem
uero innocencia designatur. Asini ergo primogenita oue mu
tare est inmundae uitae primordia ad innocencia simplicitatem
conuertere. ut post quam illa peccator egit quae ut inmunda
dominus respuit ea iam agendo proferat quae deo sacrificio munda
inponat. quod uero sequitur. si non redimes occidetur quia mirum
mens inmunda ad delectus obnoxia si non fuerit in melius commu
tata uera bit morte perpetua.

Descendens itaque moyses de monte cum tabulis dum audisset populum
quod fecerat in idola consecratum indignos eos iudicans accipere
legem proiecit de manibus suis tabulas quibus fractis incendit
uitulum quem plasmauerant. Sed quid sibi uelit. iste uitulus
quem fecerunt filii israhel in solitudine uel quid significet quod moyses
ipsum uitulum igne conbussit minutatimque concidit. et in aqua
adspargens potum populo in dedit. sicut tabulas quas digito dei
hoc est operatione spiritus sancti scriptas acceperat ideo fregit quia
indignos eos quibus eas legeret iudicauit. sic denique ut ab his
ille uitulus penitus aboleretur. Incendit enim et conminuit
et in aqua sparsit atque submersit. ut quid est potum hoc populo

id est quae non excidet factum hoc ad quaerendam et intellegendam
prophaeticam significationem. Occurrat ergo iam in tantis mentibus
quia diabuli corpus significaberit in uitulo id est in homines
in omnibus gentibus quibus adhaec sacrilegia caput hoc est
in auctore diabulus aureum propterea quia uidentur idola mortuis
uelut a sapientibus instituta de quibus dicit apostolus. Quoniam
cognoscentes deum non sicut deum glorificauerunt aut gratias
egerunt sed euanuerunt in cogitationibus suis et obscuratum est
insipiens cor eorum dicentes se esse sapientes stulti facti sunt
et inmutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem
imaginis corruptabilis hominis et uolucrum et quadrupedum
et serpentium ex hac quasi sapientia iste uitulus aureus qualia
solebant aegyptiorum etiam ipsi primates et tamquam doctiores
adorare figmenta. hoc ergo uitulo significatum est omne corpus
id est omnis societas gentilium idolatriae deditorum. hanc tamen
legum societatem dominus Christus illo igne conburet de quo in euangelio
ait. Ignem ueni mittere in terram. De quo non est qui se abscon
dat a calore eius dum in eum credunt gentes igne uirtutis eius diabo
lica in eis forma. Soluatur tum deinde corpus illud comi
nuitur id est ab ille male conspirationis colacione discussum
uerbo ueritatis humiliatur et comminutum in aqua mittitur
ut eos israhelitae id est euangelii praedicatores ex baptis
mo in sua membra id est in dominicum corpus transferant
quorum israhelitarum petro de ipsis gentibus dictum est [illegible]
ma et manduca. macta et manduca quare uitula non concidit
et bibet. tamen illo uitulus igne zeli et acumine uerbi et aqua
baptismi absorpto qui quos absorbere conabatur absorptus est
uideamus quid etiam propheticae significationis habuerit
requirendum est quod eos multos qui sibi abrenuntiant ipsi idolum
fabricauerunt. Sine ulla causa quae necessitudinis distermina
tione uissit in terremni facile est ut intellegatur hominum illorum

Increpatione significat uitiorum taliu(m) nece qualiter ad eandem
idolatria defluxerit. In alia qui penicia seruire nos iub&
apostolus cu(m) dicit · mortificat(e) membra u(est)ra sup(er) terra(m) · fornica
one · inmundicia(m) · luxoria(m) · concupiscencia(m) mala(m) & auari
cia(m) · que est idoloru(m) seruitus · de porta uero usque ad portam
ire est a uicio usque ad uicium per quod ad mente(m) mors ingreditur
cu(m) gladio increpacionis discurre(re). Sed ipse numerus triu(m) milium
interfectoru(m) triplice(m) forma(m) indicat peccatoru(m). Omne enim pec
catu(m) aut facto aut uerbo aut cogitacione co(m)mittit(ur).,

Scendit itaque moyses denuo in monte(m) iteru(m) quedat eid(em) lege
in aliis tabulis ad instar prioru(m) precisis. Sed quid significauerit
ide tabule quas primus ad(?) moyses accepit & sine mora con
fregit. Tabule imagine(m) demonstrabant prisce legis q(ue) post
longo interuallo p(ro) populi peccato cessantes. Alie uero ad instar pri
oru(m) littera(m) incisa(m) noui testamenti habuere figura(m). iste non
franguntur ut ostenderet(ur) · noui testamenti eloquia p(er)mansura
unde & merito dece(m) uerbis legenda signant(ur) · ut p(er) eunde(m) numeru(m)
figura crucis exprimeret(ur) · huius enim forma in decus littera est
ita recto uno apice a summo in imum ducta rursu(m) alio non d(is)pari p(er)
transuersa brachioru(m) componitur. unde & ipse ait · non ueni
legem soluere sed implere. ut ique p(er) passione(m) crucis cuius imago
fuit in tabulis.,

Vid aut(em) sibi uella q(uo)d et moyses quadraginta diebus ieiunauerit
cuius actionis quada(m) figura est in huius numeri consideratione.
Quadrage(na)rio enim numero & moyses & helias & ipse d(omi)n(u)s ieiunauerit
precipitur enim nobis ex lege & p(ro)phetis & ipso euangelio q(uo)d testi
moniu(m) h(abe)t a lege & p(ro)phetis unde & illa in monte interuentoru(m) que
p(er)sona(m) medius saluator effulsit. Ut ab omnibus mundi in celebris
auctoritate n(ost)ram ita qua ieiunio temperancie refrenemus · quadu(m) per
fectio decalogi legis p(er) quatuor eos de mundi partes i(d est) de toto orbe pre
dicatu(m) ter dece(m) quater ducta quadraginario numero signent.,

ud aero. peciuit moises ut claritatem dni uideret dicens. Si
Inueni gracia apud te ostende mihi teipsum manifeste. Acce
pit enim in presencia congruum responsum quod faciem dni uidere non
possit. quia nemo hominum uideret et uiueret. Quid est ergo fa
ciem eius non posse. Nisi quia quamuis usque ad parilitatem an
gelica humana etiam post resurrectionem natura proficiat.
et ad contemplandam dm in deserta consurgat uidere tamen eius es
sencia plene non preualet quam neque ipsa perfectio angelica in toto
uel integre adtingit. sicut secundum apostolum qui ait. pax dei
que exsuperat omnem sensum ut sub audias angelorum. Sol enim
sibi integre. Nota eternitas et humanitas suscepta que
tercia est in trinitate persona. Deinde sequentibus uerbis dei figuratur
xpi ecclesia cuius misterium figuratum est. gesta autem quippe moi
ses typum populi iudeorum in xpm postea credentium. Ideo illi dictum
est cum transiero posteriora mea uidebis. quidam hunc sensum in e
uangelio dicunt fuisse completum. cum ascendisset ihs in montem
quando apparuit moyses conloquens cum illo. et ideo ibi completa
aiunt istam promissionem. quam cepit in monte syna cum dictum est
posteriora mea uidebis. uidit ergo posteriora eius. id est uidit qui
in posterioribus et nouissimis factus est. Quod autem ait dns ad
moysen est locus apud me stabilis super petram et paulo post tolla
manus meam et uidebis posteriora mea. quia enim ex sola ecclesia
catholica xps conspicitur apud se esse locum dns perhibet de quo uideatur.
In petra moyses ponitur ut dei specie contempletur. quia nisi quis fidei
soliditatem tenuerit diuinam presenciam non agnoscit. De qua soli
ditate dns super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Quod uero
descendente dno moyses cum tabulis facies eius glorificata uidetur sed tamen
uelamine tegitur. hoc significabat ut ostenderet eam legem mistico esse
uelamine coopertam tectam que infidelibus et occulta sermo quippe
per legis habet sciencie gloriam sed secretam habet et cornua duorum
testamentorum quibus contra dogmata falsitatis incedit armata

cum enim moyses legitur uelamen est positum super cor eorum & manifeste
dum legis & prophetarum scripturam super nimia studiunt cor discarnali
liter accipiunt infideles tota facies moysi quodam uelamine tegitur,
Ita ut non possunt loquentis legis gloriam sustinere sed si conuersi
fuerint ad dominum auferatur uelamen occidens littera mortificatur. uiui
ficans spiritus uiuificabitur. Omnes enim spiritalis & lex spiritalis. unde
& dauid orabat in psalmo reuela oculos meos & considerabo
mirabilia de lege tua

[Q]uam nunc archa testamenti domini inspiciamus in qua erant
reposite tabule legis per hanc itaque archam quam de lignis inputri
bilibus moyses fabricauit ecclesia christi significat aedificata ex om
nibus sanctis mente & corpore incorruptas habentibus. Alia intra
ut duas tabulas testimonii idest obseruantiam legis euangelii intus
aut & foris inauratur archa. Sic & ecclesia quasi auro radiare
debet ita interius uitae splendore. quam exterius doctrine & sa
pientiae claritate, Corona autem aurea per circuitum & quattuor
anguli iubentur adiungi hinc significat quia in eo quod
ecclesia per quatuor mundi partes dilatata tendit procul dubio
quattuor sanctis euangelii libris accincta predicatur. quae & iam
intra unius coronae ambitu. idest intra aedem fidei unitate concludit.
Uectes quoque de lignis sethym fiunt qui eisdem ad portandum
circulis inserunt. quia fortes perseuerantes quae doctores uelut in
putribilia ligna quaerendi sunt instructione sacrorum uoluminum
semper inherentes sanctae ecclesiae unitatem denunciant & quasi intro
missi circulis arcam portent. quia auro quoque iubent operiri ut cum
sermone aliis insonant ipse & uitam uitae splendore fulgeat. Cantu

[I]n hoc testamenti archa fuit urna aurea tabule quoque & uir
ga aaron. Archa haec ut praedictum est ecclesiae. habet duas
tabulas lapideas. idest duplicia testamenta per perpetuam firmitatem.
Urnam quoque auream hoc est carnem. intellegimus christi puram atque
sinceram. quae condita in se manna perpetuae diuinitatis retinet

& angelici illius panis perenne caelestis gr̄e dulcedine pasc
nontiā uirga aaron · id est eius de summi ueri que pontificis nr̄i
ihu xpi salutare uexillū inmortalitatis memoriae semp uiridante
ia porro propitiatoriū insup archa testamenti frondente
positū id est depositū xps insinuat qui inter dm & homine medius
ppitiat interueniens · De quo dicit apostolus quē ppsuit ppitiatio
nē p fidē in sanguine ipsius · hoc ppitiatoriū archae supponit sicut
& xps caput est ecclesiae cuius ad dextris & sinistris duo cerubin
consistunt · qui dicit plenitudo scientiae id ē dilectio di & pximi
qt dns ostendit · nemo enī potest puenire ad dnm · nisi p caritatē
plenitudo enī legis dilectio · aliter de duo cerubin · duo intelle
gunt testamenta qui ppitiatoriū di id est xpi sacramenta ob
umbrant · testante ppheta in medio duorū animaliū
cognosceris · in uersis uultibus se respiciunt dū in spiritali sensu
uertuntur · tunc enī alterutrū in medius sibi cordant &
in omnibus rectius consonant siquidem ex utroque latere
oraculū uel ppitiatoriū tegunt · quia uetus & nouū in
mutata qua xpi sacramenta qua ecclesiae misteria sub
enigmatum figuris operiunt ·

ltare autē illud corpus xpi significabat · siue omnis scos
in quibus ardet semp diuinus ignis & semp consumit caro
ossa uero mensa pacis & fidei ecclesiae gestabat typum
in qua pascimur elementis scripturarū ad cuius unitatē
ex toto orbe uocibus apostolicis di populus congregatur ·
salamone dicente sapientia aedificauit sibi domum ·
parauit suam msam miscuit uinū in cratere & reliqua
dicens · uenite & edite de meis panibus ·

andelabrū illud septē calamorū sps sci gestabat in ima
imaginem qui septiformi gratia inlustrat ecclesiae omē
in unitate fidei consistentes · alii unde candelabrū xpm intel
legunt gestante septē ecclesias in quibus septiformis sps
sci

splen[illegible] dominicae [illegible] hanc candelabri [illegible]
quae in Zacharia scripta per [illegible] quod alio loco quod duo [illegible]
in[illegible] interpretata sunt quibus peccata purgantur quaeque
in corde [illegible] ut [illegible] candelabrum [illegible]
qui a patre sunt candelabrum ardere praecepit. quasi nullo
[illegible] in [illegible] spiritus lucernas fulget.

Illud vero quod de arboribus olivarum semper dominus praecipit candere
gratia spiritus ostendit. quia semper in sua pace et misericordia per
[illegible] Unde in cordibus nostris lumen [illegible]
accendit. Sequitur nunc figura tabernaculi quod in [illegible] dominus
moysi fabricare iubet. tabernaculum hoc per allegoriam ecclesia est.
In huius autem heremo constituta. De quo psalmista ait. quoniam
abscondit me in tabernaculo suo in die malorum. variis autem spe-
ciebus instruitur. tabernaculum partim pretiosis partim vilioribus
per quod monstrantur alios electos alios esse peccatores in ecclesia. fideles
autem omnes et unum corpus ecclesiae constitutos. Infideles vero
extra [illegible] conlocamus

[illegible] autem tabernaculum cum in typo ecclesiae fieret columnas et
quattuor evangelistae [illegible] firmitate fidei soliditate. argen-
teae autem dicuntur per divini eloquii claritatem. habent columnarum
bases prophetas. quibus [illegible] portant ecclesiam
supra fundamentum [illegible] prophetarum evangelistae ecclesiae collocant
eorum quae auctoritate evangelica fidei confirmant. capita
autem columnarum aurea [illegible] de quo dicit apostolus quia caput
[illegible] et tabulas [illegible] praecepit [illegible]
ostendit aureas bases argenteas ubi et quidem per tabulas
nisi doctores et apostoli [illegible] in mundum praedicatio [illegible]
quid per bases argenteas [illegible] praedictum prophetae signatur
qui super impositas tabulas [illegible] ac [illegible] sustinent quia
apostolorum et doctorum [illegible] eorum praedicatione [illegible]
eorum auctoritate solidat. unde et coniuncta binis basibus.

singulis tabulis supponunt. quia dum prophetae et sancti in uerbis suis de
mediatoris incarnacione concordant. sibique res predica
tores ecclesiae. Indubitanter aedificant et cum in semet ipsis
non discrepant illos in se robustius figunt. unde et bene pelles
arietum et ibi subiecit. ut pastores et duces prepositos que ecclesiarum
ostenderet quia deseruire curis temporalibus non tamen
oportet uexationum uentos et pluuias dolentius mundi contrari
etatibus portent. et hi qui in terra ecclesiae spiritaliter quasi byssus
et iacinctus et purpura fulgent. securi interius resplendeant
dum praepositi et rectores eorum contra procellas et turbines saecu
li fortes laborant.

Quod uero in medio tabernaculi uelum extendit et exterior
pars ab interiore separat. illud significat. quod nunc populus
ecclesiae ea quae promissa sunt uelo obpansa quousque adueniant
uidere non liceat. Sic enim et apostolus ait. Nunc uidimus per
speculum in enigmate. tunc autem facie ad faciem. quamdiu igitur
in hoc mundo sumus ea quae per speculum ueritatem uidemus. po
siti quasi in sancta nondum peruenimus ad sancta sanctorum. sancta enim possit aliqui
hic praesenti saeculo habere sancta conuersacio potest. sancta uero sanctorum
in qua semel tantummodo intrat ad caelum esse transitum ubi est propi
atorium et cerubin ubi et mundus cordis corde apparere poterit
deus. In qua tamen conuersatione constituti non sine adiutorio spiritus sancti
consistimus. habemus ex una spiritus sancti fonte septem lucernas quae in
luminent populum ecclesiae. id est septiplicem domini graciam missam
in uniuerso orbe terrarum qua populus ecclesiae fulgore sancti spiritus
diuersa carismatum claritate inlustrat potest. quod et hoc o
pansum uelum quae partem tabernaculi interioris occultabat. ne per
spicerent illuc reposita tempus illud significant quod fuit sub lege
quia quae lex et prophetae cecinerunt occultauerant et interiori sito
uelamine uidere non poterant sed postea quam Christi aduentus
tempore passionis uelum illud a summo usque ad deorsum disrupit omnia
illa

quæ antea erant occulta · per dominicam passionem aduentumque spiritus sancti sunt
reuelata dicente apostolo nobis autem reuelauit deus per spiritum suum · spiritus
omnia scrutatur etiam quæ sunt alta dei ·

Offerunt autem uno studio et tam diuersa donaria ad constructi
onem tabernaculi liquet quia scriptum aurum argentum aes lapides
preciosos · tunc praeterea bissum coccum iacinctum et purpuram pelles
arietum et rubricatas et pelles iacinthinas sed et ligna inputri
bilia pilosque caprarum ad constructionem tabernaculi sed
et quicquid in cultum et ad uestes sanctas necessarium erat · uiri cum muli
eribus praebuerunt armillas et inaures et anulos et dextralia
omne uas aureum in donaria domini separatum · Siquis habuit iacinctum
purpuram coccum bis tinctum byssum et pilos caprarum figura itaque
priores tabernaculi ecclesiae tempus est · Per haec itaque munera
significantur meritorum dona · quibus ornatur ecclesia fides et
auro comparatur · sermo praedicationis argento uero in or
namento · siue tabernaculo necessaria sunt uiri cum mulieribus
praebent hoc significat quia in hac ecclesia uirtutes fortium
quae per uiros exprimuntur et exigua opera infirmorum
quae per mulieres insinuantur omnia locum inueniunt ad usus
sanctae aedificationis accipiuntur · Conlatio uero ipsa sine neces
sitate sed sponte quia fides spontanea est · Per armillas
quae lacertos adstringunt praepositorum ualde laborantium
opera demonstrantur · per inaures subditorum obœdientia expri
mitur · per anulos signacula secretorum ostenditur · unde et quidam
minus intellegentium occultantur quasi sub signaculo recon
dunt doctores uel indignis quibus dei sacramenta credantur
unde et iustus loquitur · et dicit in corde meo abscondi eloquia
tua ut non peccem tibi · Porro per dextralia opera bona et dex
tera commemorantur · per uas aureum in donaria domini separatum diui
nitatis intellegentia accipitur · quae tandem ab infirmorum
amore disiungit quia ea est a sola quae aeterna sunt amando

sublevat · Porro aurum [illegible] premonere ostendit

per purpuram cruor ac tolerantia passionum amore regni per xpi ex-
hibita declarat · per bis tinctum coccum caritatis demonstrat quae
perfectionis suae bis tinguitur quia dei & proximi dilectione decoratur
per byssum inmaculata carnis incorruptio & splendidissimum sanctimoniae
candor ostenditur byssum enim lini est candidum per pilos autem caprarum
ex quibus ciliciorum asperitas texitur dura poenitentiae adflictio
designatur. dirigit alii per armillas & anulos forti magisterio exer-
ceant alii per inaures & dextralia devotam audiendi oboedientiam
rectamque operationem exhibent alii per uas aureum praeclaram sub-
tilem quae dei intellegentiam tenent alii per iacinctum purpuram & cocci-
[illegible] caelestia sperare credere amare non desinunt & ea quae
adhuc sub tiliore intellectu minime cognoscunt alii per byssum incor-
ruptionem carnis offert. alii per caprarum pilos deplorant se peccare
quae libenter admiserunt. ecce ex tanta diversitate operum unum con-
ficitur tabernaculum sicut ex diverso pluvie unum conpingitur terrae
glebam infusione rescissis irrigatum. porro ligna sethim inputribilia
omnes sancti intellegunt mente & corpore incorrupti. Neque cum
saeculo pereunt esse permanentes. Aeterni lapides quoque pretiosi
confessorum apostoli sacerdotes omnesque iusti quos & ita lapides vivos
beatus apostolus petrus dicit. ut sitis inquid lapides vivi coaedifi-
cati in templo dei. haec igitur omnia offeruntur in tabernaculo dei. ut
nulos dispersit & salute offeret & alius aurum sensum alius argentum
eloquium alius uoce heris sicque fiunt multa in tabernaculo.
mensa scilicet & candelabrum. altare columne bases tabule cortine
sciffi turibula fiolae mortaria & emunctoria paxilli tentoria quibus
diversitatibus tota illa tabernacula idest ecclesia sit in qua est
mensa idest unitas fidei vel certe scriptura sacra qua omnes fideles
spiritali cibo pascuntur. Candelabrum quoque cum septem lucernis. xps cum
septem ardens emunctoria quoque ei hoc est geminum testamentum
& columne doctores sancti firmitatem fidei soliditate. nec non & bases

pulchritudo distinguit. per tabernaculum ecclesiae

idest perfecto suo fundamini instructura gestantes aecclesiae ibi alia & tabule
apostoli praedicatores latitudine dilatati tomoria praepositi uidelicet
& praedicatores qui strenuius laborant contra huius saeculi turbidines Et ibi
& cratere idest distribuciones hominum sunt & papilli hoc est principes
aecclesiae quibus pendent omnia genera populorum quasi uasorum scifi
quoque doctrinae eloquia siue sensus. Nec non turibula uirtutes scilicet
operum uel oraciones sanctorum quibus odor suauitatis ascendit ad dominum fiale
quoque apostoli & doctores plenitudinalibus aquis ibi lilia. uirginitatis can
dor siue mortaciola. laborum passionumque tolleranciae quibus mora
ficant membra poenitencium. et haec quidem species dispensationes que donorum
et diuisiones per spiritum eum fidelibus ut in singulis distribucionibus perfectis xpm
tabernaculum construat in quibus habitat deus in medio eorum.,

Oleo ungentum quo perungetur tabernaculum. crisma est quo ungitur populus
fidelis in aecclesia in quibus diuinitatis tamquam in tabernaculum habitat.
potest quidem intellegi hoc ungentum & alia uirginitatis sanctorum siue odor iusti
tiae longe lateque diffusus. De quo dicit apostolus. deo autem gracias qui
triumphat nos in xpo ihu & odorem notitiae suae manifestat per nos,

Incensum aut quod ex quattuor odoramentis generibus in maxima subti
litate comminutis idem stactes onix. galbanum & ture conponitur haec in
forma orationum fidelium constituta beati iohannis apocalipsis ostendit
& illi quidem uiginti quattuor seniores procedere ante agnum habentes
unusquisque citharas & fialas aureas plenas incensum quae sunt oraci
ones sanctorum quamquam & speciem quattuor elimentorum. horum quattuor
odorum naturae significare uideantur. ut tus quod perlucidum est aeri
comparetur. stacten uero aquis galbanus & onyx terrae ad que igni
ut per haec omnium quae in caelum & in terra & in aquis placitum deo incen
sum sit hic creaturae laudis oracio sanguis autem ille quo moyses populum
asparsit ac purificat & tabernaculum testamenti & omnia quae
in eo erant dicens sanguis hic sanguis testamenti mirifice domini ihu
sanguinem praedicare monstratur quo omnium credentium corda pur
gant. quod fideles aecclesiae signat quo omnis populus idest xpi corporis

animat tabernaculi sanctificat dicente dno discipulis hic est sanguis meus
noui testamenti qui pro multis effundetur. ad supplendum inuenitur
id quod primo in sensu fuerat ostensum in imagine.,
A nunc indumenta pontificis que sit quaeque pon potius significent
demonstrandum est sacerdotem autem aaron illum significare ad quem
dicitur tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem melchisedec. uestis
eo dem sacerdotis aecclesia est de qua dicit apostolus ut exiberet
sibi gloriosam aecclesiam non habentem maculam aut rugam. Quattuor
colores ex quibus uestis erat contexta meritorum est diuersitas quae in tota
sancta aecclesia in xpi corpore rutilat. poderem autem illam id est sacer
dotalem lineam incarnationem xpi accipimus quae de terra ac
et significatur in pedibus linum enim de terra oritur
cidarim super caput eius auream laminam splendorem diui
nitatis intellegimus ut nos ad quid est secundum hominem
podere secundum dm cidari ornatus esse uideatur feminalia
uero illa qua induitur castitatem corporis xpi et integritatem osten
dit. cingulum uero illum uero illud quo sacerdotale pectus ad
stringit chorus scorum uel concordia figurat qui in unitate
fidei xpm amplectantur. tunica autem illa tabularis a capite usque
ad plantas dimissa eadem aecclesia xpi usque ad finem temporum per
mansura haec uestis fit tota iacintina. Iacintus enim aerio
colore resplendit. scilicet ut omnis aecclesia qua rursum
rapiat et tota ad amorem caelestium surgat mala autem punica
in inferioribus posita et de aecclesie unitate declarat
Nascitur in malo punico uno exterius cortice multa interius
grana muniunt. sic in numero sca aecclesiae populus unitas
fide contegit. quos intus diuersitas meritorum tenet. tintin
nabula uero inter mala granata consonantia prophetiae
intellegit et doctores sci in medio aecclesiae conlocati quorum
linguam doctrinae scientia resonans tangit utrasque acies
tintinnabulum id est partes legis et euangelium. haec autem.

tintinnabuli in extremo uestimenti posita id est uerba et de
fine mundi et de uita futura disputantem. Per quam sileant
superhumerale uero. pallium saluatoris insinuat potestatē
et regni sicut scriptum est principatus eius super humerum eius.
duo quoque lapides zmaragdini in superhumerali a dextera et leua
posita duos significant populi gentilis dexter et iudeus qui fuit aliquando
dexter. sinister ut est habentes insculpta nomina duodecim
patriarcharum id est ad imitandum exemplar sanctorum apos
tolorum. alii sicut duos lapides duo testamenta dixerunt.
Sine littera et spiritu in quibus tenentur legis uniuersa mis
teria in dextera spiritus in leua littera. rationale uero pectori
superpositum quaterno lapidum ordine distinctum sermone figu
rat euangelium qui quadriplicato ordine ueritate fidei
nobis et doctrinam trinitatis exponit cui conuenit. Ingemis
apostolicis sermo tantum tuus qua numero. hoc autem rationale
duplex est quia euangelice doctrine scientia aperta est
et abscondita simplex et mistica. Unde sacerdos christus non incon
grue interpretatur in membris suis et maxime in pontifice
qui immorat intus et offeret uictimam pro populo carnis inma
culati agni sacratore conficiens. primo enim quod in aaron pec
tore rationale iudicii uittis ligantibus imprimitur signi
ficat ut sacerdotale corde quamquam cogitationes fluxe
possideant sed ratio sola contingunt quod et uia rationali
uigilanter adiungitur ut duodecim patriarcharum nomina
describantur scriptos et enim sanctos patres semper in pectore ferre debet
quorum exempla imitari necesse est. Et quod in utraque humero
sacerdos uelamine superhumeralis ex auro adstringitur
ut contra aduersa ac prospera uirtutum semper ornamento muniat.
Et quod superhumerale ex auro et iacinto et purpura bistincto
cocco et torto fieri bisso praecipitur quanto sacerdos clarescere
uirtutum diuersitate debeat demonstratur. In sacerdotali

quippe habitu auri fulget dum intellectu sapientiae enitet.
cui iacinthus qui aetherio colore resplendet adiungitur. Scilicet
ut omne quod tractat ad amorem caelestium surgat. huic admis
cetur regalis purpura suggestiones vitiorum velut ex potestate
regia conprimat. coccus quoque bis tinctus ipsius superhumera
li adiungitur ut ante interni iudicis oculos omnium virtutum
bona ex caritate decorentur quia caritas in dilectione dei et prox
imi pendet. quasi ex duplicata tinctura refulget. cui bis tincto
cocco torta. bissus adiungitur de terra enim bissus adiungitur.
De terra enim bissu nitente specie oritur. per quod candens decor
mundiciae corporalis castitatis designatur. quae et dilecto torta
pulchritudine superhumerali innectitur quia tunc castimonia
ad perfectum mundiciae candorem ducitur. cum per abstinentiam caro
adfligitur. si quidem et balteo praecingere per quod renum incentiva et
luxoria libidinum restringat. Tabernaculum autem sacerdos
ingrediens in tunica tintinnabulis abit ut in delicias vocem
praedicationis habeat. ne superni inspectoris iudicium ex silentio
offendat. mala quoque punica tintinnabulis coniunguntur. per
eius doctrinam fidei unitas designatur. quod autem in prima parte taber-
naculi cotidie sacerdos ad immolandas introibat. instanciam
nobis cotidianam praecepit ut ab hoc loco ubi populus dei caelestibus
vocibus eruditur. numquam abscedamus sed cotidie confessionis
et laudis spiritale sacrificium afferamus. id est humilitatem animi
contritam quasi veram hostiam. sicut scriptum est sacrificium deo spiritus con
tribulatus. illud autem quod semel in anno pontifex relicto populo ingre
diebatur in sancta sanctorum ubi erat propiciatorium significat pontificem magnum
dominum ihesum christum qui in carne positus per totum annum erat cum populo annum
illum de quo ipse dicit evangelii. Dare pauperibus misit me et vocare
annum domini acceptum et diem propiciationis iste ergo semel in anno in die pro
piciationis intrat in sancta sanctorum. id est completa dispensatione penetravit
caelos intrans ad patrem. ut eum propitium humano generi faciat et ex

[illegible] omnibus [illegible]. EXPLICIT EXODUS.

INCIPIT CAPITULACIO DE LEUITICO.

I De generis hostiarum
II De igni sacrificii
III Quod mel in dei sacrificio non offertur.
IIII Quod sal in omnibus sacrificiis admiscetur.
V Quod in sacrificium oleum offertur.
VI De quatuor generibus principalium oblacionum
VII De sacrificio eius qui sacramentum protulit et oblatione
VIII De filiis aaron extinctis.
VIIII De discretione ciborum.
X De inmunditia partum.
XI De lepra.
XII De sacerdote magno et cultu eius.
XIII De sacerdotibus qui non offerant sacrificium
XIIII De ablutione aaron et filiorum eius.
XV De oblatione pro sacerdote ut debeat
XVI De peccatoribus qui non offerunt in sacrificio.
XVII De [illegible] cerimonias.

EXPLICIUNT CAPITULA LIBRI LEUITICI:

INCIPIT SEQUE LEUITICUS LIB:

ostiarum diuersitatis exequitur quarum typus imagi
ne passionis xpi praeferebat. ita post quam pro eo oblatus est.
omnes ille hostiae cessauerunt quae in xpo uelut umbra eius dependerunt
praefigurantes illud sacrificium quod unus et uerus sacerdos
obtulit mediator dei et hominum cuius sacrificium promissa
figurans in uictimis animalium celebrare ante oportebat.
propter medicationem futura carnis et sanguinis per quam una uictima
fieret remissio peccatorum de carne et sanguine contracto
rum

quae regni dei non possideret quia eadem substantia corporis in ce
lestium commutabit qualitatem. ipse etiam in uitulo propter uirtutem crucis
offerebatur. ipse in agno propter innocentiam. in ariete propter principatum.
in hirco propter similitudinem carnis peccati ut de peccato damnaret pecca
tum. in turture et columba propter deum et hominem. quia mediator dei et
hominis duarum substantiarum coniunctionem ostendebat. porro
in similaginis conspersione credentium per aquam baptismatis collectam
ecclesiam quae corpus est christi perspicue demonstrabat. moraliter autem
munus deo uitulum offerimus cum carnis superbiam uincimus. ag
num cum inrationabilis motus et insipientes corrigimus. hedum
cum lasciuiam superamus. columbam cum simplicitatem mentis ostendimus.
turturem cum carnis seruamus castitatem. panes azimos cum non in fer
mento malitiae sed in azimis sinceritatis et ueritatis [illegible]
guis in sacrificium adsignificabat uel ad abscondendum mortem uicto
riam. Sed autem populo haec rite celebrata sunt cuius regnum et sacer
docium prophetia erat uenturum regis et sacerdotis ad regendos et con
gregandos fideles in omnibus gentibus et introducens in regna caelo
rum ad sacratam angelorum aduitam aeternam. huius itaque ueri sacri
ficii sicut ueteris sacramenta hebrei celebrauerunt. Ita et sacrilega
imitamina pagani quae immolant gentes ut ait apostolus daemo
nis immolantes et non deo antiquitatem rerum per uictimam immola
tio sanguinis futura passione mediatoris ab initio generis humani
testificatur. hanc enim primus abel obtulisse in sacris litteris inuenitur.
Quod mel in dei sacrificium non offertur. Indicat a piorum dei populi
uoluptatem. publicam huius mundi placere. nihil que quod
non habeat mordacis aliquid ueritatis unde et pascha cum ama
ritudinibus manducatur.
contrario admisceri in omnibus sacrificiis sal iubet. Scili
cet ut omnia quae ad christi honorem offerimus sal rationis uel dis
cretionis recipiant.
Quod uero in sacrificium oleum offerebatur significat [illegible]

ad cultu xpi deuoti omnes eoru inpendimus. toti cu hilaritate faciamus. Nihil ut ait apostolus ex tristitia aut ex necessitate. hilare enim datore diligit ds. Oleu enim hilaritate significat sicut scriptu est ut exhilaret faciē eius in deo.,

Necnō et in libro aut leuitica quatuor genera principaliu oblationu describuntur quae in odore suauitatis dno offerri iubentur. Id est primu uitulu de armentis sine macula. secundu agnu de ouibus. tertiu turture & columbā. quartu simulaginē conspersam in azima oleo uncta clibano cocta. reliqua sacrificia p qualitatibus causaru in psona populi offerebantur.

Primu itaque sacrificium uitulu ex armentis xpm demonstrat ex patriarcharu pgenie discendente. hic aratro crucis suae terra carnis nostrae p domuit atque sps sci semen uitae fructificari fecit. Iste uitulus sine macula ē quia sine peccato ad passione ducit. Offertur aut non in tabernaculu sed ad ostiu eius quia extra castra passus ē xps. p filios aut aaron sacerdotis offertur sanguis eius qd de anna & caifa intellegit. quia consiliu facientes effuderūt sanguine xpi. Secunda hostia de ouibus agnus oblatus id ē xps ppt innocentia figurat. hic ē agnus qui a pud esaia in sacrificiu adducitur & ab iohanne omnibus demonstrat. ecce agnus di ecce qui tollit peccata mundi. Ideo ergo in sacrificio agnus offertur. ut innocentia & passionis xpi figura demonstraretur. Benedictus qui ꝑ eius morte auctor peccandi diabulus agnoscit iugulatus.

Tertiu sacrificiu dicit turture & columba. turture carnem xpi esse manifestu est. salamone dicente speciosae genae tuae sicut turturis columba sps sci figura habere iohannis baptista declarat dicens. Sup que uideris spm descendente sicut columbā. hic ē filius meus. ac p hoc turtur & columba de carne xpi spu sco sociata p misteriu passionis sacrificando in odore suauitatis. istarum sacrifi

offerre sacrificium de similia ecclesiae catholicae figuram p
nunciat quae ex conuenientibus membris quasi similia ex mul
tis credentium granis collecta ē & legis & euangelio mola
in ardit terra & p̄m separat p aquā & ia baptismatis aduna
ta crismatis oleo puncta r̄ eis spi igne solidata p humilitate
spi do ostia placit effecta haec s̄t quattuor oblationes quadriformē
xpi ecclesia habitū demonstrantes

Reo aut̄ qui iuramentum protulit ut uel male uel bene
quid faceret atque hoc ipsum obliuione transcenderit dicit
offerat agnum de gregibus siue capram orabit que pro eo sacerdos
& p peccatis eius sin aut̄ non potuerit offerat duos turtures aut duos pullos
colubarum unum p peccato & alterum in holocausto iuramentum [illegible]
proferre est uota nos diuinae seruitutis alligare & cum bona opera
promittimus bene nos facere spondemus cum uero abstinentiā castita
tem quae carnis nr̄ae uouemus male ad praesens nos nobis facere
iuramus sed quia nullus in hac uita perfectus ut quā libet do deuo
tus sit inter ipsa quantulū cum que praeuaricatione non peccet & p peccato agna
offerri de gregib siue capra praecipitur. quid enim p agna nisi
actiue uitae innocentia quid p capra quae in sit mis saepe exercemus
q pendens rupibus pascitur. Nisi con[...] placet ia uita signat
qui ergo se conspicit promissa haec [...] & p posita non
inplesse in sacrificium dī se studio [...] rius debet & uel
innocentia bona perit uel in sublimius [...] pastu contempla
tionis accingere & bene agna de gregibus capra uero offerri de
gregibus n̄ iubetur quia actiua uita multorum est contemplatiua
paucorum & cū haec agimus quā multos agere & legisse con
spicimus quasi agnam de gregibus damus sed cū offerentis
uirtus ad agnā caprā que non sufficit in reme dio penitentiae
adiungitur ut duos colubarum pulli uel turtures pro cantu gemi
tus habent quid ergo per duos colubarum pullos uel duos
turtures nisi duplex paenitentiae nr̄ae gemitus designatur

Ut cum ad offerenda bona opera non adsurgimus nosmet ipsos dupli
citer defluamus. Quia et recta non fecimus et praua operati
sumus. Unde et unus turtur pro peccato et alter uero offerri
in holocaustum iubetur. holocaustum namque totum incensum dicitur. Unum uero
turturem pro peccato offerimus cum pro culpa gemitum damus. De altero
holocaustum facimus cum pro eo quod bona neglegimus nosmet ipsos fun
ditus succendentes igne doloris ardemus.

[F]ilii autem aaron qui inponentes altari ignem alienum, igne diuino ex
ustis sunt illos significauerunt, qui diuina traditione contempta alienas
doctrinas appetunt, et magisteria humanae institutionis inducunt
quos increpat dominus et obiurgat in euangelio dicens. reicitis manda
tum dei ut traditionem uestram statuatis. uidetur et igne alienum incendere
quisquis corpore uel saecularis alicuius cupiditatis igne in sacrario
sui cordis accendens audet altaris domini adpropinquare quae non recipi
unt. Nisi illius ignis accensione de quo ait dominus ignem ueni mittere
in terram. hoc igne nos dominus sibi semper incendet ut inluminemur in sen
sibus ne flagremur in uitiis.

[N]unc autem discretione ciborum ubi lex de mundis et inmundis
quaedam animalia ad esum quasi munda concessit quaedam uero
interdixit quasi non [illegible] munda. primum enim sciendum est
quicquid a deo in[illegible]stitutum est mundum et in ipsa institu
tionis auctori[illegible]tate. quid ergo est in animalibus
nisi mores pingun[illegible]tur humani et actus et uoluntates
ex quibus ipsi sunt [illegible] di uel inmundi. haec itaque munda esse
dicit. omne inquid quod habet diuisam ungulam et ruminat in pecco
comedetis quod cum diceret non peccora sed mores hominum dis
cernebat. Denique hi homines mundi sunt qui ruminant qui in ore
semper portant quasi cibum diuina praecepta. hi et ungula finduntur
quia duo testamenta legis et euangelii honorum credentes esse firmo
gressu innocentiae iustitiae quae uitae confici. Iste iudaei rumi
nant quidem uerba legis sed ungulam non findunt. hoc est quod ne duo

testamenta recipiunt. nec in patre et filio fide sua gressus
statuunt. propterea inmundi habentur. haec etiam quoque licet ungulam
findunt in patrem et filium credentes et duo testamenta recipientes
Sed quia doctrinam veritatis in ore non ruminant. nihil hominus
et ipsi inmundi sunt. item quod adiecit scriptura dicens ex omnibus quae gi-
gunt in aquis et habent pinnulas et squamas. haec comedetis quic-
quid autem pinnulas et squamas non habet abhominabile vobis erit.
quod ergo in piscibus squamas asperos pro mundis habentur hispidi et
hirsuti et firmi atque graves mores hominum approbantur quae sine his sunt
inmunda dicuntur quibus levis et lubrica et infidi et feminati mores
approbantur. quid autem sibi vult quod lex dicit camelum non manducabis
nisi quod de exemplo animalis vitam damnat informem et criminibus
tortuosam. cum autem in cibum suem prohibet reprehendit utique cenosam et luteam
et gaudentem iniquorum sordibus vitam. et cum leporem accusat reformat?
utique in feminis viros damnat. quis autem mustelae corpus cibum faciat
sed furtum reprehendit. quis lacertam sed odit vitae incertam varietatem.
quis postremo stellionem vesci potuit. ut haec lex magnopere prohiberet
sed maculas mentium execratur. quis accipitrem aut milvum aut aqui-
lam sed odit raptores violentos scelere viventes. quis vulturem sed execratur
praedam. De aliena morte quaerentes sicut et cum horum prohibet voluntates
migrat passerem quoque cum interdicit intemperantiam coarguit quando
noctuam odit lucifugas vitat. quando caladrium gens aula nimiae
linguae intemperantiam. quando cignum ... prohibet cervicis alte superbia
damnatur. quando vespertilionem quaerentes tenebris noctis similes erro-
res. haec ergo ex his parva lex in animalibus execratur quae in illis quidem
non sunt criminosa quia in hoc nata sunt. sed quia contra naturam
non ex institutione sed ex errore quaesita sunt sed suo tempore aliquando
antiquum quo istae umbrae vel figurae exercendae erant a populo vel
gerendae ut abstinendum esset a cibis, quos institutio quidem commenda-
verat. sed lex interdixerat verum iam finis legis Christus adveniens aperuit
cuncta legis et obscura reserans atque omnia sacramenta aperiens,

quae nobis antiquitas texerat magister insignis & doctor caelestis
& institutor reseratae ueritatis patefecit sub quo dicitur. Iam omnia
munda mundis. Inquinatis autem & infidelibus nihil mundum sed pol
luta est eorum & mens & conscientia.

exquitur questio de inmunditia partus & contagione leprae. ait
enim mulier quae concoepit semen & peperit masculum septem diebus
esse inmundam octauo purificari quae autem feminam peperit bis septem
diebus in inmunditia. Sexaginta sex diebus permanere in talibus. Ergo quaedam
mysteria latentis archani non est dubium continere. Septimana
enim huius praesentis uitae tempus uideri potest. quia in septimana
dierum consummatus est mundus in quo donec sumus in carne positi
ad liquidum puri esse non possumus. nisi octaua uenerit dies quae
futuri saeculi tempus in quo tamen dum purgandus est ille qui uiriliter
egit statim enim munda efficitur mater eius quae genuit eum purgata
scilicet quae uitiis carnem ex resurrectione. Sin autem sapit & qui nihil uerum
in se habuit uirile aduersus peccatum se erigere nisus & effeminatus
permanserit in actibus suis iste neque praesentis saeculi ebdomada neque
in futura purgabitur ab inmunditia sua.

ocutus est dominus ad moysen dicens & aaron homo in cuius carne
& cute ortus fuerit diuersus color siue pustula aut quasi lucens
quippiam id est plagam leprae adducetur ad aaron sacerdotem uel ad unum
quemlibet filiorum eius qui cum uiderit lepram in cute & pilos in album
mutatos colorem plaga leprae est & ad arbitrium eius separabitur.
Lepra doctrina est falsa proinde leprosi non absurde intelleguntur
heretici qui unitatem uerae fidei non habentes uarias doctrinas profi
tentur erroris uera quae falsis admiscunt. sicut & lepra ueris falsis
que locis humana corpora uariando commaculat.

uiusdam sed & leprae inuenimus legis latorem sex species in homine
posuisse. prima capitis & barbae; Secunda caluiciae & recal
uationis. tercia carnis & cutis. quarta cutis corporis & cicatri
cis albe cum rubore. quinta ulceris & cicatricis. sexta ustionis

In capite lepra portat qui de diuinitate patris uel in ipso:
capite quod xps est peccat. Caput enim uiri xps est. hanc leprā
habent uidelicet ualentiniani marcionistae. fotiani. manicaei.
arriani. sabelliani. donatistae. nestoriani. eutiani. quique
omnis caluaria leprā gerit quia erroris sui perfidiā aperta prauita
te defendunt. In barba leprā gerit. qui de apostolis aliquis
per aliquid sentiunt atque eos falsū quidlibet predicasse con
fingunt. Sicut enim barba ornamentū est uiri. Ita sci apostoli
ornamentū praestant corpori xpi

In corpore leprā habent qui aecclesiae detrahent. sicut carpo
cratiani qui negant carnis resurrectionis. sicut nouatiani qui
nuptias dānant et peccantib; penitentiā negant sicut et illi
qui inter alios errores regnū caelorū paruulos habere non
credunt. Sicut etiam qui uetant pro defunctis offerri sacrificiū
In carne et cute gerit leprā qui carnalia uel exteriora sua dere
ut corinthiani qui resurrectione futura in carnis uoluntate existi
mant in fide manentibus quamuis carnaliter uiuant non posse
inputari peccata. In cicatrice sanati uulneris leprā portant
qui post cognitionē et medicinā di et manifestationem fidei
quā a xpo susceperunt rursū in ipsa cicatrice ascendet aliquod indiciū
erroris aut perfidie a dogmatis ulceris. In carne uiua leprā gestat
qui de anima quae uita est carnis aliquod falsū existimat.
Sicut luciferiani qui dicunt animā de traduce substantia
propagatam. Sicut arabici qui animā simul cū corpore
mori putant. In cicatrice ustionis leprā habent manichei.
qui alienam abstinentiae creatio corpora sua exurant et p lusi
delitate non mundiciā inde ad leprā gignunt. De talibus enim
praedicabat apostolus. Discedunt inquit quidā a fide adtenden
tes spiritib; erroris et doctrinis demoniorū in ypocrisi loquentiū
mendaciū et cauteriatā habentium suā continentiam. nu
bere abstinere a cibis quos ds creauit ad percipiendū

· Sed adhuc adiecit colores leprarum id est palida rubente alba
libida atque nigra florescente. Itaq; de palida lepra dicit Inlu
cile & fragilitate fide anime denotatis. qui pallido colore Integre
sanitatis erroris Infirmitate languescit. Cum aut rubicunda
lepra ostendit homicidii cruore mente Infecta denotat & Invi
cum uero albam illos heretici cos qui sumendos appellant. Sive reliquos
qui de falso merito gloriantur. Sicut pelageus & novator. Cum aut
nigra uel libida lepra comemorat. Invidia & livoris notas exe
grat. Cum uero nigra Insinuat sacrificiorum fumo & busto idolatri
ae digni gracia conscientia delectat. Cum aut florescente tota corpori
& cooperiente omnem pelliculam corporis a capite usq; ad pedes dicit
avaritiae crimen ostenditur. qua nunc floridum & iocundum putat
hominem felicem esse In hoc mundo & diuitem uidere In saeculo. haec enim
pestis avaritiae omne genus hominum. quasi totum corpus crebro erro
ris istius contagio commaculat. Cum aut lepra qua habet ruborem
cum pallore permixtum eum hominem denotat qui cum sit Inbicilis animo
& mendax facile In furore prumpit & levitate moru(m) cito periurat.
pallore enim mentientem linguam significat rubro iracundiam
manifestat. est itaq; lepra peccati quae sacrificiorum oblationib;
emundatur id est cor de contrito & humiliato; Sacrificium enim deo
sps contribulatus. Id est idolatria quae aqua diluitur baptismi est
& hereticorum quae septem dierum purgacione extra castra habeatur.
Id est prepa (?) formis sps agnitione purificetur. est quae usu sacerdo
tis aufertur per doctrinam. genus aut leprae quod mundari omnino
non potest eorum est. qui In spurco peccant. Nec dicunt penitentias posse
consequi ueniam. De his aut uerritas qui peccaverit In spusco. Non re
mittetur ei neque In hoc saeculo neque In futuro. quod uero iubet lepra
eorum Intellegit. heretico spici debere ab aeclesia donec proprio
errore purgentur. & sic reuertantur ad dominum eximo (?) di uero dissutas
tunicas capite deoperto & ore obvoluto. sedere iubet leprae mun
datione expectans. Dissutis tunicis id est omnib; secretis manifestatis

capite deoptio ut acuncti sit cuius denudatio uideatur. ore clauso ne ulterius impia doceat uel loquatur. sed adhuc adiecit scriptura lepram
esse in uariis in parietibus domus in uestimento in trama in stamine
lepra in parietibus domus hereticorum congregatio denotatur quae per
sacerdotem purgari debet. lepra in uaris cuiuscumque hominis
proprii corporis delecta lepra in stamine uel in uestimento
peccata quae extra corpore committunt uel quae in ipso corpore
perpetrant. stamine enim anima hominis intellegitur et trama
mollissimi corporis sensus;

Pontifex id est sacerdos maximus inter fratres suos super cuius caput fusum est. unctionis oleum et cuius manus
in sacerdotio consecratae sunt. uestiturque est sanctis uestibus caput
suum non discoperiet et uestimenta non scindet et ad omnem mortuum
non ingredietur omnino super patre quoque suo et matre non contaminabitur nec egredietur de sanctis ne polluat sanctuarium domini quia oleum
sanctae unctionis dei sui super eum est. ego dominus uirginem ducat uxorem uiduam
et repudiatam et sordidatam atque meretricem non accipiet sed
puellam de populo suo ne contaminet semen suum sacerdos magnus
inter fratres suos. hic est de quo scribitur cum resurrexisset a mortuis.
uade ad fratres meos et dicens. ascendo ad patrem meum et ad patrem uestrum
ad deum meum et ad deum uestrum. Super cuius caput fusum est. unctionis
oleum iuxta quod dauid propheta dicit. Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem propterea unxit te deus deus tuus oleo laetitiae prae participibus
tuis. Cuius consecratae sunt manus. Iste consecratas habet manus
quas in passione extendit. pro expiatione totius saeculi uestimenta quae
non scindit. Id est non partitur diuidi in hereses et scismata ecclesiam
suam. quae illi inherendo uestis est propria cuius indumenta figura fuit
tunica illa sua inconsutilis redemptoris nostri quae in passione eius non
scinditur. Sed indiuidua a possidente seruatur ad mortuum non accedat quia peccatum non fecit. Per peccatum enim mors intellegitur.
Sicut scriptum est anima quae peccauerit ipsa morietur

In patre & matre non contaminabit. In matre xpi non est pollu
tus tamen sed tantum nascer&. De patre similiter. In patre non est
commaculatus cum In s̄cto nasceretur ex matre. Solus enim ipse In s̄cto
mundus ingressus est p̄cedens ex utero uirginali sine contagione uirili.
Nam nos omnes dum peccamus tam in matre, in patre de quo creati sumus,
si ab heresi eum deuoluamur. Id est In patre contaminamur si creden
tes do ecclesia In aliquo ledimus. uel libertate matris caelestis.
Indigna pecca astruimus fideamus. Defecit non discedat. quia xps
per susceptionem carnis sic discendit In mundum. Ut nunquam deserere caele
ludunt repudiata ac meretrice non ducat uxorem sed uirgine
uidua & repudiata est. sinagoga de quo dns loquitur per esaiam dicens.
quis est liber repudii matris uestrae ego dimisi eam meretrix autem his
est quae multorum errorum uel libidi pat&. tales non copulantur xpo
Nisi sola ecclesia uirgo quae non hab& macula aut ruga de qua
apostolus ait despondi uos uni uiro uirginem castam exibe
re xpo dicitur quidem & anima sponsa esse. sed illa
que fidei simplicitate & actum puritate Incorrupta pro
batur. & uirgo est & uidua anima quae discendens a iugo
legis euuangelii precepta non seruat. est & repudiata
quia peccando xpo corpore separatur & iam si non proicitur
ab epo est & meretrix quae ad se recipit amatores. Id est
contrarias potestates & domones qui desiderium capi
unt pulchritudinis. Pulchra namque a do creata est
anima & satis decora. quae imagine hab& & similitudine
di. Sequitur dehinc de genere suo duc& uxorem ani
mas scilic&. quae & fide coniungitur nec contaminabit
semen suum id est uerbum di. quod In ecclesia predicatur.
Sicut In euuangelio scriptum est. Ne dederitis scm canib.
Neque mittatis margaritas uras ante porcos ne con
culc& eas pedibus suis. huc usque que de summo sacer
dotem predicata sunt mistice ad xpm pertinuerunt

De luce ea ipsa sic interpretatur in membris suis & maxime in sa
cerdotibus ad quos pertinent spiritalia sacramenta quid etiam
quantas polleant praui legis. breuiter percurrendum est. dicit
enim de eo. Caput inquid suum. non discoperiet id est ut sacra
menta xpi qui caput eius est uelamento misteriorum honoret. &
uestimenta sua non scindet ne in heresem uel scismata transeat.
Super omnem animam quae mortua est. non ingredietur. ad omne
peccatum quod ad mortem pertinet non accedet super patre suo & matre
non inquinabitur, Scilicet ne tanta indulgeat pietate paren
tum amore ut dominum suum offendat & creatorem. per quem item misere
atur propinquis ut erga dominum uideatur culpabilis, Quanti enim epi
quanti monachi dum curam agerent parentum suas animas perdiderunt.
De sco non egredietur ut semper in opere & cogitatione sancta moretur.
Qui enim loquitur quod otiosum & reprehensione dignum est de sco se erecto
& polluet sanctificationem dei quia non incedet ut seruus xpi. Uidua
& repudiatam & meretricem non ducat uxorem sed uirginem. Iste
nihil ueteri de homine & pristina uoluptate amplectatur; Sed uitam
omni puritate florentem possideat. De genere suo ducet uxorem
uirg. sinceritatem amplectatur scorum quorum per fidem proximus est. Inter haec
praecipitur his de ut ministrantes in templum uinum & siceram non bibant,
ne ebrietate & crapula & curis huius uitae praegrauentur corda
eorum. ne partem habeant in terra nisi dominum. ne dum terrenis
cogitant superna obliuiscantur., Ab huius quoque conuiuio iubentur
inquilinos & mercennarios separari. & seruis tantum ciborum dari reli
quias. Inquilinus hereticus est qui proximus est titulo xpiani nomi
nis adserit. Mercennarium iudeum ostendit qui fructum
obseruantie legis carnaliter quaerit. Cum istis
ergo sacerdos dei non participat euangelii pabulum quod est ad refectio
nem animarum sed tantummodo cum xpi seruis dat. De his quae suf
feruntur altari sacerdoti pectus & brachium dextrum. In pectore legis
mundas cogitationes doctrinae que ueritatem. In brachio dextro opera
bona ad pugnam contra diabulum & armatam manum quod corde conceperint

r

operum exemplum praebeat. Datur et depriuato maxilla ut eloquentiam habeat. Datur et de uinctionis ueneris cautis indicio discat luxoriam extinguere et continentiae regulam.

Inter haec etiam iubetur ipsis sacerdotibus ut nulla debilitate insignes sint. Ne caecus, nec claudus, uel paruo aut grande, uel torto naso. Ne fracto pede aut manu. Ne gibberosus. Ne lippus. Ne albuginem habens in oculo. Ne iugem scabiem. Ne inpetiginem in corpore. Ne ponderosus, quae omnia referuntur ad animae uitium. Mores enim in homine non natura damnatur. Nam caecus sacerdos est qui scripturae scientiam non intellegit, et qui a gressu doctrinae uel operis porrigat per ignorantiam nescit. De talibus scriptum est: Speculatores eius caeci omnes. Claudus est qui quidem intellegit quid docere debet, sed tamen praecepta quae docet non inplet. Paruo autem naso est qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Grande et torto naso est turbundus et minax, cui superbia arogantia uel inmoderata discretione. Fracto aut pede uel manu est qui uiam dei quam docet peregre non studet. Gibbus quoque sacerdos est quem terrene cupiditatis pondus deprimit et tardius ad superna intendit. Lippidus uero uero est cuius ingenium ad cognitionem ueritatis emicat, sed hoc carnaliter uiuendo obscurat. Albuginem quoque habet in oculo qui adrogancia sapienciae seu iustitiae caecatur. Iugem uero habet scabiem cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. Inpetiginem quoque habet in corpore quia auaritia uastatur in mente, quae nisi in paruo conspicitur, permittitur sine mensura dilatatur. Ponderosus uero est qui etsi turpitudinem non exercet opere, sed ab hac cogitatione continua sine moderamine grauatur in mente. Talis nec sancta ingredi nec nomen antestitis poterit possidere, quia et terrenis grauatur desideriis et expers est scientiae ueritatis.

Praeterea quid sit illud quod iuxta praeceptum domini moyses lauisse aaron et filios eius legitur. Iam tunc purgationem mundi et renouationem omnium sanctitate baptismi sacramenta signabant. Non accipiunt uestes nisi lotis prius sordibus, nec ordinantur ad sacra nisi in Christo nouo homine renascantur. Quod autem moyses lauat legis indicium est. Praeceptis enim dei

[illegible] et paratam ad indumentum pelliceas tunicas [illegible] deposuerimus. Tunc induemur ueste linea nobis lucis merito habentes ad gloriam candorem. Aut de paparsmo [illegible] gentes cingamus lumbos in ueritate et tota prius anteriorum peccatorum [illegible] pro nuda colatur. Unde et dauid dicit. beati inquid quorum remisse sunt iniquitates et quorum tecta sunt peccata.

et sanguine eius septies a digito populum adspargendum. Deinde duos hircos offerri debere. Unum in quo sors domini uenisset occidendum esse et saguinetur. Similiter ut de sanguine uituli digito sacerdotis populum adspargendum. Alterum uero in quo omnia peccata et maledictiones totius populi inponende essent in locum desertum perducendum ibique dimittendum. Sed prius necesse est uituli sacrificium pandere. et cum illa et hircorum causas misteria que eorum narrare. Uitulus itaque hic qui pro peccato sacerdotis et totius populi emundatione occidi iubetur. figuram domini et saluatoris nostri in se in ipso limabat. Qui non solum pro peccatis sacerdotalis populi uerum et pro omni humano genere cunctisque nationibus deo patri pro mittente est inmolatus sicut apostolus ait qui filio suo non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit eum. merito et hoc in loco de huius uituli sanguine septies populo digito sacerdotis asparge iubetur ut redemptionem nostram et purificatio in christi sanguine conlata per gratiam septem plicis spiritus demonstraretur. Duo autem hirci duorum populorum figuram perspicua ratione demonstrauerant. propter originale peccatum preuaricatione hircorum formam gerentes. quorum est similitudo in euangelio. hedi id est peccatores ad sinistram futuri. Sed ex his qui in christo credidissent et penitencia delictorum suorum toto corde egissent baptismi gratiam consecuti. hi in similitudine huius hirci qui in sorte domini uenit figuram acta pr[illegible] cuius sanguine uituli permisci iubetur. Ut consortes passionis christi effecti participes gloriae ipsius efficiantur. Sed quid est hircum in sorte domini uenire nisi ut populus credentium cum ille figuram habebat. Consors et heres domini haberi et in regno

Sicut apostolus ait. heredes di sumus coheredes autem xpi. Alius
uero hyrcus qui in sorte nomine missi similitudinem tenet infidelium
qui numquam in xpo credere uoluerunt. hii namque accipiunt maledic
tionem totius populi et omnis iniquitates humani generis et portantur
in desertum locum. Sed quid est omnis iniquitates et maledictiones
accipere. nisi quia omnia peccata que ab adam usque ad xpm. humanum
genus admisit. illi soli sunt percepturi qui nec credere in xpo nec expia
ri xpi sanguine uoluerunt et sic honusti et pregrauati iniquitatibus;
et maledictionibus totius humani generis. in desertum locum picientur.
id est in tenebras exteriores ubi est fletus et stridor dentium et in stagno
ignis quod est gehenna ubi ignis eorum non extinguitur et uermis eorum
non moritur;

[D]iuersitas uictimarum. et que uel qualiter offerri debeant. uel non offerri
in hoc libro leuiticorum denumeratur. Sed per comparationem pecco
rum conuersatio hominum demonstratur. homo qui obtulerit uictimam
pacificorum dno uel uota soluens uel sponte offerens tam de bubus quam
de ouibus inmaculatum offerat ut acceptabile sit. Omnis macula
non erit in eo. si caecum fuerit si fractum. si cicatricem habens. si papu
lam aut scabiem uel inpetiginem non offeretis ea dno. neque adolebitis
super altare dni. bouem et ouem. · autem cauda amputatis uoluntarie
offerri potest. Uotum autem ex his fieri non potest. omne animal
quod uel contritis uel tonsis uel sectis ablatisque testiculis est non offe
retis dno. et in terra uestra hoc omnino non faciatis de manu alienis
generis non offeretis panes deo uro quicquid aliud dare uoluerint
quia corrupta et maculata sunt omnia. non suscipietis ea.
Primo reicitur et sacrificium maculosorum animal uel uanum. fre
in quibus diuersitas peccatorum et nunc in libidine et cupiditate.
Nunc in diuersis criminibus demutantur. Reicitur quidem cec
cum animal. Id est qui nec dm uidet nec opera eius facit. fractum
quoque. id est uitiis carnalibus. uexatum adque contritum. Rei
citur. et cicatricem habens qui non digna satisfactio paenitentiae
uulnera peccatorum deplorat sed adhuc uelut morbi signum per
desideria uoluntatis interius gestat. reprobatur et lingua amputatum
qui diuini non confitetur. neque diuina lege meditatur. Reicitur

et pabulum habent qui pruritu libidinis et ardore concupiscentiarum
exaestuat. Similiter et scabiosum qui petulantia carnis perfecta contagio
operis. Jam vero inpetiginem habent hi et horum figurat collecti
one qui frequenter se in ecclesiae corpus inmergit et inpetigio
libore fecit; Porro aure amputata est qui verbo dei non oboediunt
non faciendo quod iussum est. Qui vero caudam habet amputatam indicat
eos qui cum corpore virtutem turpitudinis usu effeminant. His ergo
criminibus involuti a sacrificio domini reprobantur. Nec efficiuntur consortes
passionis Christi nec caelestis participes sanctificationis.
Sed neque panis alienigenae offeret domino. Id est superstitiosa doctrina
hereticorum vel studia superstitiosa saecularium litterarumque
extra fidem sunt et aliena putantur. Tales enim repudiantur hostia a domino
et reiciuntur huiusmodi sacrificium ab ecclesia catholica.

EXPLICIT LEVITICUS

INCIPIT CAPITULATIO DE LIBRO NUMERI IN QUO CONTINENTUR HAEC

I Catalogus mansionum — II Pascha secundi mensis
III Nazarei — IIII Leprosi fluxi inmundi
V Aetas bellatorum — VI Levitae et custodes vasorum
VII Duae tubae — VIII Sepulchra concupiscentiae
VIIII Septuaginta viri electi — X Mariae oblectratatio
XI Exploratores — XII Homo ligna colligens
XIII Dathan et Abiron — XIIII Aaron cum turibulo
XV Virga florens — XVI Vitula rufa
XVII Mariae mors — XVIII Murmuratio ad petram
XVIIII Mors Aaron — rex Basan XX Serpentum vulneratio
XXI Seon rex Amorreorum et Og — XXII Moysi mors
XXIII Balaam divinus — XXIIII Finees sacerdos

XXI Numerus populi · XXVI quinque filiae salphat
XXII Genera oblationum · XXVIIII Mors balaam
XXIII Filii ruben et gaat · XXX Idolis distruentis.

INCIPIT LIBER NUMERI

Ideo hic liber unus ex quinque libris
moysi numeri appellatus est. eo quod egressae multitudinis israhe
liticae ex aegypto in eo de perfectorum virorum conputatio et nu
merus teneatur inseritur in quo etiam profectionis eorum et man
siones a finibus aegypti usque ad locum et tempus in quo moyses
defunctus est numerantur. In quo dies dedicationis taberna
culi et oblectionum modus non sine mystici numeri sacramento
racione dinumeratus est;

Catholicis autem mansionum filiorum israhel
quia a prima usque ad ultimam numerantur
simul quadraginta et duae de quibus matheus loquitur
ab abraham usque ad david generationes quattuordecim.
et a transmigratione babilonis usque ad christum generationes
quattuordecim. id est generationes simul quadraginta et duae
per has currit hebreus qui de terra transire festinat ad caelum et
aegypto saeculi derelicta terram repromissionis ingreditur. per eminentis
sullo numeri sacramentum pervenimus ad regnum caelorum sub quo dominus
atque salvator a primo patriarcha pervenit ad virginem quasi ad
iordanem quae pleno gurgite fluentis spiritus sancti gratia redundavit;

Prima mansio est ramesse urbs quae in extremis
finibus aegypti erat. In qua populus congregatus exiit in deser
to. altera die post pascha in conspectu aegyptiorum. ramesse inter
pretatur quidam commocionem vel tonitruum putaverunt utique quia com
moti fuerimus ad evangelicam tubam et excitati tonitrui gaudio
eximus. In mense primo quando hiemps praeterit. quando veris
exordium est. quando cuncta renovantur. eximus. quinta decima
die mensis primi in castris nam pascha pleno mensis lumine post

est agni inmaculati & calciatos pedes de apostolo & ac
cinctos lūbos ꝓ pudicia & baculos in manibus ꝑparatos.

SECUNDA MANSIO EST SOCCHTH:

In qua quocū panes azimos. & primū tendum taber
nacula. unde & locus nomen accepit. soccoth quippe tab'
ꝑtat tabernacula siue tentoria, Cū ergo exierint ex ęgipto
id ē a sęcto. primū tabernacla figimus scientes nobis adulteri
ora p̄gendū & ad scām terrā cęlestē. Inter accelerandū

TERCIA MANSIO EST ACHAM:

Quę ē in extremo solitudinis in qua primū uidetur dns
precedere populū in colūna ignis. Acham sana fortitudo
siue pressio ꝑ paremus ergo nobis fortitudinē ad sumendū
ꝑfecturo bor ut inter errorū tenebras & confusionū noctis
scientia xpi lumen appareat dies quoq; nīr in nube ē habeat
pregemē. ut his ducib; ad terrā scām rep missionis ꝑueniri

QUARTA MANSIO EST FYAROTH ualeamus

qđ est contra belsefon figuroth Interpretatur os nobilium
ꝑ Inde ad rupta fortitudine nobilitemur in dno contenen
ter & belsefon qui inter ꝑtat dns aquilonis. cuiusque sup biā
declinemus ab hanc mansione. ꝑfecti filii isrt̃ transierunt
ꝑ medium mare in deserto. uiderunt pharaonē cū suo exercitu
peuntē. maria precinentē in tympanis.,

QUINTA MANSIO EST MARA. Ad quā uenerunt
filii isrt transito mare post triduū. mara autē inter
ꝑtatur amaritudo post predicationē enī euangelii
& tabernacula transmigrantiū post adrupta for
titudinē fidei. & post baptismū atq; uictoriā rursum
uenit ad amaritudinē ut uoluptas atq; luxoria uitę
amaritudine terminetur. & p crucis lignū quasi p cru
ciatū. Iterū suauitas conpensetur.

SEXTA MANSIO ELIM: Ubi erant duodeci
fontes aquā & septuaginta palmę in figura duodeci

apostolorum et septuaginta discipulorum. Secundi or
dinis de quorum fontibus doctrinae potum aurimus et dulces
fructus uictoriae carpimus. Unde et bene elim uertitur
in arietes et fortes ipsi enim sunt robusti principes gregis duces
omnium doctores gentium. BRU

SEPTIMA MANSIO EST ITERUM AD MARE RU

Quaeritur hic quomodo post transitum rubri maris et fontis
amare et elim rursus ad mare rubrum uenerint. Nisi
forte in itinere pergentibus sinus quidam maris occurrit iuxta
quem castra metati sunt. Aliud est enim transire mare aliud
in proximo figere tabernacula ex quibus monemur et iam
post euangelicam disciplinam doctrinam et labores dulcissimos
uirtutum apperire nobis interdum mare et praeterita discri
mina pomante oculos.

OCTAUA MANSIO EST.

In solitudine in qua tenditur usque ad montem sinai. Inter
praetatur autem sin rubus uel odium. quia postea quam uenerimus
in locum aecclesiae. Da qua nobis sit dominus locuturus grande odium
mereamur inimici.

NONA MANSIO EST.

In defecha quae dicitur pulsatio. Iuxta quod et christus ait. pulsate
et aperietur uobis. sensusque est manifestus quia post quam uenerimus
in locum aecclesiae incipimus sacramenta pulsare.

DECIMA MANSIO EST. IN ALUS quod inter
praetatur fermentum quod tollens mulier commiscuit farinae
satis tribus donec fermentaretur totum. In hac solitudine
murmurat populus propter famem. Accepitque uespere
coturnices et mane alterius diei manna et nota in decima
mansione manna tribui. Iet post decalogi perfectionem angelorum
panem manducare.

UNDECIMA MANSIO EST.

In rafidim quae interpraetatur dissolutio fortium uel remissio ma
nuum. In hac sitienti populo fons de petra oreph in similitu
dinem ex petra aquam accipiunt ibi iesus in typo saluatoris contra

amalech militat. Et in signo crucis demonum aduersum nos
temptamenta surgentia deuincuntur. Ubi uenit Ietro ad moy
sen dans consilium septuaginta seniorum. Et in typum ecclesiae
ex gentibus congregatae legis in nuntiatio euangelio
suggerente conpletur. pulchre autem desolutio ac sanitas
fortium raphidim dicitur uel propter dissipatum amalech uel
propter sanatum israhel,

DUODECIMA MANSIO EST. In solitudine sinai.
statim ubi uenimus et in monte apostolicus meremus.
Sinai quippe interpretatur rubus, quae significat ecclesiae
in qua nobis apostoli praedicant. In hac mansione moyses
ascendit ad dominum ibique descendit dominus in montem sinai dans
legem populo suo ibi fabricatur tabernaculum. Ibi scripta uarietas
hostiarum uictimarum diuersitas indumenta pontificis sacerdotum
ac leuitarum caerimoniae; Ibi numerus populorum leuitarumque
et per singulas tribus populi distributio. Oblationes quoque prin
cipum in hac mansione discriptae sunt. duae quoque argenteae tubae
ad promouenda castra ibidem fieri iubentur.

II IBIQUE PRECIPITUR INMUNDIS. Qui primo
mense paschae interesse non potuerint ut mense secundo con
ueniant. Sed quid sibi uelit quod hi qui longius habitant.
uel inmundi in anima fuerant, in secundo mense pascha
iussi sunt facere. quod nimirum in typum intellegitur populi gentium
qui cum omnibus demonibus fornicati inmundi uidebantur
in anima salubri uero confessione mundata ad secundam
natiuitatem quasi ad secundum mensem transire praecipiuntur.

III IUBETUR QUOQUE IN HAC MANSIONE
nazareis ut uinum et siceram et omne quod de uinea est non
bibant. Nec comedant nec de uua quidem passa uel acetum
quidem ex uino sed in prouerbiis praecipitur. potentes iracundi sunt
uinum non bibant. Ne cum biberint obliuiscantur sapientiae.
Quid ergo nazareorum nomine nisi abstinentium conti
nentiumque;

signat. his in uino luxoria perhibet in sicera omnis uoluptas
terrena. Sicera enim ex diuerso conficitur genere sicut
uoluntas ex diuersa uitiorum oritur passione. illi etenim uinum
non bibunt et siceram bibunt qui ad decipiendos
homines umbras quasdam et imagines simulatę habent
uirtutum. Uua passa illi uescuntur qui propter humanos oculos
abstinentię pallore se infirmant ut gloriam capiant ab omnibus;
Acetum autem hi bibunt qui post uitę sanctitatem in uetustate prae-
teritorum uitiorum labuntur et corruptione uetustatis nequitię delectantur.
Praecepit itaque deus qui sanctitatis induerent cultum cunctis his care-
ant uitiis. nullaque huiusmodi probatione appetunt quia
tanta mente reuertant;

IIII IN HAC MANSIONE PROICIUNTUR DE CASTRIS
leprosi fluxi et inmundi leprosi, hi etiam fluxi cogitatione
in mundi opere utrumque contacti et morbidi a castris ecclesię
separentur. ne contagione morum suorum uitam polluant

V UBI AB ANNO UICESIMO AD MIL inno centum
NUMERANTUR; populi quia ad proelium eleguntur. Sed quur
ab anno uicesimo nisi quia ab hac aetate contra unumquemque
uitiorum bella nascuntur. Ideoque ad pugnam eleguntur ut habeant
contra libidines conflictum ne luxoria superentur.

VI Ibi etiam ab anno uicesimo et quinto leuitę tabernaculo seruire
mandantur et a quinquagenario custodes uasorum fiunt. quid
enim per annum quintum ac uicesimum in quo flos iuuentutis oboritur nisi
ipsa contra unumquemque uitiorum bella signantur. Et quid per quinquage-
narium in quo et iubelei requiescunt in aeternum nisi interna quies edomito
bello mentis exprimitur. Quid uero per uasa tabernaculi nisi fidelium animę
figurantur. Leuitę ergo anno uicensimo et quinto tabernaculo seruiunt
et quinquagenario custodes uasorum fiunt ut uidelicet qui adhuc
inpugnantium uitiorum certamina per consensum dilectationis tolerant
aliorum curam suscipere non praesumant, Cum uero temptationum
bella subigerint curam apiate tade in anima tranquillitate securi

sustanimarum custodia sortiantur. Sed qui haec praelia sibi
perfecte subigat. Cum paulus dicat uideo aliam legem in membris
meis repugnantem legi mentis meae et captiuum me ducentem in lege
peccati. Sed aliud est bella fortiter propria et aliud bellis enerbiter ex
pugnare. In istis excitatur ut uirtus nec extolli debeant. In illis omni
modo extinguitur ne subsistat. Praecepit deinde incibilex leuitas omnes
pilos carnis radere. Quia in his qui in nobis requiris diuinis adsumuntur
debent ante dei oculos a cunctis carnis cogitationibus mundi apparere.
Ne in illicitas cogitationes mens proferatur et pulchram animae speciem
quasi pilis fructificantibus deformem reddant.

XII Post haec iubentur et iam fieri duae tubae quarum clangore populi
mouentur ad pluuiam. Sic enim scriptum est de his ad moysen fac tibi
duas tubas argenteas ductiles et paulo post cum concisos
clangor increpuerit mouebuntur castra. Per duas enim tubas
exercitus ducitur quia per duo testamenta siue per duo praecepta caritatis
adprincipium fidei populus euocatur. Quae itcirco argenteae fieri
praecipiunt ut praedicatorum uerba eloquii nitore refulgeant,
et ad auctorem mentem per nulla sui obscuritate confundant. Itcirco
autem duo ductiles quia necesse est ut hii qui uenturam uitam praedicent
per tribulationum premium. Tonsiones crescant bene autem dicitur cum con
cisos clangor increpuerit mouebuntur castra. Quia per minirum
cum subtilior ac minutior praedicationis nemo tractatur auditorum mentes
contra temptationum certamina ardentius excitantur. Iam abhinc
promouent filii israel de monte sina et transeunt in sepulcris
concupiscentiae,

XIII Tertia decima mansio est in sepulchris concupiscentiae. Ubi
populus fastidiens caelestem panem carnes aegyptias desidera
uit; multosque subito uorauit incendium. E quibus edocemur
ut qui conuersationem reliquimus saeculi, et aegyptias ollas
id est carnalium desideriorum feruores contemsimus non debemus
murmurare contra caelestem panem. Nec turulentias aegyptio nequissimi
magnarum carnium, sed simplicem manna cibum, id est puram caeleste

mira. quae ferre aliquam si post praeceptā angelicā manna
quae caelestis uita sine doctrina uirtutis carnes aegyptias q; et
carnales huius saeculi uoluntates. Et concupiscentiae pristinorū
morū uolutimus adplere uorauimus. Nausiā et statim dni
igne torq; bimur; Desideriumq; nrm̄ uertetur in tumulos
uiri m sepulchra de ablata quae foris parent hominib; speciosa
intus aut plena s̄t ossibus mortuorū et omni spurcitia; xiii
xiiii Et hanc mansio est descendit sps sup septuaginta uiros electos
Et tunc dns descendit in nube. Et retraxit de spū qui erat sup
moysen. Et inposuit sup septuaginta uiros. Descendit enī
in nube carnis xpo diffusa est p fidē sps sci gratia sup populos.
ex septuaginta linguis electos. uenitq; sup omīs donū illud uirtutis
qđ quondā fuerat in moyse adque prophetis; xiiii
x Quarta decima mansio ē in solitudine aseroth in hac aaron
sacerdos locū incidens offensionis. Cū sorore sua maria fratrē q;
obtrectant qđ alienigenā accepisset uxorē. Unde et illi comaria
contagia lepre efflorruit quo loco euidens fuit figura misterii
qđ sacerdotalis illa plebs patrū xpm̄ saluatori aduersus aecclesiam
congregatā ex gentib; derogaret. Ideo que lepsor de p funditur
necredit ad ita bernaculū. Donec statū plenitudinis gentium
tēpus adimpleatur. Tunc enī eadē plebs pristinā poterit recuperare
sanitatē dū eis septiformis spiritalis agnitio aduenā fuerit suffragata
uinta decima mansio ē in rechma. quae tram ferunt
sonitus. siue iuniperus. fert aut lignū hoc ignē multo tēpore
conseruare. Ita ut si prunas ex cinere fuerint adopertas usq;
ad annū. ex quib; dicimur post sepulchra concupiscentiae.
Sicut a... triatransire nos ad lignū tēpore multo calente utimus
feruentes spm. et clarisonitu adq; in altū exaltata uoce euan
geliū dni pcedimus ab hac mansione usq; ad uicesimā secundā
haec continent historiae quae quia non s̄t p mansiones singulas
distributa a nobis quoq; in comune dicent.
uo decim exploratores mittunt ad terrā scansuros

retrō In ligno & xpi breuiter passio demonstrat murmurat
populus iudaeorū quotiens In peccatū reparatur dās pugnat contra
amalech & cananeū nolente dō & uictus Intellegit quā debeat
In terra scā exercere sacrificia datha & abiron filii core
consurgentes contra moysen & aaron & terrae uoragine
glutiunt Inter mortuos & uiuentes pontifex medius turi
bulo armatus Ingreditur & currentem iram di sacerdotii suo co
pibet. Uirga aaron florem pfert & foliū & In aeterna
memoriā uiuens saecitas consecrat. Uitula rufa concre
mat In holocausto & cinis ei peculiaris aspriont quorum
quidē figuras breuiter adnotantes ex duodecim exploratorib;
Incipiemus,

Exploratores missi ad explorandū terrā uberē qui terru
erūt populū ne crederent posse accipere terrā doctores pmis
sascribarū & phariseorū praefulere Iudiciū. Sicut enī illi
pmo ysen missi sunt. ut soli fecunditatē sollicita considera
tione tractarent. Ita & isti plegē & ppheas iussi sunt ut
scripturarū puestigatione dominicū spectarent aduentū
In quo erat terra .j. dē carnis & In qua regnū di. & ubertate
fructuū spiritaliū & uitā aeternā consequi possent. Sed
sicut illi desperatione terruere populū ne dedi pmissione
conterr&. Ita & isti scribe & pharisaei suasere populū iudaeorū
ne crederent xpm. ad aegyptū saeculi uiuus redire cupientes.
repudiantes manna fidei. quaerentes ollas peccatorū nigras
& cepas blasfemiorū pudicias, & pepones uitiorū adibi
dinū corruptione marcentes, ille autē botrus uuae quē In ligno
d& terra repmissionis duo aduexere uectores botrus rependens
e ligno utiq; xps ex ligno crucis pmissus gentib; de terra gene
tricis matris secundū carnē terrenē stirpis uisceribus effusus
duo baiuli qui sub honore botrillius incedebant populus est
uterq; cuius prior iudaicus carens & auersus ignarus penden
tes gratia & praesus honore suspensi cui subicitur iudicanti
de quibus dicit, Obscurentur oculi eorū ne uideant & dorsū
illorū semp Incurua. qui uero posterior incedebat populi gentiū

uectibus gestabat figura quaeri debet [illegible]
se portantes uid& & qui [illegible] ... sequitur. Sicut ipse dominus in euangelio ait. Si quis uult post me
uenire tollat crucem suam & sequatur me. Hic est autem botrus
qui effusus in salutem nostram uinum sanguinis sui cruciatus contritione
profudit atque expressum passionis suae calice ecclesiae propinauit.
Hic est botrus quem malo granato sociatum inuenimus. granatum secuta
est nostra felicitas ecclesia mater habens intra se per granorum
meritum multitudinem populorum probabore sanguinis christi signaculo
coruscantem habentem & uariam intus distinctam gratiam. Sicut aposto-
lus ait. Diuisiones carismatum & dona spiritus gratia distributa
quibus omnibus indigni essent increduli iudicantes terram carnis christi
fluentem lacte & melle accipere non meruerunt quam per fidem seruauit.
Id est christianum populi consecutus est docuius doctrina condita dicta
ecclesiae. quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel & fauum
ori meo. Sicut autem quae cum botro de terra repromissionis adueherentur
imaginem legis adduxit et euangelicis edoc& exemplis sicut
& botrum constat figuram saluatoris ostendere quemadmodum
in canticis canticorum ecclesia de christo dicit: botrus meus in botris
cypri. qui nec christus sine lege nec lex sine christo esse patitur.

lapidat a populo. quid autem insinuat quod tanta atrocitate iussus dictus
erat. Id est ab omni populo trucidatur. quia taciter ab infidelibus
perpetrat. Intellegamus ergo quia haec omnia in figura accidebant
illis. scripta sunt enim ad correptionem nostram. Ille enim pristinus carna-
lis quodammodo qui diem sabbati uiolare ausus est dum ligna colli-
geret & propter quod et punitur formam significabat eius qui in die in spiritu sig-
natus inuenitur agere carnale opus. Id est contrahere ligna fenum
stipulam ad escam ignis aeterni conuenientem quae dum collegit in sua
parte si fuerit deprehensus expelletur ab omnibus & statim occidetur.
dum iudicatur a spiritalibus. Si ergo omnia quaecumque illis iudaeis plagae
accederunt formaliter intellegenda sunt.

Et quod de chore & dathan & abiron qui sibi contra moysen
& aaron sacerdotem sacrificandi licentiam uindicantes poenas

p(er) suos conatib; expendere. p(er) quos magi significant(ur). hi qui heretici
& cismata facere conant(ur); & multos secu(m) trahendo deci
piunt. contempnentes sacerdotes xpi. & se a clero ac plebis
soci&ate. segregantes constituere audent ecclesias. &
aliud altare p(rae)ceptique altera(m) inlicitis uocib; faciunt domi
nicae hostiae ueritate(m). p(er) falsa sacrificia p(ro)fanantes. hi qui
contra di(vi)nam ordinatione(m) nituntur. ob temeritatis audacia(m)
terrae conpagib; ruptis. uiuentes p(ro)fundi in hiatu mer
guntur. nec tantu(m) hi qui duces erroris sunt. sed & illi qui con
sentiendo participes eorum de effectis sunt. in igne(m) aeterni iudicii
praeparati ultione(m) peribunt

Inde aaron ni(si) ruina(m) mortis populo trahi caepit turibulu(m)
accipiens cucurrit obuia(m) quasi rationis stansq; in medio
superstitorum acceperentorum la&ale plaga(m) obiectoris quasi
quida(m) murus exclusit. Iste sacerdos d(omi)n(u)s ih(esu)s xp(istu)s est princeps per
principium; Sacerdos iste ruina(m) mortis in mundo aspi
ciens occurrit a summo caelo uenitq; obuia(m) quasi gigans
ad currendam uia(m) stetitque inter uiuos & mortuos.
qui natus & mortuus. sicque turibulu(m) passionis suae acci
piens & in odore(m) suauitatis. praetendens suspendit ignis
aeterni p(er)icu(lum) & inimica(m) p(er)tulit morte(m).

Uirga nunc aaron quae post siccitate(m) floruit. caro insignatur
xpi. quae post ea(m) qua(m) de gesse radice succisa est in uita eius
mortificata reuiuescit; Itaq; uirga post ariditate(m) uirescens
xp(istu)s est post morte(m) resurgens. Ipsa enim uirga(m) ipsu(m) flore(m)
intellegimus. ut in uirga regnantis potentia & in flore
pulchritudo e(ius) monstraretur; Unde & in canticis canticorum.
Ide dicit ego sum flos campi & liliu(m) conuallium. alii uirga(m) hanc h
quae in nectu cedidit uerbu(m) di. De qua scriptum est; exiet
uirga de radice iesse. & flos de radice eius ascend&. scilic&
xps. qui futuro typu(m) praeferens passionis candido fidei lumine,
& passionis sanguine purpurabat flos uirginu(m) corona(m) martyrum

h quae in nectu humore flore(m) p(ro)tulit maria(m) uirgine(m) putant;

gratię commendatū ;

Est hæc interea uitula rufa in holocaustū· concremat cuius
etiam expiatio populi erat· sicut dicit· D(ominus) ad moysen
& aaron· præcipe filiis isrl· ut adducant ad te uaccā rufam
ætatis integræ in qua nulla sit macula nec portauerit iugū
tradetisq; eā eleazaro sacerdoti· quæ educta extra castra
inmolabit(ur) in conspectu omniū & tinguens digitū eleazar
in sanguine ei(us)· & asperget contra fores tabernaculi septies·
conburetq; eam cunctis uidentib;· tā pelle · carnis· quā san
guine & fimū flammæ tradetis· lignū quoq; cedrinū & y
sopū coccūq; bis tinctū· sacerdos mittet· In flammā quæ uaccā
uorat· & tunc demū lotis uestib; & corpore ingredietur in
castris & erit maculatus quæ erit usque ad uesperū· Sed & ille
qui conbuserit lauabit uestimenta sua & corpus & inmundus
erit usq; ad uesperū· Colliget aut(em) uir mundus cineres uaccæ
& effundet ea extra castra in loco purissimo ut sint multi
tudine filiorū isrl in custodiā & in aquā adsparsionis
quia pro peccato uaccā cobusta est· habebunt hoc filii isrl & adue
næ s(an)c(tu)m iure ppetuo & qui tetigerit mortuū & ppt(er) hoc septē
dieb; fuerit inmundus asperget ex hac aquā die tercio &
die septimo mundabit(ur)· si die tercio asp(er)sus non fuerit uel sep
timo non poterit emundare· Uitula rufa caro est saluato
ris· rosea sanguine passionis ætatis integra· quia p(er)fecta
passione suscepit· q(uo)d aut(em) non est inpositū sup illa iugū hoc os
tendit q(uo)d caro xp(ist)i non est subiugata delicto· neque iuncta
ad ullo peccato· q(uo)d aut(em) adprehensā eicere filii isrl extra
castra adstante eleazaro sacerdoti populū iudæorum
significat & consensu sacerdotū in necē dn(m)i quē electā ex
hierusalem crucifixerūt· sicut ergo qui offerunt uitulā inmun
di sunt· sic & qui adp(re)henderūt d(omi)n(u)m peccatores habent & sicut is
qui collegit cineres adsparsionis mundus est· sic & omis
mundi sunt qui passionē xp(ist)i p(rae)dicauerūt gentib; & in toto orbe

terrarum doctrina et adspergere populos quas dominus colligeret
significauit. Et hisopum crucis putamus et babtismum. per hoc
enim fasciculum adspargebant agni sanguine quem mundari
uolebant typice figurantes lauacrum baptismatis et ablu
tionem aeterni fontis. coccum bis tinctum figuram sacri sanguinis
significari quia peccato rei abluuntur. bis tinctum autem quia per eum
et corpore et corde mundamur. Haec enim tria ad purgati
onem peccatorum sunt tradita. primo per cedrum fides ligni cruciatus
secundo per hisopum martyrium. tercio per coccum sanguinis domi
nici sacramentum. sicut autem illuc die tercia purgari iubentur.
Ita et omnis anima purgatur ab omnibus delictorum sordibus qua
cumque credit Christum dominum die tercia a mortuis resuscitatum. hu
iusmodi et uia homo mundus erit in die septima. Id est in regno
sanctorum adueniente domino et beatam ac uelut partem caelestis illius regni
potietur. qui autem non fuerit aspersus. Id est huius gratia fidei
munitus peribit anima illa de regno sancta sanctorum et de populo
fidelium. ex sanguine autem huius uitulae ideo septies tabernaculum
iubetur aspargi quia septem spiritus sancti carismata quae per Christi sanguinem
super aecclesiae populus distribuuntur per quae ab omni delicto pur
gantur. sicut apostolus ait. Ita abluti estis in sanguine Christi
et passione eius. Quod uero uitula cum pelle et carnibus suis combu
ritur et agnus ille paschalis pari modo concrematur. Neque ossa
eius confringantur hoc ostendit quod domini Ihesu Christi corporis in pas
sione non essent confringenda. Sicut euangelia testantur. mortis
memorata uacca rufa cuius cinis expiatio populi est non alio immo
lari et offerri ad altare domini poterit nisi quae terrena opera non
fecerit. Iugumque delicti non traxerit neque uinculis peccatorum
fuerit alligata. Iam dehinc post exploratores et botrum post excidia
super botrum et sacerdotale turibulum post quae uirga florentis et uituli
combustae aspersionem reuertamur ad mansiones.

Sexta decima mansio est. In ramod qd latine dicit mali punici
diuisio quae significat aecclesia quae sicut multa grana una cortice con
tegit et dum omne turba credentium in fidei unitate concludit,
Septima decima mansio est in lepna quae latine transfertur in la
terem legimus aegyptios lateres quos populus faciens ingemuit
ex quibus discimus in iterre istius uitae de alio in alio transitu prius nos
exercere nunc decrescere et post ordinem aecclesiasticum sepe ad laterum.
id est carnalia opera transmigrare.,
Octaba decima mansio est in resa quae in frenos uertitur. si enim
post perfectum rursum ad lutulenta opera discendimus infrenandi
sumus et cursus uagi atque praecipitas scripturarum retinaculis
Nona decima mansio est in celatha quae interpraetatur dirigendi.
aecclesia scilicet uti uagi currentium gressus frenis ad aecclesiam retra
hantur., ut foris quos ante reliquerant rursus festinent intrare.,
Uicesima mansio est in monte sepher qui interpraetatur pulchritudo
id est xpistus et uide quid post frena uiuis non retrahunt introducunt ad uir
tutem choros et in xpo morte pulcherrimo faciunt. De quo scriptum est
Uenite ascendamus ad montem dni.,
Uicesima prima mansio est in arada quae uertitur in miraculum
et uide quam pulchre est ordo mirationum post frenos in aecclesia introi
mitur. post habitationem ad xpi montem ascendimus in qua positi mi
ramus., quod nec oculus uidit nec auris audiuit. Nec in cor hominis
ascendit.
Uicesima secunda mansio est in macheloth quae in coetu uertitur id
aecclesia in hac enim consistit multitudo credentium iuxta quod scriptum
est., Ecce quam bonum et quam iocundum habitare fratres in unum.,
Uicesima mansio est tertia in thaad quae interpraetatur pauorem
quia dum quisque uenit ad aecclesiam atque ascendit ad montem pulcherrimum
xpm et stupore et miraculum xpi magnitudine confitetur adiungit.
Deinde timorem qui custus est beatitudinis ut alta non sapiat

quia ds superbis resistit humilib; aut dat gratiam;
Uicesima quarta mansio est In chare quā nonnulli uertunt
In malicia siue pastura q(uo)d bene ad p(er)fectos aeclesiarū uel a dō custo
dia animę referunt ut solliciti sint quisque ;
Quia b& pauore nescio diabulus Incantatis ouiū idē In aeclesiis
p(er) diuersa uitiorū foramina Introire nititur; ..
Uicesima quinta mansio est In m&cha quae uertitur In dulcedinē
ascendisti In excelsū patris ad miratores uirtutū. cororsimusta
ruinā abiecisti Insidiatores dulcedine panis fructus laboris Inse
quitur. Ut meritodicas. quā dulcia faucibus meis eloquia tua
super mel & fauū ori meo ;
Uicesima sexta mansio est In asmona quae latine festinatione
sonat. scilic& ut postquā dulces fructus laboris supremimus
Non simus quibusdam contenti & otio. sed rursū ad altiora p(ro)peremus
obliuiscamur praeteritorū & In futura nos extendamus.
Uicesima septima mansio est In maseroth q(uo)d Interpr(etatu)r
uincula siue disciplina scilic& ut festino grado p(er)ga(mus) ad ma
gistros eorumq; terramus limina & p(rae)cepta uirtutū ac magiste
ria scripturarū uincula putemus esse aeternam; ..
Haec sunt xpi uincula de quibus In aeclesia seu In eccla legitur. ut sub
limes ad te transib; & uincula ferrea posita ambulabit coniugati
uinculis & alia diaboli uincula quib; disrupit uincit hostes
samson. de qua lib(ro) propheta dicit.
Disrupisti uincula mea. tibi sacrificabo hostiā laudis
Uicesima octaua mansio est beneiacan quae
Interpretatur one stant ferunt In filios necessitatis
sitatis sustendo res. quis filii necessitatis ipsi
psalmus nos docet. Adferte dno filii dī adferte
dno filios arietū. quae est necessitas quae nobis lenitatib; Inponatur
cū dumus temporis fuerit eruditus & legis carū actost mania

uincula sceleris uertamus contendentis cum aduersarii nostri legionibus
et uincto suo duces in captiuitatem et de hostibus quondam atque captiuis libe
ros dei efficies ut repente dicas cum sion. ego sterelis et non pariens trans
migrata et captiuata et isto quis enutriuit ego destituta et sola
et isti ubi erant. porro quod in ter praecatum est. filios stridoris ad
illum sensum refert quod in mare sub plicu et et loca ubi est fletus et
stridor dentium. Derumpentur diabuli uincula xpo domino
credentium turbae colla submittant.,

Uicesima nona mansio est in monte gadgad. quod interpretatur
nuntius siue accinctio uel certe concisio. Non enim aliter possumus
magistri discipulorum atque credentium esse facere filios necessitatis.
nisi praeceptores eorum quorum interfecerimus credulissimus in oc
cisione eorum. Non parcat manus nostra armum aut extremum
auriculae de ore leonis extrahere. A uero denuncio et accinc
tione haec breuiter dici potest quod filia necessitatis grandes aduir
tutis stimulo suggeramus. cum eis nuntiauerimus praemia futu
rorum et accinctos in rebellando docuerimus horum tamen quicquid
magister fecerit in monte consistit.,

Tricesima mansio est in gesta bata quae interpretatur
bonitas quod est xps., Tricesima prima mansio est in ebrona
quae interpretatur transitus id est mundus. De quo apostolus
ait. praeterit enim figura huius mundi in hunc uementer
sci di cupiunt ad meliora transire. De quibus psalmista
canit et non dixerunt qui praete ribant benedic
tio domini super uos.

Tricesima secunda man noe in asion
gaber quae transfertur in lig na uim posit;
haec ligna uim saltum et omn n arborum genera
multitudinem gentium figurare huc usque solitudo saran decem
et octo continue mansiones quae descriptae in ceteraloco ...

tore bine conponuntur.
[Tricesima tercia mansio est in deserto sin hæc est cades. Sin aut
sc̄a interpretatur tropo antasin sicut locus cum nimio luceat
uel bellū quod tamen sit oridum.

Uidetur in maria p̄phetia mortua in moysen et aaron legis
et sacerdotio iudeorū finis inportas q̄d nec ipsi ad terrā repro
missionis transcende re ualeant. Nec certe denicq̄ populū deso
litudine huius mundi educere nisi solus ihs. Jd ē saluator uerus
In hac p̄p̄t aquas contradictionis moyses offendit filius
dno et prohibetur transire iordanē. Erat enī murmure populi
dubitantes. petrā uirga p̄cussit quasi illud non possit dš
facere. ut aqua de petra deflueret q̄d ante iā fecerat.
Quod ergo hic fides moysi insinuat quod aquā de petra eiciendā
titubauerit hac p̄phetiā fuisse de xp̄o recte intellegimus
duo enim moyses in tempore suo alia atq; alia pro aliqua
significanda p̄sona gerit. Nunc tamen populi iudeorū sub
lege positi p̄sonā gerebat eumq; inter propheticā pronuncionē
figurabat. Na sicut moyses petrā uirga p̄cutiens de di uirtu
te dubitauit. Ita et ille populus qui sub lege p̄ moysen data
tenebat xp̄o ligno crucis adfigens eū uirtute dici esse non credidit.
Sed sicut p̄cussa petra manauit aqua sicientib; sic plaga
dominice passionis effecta est uita credentib; arnemus enim
de hac re præclarissimā et fidelissimā fidē apostolica cū ille
de loqueret̄ dicens. petra aut̄ erat xp̄s ergo carnale de xp̄i
diuinitate di uenera cione inp̄ssius xp̄i altitudine ds mori liber
cū morte carnis moysesi morte in petra fieri. sicut enī petra
xp̄s. Ita et mons xp̄s. petra humilis fortitudo mons eminens
magnitudo. quia sicut apostolus ait petra erat xp̄s. Ita ip̄se
dns non potest ciuitas abscondi sup montē constituta et relic̄.

& in monte fideles aut suos in summo mundi gloria fundatos
aserunt ciuitate prudencia enim carnis uincit cuius qua petra
percussa xpi humilitas in cruce continetur. xps enim crucifixus iudaeis
scandalum est. gentib; aut stultitia & prudentia xps excelsus agnos
citur ipsis autem uocatis iudaeis & grecis xps dei uirtus & dei sapientia est;

Tricesima quarta mansio in monte hor in extremis finib;
In quo ascendit aaron iuxta praeceptum dni & mortuus est anno
quadragesimo egressionis ex aegypto eo scilicet anno quo nouus
populus repromissionis terram intraturus erat & qua quam in monte
sacerdo cum eleazaro filio dereliquit lex quae eos qui eam imple
uerint perducat ad summum tamen ipsa sublimitas. Non est transflu
entia iordanis sed in extremis terrenorum operum finibus & plangen
tium populus triginta diebus aaron plangit. Ihs non plangit in lege
discessus ad infero in euangelio ad paradisum transmigratio audit
quoque chananeus quod uenisset & iust & in loco exploratorum. Ubi con
dam offendisse populum nouerant inuit praelium & captiuum ducunt
ist rursusque. In eodem locum pugnat ex uoto uictor uinciturque supe
rant. per quod intellegamus. ut cum nos di auxilio distitutos hostes
inuaserint duxerint que captiuos non desperamus salutem sed iterum ar
mamur ad proelium potest fieri ut uincamus ubi uicti sumus & in eodem
loco triumphemus in quo fuimus ante captiui;

XV Tricesima quinta mansio est in selmona

Tricesima sexta mansio est in finon. haec duae mansiones in
iordane historia non inueniuntur. In his mortuo aaron murmu
rant israhelitici populi contra dnm & moysen manna fastidiunt
a serpentibus uulnerant. Sed quid illud significat quod morsus
mortiferis serpentum ex alto & respecto aeneo serpente sanabant
nisi quod nunc in corpore saluatoris qui formam aeneum serpentem in patibulo
triumphauit diabuli uenena superant. Ita ut qui uere ex se eque
imaginem siluidi passionem quae conspexerit conseruetur;

Hocem significant et uerba ipsius domini dicentis sicut exal
tauit moyses serpentem in deserto ita oportet exaltari filium
hominis ut omnis qui credit non pereat sed habeat uitam
aeternam. quod uero aeneus est serpens ipse qui ligno suspensus est
quippe metallis ceteris aes durabilior est et apte aeneus ser
pens ligno suspensus est. Ut dum in serpente mortuus et aere
significatur aeternus uidelicet. Ut indicaret esse mortuus
per humanitatem. et tamen esset quasi aeneus per diuinitatem. pul
chre autem prima mansio selmona interpretatur imaginiungula
quia in una earum ibi imago expressa est saluatoris per serpentem
aeneum qui in ligno pendit. pulchre etiam et secunda si[...]on interpre
tatur os quia post eam qua passionem filii dei cognoscimus quod corde
credimus ore pronunciamus legentes illud apostoli; Corde enim
do ad iustitiam ore confessio fit ad salutem.,

Tricesima septima mansio est in obod quod uertitur in magos siue
pithones unde demonstratur quia post imaginem dei quae in cordis
ratione monstratur et confessione fidei quae ore profertur consurgunt
serpentes et artes maleficae ad bella non prouocant sed nos custodia
circumdantes cornutum obdurantes aures ne ... audiamus
uoces incantantium et ueneficarum carmina neglegamus,

Tricesima octaua mansio est in ebar in finibus moab quae significat
acervos lapidum transeuntium. Id est recessu perfecto saeculi ab aliis man
siones transire festinantes .,

XVI Tricesima nona mansio est in dibongad in hac geritur bellum
contra seon regem amorreorum et og regem basan in his regibus
licet res gesta agnoscatur tamen pro condicionis uirtutesque nominum
spiritalis significatio est subiecta seon namque interpretatur temptatio
oculorum per quam figuratur diabulus qui transfigurat se uelut
angelum lucis et per errorem et uersimaue similia mentitur ut fallat
incautos. hunc amorrei, Id est amaricantes habent regem.

Jussi enim quae [illegible] simulatio veritatis praecedat non solum heretici
amantes non sed firmata exacerbant etiam in ecclesia. Id est
ergo rex occidit in unoquoque homine quando quisque damnat simu
lationem et diligit veritatem. Og vero rex interpretatur conclusio.
basan autem confusio. Idem agit diabulus semper ut concludat
mentem a domino opponendo idola sua ne credat in Christo.
Conclusio enim peccatum dicit. ut rex sequitur confusio tamquam plebs
quia quos modo conclusit ne credant in Christum quando appa
ruerit Christus omnes confundentur. mansio autem ista dibongad.
Interpretatur fortiter intellecta temptatio. Quam nimirum
superet [illegible] simulatio quae per scisma vel herese exacerbat
ecclesiam et conclusio quae per sacrilegium claudit fidei mentem nihil
hominis temptatio intellegitur. Ac deinde intellecta forti
ter superatur.
Quadragesima mansio est de dibongad in helmon debathaim. Quae
interpretatur in contemptu palatarum sive obprobriorum et per hoc dis
cimus omnia dulcia ac in celebras voluptatum praeter eunte
in saeculo contemnendas et obprobria diligenda quasi falso obtu
ante beatitudinem parium salvatori plenissime perducente
quia cum exprobraverint vos homines beati eritis.
Quadragesima prima mansio est in montibus abarim contra
faciem montis nabo ubi mortuus et sepultus moyses terra re
missionis ante conspecta. Nabo interpretatur conclusio
in qua finitur lex et non invenitur eius memoria. porro gratia
evangelii absque ullo fine tenditur. In omnem terram exivit
sonus eorum et in fines orbis terrae verba illius. simulque consi
derandum quod habitatio tantum unum in montibus sicut et ad
huc perfectum indigeat. post montes enim plurimos ad campestria
eamus ab et iordanis fluenta discendimus qui interpretatur dis
censio. nihil enim tam periculosum est quam gloria cupiditatis.

Et uastancia et nimius consciencia uiciorum timore [illegible],
XLII Quadragesima secunda mansio est in campestribus moab
super iordanem iuxta hiericho ubi fixerunt tentoria a domo soli
tudinis usque ad belsattim in planicie moab. In quadra
gesima secunda quadragesima mansio est quedam que sint
gesta narremus. Sedens in ea populus a diuino balaam
quem mercede conduxerat balaac dei iussu benedicitur. et male
dictio mutatur in laudes. sed quid est quod iste balaam dum per uenire ad
propositum tenderet asina. cui preuidebat dominum dixisset angelum
Quae est enim asina nisi bruta gentilitas quam quandam illi loquitur
balaam id est seductor idolatriae quasi brutum animal et nulla
ratione renitentem penitentiae quo uoluit errore substrauit.
Sed ista angelum domini uidit quem homo uidere non potuit et uidit et
dicula et locuta est ut agnosceremus posterioribus tempo
ribus sub aduentu agni angeli dei gentilis illam plebem mutatam
duritiae soliditatis quam natura solitam dedit linguis loquutura est,
Ita ut que erat subiecta praedicit in uoce fidei et confessionis uerum
praestet. Licet et caro nostra animal est. Plerumque enim caro
per molestias tacta flagello suae mentem domino indicat quam mens
ipsa [illegible] carnis praeuidens non uidebat. Ita ut anxietatem spiritus
proficere in hoc mundo cupientibus uelut iter tendentis impediat.
donec ei inuisibile quod sibi obuiat innotescat. Unde et bene
per petrum dicitur. Correptionem habuit suae uesaniae subiu
gale mutum quod in hominis uoce loquens prohibuit prophetae insi
pientiam. Insipiens quippe homo a subiugali muto corripitur quando
elata mens humilitatis bonum quod tenere debeat ab afflicta
carne memoratur. sed huius correptionis donum; Idcirco
balaam non obtinuit quia ad maledicendum pergens uocem
non mentem mutauit. Consilium quippe dedit regi balaac
ut uehementer filii israel prius sacrificia idolis et sic ingrede

rent ad mulieres. Unde et efformatur uel cum filiab; madian.
Sed quid est quod iste balaam populum dei posse decipi certa ratione
colligit dans consilium. Ut ex illa parte qua inferre nouerat
filios isr̄l pr̄iciosi alaqueos tenderent non dubitans eos oblata copia
feminarum fornicationis ruina protinus conlapsuros quia concu
piscibiles animae corruptae reus erat esse corruptos. Ita ergo
una quaeque nostrum nequitia spiritalis uersutiarum magistra
in figura balaam preparat illis precipue affectib; insidiosus
laqueos prestruentes quib; nos senserint aegrotare et uerbi
gratia cum uiderint rationabilis animae nostrae partes esse uitia
illo nos ordine decipere moliantur. XXI

Sed finees sacerdos zelatus ut dn̄i furorem placaret zambrim
qua ad scortum ingressus est arripiens pugionem utrosque transfigit.
significat crucem xp̄i non solum idolatriam sed etiam omnem carnis
affectum uel concupiscentia permiscere ecclesiae et sic placari dn̄m dum
carnis extinguitur desiderium. Post haec una erat rursum
populus numeratur et leuitae ut interfectis primis carnalib; no
uus dī populus censeatur qui per iordanis baptismo transeat et cae
lestis hereditatis repromissionem percipiat. XXII.

Porro quod sex·cen·ta milia amatorum de aegipto. Nominantur egres
si ex ipsis. Nisi amplius quam duo tantum terram repromissionis
Ingressi haec figura demonstrat multos per baptismum ad fidem
transire. sed ad patriae caelestis ualde paucissimos peruenire
secundum figuram illam in euangelio in quid multi uocati. pauci
autem inueniuntur electi. quod uero duo tantum ingrediuntur aut per
eos qui ex utroque populo regni caelestis promissionem adipis
cuntur aut per illos quae per duas uitas actionis et contemplationis
ad aeternam beatitudinem praedestinantur. XXIII.

Interpellat dominum quinque filiae salphat et iure hereditatis
accipiunt inter fratres suos, per ecclesiae plebis ad euangelii

possessione excludit, Deinde itur montis in monte iussit dix
& discit quae spiritaliter debeat offerre in ecclesia legi enim
succedit evangelium ibique lex facienda praecepta admonet & gratia
complet primum quidem quid offerre debeat per singulos dies;
Deinde quid in sabbato propter spem quietis aeternae. quid in kalen
dis pro innovatione vitae. quid in pascha quando consepelimur
cum Christo per baptismum quasi a mortuis transeuntes ad vitae novitatem.
quid in pentecosten propter gratiam spiritus sancti & indulgentiam remis
sionis peccatorum. quid in neomenia mensis septimi, quid in me
dimo eodem mensis decimi diei, quid in scenofegia quando figunt
tabernacula, quinto decimo die supradicti mensis;

Dehinc rex et bellum contra madianitas & mors divini balaam
in cuius nece error perfidiae ligno crucis interficitur. Et quid inde
de amalech praedae divisio & oblatio ex ea animarum in taberna

Post haec filii ruben agar & dimedio tribus manasse custodi
citra iordanem possessionem accipiunt & in terra repromissionis terram
hereditatem habere nolunt figurantes quia post multa mundi
implicamenta occupant habitationem caelestis patriae nequaquam

Dehinc populus ut in terra sancta idola distruunt & desiderant
de prioribus habitatoribus servetur ad significandum. Ut dum
in terra sanctam repromissionis per fidem ingredimur simul cum idola
tria omnia & vitia exstinguimus. amen.

EXPLICIT LIBER NUMERI

INCIPIT CAPITULATIO LIBRI DEUTERONOMI

I Quid significet quod rex de libro deuteronomii manu sua scribere (?) Ne mireris
II De quadraginta annis laboriosa peractis a filiis israhel & vestimenta
III De non plantando ligno iuxta altare dei, eorum non attrita sunt
IIII De auferendo praeputia ligni pomiferi.

VI De non arando in primogenitu bouis et non tondende denda

VII De non arandum in boue simul et asino   primo genita ouium

VIII De non alligandum os bouis triturantis.

VIIII De non quoquendo hedo in lacte matris suae

X De non induenda ueste ex lana et lino contexta.

XI De non accipienda loco pignoris superiore et inferiore mola.

XII De non abominando aegyptio.

XIII De non habunda in sacculo diuersa pondera,

XIIII De triu testimonio ualituro.

XV De uxore fratris accipienda eius que semine suscitando.

XVI De formidoloso ac pauido ne non egrediantur ad bellum.

XVII De interemptione septem gentium quas dominus tradidit.

XVIII Quod cum abraham desicieris loqueret non septem sed decem loquitur gentes denumeratas esse.

XVIIII De muliere decore capta in bello et eradendis capillis eius.

XX Quid significet securis ligna cedens manubrium.

XXI De pollutione somni nocturni.

XXII De paxillo in balteo egredientes ad requisita natura.

XXIII De quadraginta flagellis delinquentibus adibendis.

EXPLICIT CAPITULATIO DEUTERONOMII.

INCIPIT CAPUT LIB DEUTERO

Liber deuteronomii, id est repetitio est praecedentium quattuor librorum legis nam dum illa in appriat commemorantur causas. ista tamen replicat omnium habet aut propria in numero sacramenta quibus parua per exercitio lectoris studio memoranda. deuteronomium autem secunda legis latio dicitur quod significat euangelium in cuius principio notandum quod quid in dicitur quod undecimo die deuteronomium a moyse scribere missa ad significandum iudaicae plebis lapsum in euangelio per

transitione decalogi mandatorum.

Quid autem significaverit quadraginta anni quibus laboriose
passi filii israel ad repromissionis terram transierunt. Per hos quippe
quadraginta annos totum saeculi tempus significat. In quo nunc
ecclesia sub laboribus et periculosis temptationibus sperando quod non
videt per patientiam quousque ad promissam aeternae felicitatis per-
veniat patriam. Inde et dominus quadraginta diebus ieiunavit et quadra-
ginta noctibus temptatus est. In gerentmo corpus eius quod est ecclesia necesse
est temptationis laboresque patiatur in saeculo quousque veniat
illud tempus ubi post temptationes suscipiat consolationes. Porro
quod vestis eorum per quadraginta annos in heremo nulla vetustate corrupta est
et mortuorum pelles calciamentorum tam diu sine labe duravit
potest figurare figuram incorruptibilitatis corporum ubi etiam quae
corruptibilia sunt sine corruptione permanebunt.

II Non plantabis omne lignum iuxta altare domini ne plantes nemus
in terram. Dictum quippe nemus complantatum in templo nemus fron-
dentes arbores et infructuosae et sola ad delectationem visus plan-
tata. Tales sunt et gentiles qui rationem suam verborum decore componunt
ut non convertant animos sed delectent atque istius mundi seducti-
one persuadeant. Nos autem secundum praeceptum domini iuxta altare dei
nemus non plantamus si circa dominicam fidem nihil in verbo infruc-
tuose. Nihil audientiae saecularis inlecebrosum componimus
sed sola puritate veritatis scientia praedicationes tenemus hoc enim
in praedicatione sapientiae plantare. Vitabat apostolus cum dicebat
loquimur non in doctis sapientiae verbis humanae sed in doctrina
spiritus et virtutis.

IIII Quando ingressi fueritis in terram et plantaveritis in ea ligna
pomifera auferetis praeputia eorum poma quae germinant
immunda erunt vobis nec edetis ex eis. Ligna quippe pomifera
quae opera virtutibus fecunda praeputia tamquam lignorum auferimus.

cum de ipsa inchoationis infirmitate suspecta primordia operum
nostrorum non adprobamus. poma autem quae germinant inmunda
existimemus nisi quae cibis non aptamus quia cum primordia boni
laudantur operis. Dignum est ut hoc animum non pareat operantis
ne diu accepta laus suauiter carpit fructus operis intempestiue comedat

V Non operabis in primogenito bouis et non tondebis primogenita
ouium. In primogenito quippe bouis operare est boni con
uersationis primordia in exercitio publicae actionis ostendere. Ouium
quoque primogenita tondere est ab occultatione sua tegmine hu
manis oculis inchoantia bona nostra denudare. In primogenito ergo
bouis operari prohibemur atque ad primogenita ouium detondenda compes
cimur quia et si quid robustum incipimus exercere hoc in aperto citius
non debemus ostendere. Sed cum uita nostra simplex quicquid inno
cuum inchoat ut dignum est ut secreti sui uelamina non relinquat
Nec hoc humanis oculis quasi subducto uellere ostendat ad sola
ergo diuina sacrificia bona primogenita ouium quae proficiat
Ut quicquid forte innocuum incipimus hoc ad honorem intimi iudi
cis in ara cordis immolemus. quod ab illo procul dubio tanto liben
tius accipitur quanto ab hominibus occultatum. nullo laudis appetitu
maculatur. Saepe autem nouae conuersationis primordia adhuc
carnalis uita conmixta et idcirco innotescere citius non debent
ne cum laudantur bona quae placent decepto laude sua animus depre
hendi nequeat mala quae latent. AIIIV. AIIV

VI Non arabis in boue simul et asino. In bouis nomine populus
ex circumcisione per ius sub iugo legis accipitur. In asino autem
populus gentium pertinens ad euangelium. In boue quippe simul et
asino operatur qui sic recepit euangelium ut iudaicarum superstitionum
quae in umbra et imagine praecesserunt querimonias non relinquat.
Item nonnumquam in boue bene operantium uita in asino stultorum uero con
uersatio figuratur. Quid est ergo non arabis in boue simul et asino ac sic

docere & fatuum sapienti in praedicatione non societ, ne per eum qui re
implere non ualet & illi qui praeualet subsistat. Bouem quippe et
asinum sine cesserit unusquisque sine detrimento operis iungit sa
pientem uirum & stultum, nimirum ut unus praecipiat & alter obtemperet
sed ut pariter aequali potestate adnuntient uerbum domini non sine
scandalo quisque committet facta;

II Non alligabis os bouis triturantis. dictum est quod in bouis nomine uita
unius cuiusque operantis exprimitur. Dicit quodam in loco apostolus
paulus reprehendens et dolens quod nemo illi communicauerit in rati
one dati. Nimirum quod aliud in loco aperte exposuit dicens. Si nos uobis
spiritalia seminauimus magnum est ut carnalia uestra metamus.
hoc significat non alligabis os bouis triturantis. Unde et idem
apostolus alio loco dicit dignus est operarius mercede sua. Uult
ergo scriptura doctoribus praestari carnalia a quibus spiritalia
consequuntur. quia praedicatores occupat in doctrina necessaria sibi
prouidere non posse;

III Non quoques hedum in lacte matris suae. hedus hic sub peccato
ris figura introducitur proinde peccans nec ~~coquendus~~ coquendus in lacte
matris. Id est non est purgandus mediocribus tenerrimis quae
ecclesiae disciplinis sed austerioribus praeceptis seruandus ex quo pec
canda cum tam magna sunt crimina ut qui plus citat blandi
mentum repperit fortiori disciplina se redimet;

IIII Non indues ueste ex lana lino quae contexta. Per lanam quippe
simplicitas. per linum uero subtilitas designatur & nimirum
uestis quae ex lino lana conficitur linum interius celat in sup
ficie lana demonstrat. Uestem ergo ex lana lino quae con
texta induit & qui sub locutione innocentiae intus subtilita
tem celat malicia hoc secundum moralem sensum. Ceterum iuxta
altam allegoriam lineis uestibus miscentis lanam uel purpuram
& lino stamina ueste induens inordinata uiuere. diuersis

generib; professionis uel commisceri . ut uel quis monialis habeat
ornamenta nuptiarum uel ea quae se non continens nuptae
speciem uirginitatis gerat omnimodo hoc peccatum . Et si quid inconvenienter ex diuerso genere uel religione inuicem cuiusq; contextum uestium illud tunc significabat in uestib; quod nunc declaratur in mo
X· Non accipies loco pignoris superiorem aut inferiorem tibi
molam accipere namq; aliquando dicemus auferre . Unde et ad
illos; rapiendi sunt a quib; a quo accipit reuocantur . Unde et
paulus apostolus dicit sustinetis enim si quis deuorat . si quis accipit
aut si dicit et si quis rapit . pignus uero debitoris est confessio
peccatoris . a debitore enim pignus accipitur cum a peccatore iam
confessio peccati tenetur superior aut et inferior molae .
Spes et timor . spes quippe ad alta . subuenit timor autem
cor inferius premit sed mola superior et inferior ita sibi
necessario iunguntur ut una sine altera inutilis habeatur .
In peccatoris itaq; necessarie debet spes et formido coniungi
quia penitentia in cassum iustitiam metuit si non etiam in misericordia confidit . loco ergo pignoris mola superior aut inferior tollitur quia qui praedicat peccatori tanta dispensatione componere praedicationem debet ut nec derelicta
spe timorem subtrahat nec subtracta spe in solo eum timore derelinquat . tollit enim superiorem si sic leniter peccatum dicat non habet
ueniam de commissis . tollit inferiorem si peccantem deceptione
sibi post adhuc agere mala in quantum uis absq; metu pia dicit
pius est et ad indulgendum paratus . sed aliter . tunc mola
utraq; habetur si et spes commendamus formidine et formido
fuerit cum spe ,
XI· Non abominaueris aegyptium quia fuisti et incola in terra eius
quia ius enim mundo remanente aegyptia terra . Id est pristina uesti conuersatione uel concupiscentia . Declinemus .

tamen duplicitate seculi necessitatibus subdimur. quasi
aegyptia natione nequaquam exanguimur. Et licet ab ipsa
qua discretione separemur. Ne de super filius cogitantes
redisimus secundum apostolum. Uestitu commana indumento
q; contexta. hoc enim figuraliter mandabatur in lege. Non
abhominabis aegyptium.

XII Non habebis in sacculo diuersa pondera maius et minus
nec erit in domo tua modius maior et minor. pondus habebis
iustum et uerum et modius aequalis et uerus erit tibi ut multo
uiuas tempore super terram. hoc et idem legislator et iam in leuitico
interdicit salamonem quoque parem super hoc sententiam pro-
ferente. pondus magnum et pusillum et mensurae duplices in mun-
dastis utraque ante dominum et qui facit ea in adinuentionibus
suis conpeditur. Unde non solum illum corporali sed etiam
spiritali modo studendum est nobis ut nec diuersa pondera
in cordibus nostris. nec in domo conscientiae nostrae mensuras
duplices habeamus. id est nec ipsa eaque districtionis regula
molliunt remissiore indulgentia praemenant eos quibus
uerbum domini praedicamus districtionibus praeceptis ex grauioribus
quae ipsi praeferre possumus ponderibus obduramus. quod cum
facimus quid si diuerso pondere atque mensurarum praecep-
torum domini mercedem frugemque uel adpedimus uel metiamur
sit alteri ea nobis alteri nostris fratribus dispensemus. recte incre-
pamur a domino eo quod stateras diuersas aut mensuras duplices
habeamus secundum illum sententiam salamonis quia dicitur ab-
ominatio est domino pondus duplex et statera dolosa non est
bonum in conspectu eius.

XIII Non stabit aduersus alterum unus testis sed in ore duo aut
trium testium stabit omne uerbum. Licet historialiter haec sen-
dumina seruanda sententia tamen et contra quoslibet impios

uel heretricos agimus necesse est nobis scripturas sc̃as in testimonium
uocare sensus quippe nr̃i & adtestatio sine his testibus non hab&
finem. Unde magis conuenit ad p̄bationem ut ad firmem uerbū
intellectus mei adhibeo duos testes nouum & uetus testamentū ad
hibeo & iā & teres euangeliū p̄phetā apostolū sicque stabit om
xiiii Illud uero qd uxorem fratris. ad hoc frater iussus est (ne uerbū)
adducere non sibi sed sub alē suscitare ei⁹ uocar& nomine qd
inde decidē nasceret. quid aliud in figura p̄monstrat nisi quia unus
que euangelii. ita deb& in æcclesia laborare ut defuncto fratri
hoc est xp̄s suscit& semen quia p nobis mortuus & qd suscitatū
fuerit ei⁹ namen accipiat. Denique hoc inplens apostolus non
carnaliter in præmissa significatione sed spiritaliter in con
pl&a ueritate quos in xp̄o ih̄u p euangeliū secundū memorat
genuisse suscitans eos & eos increpans corrigit uolentes esse
pauli Nūquid paulus inquid p uobis crucifixus est aut in no
mine pauli baptizati estis. tamquā dicer&. Defuncto fratri
uos genui xp̄iani uocamini. Non pauliani at uero que delector
ab æcclesia ministeriū euangelizandi renuerit ab ipsa
æcclesia merito digneq; contep̄nit. hoc est ~~om~~ qd in eius
facie iub&ur expuere non sane sine unius exuat nesu in eo x
sorte quib; ipse apostolus ait; & calciati pedes in p̄paratione
euangelii pacis. & de quib; cōmemorat p p̄ph&ā qua
speciosi pedes eorū qui adnuntient pacē qui adnunciant bona
qui enim sic euangelica fidē ten& ut & sibi possit & æcclesiæ prod
esse & non renuat & si bene intellegit utroq; pede calciatus
qua sibi putat quia credidit satis esse consultū curā uero lu
crandorū aliorū refugit quasi unus pedis calciamentum
cū decore amittit;
xiii Homo formidolosos & corde pauido non egredietur ad bellū
uadat & reuertatur in domū sua ne pauere faciat corda

fractū uotorū suorū [illegible] perfectionis est qui [illegible] docat
non posse qui ad quā professionē contemplationis uel spiritalis mali
ciae arripere exercitiū quia adhuc nudari terrenis operib;
penitus nequit · & rursus infirmitate mentis reuertantur
suoq; exemplo alios ab euangelica perfectione reuocent
& infidelitatis errore infirment. Iubentur itaq; tales ut discen
dant a pugna & reuertantur in domum suā quia non potest dupliciter
debella dn̄i preliare. Uir enim duplex animo inconstans est
in omnib; uiis suis. tales quippe oportet ut ne in eam quidē
renuntiationis arripiant quibus melius est ut in hac sua
uita consistant quam tepide contemplacione & sequentes maiori
discrimine tam se & ipsos inuoluant. melius est enim non uo
uere & non reddere. Similiter & ille a talium bella prohibetur
qui uxorē duxerit qui plantauerit uineā uel ut propagines
filiorum non enim potest seruire diuinis militiae seruus uxoris
sicut illud apostolicum qui cum uxore est sollicitus est quomodo
placeat uxori & diuisus est. nec potest esse qui studiū conte
placionis quia adhuc in dilectione defigitur carnis. Nemo inquid
apostolus militans deo inplicat se negotiis secularibus ut ei
placeat cui se probauit. XIII.

Cum introduxerit te dn̄s ds̄ tuus in terram quam possessurus
ingrederis & deleuerit gentes multas coram te & hetheū
gergeseū & amorreū & cananeū & ferezeū & eueū
& iebuseū. septē gentes multo maioris numeri quā
tu es & robustiores te. tradideritque eas dn̄s tibi percuties eas
usq; ad internecionē. septem iste gentes septem sunt principalia
uitia quae per gratiā dī unusquisque spiritales talesque
superamus. exterminare penitus admonemur. Quod uero
maioris numeri esse dicuntur. haec ratio est quia plura est
uitia quā uirtutes. Ideo in hac catalogo quidē denumerantur

septem naciones inexpugnacio vitiorum sine numero ad
scriptionem ponuntur. Ita enim mundi (nim) et deleverunt gentes
multas coram te. Numerosior enim quam sit carnalium pas
sionum populus qui de hoc septenario fomite vitiorum ac radice
procedit. de castrimargia namque nascuntur comessationes
ebrietates. De fornicatione turpiloquia scurrilitas ludicra
adque stultiloquia. De filargiria mendacium fraudula
tio furta periuria turpis lucri appetitus falsa testimonia
violentia inhumanitas ac rapacitas. De ira homicidia
clamor et indignatio. De tristitia rancor pusillani
mitas amaritudo desperatio. De acidia ociositas somno
lencia inportunitas inquietudo pervagatio instabilitas
mentis et corporis verbositas et curiositas. De cenodoxia
contenciones hereses iactantia ac presumptio novitatum.
De superbia contemptus invidia inoboediencia blasphemia
murmuratio detractio aliaque quam plura similia quae
cum sint multo maioris numeri quam virtutes. De vitiis tamen
illis septem principalibus. veluti ex quorum natura ista procedunt
omnis protinus conquiescunt ac perpetua pariter cum his inter
nitione delentur. Quod autem haec pestes vitia robustiores sunt
manifeste naturae ipsius inpugnatione sentimus. For
tius enim militat in membris nostris oblectatio carnalium pas
sionum quam studia virtutum quae non nisi summa contritione
cordis et corporis adquiruntur. Quod vero istarum provinciarum
gentium regiones salubriter possidere precipimur. Ita
intellegitur. Habet enim unumquodque vitium in corde nostro
propriam stationem sedis cum spiritalibus populis. Id est vir
tutibus contraria dimicantibus fuerint vitia superata locum
quem sibi in corde nostro concupiscencia vel fornicationis spiritus
retinebat deinceps castitas obtinebit. quem furor.

coeperat paciencia. uindicabit que tristicia morte
operante occupauerat. Incipiat excludere fortitudo
salutaris et plena gaudia leticia possidebit que accidia
uastabat. Incipit excolere fortitudo que superbia concul
cabat. Incipiat excolere humilitas et ita singulis uitiis ex
pulsis eorum loca. Id est effectus contrarios possidebunt
filii israhel. Id est anime uidentes deum. XLIII. [illegible]

Illud uero quod cum abraham de futuris dominus loquitur. refertur non septem
gentes legitur denumerasse sed decem quarum terra semini eius
danda promittitur. qui numerus adiecta idolatria gentium
blasphemia iudeorum errore hereticorum euidentissime
adimpletur. quibus ante notitiam dei et gratia baptismi uel impietati
gentium uel blasphemie iudeorum multitudo subiecta est
donec intellectualiter in aegypto commoratur. sicut abrenunci
ans quis egressus exinde per dei gratiam adheremus peruenerit
spiritale de inpugnatione tribuum gentium liberatos contra septem
tantumque per moysen denumerantur bella suscipiet. XLIIII

Si in quid exiens ad bellum contra inimicos tuos et uideris
mulierem decoram specie et concupieris eam rades omnem plu
capitis eius et ungulas eius et induas eam lugubribus et sedebit
in domo lugens patrem suum et matrem suam et domum maternam
suam et post triginta dies erit uxor. Dicant iudaei quo
modo apud eos ista seruentur. quid cause quid rationis est decal
uare mulierem et ungulas eius demum abscidi uerbi causa aponamus.
quod itaque ita inuenerint eam his quid dicent inuenisse ut neque ca
pillos neque ungulas habeat quibus habuit. quod secundum legem
demere uidetur. Nos uero quibus milicia spiritalis est et ar
ma non carnalia sed potentia deo si decoram mulierem id est
animam que deo pulchra creata est in gentili conuersatione
inuenerimus et sotia reuoluerimus eam corpore christi deposita

Idolatriae cultu induit lucubribus paenitentiae indumentis
deplorat que patrem & matrem. hoc est omnem memoriam mundi
et quasi carnales inlecebras. Deinde verbi divini novacula & doc
trina omne peccatum infidelitatis et quod mortuum & inane est
abradat. hoc enim sunt capilli capitis & ungule mulieris atque
ita demum salutaris lavacri unda purificata coniungitur
viro dei scilicet cum nihil in capite mortuum nihil in manibus
ex illis quae per infidelitatem mortua dicunt habuerit ut
neque sensibus vel actibus inmundum aliquid aut mortuum
gerat. Quod vero post triginta dies iubet eam duci in uxorem
ternario namque ac denario numero fides opus quae significat
per fidem ergo trinitatis atque opus legis reiteraciat quecumque
anima vero israhelite corporis scilicet christo adherens illi
sine macula sinceritate fidei & actuum puritate alii
putaverunt hanc mulierem decora specie rationabilem aliquam
disciplinam significare quae sapienter dicta invenitur apud gentiles
hanc igitur a nobis repertam. Oportet primum de ea auferre &
resecare omnem superstitionis eius inmunditiam & sic eam in
studio veritatis adsumere. Nihil enim mundum habet dis
ciplinae gentilium quia nulla apud infideles sapientia est cui
inmunditia aliqua vel superstitio non sit admixtum. XIIII
XIII III Illud autem quid significet quod additur per moysen praecipit dicens si quis
abierit cum amico suo simpliciter in silvam ad ligna cedenda
& lignum securis fugerit manu ferrum que lapsum de manu
brio amicum eius percusserit & occiderit. hic ad unam supradicta
rum urbium fugiet & vivet. Ne forte proximus eius cuius effusus
est sanguis doloris stimulo persequatur & adprehendat eum & percutiat
animam eius. Ad silvam quippe cum amico imus quotiens ad intuenda
subditorum delicta convertimur & simpliciter ligna succi
mus cum derelinquentium vitia pia intentione resecamus

sed securis manu fugit cum sese increpatio quam necesse est in a
speritatem pertrahit. Ferrumque de manubrio prosilit cum de correptio
ne sermo durior excedit. Et amicum percutit et occidit quia au
ditorem suum prolata contumelia a spiritu dilectionis interficit.
Correpti namque mens repente ad odium proruit, si hanc inmo
derata increpatio plus quam debuit addicit. Sed his qui
incaute ligna percutit et proximum extinguit, ad tres necesse est
urbes fugiat, ut in una earum defensus vivat, quia si ad paeni
tentiae lamenta conversus in unitate sacramenti sub spe
fide et caritate absconditur, reus perpetrati homicidii non
tenetur. Quem extincti proximus cum invenerit non occidit, quia
cum districtus iudex venerit qui se nobis per naturae consor
tium iunxit, ab eo procul dubio culpae reatum non expedit, quem sub ejus
venia spes fides et caritas abscondit. X. [illegible]

Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio egre
diatur extra castra et non revertetur priusquam ad
vesperam lavetur aqua et post solis occasum regredietur in castra.
Nocturnum quippe est somnium temptatio occulta per quam tenebro
sa cogitatione corpore aliquid corde concipitur quod tamen cor
poris opere non expletur. Sed somnio nocturno pollutus egredi
extra castra praecipitur, quia videlicet dignum est ut qui de inmun
da cogitatione polluitur indignum se cunctorum fidelium societa
tibus arbitretur, culpae suae meritum ante oculos ponat et ex
bonorum se existimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra
exire est qui pulsa inpugnatione laborantis esse ex continentium
comparatione despicere. Quia ad vesperum aqua lavatur cum de
fectum suum conspiciens ad paenitentiae lamenta convertitur
ut fletibus diluat omne quod animum occulta inquinatio de
accusat. Sed post occasum solis ad castra redeat, quia fer
vescente temptationis ardore necesse est ut iterum fiducia
p

ergastoti & anf bonum sumat. postea quia quippe occum-
bente sole ad castra revertitur. qui post lamenta paeni-
tentiae frigus cum flamma cogitationis inlicitae ad fideli-
um merita per eminentiam reparatur. Ut iam securus longe non
aestimat quia mundus est post tantum interni ardoris gaudet.
XXI Iubetur praeterea israhelitico populo per moysen ut cum
egreditur ad requisita naturae mittat paxillum
in balteo et fossa humo abscondat quae fuerint
naturae enim corruptibilis pondere gravatio mentis
nostrae quaedam cogitationum superflua quasi ven-
tris gravamine rumpuntur sed portare sub altaro
paxillum debemus ut videlicet ad reprehendendos nos
metipsos semper accincti acutum arcanos stimulum conpuncti-
onis habeamus qui incessanter terram mentis nostrae paeni-
tentiae dolore confodiat et hoc quod a nobis foetidum eru-
ptum abscondat. XXI. AUIIIIUU
Quod autem per mensura peccati quadraginta flagellis de-
linqueret argui iussus in ipsa dictum est quod per quadra-
genarium numerum figura significet huius temporis in quo
ecclesia per quatuor mundi partes diffusa sub decalogo
legis vivit. quadragenario ergo numero delinquentes
caedimur in hoc tempore paenitentiae verberibus flagella-
mur. Debet ergo quisque peccator temporalibus flagel-
lis adteri quatenus in iudicio purgatus valeat inveniri.
Beatus enim homo qui corripitur a domino. Nulla enim in aeternum
aeterni adversio adfligere potuit quos paenitentiae disci-
plina percussit. Si enim hic pro peccatis caedimur illuc sine peccato
invenimur. amen. LIB IHU NAUE
EXPLICIT LIB DEUTERONOMII INCP CAPITL
De morte moysi et principatu ihu naue.

II De duob; explo... ratorib; & meretrice raab.
III De transitu arcae & diuisione iordanis.
IIII De duab; semis trib; armatis p̄cedentib; isrt
V De duodecī lapidib;
VI De circūcisione secunda
VII De excidio hiericho & saluatione raab
VIII De furtu acham
VIIII De constructione altaris
X De maledictionib; & benedictionib;
XI De gabaonitas
XII De prelio in gabaon
XIII De extinctis gentib; & terre diuisione
XIIII De diuisione terrae in duab; & nouē semis trib;
XV Da leuite non acceperīt hereditatē terrae
XVI Qđ habitacula leuitarū p omnib; decernunt;
XVII Qđ quadraginta duas urbes leuitae in possessionē acc-pu̅nt
XVIII De cananeo populo extincto.

EXPLICIT. CAPITULA

POST MORTEM MOYSI LOQUITUR DN̄S AD IOSUE DICENS MOYSES SERUUS MS̄ MORTUUS Ē.

Surge & transi iordanem tu & omnis populus in terram qua ego dabo filiis isrl̄. Defunctus ē. ergo moyses defunctus est. lex legalia praecepta iam cessant & oblata & hostia idest salua tor xp̄s. filius dī principatum introducit populi in terrā de qua di creditis bonam mittes quo ipsi

possidebit terram

II Iste ihūs mittit duos exploratores ad hiericho urbē qui sus-
cipiuntur a meretrice raab. Ihs ille dux populi Inse-
met ipso dnm xpm & uocabulo ostendit & facto.
hiericho aut ciuitas mundus est ad quā dns xps ad p-
scrutandos mores hominū. duo testamenta discre-
pta in eo utere dentiū fidē ... aut rebelliū pertinaciā
plenus comprobaret. Ante aduentū iudicii sui quasi explora-
tores duas legē euangeliū destinauit. Raab uero typū
tenet ecclesiae quae de extraneis atque alienis gentib;
congregata est. quae antea in deuiis carnis fornicatur
in idolis de alib; audit qd pcedent uos in regno caelorū
haec igitur testamenti dni sola suscipit & eandē fidelit
conseruat amicis omnino non tradit. ipsa positus pere-
clitari optans. Dummodo inlesa ac salua seruaret.
haec casurum mundū sicut illa ciuitatē firmiter cre-
didit. Nec pro se casurū omniū salutē pactū cum testa-
mentis dni fecit haec in domo sua coccū. Idest signū
sanguinis posuit extra hanc si quis inuentus fuerit
ruina tecti atq; incendium mundi nulla ratione uitabit.

III Populus cū archa testamenti iordanē transiit
Pred quid sibi uelit qd iordane eadē archa testam-
ti transeunte p sacerdotes & leuitas declucent turba-
ti ceque stante aquae fluminis incolū di populus iter
incendit & innoxiū haec omnia implentur in ecclesia po-
puli mistica operatione. Dū eni quis ad baptismi uenerit
fonte & consistente sacerdotali & leuitico ordine
initiatus fuerit misticis sacramentis. tunc sacerdotū
ministeriis p baptismū. quasi p iordanis fluenta in-
greditur & terrā caelestis repmissionis adipiscetur qd uero

pras

aquarum fluminis que ex torrentibus profluxerat in dulcedine
pristina · pars uero confluxit gurgite maris · haec figura baptiza
torum uarietate designat · quia omnes qui baptizantur partem
quidam ex ipsis acceptam gratiae caelestis dulcedinem custodiunt ·
partem uero in peccatorum amaritudine conuertunt · quod uero
sacerdotalis ordo et leuiticus iter ostendit populo dei magis
terium sacerdotale monstrat · ipsi enim et docent populum exire
de egypto · id est de terroribus mundi et transire per heremum
uastatum est praecellit temptationis; quod uero sacerdotalis et le
uiticus ordo adsistit arche testamenti in qua lex portatur
sine dubio ut ipsi in lumine mentem populum in area ·

IIII Duae semis tribus; que trans iordanem amorre acceperunt
terram relictis mulieribus et infantibus cum fratribus tran
seuntes praebebant illis pugnandi auxilium · quousque et
ipsi consequerentur hereditatem iusti qui per moysen acceperunt
hereditatem trans iordanem et cum fratribus suis armati et prae
cincti incedunt illi · hoc loco intelleguntur qui primum per mo
ysen hereditatem legis potiti sunt · unde et primogeni
tus esse omnes ruben quippe primogenitus est · iacob ·
ex lia gad primogenitus eiusdem de zelfa manes
ses primogenitus est ioseph de egyptia filia sacerdotis
phuti phares · in his ergo primogenitus figuraliter
illi ex priore populo designantur qui per legem placuerunt
do quique non requiescunt sed expediti ad auxilium
fratrum suorum consurgunt laborantibus enim uiuum nobis
in agone uitae huius atque habentibus certamen ad
uersus contrarias potestates ueniunt in auxilium
nobis illi qui ante aduentum christi per legem iustificati sunt ·
uidimus enim esaiam hieremiam accincto expedi
tosque ad auxilium nostrum de uoluminum suorum iaculis ·

cor dis nri. hostes acerrimos uulnerantes. accingit.
et danihel ad auxiliu nostru. Cu nos de xpi regno & anti
xpi futura fraude instruit adq; firmat & adest ezechiel
sacramenta nobis caelestia in quadra formib; rotaru cir
culis signas docet. & osee bissenas agminis turmas & prae
cedunt nos succincti lubis in ueritate qua praedicant
ad auxiliu nrum. Isti ergo uiri fortes pugnant nobiscum
quousq; caelestis repromissionis patria consequamur;
VI Transeuntes itaq; filii isrt iordanem sustulerunt de medio
fluminis duodecim lapides quos pro testimonio posuerunt
ilico secunde circucisionis ad significandu nobis ut cu
de lauacro consurgimus apostolicae uitae exempla fir
missima nobis congestare debeamus quaru rep testimo
niu ad imitamenta uirtutu contuamur;
VII Post iordanis aut transitu uenientibus in galgala ibiq;
iubetur facere sibi cultros lapideos & circucidere secun
do filios isrt p ponentes in de iudaei quamodo potest qui secun
do circucidi circucisione carnali semel eni circucisus ultra
non habet qd secundo possit auferre a nobis aut quib; lex
spiritalis est conuenienter ita soluunt. Dicimus eni circum
cisione prima fuisse p lege in aegypto sedsia lege mansit
quis p baptisma iordanis ad euangeliu. tunc accipit secunda
circucisione spiritale p petra que est xps sicque tale circucisione
purgatur cart & aegypti obprbri. Id est in lecebra corporalium
uitioru nomen aut loci galgala qd est inter praetatio reuela
tio ostendit du in pputio infidelitatis ambulauerit quisque
p huius uitae desertu oculos eius esse caecatos; Uideamus & obse
quentia post euangeliu eni circucisione statim in loco reuelationis
pascha caelebrat. Immolatur q; agnus ille p mundi salute occi
sus ac deficiente manna typice legis primu comedit populus pane

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

corporis xpi que incorrupta repromissionis terra
Id est mater dñi uirgo maria protulit. Cuius granũ
in terra cadens frumentũ plurimum attulit;
Et uide ordinem postquam enim ihs naue sub ihu
xpo duce posita p lauacri fluenta transimus ac p fidẽ
spiritali circũcisione signamur. Tunc his gradibus
puenienter caelebramus pascha. Id est immolatũ xpm̃ p
mundi salute credimus. ac deinde credentes sacri pane
illo dominici corporis pascimur. Occurrit deinde nobis
princeps militiae uirtutũ caelestiũ xps tenens gladiũ euan
gelii ad resecanda carnis nrae pollutionẽ p cunctatio aũt
iosuae dicentis ad angelũ nr̃ es. an aduersariorũ discre
cionẽ suorũ insinuat. qui inter bonũ et malũ p discretio
nẽ diiudicant. ne eos aduersarios p speciẽ boni fallat.
Unde et hieremie dicit' si separaueris p̃tiosũ a uili quasi
VII Circũdat' post haec hiericho expugnat' que os meũ eris
aduersus quã gladius non educit'. aries non
dirigit' nec telũ uibrat'. tubes solũmodo sacerdotales
septẽ dieb; continuis adhibent' sicque circũ acta arca muri
hiericho subruunt'. Hiericho aũt p interpraetatione luna
dicit'. luna uero mundi huius speciẽ tenet. quia sicut luna
menstruis conplecionib; deficit. Ita hic mundus ad conte
plationẽ tẽporũ currens cotidianis defectib; cadit. In archa
uero aeclesia figurat'. in tubis aũt eius praedicatores fortes
accipiunt'. hanc uero urbẽ hiericho dieb septẽ ferentes
arcã isrTahelite aeneis tubis clangentib; circũeunt. Et mu
ri eius p archae praesentiã adq; aereatarũ tubarũ sonitũ cadunt
maxime qui in hoc tẽpore q'd septẽ dierũ uicissitudine uoluit'
dũ fert' archa. Id est dũ orbẽ terrarũ circueuns mouet
aeclesia ad p̃dicandũ uoces quasi tubarũ sonitũ muri

Id est elati mundi et superbia infidelitatis obstacula cor-
ruunt donec in fide temporum mors novissima inimica destru-
atur. Et impiorum perditione unica domus raab tamquam unica
ecclesia libera et munda a turpidine fornicationis per fe-
nestram confessionis in sanguine remissionis. Ista enim me-
retrix in hiericho tamquam in hoc mortali saeculo moratur. quae
ut salvari possit per fenestram domus suae tamquam per os cor-
poris sui coccinum, id est quod est sanguis christi signum tenere pro remis-
sione peccatorum confiteri ad salutem. quibus nemini est in domo
illius salvatur est ab interitu urbis et quicumque intra ecclesiam
reperiuntur per sacramentum salvantur. extra hanc autem domum id est
extra ecclesiam nemo salvatur.

VIIII Furatur interea de anathemate urbis acha hiericho pal-
lium et regulam auream. per quod irascente deo perierunt quidam
manu vel milia ex populo hiericho itaque ut dictum est mundi
gerit figuram. De anathemate ergo eius fraudans in ta-
bernaculo suo abscondit qui saeculares mores in ecclesias
ecclesiae infert qui sub cultu dei manens sollemnitates saeculi
vel spectacula diligit qui astrologos aruspices et augures
inquirit. vel quidquid erroris prius persuadet quod prius in hiericho
id est in hoc saeculo habebatur. Ista ergo qui a post fidem in-
dumentum conversationis saecularis occultum inducit.
quasi pallium de anathemate tollit. sed et ille de anathemate
hiericho fraudat qui in ecclesia hereticorum infert dogma
vel superstitiosa saecularium litterarum studia. haec enim lingua
aurea luculento sermone aptata hanc fraudaverunt antiquis
marcion et basilides fraudaverunt enim istas regulas aureas de
hiericho. et philosophorum sectam non rectam in ecclesia conati sunt
introducere et maculare omnem ecclesiam domini ita ut ab ipsis per-
dantur multi per eos. Ideoque [illegible] per anathemate

quasi a ceruo lapidum · Ipsi in multitudine peccatorum suorum obpressi atque extincti sunt quorum auctor ac perceptor ex aliis · hoc est diabulorum qui pillorum impietate fidelium quorundam euicerat sursum superatus euincitur adque a populo dissuspensus ligni crucis uirtute necantur ·

VIIII

Superatis igitur hostibus aedificauit iesus altare domino excelso ex lapidibus integris in quibus non erat iniectum ferrum sicut praeceperat moyses & immolauit sacrificium & scripsit in lapidibus deuteronomium legis moysi; Uideamus itaque qui sunt isti lapides ex quibus aedificatur altare · omnes igitur qui in christum isti credunt lapides uiui dicuntur · De quibus apostolus dicit · Uos estis lapides uiui aedificati domus spiritalis his non est iniectum ferrum quia incorupti & inmaculati carne & spiritu fuerunt · & acula malignitatis ignitate non receperunt · hi unum altare faciunt unitate fidei uel concordia caritatis · In his quoque deuteronomium · id est secundum euangelii legem ihesus dominus noster scripsit audiamus itaque eum dicentem · Dictum est antiquis non mechaberis · ego dico uobis si quis uiderit mulierem ad concupiscendum eam · iam mechatus est eam in corde suo · hanc igitur legem ihesus legem nouam in cordibus credentium hanc scribit in eorum mentibus qui altaris constructione digni sunt,

X Post haec omnis populus & maiores natu ducesque ac iudices praecedebant hinc & inde arcam steteruntque sicut praeceperat moyses in deuteronomium sex tribus in montem garizin ut benedicerent populum & ipsi tribus quae nobiliores sunt · Id est simeon · leui · iuda isachar ioseph · & beniamin · alii uero sex ignobiliores steterunt e regione in monte gebal ut maledicerent inter quos & ruben qui maculauerat torum parentis & zabulon ultimus filius liae · & ancillarum filii & haec quidem in uetere historia referuntur ·

gesta sed inspiciendum est · quid in narratione mistice intel
legentiae referat · Qui sunt ergo isti qui incedunt iuxta montem
garizi & qui sunt qui incedunt iuxta montem garazin In
cedunt electi ad benedictionem figuraliter indicant qui non
metu poene · sed celestis promissionis amore succensi ueniunt
ad salutem · Illi uero de medio qui iuxta montem gebal incedunt
in quo maledictiones platae sunt illos indicant qui non amore
benedictionum uel promissionum sed futurorum suppliciorum
timorum conplent quae in lege scripta sunt ut perueniant ad salutem.
Omnes autem circa archam incedunt quia de aecclesiae sinu non
discendunt · sed nobiliores esse illos dicimus qui bono ipsius
desiderio aeternae benedictionis amore quod bonum est agunt.
quam illos qui per malum metu bonum sectantur · Solus ergo iesus potest
ex omnibus populis huiusmodi mente animosque condiscere
& alios uero statuere in monte garizin ad benedicendum;
Alios uero statuere in monte gebal ad maledictionem
non ut maledictiones accipiant sed ut intuentes praescriptas
maledictiones & poenas peccatoribus constitutas incurrere
caueant ac sem&ipsos timoris subplicatio corrigant

Interea gabaonitae proditionis metu perterriti cum fraude
& calliditate uenerunt aditum pannis calciamentisque
ueteribus induti desperantes ut saluarentur statimque ab iesu salutem
suscipiunt quorum tamen dolum ut agnouit ligni caesores
uelaque gestatores eos constituit in quorum figura illi osten
duntur qui de mundo ad aecclesiam uenientes habent fidem in deo
& inclinant caput suum in sacerdotibus eis quoque ministrant
exercitium & aliquid utilitatis inpendant ad ornatum & uiam
aecclesiae uel ministerium propter se · In moribus uero suis
& conuersatione pristina detenentur induentes ueterem
hominem cum actibus suis & inuoluti uetustis uitiis sicut.

& iste pannis & calciamentis u&erib; obtecti & pter
hoc qd in dm credunt & erga seruos di uel aecclesiae cultus
uidentur esse deuoti nihil habent emendationis uel inno
uationis in moribus tales igitur tantum modo quasi quodam
salutis signum intra aecclesiam temporaliter pferunt. Inter spiri
tales autem. Id est inter scor diregnu aeternu uel libertate
minime consecuntur,

Quod autem in gabaon pugnante ihu naue stetisse perhib&ur
sol & luna donec israhelis inimici delerentur dicente
scriptura. Stetit inquid sol sup gabaon & luna supra uallem
elam & adicit scriptura & dicit. quia numquam sic audiuit
ds hominem. ihs ergo noster solem stare fecit non tunc solum
sed multo magis modo in aduentu suo dum nos bellum gerimus
aduersus uitiorum genera & conluctamur aduersus
principes & potestates & rectores harum tenebrarum aduersus
spiritalia nequitiae in caelestib; Sol nobis iustitiae inde
sinenter adsistit. nec deserit nos umquam nec festinat
occumbere quia ipse dixit. Ecce ego uobiscum sum omnibus
diebus usque ad consummacionem saeculi. Quinque autem
reges quinq; sensus corporeos indicat. qui gabaonitas.
id est carnales homines expugnant hii ad speluncam
confugiunt cum se terrenis actib; in corpore positi mergunt.
qui tamen pugnante ihu. id est praedicatione euangelica
superantur atq; ingrediente uerbo di in nobis. Id est intra spe
luncam corporis nostri omnis pariter interficiuntur. exinde ihs
deinde uel delatis gentibus iosue sorte diuidit populis terram
repmissionis fecit ergo & xps facta facie fidelium suorum quodam
gentes gentilium errorum malignos sps & sorte diuisit terram
in nobis omnia operans unus adq; idem sps sanctus diuidens dona
ppria unicuique prout uult. Efertur autem in his diuinis
eloquiis. prima & secunda hereditatis facta diuisio.
prima quidem per moysen. Secunda uero quae sanctior est.

p̄hibitū. sed moẏses trans iordanē duab; tantū tribub(us).
Ruben scilicet. gad & dimidie tribui manasse possessionē
decreuit. ceteras uero omnes p̄hibitam suscipiunt p(er) q(uo)d indicat(ur)
q(uo)d plures p(er) fidē ihu xp̄i p̄missa celestia esse accepturi
quā qui p(er) lege adepti sunt, Nā due ille semis tribus p(ro)cul
dubio priorē populū adūbrabant. Sed ideo due semis
dicunt(ur) quia hii qui in lege agebant contigerunt. cogni
tionē trinitatis. sed p(er)fecta ei(us) sciencia non habuerunt. sic
& ecclesiasticus liber loquit(ur) dicens. qui non p(er)fecit primo
scire sapienciā & infirmior non inuestigauit illā;
Hic aūt nouē semis trib; quę p̄hibitam rep(ro)missionē terrę
sce suscipiunt ut p̄dictū est figurā noui populi tenuerunt
quę a ihu dn̄o nostro p(er) fidē & graciā ęternę rep
missionis hereditatē post lauacrū quasi post iordanis
transitū susceperunt. sed p(ro)inde & ipsę nouē semis tribus
dicunt(ur) quę sub ihu hereditatē potiunt(ur) & non integre
decē qui numerus consūmatus dicit(ur) & p(er)fectus quia nec
in ipso aduentu dn̄i uel incarnacione eius cuncta nobis p
sentis & ipsū p(er)fecta adnunciata sunt. Unde & ipse dicit dis
cipulis suis multa adhuc habeo qui uobis loquar. sed non
potestis illa modo audire. Ueniet aut(em) sp̄s ueritatis quia
a patre p(ro)cedit ille de medio accipiet & adnunciabit uobis
omnia p(er)fectio itaq; ad summā cunctorū bonorū in sp̄u sco
consistit. alioquin nihil in eo p(er)fectū putabit cui sp̄s desit.
XII Quod uero leuitę non acceperunt hereditatē terrę utique
quia ipse dn̄s ipse est hereditas eorū sicut scriptū est.
Ego hereditas eorū & possessio non dabit(ur) eis in isrl. ego
enim sū possessio ob hoc se dici uoluit ds̄ quia ministri altaris
ipsius effecti sunt & sors ipsius q(uo)d & clerus sors interp̄tatur
ergo dn̄m hereditatē merito possidet qui ut absque ullo
impedimento deseruire do ualeat paup(er) sp̄u esse conten
tus ut congrue illud psalmistę dicere possit

Dns pars hereditatis mea et calicis mei.

XVI Quod uero habitacula leuitas abitu pomis trib; decer
nunt significat ut hi qui in ecclesia diligenciae opera dan
tes doctrinae gratiam administrant rursus ab omnib; quib;
dispensant diuina terrena subsidia que non habent recipiant.
Ut impleatur illud quod apostolus praecepit dicens si nos uobis spiritalia
seminauimus magnum est ut carnalia uestra metamus et
merito isti in cunctis tribubus diuisi dicuntur quia dispensacione
cunctorum uiuunt.

XVII Quod autem quadraginta duas urbes accipiunt indubitanter
ipsa praedicatio sanctorum significat. Ipsi enim possident doctrinamque
constat legis decalogo et quatrifido euangelii numero quasi
quaternas urbes habentes quib; et sicut dicuntur quia in mirum
cuncta quae praedicant morali ac mistico sensu adnunciant.

XVIII Illud autem quod israhelitico populo praeceptae repromissionis terra par
titur. Effraim tamen tribui chananeus omnis gentis lis po
pulus non occisus sed factus tributarius dicitur sicut scriptum est
in iudicum libro. Habitauit chananeus in medio effraim tributa
rius. Quid enim tributarius. Quid chananeus gentilis uidelicet
populus nisi uitium signat. Saepe enim in magnis uirtutibus terram
repromissionis ingredimur quia spe intima de aeternitate
roboramur sed dum interrupta sublimia uicia quaedam tamen
parua retinemur. Quasi chananeum uiuere in terra nostra con
cedemus qui tamen tributarius efficitur quia hoc ipsum uicium
quod subiugare non possumus ad usum nostrae utilitatis humiliter
retorquemus ut eo de semetipso et in summis uilia sentiat quod
uirib; etiam parua quae appetit non expugnat. Unde bene
rursum scriptum est. Haec sunt gentes quas dns dereliquit ut erudiret
in eis israhelem. Adhuc namque quaedam minima uicia nostra re
nent et sensum intencio sollicitum in certamine semper exerceat
et eo de uictoria non superbiat quo in uere in se hostes conspicit
a quib; adhuc uinci formidat. Isrl ergo reseruatis gentilibus

erudit quando in quibusdam minimis uitiis elatio uirtutis
nostrae conprimitur & in paruis sibi resistentibus discit quod
ex se maiora non subigit; EXPLICIT LIB. IHU NAUE

INCIPIUNT CAPITULA DE LIB. IUDICUM.

I. De seruitute populi & liberatione.
II De [de]bbora & iahel;
III De oraculo angeli ad gedeon & sacrificio eius.
IIII De misterio uelleris & areae,
V De proelio gedeon cum trecentis uiris
VI De abimelech.
VII De iapte & filia eius.
VIII De samson & actibus,
VIIII De ruth moabitida;

INCIPIT EXPOSITIO DE LIB. IUDICUM

Storia iudicum non parua misteriorum indicat
sacramenta; primum quod post iosue succidunt iudices
sicut & post xpm successerunt apostoli & ecclesiarum rectores
ad gubernandos & regendos fideles quos ipse ad spem
aeternae repromissionis perducit. porro autem in hoc
uolumine delicta iudaici populi & seruitutes. clamor
quoque eorum & miserationes describuntur. Nam multis annis
prius offensis multorum regum seruierat & iterum conuersi
liberati sunt, sed quid est quod se peccantes in manu hostili
tradunt; Nisi quod nostra peccata quando delinquimus
uires hostibus praebent & quando nos facimus malum
in conspectu domini tunc confortantur aduersarii nostri; Id est
demones spiritalium nequiciarum uirtutes sed iterum
quando conuertimur suscitat dominus saluatores & iudices

hoc est principes scilicet et doctores quos ad subsidium dominus mit-
tit eorum qui ad se toto corde clamauerint sicut misit goto-
nihel qui expugnauit cusan rasathaim regem meso-
potamiae. sicut misit aoth qui occidit eglon regem moab.
sicut misit iahel debboram que interfecerunt sisaram quarum
storiam prorsus mysteriis breuiter memoranda est;

n Debbora enim prophetis uxor laphadoth iudicabat
populum in illo tempore et sedebat sub palma inter ra-
ma et bethel in monte effraim ascendebantque
ad eam filii israel in omne iudicium. Debbora quae interpre-
tatur apis siue loquella in prophetia et forma accipienda est.
De qua scribitur quam dulcia faucibus meis eloquia tua. con-
sideremus ubi locus prophetiae esse discribitur sub palma sedem
habet prophetia quia quos suis institutionibus erudit ad palmam
supernae uocationis adducat. Inter medium autem rama et in medium
bethel sedere dicitur prophetia rama interpretatur excelsa. be-
thel autem domus dei. itaque quia nos inter domum dei positos utrumque
interrasti quaerere docet sedemque in caelis; Haec misit et uo-
cauit ad se barach. barac interpretatur coruscatio. coruscatio
est quia habet quidem lucem sed non permanentem ad modicum enim
temporis reprehendet et desinit, Hic ergo barach formam
gerit prioris populi qui primo omnium prophetiam uocatur et
inuitatur ad audienda eloquia diuina refulsit quidem in legis
splendore et breui tempore coruscauit sed non diu per-
mansit. Cum ergo dixisset debora ad barach id est prophetia
ad priorem populum. tibi praecepit dominus deus israel uade et ascende in
montem tabor et accipe decem milia uiros. Respondit barach
ex persona prioris populi ad prophetiam non ascendam nisi tu as-
cenderis mecum. Dicit ad eum debbora ibo tecum sed non erit
primatus tuus in uia qua incedis sed in manu mulieris
tradet sysaram. euidenter ostendens quia non est apud eum
apud illum populum primatus nec permanet

victoriae palma cedat apud iahel mulierem id est aecclesiam. Nam iahel ista alienigena in cuius manu victoria facta est figuram tenet aecclesiae ex gentibus congregatae. Jahel enim interpretatur ascensio quia per aecclesiam ascenditur ad caelum. Ista palo sysarram hostem interfecit. Id est ligni crucis acumine et virtute diabolum interimit. quod barach id est prior populus per legem praecepta facere non potuit.

Sola enim ista per lignum in quo spiritalibus sacramentis credentium salus est fidei. hostem adfligit quem deinde mortuum pellibus obtegit. Id est inclusum in carnalium cordibus derelinquit. Nam enim latent mortiferae ipsius nisi incorruptibilitate vitae viventibus et peccata mortalia perpetrantibus; qui dum prave viventes segregantur a corpore Christi efficiuntur membra diaboli.

II. Traditur deinde populus israhel in manu madian per cuius liberatione loquitur angelus domini ad gedeonem cuius gesta quid mistice significent demonstrandum est. Gedeon namque cum sub arbore quercu terminthi messem virga cederet et a paleis frumenta percuteret et angelum vidit et accipiens ab eo oraculum ut a potestate hostium populum dei in libertatem reduceret; Iste gedeon nimirum figuram gestabat qui sub umbra sacrae crucis praedestinatae incarnationis futurae misterio constitutos rectitudine iudicii quasi per virgam electione sanctorum auctiorum paleis sequestrabat. Hic ergo gedeon cum audisset ab angelo quod deficientibus populorum milibus in uno viro dominus plebem suam ab hostibus liberaret pannis hedum coxit cuius carnes secundum praeceptum angeli simul cum azima supper petram posuit et ius carnium desuper effudit quae dum virgae cacumine contigit statim de petra ignis erupit. atque ita sacrificium quod offerebat adsumptum est. quo indicio declarat videtur. quod petra illa typum habuerit corporis Christi paulo adtestante petra autem erat Christus; Jam tunc igitur.

In ministerio declaratū est quia dn̄s est ihs incar
nes[ua]. totius mundi peccata crucifixus abolaret. nec
solū delicta factorū sed & iā cupiditatis purgaret. ap[ri]
marū. caro enī hedi ad culpā facti refertur. lus adice[le]
bras cupiditatū. Sicut scriptū est. quia concupiunt
populus cupiditatē pessimā & dixerūt quis nos cibabit carne.
qd igit̄ extendit angelus uirgā & tetigit petrā de qua
ignis exiuit ostendit qd spū repleta diuino peccata
omnia humane condicionis xureret. Unde & dn̄s ait.
Ignem ueni mittere in terrā. Aduertit igitur uir doctus
& presagus futurorum sup̄na misteria. & ideo secūn
dum miracula occidit uitulum a patre suo dolis. depu
tatum & ipse septennem. Alium uitulum immolauit
dō. quo facto manifestissime. reuelauit. post ad
uentum dn̄i omnia gentilitatis abolenda sacrificia
solum quae sacrificium dō dominice passionis pro redemp
tionem nostram relegione populi deferendā. & enī
tulus ille erat in typo xp̄i in quo septiformis spiritaliū
plenitudo uirtutum. sicut esaias dixit. Inhabitabat.
IIII Preuidit ergo misteriā uictorie gedeon. & tamen li
cet fortis & fidus pleniora ad[...] declino future
uictorię. documenta quaerebat. ut una nocte
lane uellus in area poneret. & esset sup illud tantum
modo ros. & sup omnem terram siccitas. & rursus simi
liter poneret uellus & sup totam terram. ros plueret
& siccitas esset in uellere. quaeret fortasse aliquis
utrum quasi incredulus esse uideatur qui frequentib;
iam fuerat indiciis informatus absit non enim. ille
ambiguus erat sed nimirum futura misteria. preuide
bat quae & iam puidus diligentissime explorabat
ut amplius crederet misterium dum intellexisset
oraculum. quid ergo uellus conpluuium. & area sicca.

Et post ea cũ pluuia arta sicco uellere. Nisi quod
primo una gens hebreorũ habens gratiae misteriũ
totius orbis uagus erat. Nunc autem in manifestatione
xpi totus orbis hoc habet & illa uacua est. arta enim illa
totiũ orbẽ terrarũ significat. Denique quando totus
orbis in infrutuoso cultu gentilis supstitionis arebat.
tunc erat ros ille caelestis uisitationis in uellere. post
ea uero quã oues quae perierunt domus isrt quae sub figura
uelleris demonstrabant & oues ille fontẽ aquae uiue
negauerunt ros fidei exaruit in pectoribus iudeorũ gratiaque
ruã in eis ille diuinus in corda gentiũ diriuauit. Id est
quod nunc fidei rore totus orbis umescit. Iudei uero pphetas
& omnia carismata caruerunt. Nec mirũ si psiche
subeunt siccitatẽ quos dns pphetici. ymbris ubertate priua
uit dicens. mandabo nubibus desup ne pluant sup eã pluuiã
ymbrẽ. Idcirco aut illã gentẽ uelleris nomine signi
ficauit. uel quia expolianda erat sed auctoritate doctrinae
sicut ouis uellere uel quia in ob auditu eandẽ pluuiã deti
nebat quã uolebat sibi preposito praedicari. Id est in artũ
ciuis gentibus reuelari;

V Post hanc diligentissimã misterii explanationem.
cum iam contra madianitas gedeon dimigrare con
tenderet exercitus multitudinem ad bella produceret
diuinitus illi admonitione preceptum est. ut ad fluuiũ
ueniens omnes quod flixis gentibus aquis haurire
conspiceret. ab illorũ consultore remoueret. actumque est
ut tricenta uiri tantũmodo qui stantes manibus aquas
hauserant remanerent. Cũ his gedeon ad plium pgit eosque
non armis sed tubis lapidibus & lagoenis armauit. Nam sicut
illic scriptum est accensas lapides miserunt intra lagunculas
& tubas in dextera. lagoenas autẽ in sinistra tenuerunt
& ad hostes suos. Cominus uenientes cecinerunt tubis

confringerent lagunculas lampades apparuerunt
& hinc tubarum sonitu illinc lampadarum coruscatione ter
riti hostes in fuga conuersi sunt, quid hoc est quod tale
bellum per prophetam ad me dominum adducit. an indicare nobis
propheta studuit quod aduentu redemptoris nostri contra dia
bolum sub gedeon duce pugnata uictoria designauit. talia
illic nimirum acta sunt quae quanto magis usum pugnandi
transeunt. tanto amplius a prophetandi misterio non rece
dunt. quis enim umquam cum lagenis & lampadibus ad proelium
uenit. quis contra arma ueniens arma deseruit.
ridicula nobis haec profecto fuerant si terribilia hostibus
non fuissent. sed uictoria ista adtestante deo dicimus
ne parua haec quae acta sunt perpendamus. gedeon itaque
ad proelium ueniens redemptoris nostri signat aduentum de quo
scriptum est. tollite portas principes uestras & eleuamini
portae aeternales & introibit rex gloriae, quis est iste
rex gloriae dominus fortis & potens dominus potens in proelio,
hunc redemptorem nostrum non solum opere sed & iam nomine
prophetauit. Gedeon namque interpretatur circuiens
in utero. Dominus enim noster per maiestatis potentiam omnia circum
plectatur & tamen per dispensationis gratiam intrauit uterum
uirginis ueniens. quid est ergo circuiens in utero. nisi quia
omnipotens deus christus intrauit uterum per infirmitatis substantiam
& extra mundum per potentia maiestatis. madian uero inter
pretatur de iudicio. ut enim hostes rebellendi distruendique essent
non de uitio rebellendi distruendique essent non uitio rebellen
tis sed de iudicio iusto iudicantis fuit & idcirco de iudicio uo
cantur quia alienigena redemptoris iusta damnationis meritum
& iam in uocabulum nominis trahunt. Contra hos gedeon cum
trecentis pergit ad proelium solet in trecenario numero plenitudo
perfectionis intellegi. quid ergo per ductum trecenarium nume
rum designat. nisi perfecta cognitio trinitatis. cum his quippe

dns nr̄ aduersarios fidei destruxit. cū his ad p̄dicationis
bella descendit qui possunt diuinitate cognoscere qui sunt
de trinitate que dr̄ est pfecte sentire. Notandū uero est.
quia iste tricentorū numerus in tau littera continet
que crucis speciē tenet cui si sup transuersa lineā qd
in cruce eminet addatur. N̄ iā crucis species s&
ipsa crux est. Quia ergo iste tricentorū numerus in tau
littera continetur & p tau litterā sicut diximus spe
cies crucis ostendit. N̄ inmeritū est si quis uult post me
uenire abneget semetipsū & tollat crucē suā & sequa
tur me. qui sequentes dnm̄ tanto uerius crucē tollunt.
quanto acrius sese domant & erga proximos suos carita
tis conpassione cruciant. Unde p ezechiele p̄pheta
dicit signa tau sup frontes uirorū gementiū & dolentiū uel
certe in his trecentis qui in tau littera continent hoc ex
primit qd ferrū hostiū crucis ligno superetur. Ducti itaq;
st̄ ad fluuiū ut aquas biberent & qui qui aquas flexis
genibus hauserunt a bellica inte dictione remoti sunt,
Aquis namq; doctrina sapientia designat stanti aut genu
recta operatio designat. qui ergo dū aquas bibunt
genu flexisse perhibent a bellorū certamine p̄hibiti
cessere. Hii sunt qui doctrinā cū opib; rectis non
auriunt. qui uero doctrina fluenta ita auriunt ut
ad aquā in prauis opib; carnaliter inflectant in xp̄o
duce contra hostes fidei ad p̄liū surgunt. Uadunt ergo
cū tubis cū lāpadibus cū lagenis atq; iste ut diximus fuit ordo
p̄liandi ccc̄ tenere tubis. Intra lagenas aut sunt missi lā
pades confractis uero lagenis lāpades ostense sunt quarū corus
cante luce hostes territi in fugā uertuntur; Designat itaq;
in tubis clamor predicationū. In lāpadib; [illegible] claritas
miraculorū. In lagenis fragilitas corporū. tales secum
dux nr̄ ad predicationis preliū duxit qui de sp̄ecta salute

corporū hostes suos morientes psternent eorūque gladios
non armis sed patientia superarent; Armati enim
uenerunt sub duce suo ad pliū martires nri sed tubis & la
genis. sed lāpadib; qui sonuerunt tubis dū pdicant confrege
runt lagenas. dū soluenda in passione sua corpora hostium gladiis
opponunt resplenduerunt lāpadib; dū post solucionē corporū
miraculis coruscarunt. moxq; hostes in fugā uerterunt.
quia dū mortuū martirū corpora miraculis coruscare
conspiciunt lucem ueritatis fracti quos inpugnauerunt crediderunt.
cecinerunt ergo tubis & lagene frangerentur. lagene fracte
sunt ut lāpades apparerent. apparuerunt lāpades ut hostes in fugā
uerterentur. Id est predicauerunt martyres donec eorū cor
pora in morte soluerentur. corpora eorū in morte soluta sunt
ut miraculis coruscarent. Coruscauerunt miraculis ut
hostes suos ex diuina luce prosternerent. Et notandū
quod steterunt hostes ante lagenas fugerunt ante lāpades. quia
nimirū persecutores sctis fidei pdicatorib; adhuc in corpore
positis restiterunt., post solucionē uero corporū apparentib;
miraculis in fuga uersi sunt quia pauore conterriti a persecu
tione fidelium cessauerunt., Intuendū est & hoc quod illic scrip
tū est. Quia in dextera tubas lagenas autē in sinistra tenu
erant. fere dextera enim habere dicimur. quicquid pro magno pen
samus., Pro sinistra uero quod pro nihilo ducimus. Bene ergo
illic scriptū est. quod in dextera tubas & in sinistra lagenas
tenuerunt,. quia xpi martyres pro magno habent pdica
tionis graciā. corporū uero utilitatē pro minimo. Quisquis
enim corporis utilitatē plus facit quā gratiā predicationis
in sinistra tubā. in dextera lagenā tenet. Si enim priore
loco gracia pdicacionis attenditur & posteriori utilitas
corporis certū est quia dextris tube & sinistris lagene.
tenentur

VII Mortuo gedeon & reliquid septuaginta filios & unū.

nomine abilech. Natū ex concubina qui conduxit sibi
uiros uagos & abierunt post illū & intrauit in domū patris
& occidit fratres suos septuaginta uiros sup lapidē unū.
& remansit ioatham iunior qm̄ absconsus erat & cetera;
Hoc factū si nihil ppheticū indicaret quid opus erat. ut
magno prescriberetur., Utrūq; gedeon septuaginta filios. &
multas uxores habuisse. sed & concubinā de qua unū & malū
suscepisse & qd̄ cū turbe factū sit. Tunc & iā turpiū esse.
si haec posterius ad exemplū in diuinis libris scripta uidentur.
Nisi magne alicuius rei imaginē earū rerū gestarū p typus
& figuras ostenderent; Gedeon igit̄ ut superius dictū ē
typū dn̄s portendebant plurime uxores eius multe sunt
nationes q; p fidē xp̄i adheserunt septuaginta lingue sunt
in hoc mundo de furt in quib; p fidē filios sibi dn̄s generaturus
erat. concubinā hoc in loco sinagogā uocat que nouissimis
tēporibus antixp̄o est creditura. De quo iohannis apostolus in
apocalipsi. ait. Qui dicunt se iudeos esse ✱ ons̄t. sed sunt sina
goga satane. De qua ultimis tēporib; nequissimus filius.
Id est antixp̄s est generandus erit q; filius ancille. id ē sina
goge illius peccatricis. quia qui peccatū in quid facit seruus pecca
ti hic in quā congregatur sibi impius sicut abimelech fecit regū in p be
usurpabit. Interfecturus q; nobilib; filiis. fidelibus qui ex diuersis na
tionib; & linguis in xp̄o credentes a dō sunt generati inducturus
est p secutione. ut omnes eos interficiat. residuus p septuaginta in quid
fuit iunior filius ex nobili matrimonio qui se abscondet hic in quid
ascendit in uerticem montis garizi & exclamauit uoce magna
ad populū sic omore ponens ei parabolā hic ergo iunior filius qui
fugerat ut gladiū inimici euaderet. figura est residui
populi israel predicante helia extremis tēporib; credituri.
& antixp̄i gladiū euasuri. ascendit in quid iste in uerticē
montis garizi. sed cur montē ascenderit. quia nec pphetare
Nec p secucionē antixp̄i quisque euadere potest nisi prius qui

Inmonte benedictionis · Idē Insublimitate fidei ac uir
tutū ascendere, hic est enim mons garizi quia moyse
Inbenedictione deputat. Itaq; cū ascendisset eleuata uocē
clamauit & dixit · Audite me uiri sycē Iuerē ligna ut
ungerent super se regē dixerūt oliuæ Impera nobis, quæ re
spondit · Nūquid possū amittere pinguidinē meā qua dii utuntur
& homines & uenire ut Inter ligna promouear, Dixeruntq;
ligna ad arborē ficū · ueni & super nos accipere regnū quæ respon
dit eis · Nūquid possū deserere dulcedinē meā fructusq; suauis
simus & ire ut inter cetera ligna commouear. Locuta quoq;
ligna ad uitē ueni & impera nobis · quæ respondit · Nū quid
possū deserere uinū meū qđ lætificat dm̄ & homines & In
ter cetera ligna cōmoueri · Cū ergo repudiata fuissent ligna
siluæ ab oliua & ficu & uite · Uenerūt ad ramnū ut eū sibi facerent
regem, Sed prius uideamus quur oliua ficus & uitis super ligna
regnare noluerunt., Ligna quippe siluæ homines esse uanos
& uagos æterno Incendio præparatos, Hic ergo merito
noluit nec oliua nec ficus regnare nec uitis qui non mere
bant. oliua enim gratiā sps sci & unccionē pacis significat ·
Ficus aut̄ sacræ legis Inmaginē hab& sicut In euangelio scriptū
quidā pater familias & In uinea sua plantauit ficū quis pater
familias nisi d̄s qui familiæ suæ Idest omnium credentium
pater est · Plantauit ergo uineam · Idē populū · quia uineā
ex ægypto transtulisti · & utiq; populū nomine uinea ex ægypto
transtulerat · In hac uinea plantauit ficū · hoc ē In populo
suo posuit legē · quæ lex primitiū populū sicut ficus grossos ari
dos & Inutiles deiecit In terrā & postea alios fructus generauit ·
Idest populū xpianorū quē ad debitā euangelicæ disciplinæ
maturitatē & suauissimā pinguinē xpi · cū gloria & honore
per duxit, Sed uitis Inquid noluit regnare eis · Uitē aut̄
saluatoris nri typū habere manifestū est · Sicut ipse
In euangelio ait · ego sum uitis uera · Igit quia iam In rebus

sentu. Sicut apostolus dixit futurus est populus ille quia tamen xpo
est seruiturus quae ligna siluae appellat et necesse est ut credat
mundacio. Id est antixpo qui ueritati xpo noluit credere.
Ideo et uaregno uitis. Id est xpi et ab oliua. Id est sps gratia. et a
ficu. Id est diuinae legis dulcedine reprobatus uenit ad ramnum; Ramnus
enim genus rubi quam uulgo sinacemur sinam appellant asperum
nimis et spinosum propter quod merito apud antixpi significat quo omnia
asperitate et feritate humanum genus est. uastaturus sed exiet
ignis de ramno. Id est iniquitas de antixpo et omnes qui in eo
confidunt cum ipso pariter deuorabit. uidet ergo gedeon xpi
imaginem habuisse. septuaginta uero filii. septuaginta lingua
rum. uel naciones quae credentes per secundam generationem filii dicere
meruerunt; Abimelech uero filius ancillae typum antixpi for
tasse quia Aggregatis perditis Nationibus regnum sibi inprobe
usurpabit omnes eos interim et persecucione omnique crudelitate
trucidabit Ioatham uero iunior figuram scorum fuit. Sicut enim
ioatham per fugam recessit et reliqui interfecti sunt fratres sic nemo
uadere poterit persecucionem antixpi nisi qui figuram recessit
et in monte benedictionis ascenderit., hic est mons quem
sci circumdabunt quem et sermo sres in benedictionibus sicuti
la superius dictum est. In deuteronomio posuit; [illegible]
VII Addiderunt deinde filii isrl. deseruire baalim et diis alienis
traduntque in manus filiorum ammon tunc iepte galadites
fugatus a facie patruum ... orum constituitur in principem obpugnans
filios amon qui rediens post triumphum immolauit filiamque sibi
uictoria prima occurrebat. Sic enim uotum spoponderat. Ut
quicquid sibi primum reuertenti occurreret et dno immolaret.
qui sensu in neptep nuntiabat. Nisi dns ihs xps et saluator nr
qui a facie fratrum suorum. Id est iudeorum abscedens in gentibus
principatum accepit. quia omnia humana sacramenta quae
iuratus expleuit et quasi filiam in carcere propriam pro salute
[illegible] dno obtulit. Iurasse enim patri acuouisse; Unigenitum

legimus psalmodicente. Sicut iurauit dn̄o uotū uouit dō
iacob; Scilicet ut sacramentū relegionis incarnis sue passione
p salute generis humani expleret; Haec ergo secundū testa
torū storiā lit̄a p xp̄m altast. ut uideamꝰ p relegione qualis ra
uerat esse compleatur post mortē sepe tradit' sit in manus
allophilorū natecq; samson qui liberat' sit.,
Samson autē quondā dn̄i nazareus habet quandā in ty
pū xp̄i gestū. primū quid ab angelo natiuitas eius adnuncia
tur deinceps q'm̄ nazareus dicit' et ipse liberatus sit de ostibus
postremo q'd templū illorū subuertit et perierit multa mi
lia hominū qui illū inluserant. natiuitas ista samson quae per
angelū adnuntiat'. similitudinē habet primū p ph̄etarum
qui natiuitatē dn̄i secundū carnē adnunciauerit. deinceps.
et iā angelus qui ad mariā loquit' dicens. maria inuenisti
graciā ante conspectu dn̄i. et accepisti in utero et paries
filiū et uocabit nomē eius emmanuhel; hic enim saluū faci
et populū suū a peccatis eorū., Samson autē interpt̄ sol. sed quia
et redēptor noster sol appellat'. audiuimus dn̄m ihm p p̄phetā
eo nomine uocitari; Orietur uobis sol iusticiae. et sanitas
in pennis eius. Uere enī hic sol iusticiae est qui omniū creden
tiū inter caelestia lumine clarificat. hic uere nazareus
et scīs. cuius similitudinē ille nazareus est. nuncupatur
iste ergo cū tenderet ad ministeriū nuptiarū leo rugiens
occurrit ei. sed quis primū erat in samson obuiat leonē nec
carus conpentende uxoris caura ad alienigenas tecen
deret. Nisi xp̄s qui aecclesiā uocaturus ex gentib; uincens dia
bolū diabulū dicit. gaudete quia ego uici mundū.,
Quid sibi uult ex ore ei' leonis occisi fauus extractus. Nisi quia
ut conspicimus legis ipsas regni terreni quae aduersus xp̄m
ante fremuerant. nunc per emptam ueritate dulcedine
euangelicae p̄dicante et iā munimenta p̄bent. Ide quid
in renatis ipsū expressit. q'd paucos quidē diminueret interim

Destructo autem templo hostes Innumeros cum moreretur occidit.
quia nimirum dominus abolacione Infidelitatis paucos cum uiueret.
plures uero cum templum sui corporis solueret extinxit atque
elatos ex gentis quos uidendo sustinuit simul omnes moriendo
prostrauit. Iam uero reliqua et quod eum mulier subdola caput ra
serit et allophilis Inludendum tradiderit. quod captiuatus est
quod captiuatus est quod caecatus est quod ad molam deputatus est,
In his enim non christus sed illi figurantur qui solo tantummodo In
ecclesia christi nomine gloriantur et malis actibus iugiter
Inplicantur. Uir enim sensus racionalis Intellegitur. Caro autem
quasi In typo mulieris accipitur. Si enim mulier. Id est carni
nostrae blandiente libidine uel re quis malis operibus consen
serimus gratia spiritus quae nazarenae significat nudati
expoliamur atque decipimur. Ita enim uitiis et peccatoribus
uiolata christi gratia sicut samson Incisa coma diabulus Inludit
sed quid est quod samson ille ab allophilis captus post quam oculos
perdidit ad molam deputatus est. quia nimirum malignus spiritus
post quam temptationum stimulis Intus aciem contemplacionis
effoderit foris hominem In circuitum laborum mittit tunc
quasi aliquando idem homo agendo paenitentiam redeat
ille uelut coma reducitur. Id est gratia florescente repara
tur ad uirtutem. deinde cupiditatis ac luxoriae subuer
sis columnis uictores hostes. deicit praeparato certa
mine In fine fortissime ad demonibus triumphauit;

IN. CIPIT NUNC DE LIBRO EXPOSIO RUTH.

Uideamus nunc et ruth habet enim ista typum ecclesiae
primum quod adhuc alienigena ex populo gentili quae relicta patria et
omnibus quae illi erant uadit In terra israel et cum prohiberet
illam socrus sua pergere secum perseuerabat dicens. quocumque pergeres
eris pergam populus tuus populus meus et deus tuus deus meus quae te
morientem terra susciperit In ea moriar. quae uox sine
dubio typum illa fuisse ecclesiae manifestat;

Sic enim aeclesia ex gentib; ad dnm conuocata relicta patria
sua. q(uo)d idolatria & omissa uniuersa conuersacio terrena
p(ro)fitetur dnm dm suum esse In quem s(an)c(t)i crediderunt & illuc secutura(m)
ubi caro xpi post passionem ascendit & obeuit nomine In hoc s(e)c(u)lo
pati usq; ad mortem & cum s(an)c(t)orum populo patriarchis s(cilicet) & p(ro)
phetis se consociandam de quorum societate q(uo)d tanquam ex stirpe abraham
Imminentib; consociaretur mox ipse In cantico ostendit dicens
letamini gentes cum populo eius Id est qui ex gentibus estis credentes
cum illis qui primi electi sunt aeterna leta exultate. Ingressa autem
ruth cum socru sua In terram iuda ob merita obsequiorum suorum p(ro)uidet(ur).
Ut omni coniungeretur ex abraham stirpe ueniente. & primum
[illegible] quem ipsa ap(p)ropinquum magis esse credebat qui negat se posse illam
nubere & recedente illo p(er) testimonium decem maiorum booz illico iun
gitur & ab ipsis decem senioribus benedicitur qui prius ille cognatus confitetur
se eadem nubere non posse hoc loco iohannis baptiste figuram ostendit.
Aestimamus quia cum ipse a populo iste xps putaretur & Interro
garetur. qui esset non negauit sed confessus est xpm se non esse
& p(er)uenerantibus his qui miserant & Inquirentibus qui esset. Respondit
Ego sum uox clamantis in deserto nouissime confitetur de xpo ipsi
dicens qui habet sponsam sponsus est. sicut autem amicus sponsi
manifestat cum adiecit.) Amicus autem sponsi est qui stat
& audit eum & laetatur propter uocem sponsi.,

Hunc ergo estimabant quia xpm in die uisitationis sue uenisse
non intellegebant esse aeclesie sponsum qui p(ro)phetis
esset uocib; ante p(ro)missus sed sicut ille p(ro)pinquus negauit.
& postea ruth iungitur booz. Ita xps quiuere sponsus aeclesiae est. quem
omnium p(ro)phetarum oracula cecinerant. Dignatus est aeclesiam adsumere
ex omnibus gentib; p(er) totum orbem terrarum do patri Innumerus populus
offerre q(uo)d calciat se cognatus ille ut uerum consuetudo erat ut si sponsam
sponsum repudiare uellet discalciaretur ille et hoc esset signum repu
dii p(ro)inde excalciare iubetur ne ad aeclesiam quasi sponsus calciatus
accederet

Hoc enim xpo seruabat qui uerus sponsus erat. Decim autem maiorum natu benedictio ostendit In nomine ihu omnes esse gentes saluandas ac benedicendas. Iota enim apud grecos decem significat qui prima littera nomen dni ihu suna pscribit quae res ut dix imus omnes gentes per ipsum saluandas ac benedicendas esse demonstrat. Ne dubitet ergo quisque haec ut dicta sunt credere audeat uniuersa et ab initio figuris ante dicentibus pcurrisse et per aduentum dni manifeste adimpleta fuisse et rursum. homo do pficienda In ueritate consonantibus omnibus et uocibus et figuris scarum scripturarumque adimplebitur quia pollicitus est per filium suum ihm xpm dnm regem et saluatorem nrm cum quo est illi honor et gloria In secula seculorum.

EXPLET LIB IUDICUM:

INCIPIUNT CAPITULA DE LIBR REGUM PRIMO.

I De natiuitate samuhelis.
II De pphetia ad heli destinato.
III De arca captiuitate,
IIII De sacrificio samuhelis et lapide adiutorii.
V De unctione saul regis.
VI De ieiunio Indicto a saule.
VII De agrege seruato.
VIII De areptione saul a spu nequa-
VIIII De dauit et unctione eius.
X De certamine dauit et golia. — pmittit conubium
XI Ubi saul ad dauit pcentum preputia philistinorum filiae;
XII Ubi canere dauit spm repellebat Inmundum a saul
XIII Ubi misit saul ad domum dauit custodes ut Interficeretur;
XIIII Ubi misit ad dauid capiendum pphetare coepit.
XV Ubi dauit abimelech sacerdotem uenit
XVI Ubi dauid ad regem achis fugit.

XVII Ubi in spelunca david sauli clamidē
XVIII Ubi david dormiente saul astā tulit
XVIIII Ubi amalechitae a david superantur.
XX Ubi pithonissā consolutt saul
XXI Ubi occidetur saul.

INCIPIT CAPUT LIB REGUM I

POST LIBRUM IUDICUM SEQUITUR REGUM;
et aspicit tempora primū iudicū postea regū sicut et in
primū iudicū deinde regnū in quibus quippe tēporib; multis
uariis modis sacramenta xpi et aecclesiae reuelant. Nā ab ipso exor
regū commutatū sacerdociū in samuele rep̄bato heli et cōmu
tatū regnū in david rep̄bato saule exclamat p̄nuncians nouum
sacerdocium nouūque regnū rep̄batū ueterī qd umbra erat futuri
in dnō ihū xpo uenturū. Nā nec ipse cū panes propositionis mandu
cauit quos non licebat manducare nisi solis sacerdotib; In una p̄
sona utrūq; futurū. Id est in uno ihū xpō regnū et sacerdotium
figurauit propositionibus.

ITAQUE SAMUELIS SACERDOTIS SUCCESSIO [illegible]

Praedictū est et tempus aeternū sacerdociū p̄figurabat qui est
xp̄s ihūs. heli sacerdote reprobato. Id est iudaico sacerdo
tio abiecto mater quoq; ipsa samuhelis quae prius fuit sterelis
et post in interpretat ipsa relegionē xpianā. Ipse postremo di gra
tia significat qua nobis xpī oritur ipsa quoq; aecclesia quae olim
sterelis nunc fecunda in dī laude laetatur quae nihil aliud in cant
ico suo pphetare uidetur nisi mutatione ueteris testamenti
uel sacerdotii. In nouū testamentū uel sacerdociū qui est xpī
nisi forte quis dicat. Nihil anna pphetasse sed dm̄ tantū modo
p̄ filiū impetratū exultanti p̄dicatione laudasse. quid ergo

sibi multi. q dat arcu potentiu fecit infirmu & infirmi
accincti sunt ut ante pleni panib; minorati sunt & esurien
tes transiert terra quia sterelis peperit septe & q mlta
in filiis infirmata est. Nuquid ipa septe peperit qua ut stere
lis fuerit unicu habeat quando ita dicebat sed nec postea
septe peperit siue ex quib; septimus erit & ipse samuhel sed tres
mares & duas feminas. Deinde in illo populo cu adhuc nemo
regnaret qd in extremo posuit. Daturus est regibus nris
& exaltauit cornu xpi sui est. unde dicebat simon ppheta bar.
Dicit ergo ecclesia xpi ciuitas regis magni gratia plena ple
fecunda dicit qd tanto ante de se p pphetatu p huius pie matris
agnoscit, Confirmatu est cor meu in dno & exaltatu est cornu
meu in do saluatori meo & cetera.

Interea samuhel erat ministrans in teplo di accinctus ephot.
porro filii heli diuina sacrificia temerarant & peccabant cora
dno & detrahebant p eos multi sacrificiu di. Inde heli sacerdos
p eoru iniquitate danatus est. qa eos peccantes minus seuera
animaduersione flectebat miserrime & quidem coercuit
& quide corripuit sed lenitate & mansuetudine patris non se
ueritate & auctoritate pontificis qua sententia discant sacer
dotes. quomodo ipsi ppt peccata filioru. Id est ppt scelera
populi puniant quiq; alia qua ut sciri(n)t culpata men sub dito
ru eis de si non coherceant repugnatur;

11 Venit aut ppheta di quida ad heli sacerdote & dixit ei. Haec
dicit dns. Nuquid non aperte reuelatus su domui patris tui
cu esset in egipto in domo pharaonis & elegit eu ex omnib;
tribub; isrl mihi in sacerdote ut ascenderet ad altare meu
& adoleret mihi incensu & portaret ephot. Corame & de
domo patris patris tui omnia de sacrificiis filioru isrl quare
calce abiecistis uictima mea & munera mea que pcepi
ut offerent in te & magis honorasti filios tuos qua me

ut comederetis primicias omnis sacrificii israel populi mei.

Propterea ait dominus deus israel: Loquens locutus sum ut domus tua et domus
patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum.
Nunc autem dicit dominus: absit hoc a me. Sed quicumque glorifica-
verint me glorificabo eum. qui autem contempnunt me erunt ignobiles.
Ecce dies veniunt et praecidam brachium tuum et brachium domus tuae
Ut non sit senex in domo tua et videbis xpm emulum tuum in templo in u-
niversis prosperis israel. quae prophetia de mutatione sacerdotii. Non est
in samuhele completa sed in domino ihesu christo exstat adumbrata.
Nam post samuhelem prophetam et postea sacerdotes fuerunt de ge-
nere aaron sicut sadoc et abiathar regnante david et alii
deinceps antequam tempus veniret quo ista de sacerdotio mutando
per christum effici oportebat. Nam cum dicit: Loquens locutus sum
et domus tua et domus patris tui ministrarent in conspectu
meo usque in sempiternum. Nunc autem dicit dominus absit hoc a me. sed qui-
cumque glorificaverit me glorificabo eum. qui autem contempnunt
me erunt ignobiles., Ecce venient dies quos praenuntiasti iam enim venerunt.
Nullus enim sacerdos secundum ordinem aaron. Nam et illud quod tibi
sequitur suscitabo mihi sacerdotem fidelem de christo ihesu novitatis tamen et
vero sacerdote dictum quod vero adiungit et erit qui remanserit
in domo tua., Veniat adorare eum pro eo. Non proprie de domo dictum huius
heli sed illius aaron quousque ad adventum christi homines reman-
serunt de quo genere etiam huiusque non desunt qui veniant et conver-
tantur. De quibus alius propheta dixit reliquiae salvae fient.,
Unde apostolus: sic ergo inquit et in hoc tempore reliquiae se-
cundum electionem gratiae salvae factae sunt. De talibus enim residuis
bene intellegitur esse quod dictum est qui remanserit in domo tua.
Veniat adorare eum pro eo. profecto qui credat in christo sicut temporibus
apostolorum ex ipsa gente plurimi venerunt et crediderunt. Neque
nunc desunt qui licet rarissime tamen credant ut impleatur
in his quod hic homo dei locutus est quod vero continuo secutus adiunxit.

afferet nummum argenteum et tortam panis. quod nummum argenteum nisionis confessio designatur que
sit credentib; ad salutem argentum enim pro eloquio
ponit sol& psalmista testante ubi canitur. eloquia
dni eloquia casta argentum igne examinatu pbatu
terre purgatum. Sed quid ergo dicit iste qui uenit di
mitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem
ut comedam buccellam panis. Sacerdotale parte corpus xpi; id est
ecclesia dicitur cuius plebis ille sacerdos est mediator di & hominu
homo xps ihs. cui plebi dicit apostolus petrus. plebs sca regale sacer
dociu. In hanc parte sacerdotale postolans comedere buccella
panis quib; uerbis ipsu sacrificiu xpianoru eleganter expressum.
de quo dicit sacerdos ipse panis quem ego dabo caro mea est p mundi
uita ipsu de est quippe sacrificiu non secundu ordine aaron sed se
cundu ordine melchisedech;

Qui postea quam haec in figura mutationis ueteris testamenti
ad pphetia illo pnunciata sunt ad heli offendente dno isrl
instruxerunt aciem philisthei contra eos tollunt autem
israhelite arcam ad tuitionem suam. capta est ab hostib;
archa ipsiq; non solu uicti sunt & in figuram uersi.
Immo etiam magna strages facta est occisor. Nihil
tamen futuroru significat res gesta haec prophetia
enim archa illa ab alienigenis capta indicabat testa
mentum di transiturum ad gentes. Quando enim
nunciatum est heli sacerdoti captam fuisse archam
dni cecidit de sella & mortuus est. transeunte archa
dni ad gentes pgit adq; interiit sacerdotiu iudaeoru.
Duo quoque filii heli corruerunt quoru unius uxor
uiduata & mox in partum mortua est. propter eandem
perturbationem quae uidenti signo pfiguratum est.
post extinctione sacerdocium iudeoru. carnale

Interisse sinagoga. Illi carnaliter adherente prostratoq; heli
de sella pontificis iudeorum sed abere uacua & gloria sacerdotii
regniq; ex tincta; Sequidest qd du posuissent philistiim archa
dni in teplo dagonis dixim; Intrauerunt teplu & inuenerunt
dnm suu. prostratu adque confractu caput ei duoq; manus abscisa.
Statim enim ut testamentu dni puenit in gentib; confestim idola
quae deceptu possidebat orbe distructa st; Omisq; error simu
lacroru coruit p̄sentia di ferre non sustinens. na in manib; dagon
psisio pus idolatriae amputat & in capite eius supbia diabuli abscisa
significabat a quo inicium peccati fuit. qd uero in limine ut certum
sit & p̄ fimnu quae sua idolatria fine agnoscerent, limeren
fine hominis significat & iam & illud ad magna ptin& signi
ficatione; In ipsa ruina dagon dixim atq; fractum qd dorsum
illius solu inuenert fractis ei omnib; mebris; Dorsu quippe
figura significat. quicuq; enim fugiunt p̄sequentib; dorsu dant.
Unde & scriptum est de dorsib; · qui ponis eu dorsu Ubi st enim
idola perierunt & si aliqua remanentia & ab aliquib; abscondunt
fugert qd autem pcussit in posteriora in quia arca di captiuauert hac
poena signu psud & ur quasi qui susciperint testamentu dici & poste
riora uitae dilexerint exipsis iustissime cruciabant quae sicut aposto
lus existimare debent ea de sicut stercora que enim si cadsumunt
testamentu diuinum ut in posteriora respicientes. ueteris uanitate non
exuunt. simul est hostib; illis qui archa testamti captiua iuxta
idola sua posuert. & illa quidem u& era & iam nolentib; cadunt quia omis
caro fenu & claritas hominis ut flos fenu. aruit fenu flos decidit.
archa dni manet in aeternu. secretu scilicet testamentu regnu.
Ubi est aeternu di uerbu. uacce aut illae allophilorum;

Archa de gestantes fugam scoru renuntiancium saeculo designauert
qui nullu delictum iugum traxerunt. Nam sicut ille pignoru affectib;
a recto itinere minime degressi st. Ita si cu mundo renunciantes
parentu ille obtentu non debent a bono ppo & in pposito; Sicut & in hoc
sesatt

qui dicunt patri suo & matri nescio uos & fratrib; ignoro illos
& nescierunt filios suos hi custodierunt testamentum di & p̄cepta eius
seruauerunt iudicia tua iacob & legem tuam isrl. Ille enim sanctus dni
familiarius appellatur qui p amore pietatis ei nescire desiderat
quodcumq; carnaliter sciuit;

Samuhel autem post mortem heli regebat isrl. congregatia autem
omni populi exclamauit ad dnm p isrl & exaudiuit eum. & cum
offerret holocaustum accedentib; alienigenis ad pugnam contra po
puli di. Ut intonuit sup eos & confusi sunt & offenderunt coram isrl atq;
superati sunt; Tunc adsumpsit samuhel lapidem unum & posuit eum inter
phat. & in sialech. Ut interpretes septuaginta transtulerunt
inter marphath noua & ueterem uocauit nomen eius lapis adiutorii.
& dixit usq; adhunc auxiliatus nobis est dns. marphat interpretatur intencio.
lapis ille adiutorii medius & saluatoris p quem transeundum est. a mar
phat uetere ad nouam id est ad intencionem quae expectabat in carnale
regno quo erat beatitudo falsa. carnalis ad intencionem quam p nouum
testamentum expectat in regno celo ubi est beatitudo uerissima spiritalis
qua quo nihilo melius huc usq; auxiliat dns. Iste samuhel inuocato
nomine dni exaudiuit eum dns & in tempore messis pluuiam impetrauit.
pluuiam enim in sacris scripturis uerba sunt euangelii siue legis sicut &
moyses dicit expectetur sicut pluuia eloquium meum & discendant sicut ros
uerba mea; Hanc igitur pluuiam dedit mundo xps in tempore messis,
Id est quando gentes colligi oportebat ut sicut frumentum in horreis sic
intra ecclesie sinum congregarentur., Iudicauit autem samuhel isrl
p omnib; dieb; uite sue fueruntq; usq; ad eum iudices & principes sup
isrl porro filii samuhel declinauerunt post auaricia & accipiebant
munera & iniqui iudices extiterunt. Ut populus nequaquam ferens
regem sibi in similitudinem ceterarum gencium postularet.,

Cuib; dedit saulem regem unguens iubente dno priora propheta in regnum
qui & ipse quidem in quid quod unctus erat imaginem xpi portauit.
Unde & beatus dauid & ipse xps. Nuncupatur a quo ad eum qui se finxerat

saul occidisse quomodo non timuisti inmittere manum
tuam manu tuam in xpm dni. Hinc est quod ab hu
mero sursum saul sup eminebat omnibus quia caput
nrm sursum est. supra nos quod e. xps. Inde aut quod
reprobatus postea et reiectus est. succidentes in reg
no dauid populi ut p dictu est israhel psonam gestauit
qui populus regnum adeptus fuerat in futuro xpo dno nro.
p nouu testamentu non carnaliter sed spiritaliter regnaturo,

Itera aut saul dum gereret dimicaturus aduersus philistim indixit
cuncto exercitui ieiuniu quousq; reuerterentur a praelio sed ionathan
filius eius uidens supficiem agri mel extendit summitatem uirge et intinxit
in fauum mellis et gustauit et inluminati sunt oculi eius non utiq; ad ui
dendu inluminati quia ante uidebat sed ad discernendu quia
uetita tetigerat; Tunc enim casus ille sicut et adam fecit illum
ad temu reddiditq; confusus. quo facto admonetur omis in lecebras
uoluptatu in saeculo debere contemnere his quido nitit militare.
p nemi potest contra allophilos spiritales. Id e aduersus princi
pes tenebraru uiribus; animis concurrere quia adhuc huius mundi
neglegit dulcedine declinare. mel eni distillant labia meretri
cis quod delectatio uoluptatis carnalis de quo putat iuxta misticos
intellectos hunc gustasse ionathae an forte de p henriu in ex p cibus
populi liberatum;

Mit iteru saul p liu aduersu amalech. Interfectis cunctis
hostib; pepcit agag regi nec uoluit disp dere omnia iuxta prae
ceptu dni. Irascitur q; ei dns. Ueniens aut samuhel supra gla
dio et in frustra concidit agag. quando legunt in scriptura quod
sci nulli hostiu parcunt, Officium crudeles et umanu sanguinem
sicientes dicunt. quia et iusti ita pcurrerent hostes ut non relinq;rent
ab his qui saluus fieret. Et non intellegunt in his uerbis rubrari
misteria. Et hoc magis nob indicari. ut pugnantes aduersu
uitia. Nullus penitus ex his relinq; re debeamus sed omnia

Interimere. Nam si pepercerimus reputabitur nobis in culpā. sicut reputatū ē
saul qui uiuū seruauerat regē amalech. quidē enī quisq; iustus manebat
si adhuc aliquid peccati in se manserit pro se seruauerit sicut saul. at uero sci
in figura samuhelis; interimunt sup hostes suos. id ē sup uitia pecca
torū ut non permittant relinqui aliquid peccatū inpunitū;
Quod recedente a saul dnō propter inoboediendientia arreptus est.
maligno spū a dnō. Iruebat sps dni in eo malignus. si dns quis
malus. si malus quis dnī sed duob; uerb conphensa ē & in deo potestas
iusta. & diabulo potestas iniusta. Nam idē sps malus p nequissimā
uoluntatē. & idē sps dni p acceptā iustissimā potestatē. Inde ergo
sps dni appellatus est. diabulus propter ministeriū quia omnib; & ia spiri
talib; malis bene utit dš uel ad dānationē quorūdā uel emēdationē
uel ad pbationē & quā uis malignitas a dnō non sit potestas tamē nisi
a dnō non est. sic & alibi dictū est & iā sopore dni qui occupauerat
milites eī dē saul cū dauid hastā & sciphū abstulisset a capite dor
mientis. Non quia tunc sopor in dnō erat ut ipse dormiret sed quia ille sopor
qui tunc homines adphenderat nutu di erat infusus. Ne dauid sentiret
in eo loco psentia sentiret. Dicit ergo sps dni malus hoc est minister
dī ad faciendū in saul quod eū pati iudex omnipotentis simul iudicabat
qm sps ille uoluntatē qua malus erat non erat dī. Creatura uero
qua conditus erat & potestatē quā non sua sed dni omniū æquitate acceperat
taq; saul ppt inoboedienciā repbato mittit dns samuhel dns erat
a dirai & rupto cornu olei unxit in regē dauid. sed uideamus
eundē dauid quomodo xpm pphetica significauerit; Dauid enī
interptat manu fortis siue desiderabilis. & quid fortius leone illo
de tribu iuda qui uicit mundū & quid desirabilius illo de quo dš uenit &
desideratus cunctis gentib; Ungit iste dauid in regē futurū denun
tians punctionē illa xpm xpīs a crismate appellat. dauid
ab officio pastorali peccorū ad hominū regnū transfert. Nam aut
dauid ipse ihs ab omib; iudaicæ enī plebis ablatus. in regno gentiū
translatus est in iudea enī plebe. Non enī modo xps ablatus est

inde peruenientium gregis pascit. Erat autem dauid in canticis musicis
eruditus de uersorum uenti sonorum rationabilis moderaturq; concentus
concordi uarietate conpacta ordinatae ecclesiae insinuat unitatem
quae uerius modis cotidie resonat et suauitate mistica modulatur.
Iste adhuc puer in cithara suauiter. immo fortiter canens ma
lignum spiritum qui operabatur in saule conpescuit. Non quod cithare illius
tanta uirtus erat. sed quod figura crucis xpisti quae de ligno et exten
sione neruorum mistice gerebatur. ipsa quae passio cantabatur. Iam tunc
spiritus demonis obprimebat leonem quoq; et ursum dauid idem negauit.
ursum uidelicet diabolum leonem antixpistum alterum nunc hominibus laten
ter insinuantem alterum in posterum manifestissime reuenturum;

Sed dauid in praelio gantem superauit cum aduersus populum dei alie
nigenae dimicarent prouocauit superbia humilitatem. prouocauit
diabolus xpistum accepit arma bellica saulis dauid ut aduersus goliam
procederet haec arma pro aetate et paruam staturam corporis portare
non uoluit abiectis onerantia accepit quinq; lapides de flumine et po
suit in uasa pastorali. his armatus percussit et uicit. Hoc quidem ille
dauid. sed misteria percurremus. In dauid xpistum intellegat qui tempus
reuelationis noui testamenti insinuandae et commendandae gratiae
prouidens arma deposuit. quinq; lapides tulit. Deposuit ergo corpora
lia sacramenta legis quae non sunt inposita gentibus; Deposuit quae non ob
seruamus quia etenim in ueteri lege et legimus et non obseruamus
sed tamen ad aliquam significationem promissa et posita intellegimus.
Deniq; haec arma deposuit tamquam onera sacramentorum ueteris legis
et ipsa lege accepit quinq; enim lapides quinq; libros moysi significant.
tulit ergo ille quinq; lapides de flumine. idem de saeculo labet enim
mortales saeculum et praeterfluit quicquid uenit in mundum; Erant
enim in flumine tamquam in populo primo lapides erant illic inutiles
et uocabant nihil proderant transiebant supra flumius; Sed quid
fecit dauid ut lex ipsa utilis esset accepit graciam. lex enim sine gracia
inplere non poterat. plenitudo enim legis caritas quia ergo gratia

facit implere legē significat aut gracia lactis. hoc enim est incarne
gratuitū. Ubi mater non querit accipere sed ratã gratis dare. hoc
mater gratis dat & contristat si desit qui accipiat; Quomodo
ergo ostendit david legē sine gratia operã non posse. Misi cū illos
lapides quinq; quib; significabat lex in libris quinq; quē coniugere
voluit gracia. posuit in vase pastorali quo lac mulgere consueverat
his armatus p̄cessit adversus golia sup̄bū se iactantē de se p̄sumṗte.
tulit unū lapidē & deiecit diabolū in fronte p̄cussit & cecidit ex eo
loco corporis ubi signū x non habuit. hoc quoq; licet advendas quinq;
lapides posuit unū misit. quinq; libri lectis salutaris in unitate. plenitudo
enim legis. Ut ait apostolus sufferentes invicē in dilectione studentes
servare unitatē sp̄s in vinculo pacis de inde illo p̄cusso atq; deiecto
gladiū ei abstulit de inde caput illi abscidit & hoc factū n̄r david
deicit diabolū de suis quam credant magis ē quos ille in manu
habebat & de quibus ceteras animas trucidabat convertunt linguas
suas contra diabolū & sic golię de gladio suo caput incidit;
Interea victoria david animū saul regis offendit indignantis q̄d
sibi in mille & david in decē milia conclamantiū puplice gratula
tionis ore insonarent hinc invidia saulis & veneno dirū adversus
david quē dissimulatur callidus utrine insidiis suis posset offerre
discrimine statuit cū michol filia sua nuptiis alligari sicentū
sibi allophilorū p̄putia offerret p̄quib; centū ducenta dedit & unde
credit esset regio periculo inde auctus est gloriosiori tropheo.
Ita & iudei dū contra voluntatē di x̄pm interficere nituntur p̄ salutē
gentiū egerē p̄ quod crediderē exanguere quod vero david prius
alienigenarū p̄putia attulit & sic demū filię saul nuptiis
hęsit significabat q̄d x̄ps non prius synagogā conubio suo spon
deret. & nisi ante gloriosus in gentib; fieret. prius enim in nacionib;
resecavit carnis pollucione & postea copulatur est synagogę;
Postquā enim sicut scriptū est. introiret plenitudo gencium
tunc omnis salvus fieret dupla aut idē ducenta p̄putia attulit

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

siue p iudaeis et gentib; adquisitur. siue quia maior est nume
rus adquisicionis populi gencium quā credencium iudeorū auxit
enim odiū saul aduersus dauid intantū. Ut rex ob mede
lam sui spr̄ dauid de more psallentē iaculo conaretur con
figere. sed quidē qđ dū saulē spr̄ aduersus inuaderet adp̄
hensa dauid cithara et uesaniam mitigabat. p saulē enī
iudaeorū elacio. p dauid autē humilitas xp̄i significat. Cū ergo
saul ab inmundo spū arriperet. dauid canente ei uesania
deperat qui cū sensus iudaeorū p blasphemiā in furorem
uerteretur dignū est ut ad salutē mentis eorū quā se dulcedinē
citharę locucionis euangelicę tranquillitate reuocent
mittit saul custodes ad domū dauid. ut custodirent eū et in
terficerent. abscessit quippe autē dauid nocte et fuga atque
saluatus est cū uenissent nuntii saul inuenerunt statuā in
lectū dauid positā et pellē pilosā caprarū ad caput eius;

Audiamus ergo quid hoc significet qđ misit saul ad custodi
endā domū dauid ut eū interficeret. hoc non ad cruce dnī
sed tam̄ ad passionē et p̄tinet. crucifixus enī xp̄s et mortuus
et sepultus est. erat ergo illa sepultura tamquā domus ad quam
custodiendā misit regnū iudeorū quando custodes adhibiti sunt
sepulchro xp̄i. quomodo ergo custodita est domus sic dauid figu
rabat xp̄m ut xp̄s interficeretur dū non in sepultura xp̄s sed
in cruce est interfectus. Refertur ergo hoc ad corpus quia inter
ficere xp̄m erat tollere nomē xp̄i. Neq; enī crederetur in xp̄m
si mendaciū praualeret custodū qui corrupti pecunia dicerent quia
dormientib; nob; uenerunt discipuli ei et abstulerunt eū. hoc ē itaque
uelle xp̄m interficere nomē resurrectionis et extinguere ut men
daciū euangelio preferret. sed sicut illud non ualuit saul ut in
terficeret dauid. sic nec hoc potuit regnū iudeorū efficere. ut me
moriā xp̄i deleret; Iste autē quidē saul uirtute. Idē de regno
iudeorū in xp̄m p̄sumere uoluerunt. offenderunt in lapidem.

offensionis tamquam in statuam et edusei iussus erat agnus qui in quem
peccatum non invenerit quasi peccatorem persecutionem.

Igitur david regis manus fictum evitans eiusque persecutionem declinans fugit
venitque ad samuhelem. Et misit saul nuncios qui adpreherenderent
david. Samuhel autem erat inter prophetas et coetus prophetarum
qui illo tempore prophetabant. Nuncii autem qui missi sunt accepto eius de
spiritu prophetaverunt missique alii hoc contigit et tertius nihil hominus
postea vero cum ipse saul venisset factus est super eum spiritus dei et ambulabat
ingrediens et prophetabat. quaeritur autem quomodo et illi cum missi essent
ad tendendum hominem et ad necem ducendum talis spiritum efficia meruerunt
et saul ipse qui miserat veniens et ipse sanguinem innocentem quaerens
effundere. accipere meruit spiritum illum et prophetare. quantum veni
ad litteram adtinet. Non est mirum homines reprobos ad momentum
transitoria prophetasse dum etiam multi similes prophetiae donum legantur
habuisse. sicut balaam et alii reprobi quem non tacet scriptura iudicio divino
esse damnatum sed tamen prophetiam habebat. Nec illa verba parum adtes
tantur huic sententiae quae in euangelio scripta sunt multos dicturos in illa die.
domine domine in tuo nomine manducavimus et bibimus. et in nomine tuo
prophetavimus. et in nomine tuo virtutes multas fecimus. quibus tamen
dicturus est. Non novi vos discedite a me operarii iniquitatis.
quibus tamen dicturus est. Non novi vos. discedite a me operarii iniquita
tis. mystice autem exemplum huius saul nunciorumque eius in hac sententia
figurat nonnullos haereticos qui aliquid boni de muneribus scripturis habent
sicut testamentum legis et euangelium sicut baptismi sacramentum qui cum
ad ecclesiam catholicam veniunt. Non est in eis ullo modo violandum aut
quasi non habeant tradendum sacramentum. Non ideo debere salutem
confidere quia non improbamus quod illos accepisse credimus sed oportet
eos cognoscere unitatem et societatem vinculo caritatis caritatis sine
qua omnino quicquid habere potuerint quamvis sanctum atque veneran
dum ipsi tamen nihil sunt tanto indigniores effecto praemio vitae aeternae
quanto illis donis non bene usi sunt quae in hac vita quae transitoria est

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

accepere hęc exemplu̅ atq; imago huius saul p̄ uniorũ que in hoc
loco iudaeorũ non incongrue gestat pro nã quidũ aduersaru cupi
unt xp̄o habent in ore sacramenta legis p pharetrum adtesti
monium xp̄i & cum ecclesia quasi cum prophetis describ
turis putant sicut illi cum p phetis uaticinabant ,·
Surrexit itaque dauid iterum fugit in die illa a facie
saul uenit que ad sacerdotem abimelech a quo & gau
dium goliae sustulit & panes ppositiones accipit quare
& sacerdotibus mortem attulit & anim aduersionem reliose
intulit ciuitate haec itaque gestorũ. fides est. sed quan
tum ad sacramentum prophetici. ęptante in xp̄o dn̄o nr̄o
impletum ē. qui positus in carne dum in sectacionem decli
naret in dicam ad apostolos transit cum quib; & desiderun
tum sibi cibum sumpsit desiderio enim desiderauit pascha
manducare. ex quibus goliae id est diaboli arma sustulit
fortis enim spolia ipse deripuit his ergo a quibus receptus ē.
xp̄s tribulationis induxit diabolus & mortem. omnes eni
ut ait apostolus qui in xp̄o pie uolunt uiuere psecucione pati
untur. & dn̄s ait si me psecuti sunt & uos psequentur. In do
haec autem idumeo iudae pro dictoris persona consistit p que
istaoperatus zabulus ut eius prodictione facta in xp̄o postea
psecucione aeclesia pateretur & occiderentur quam
plurimi discipuli xp̄i & sacerdotes & p nomine ei᷒. psecuti
ones grauissimas perferrent
Interea dauid cum fugeret saul latere uoluit apud regem
quendam geth nomine achis sed cum gloria eius sifuisset com
memorata nec liberem rex ad quem confugerat aliquid
in eum macinaretur finxit insaniam & quasi furore carep
tus mutauit os suum defluebat que saliue in barbam ei᷒.
conlabebatur que in manibus eorum & procedebant
ad hostea porte & dixit achis. quid hunc mihi adduxistis.

istū p̄ quid decerunt nobis timori & siccū dimisit ·, Achis inter
p̄tat' quomodo ē p q̄d significat' ignorantia & uerbū mirantis
& non agnoscentis q̄d in gente iudeorū impletū est quidū uideret
xpm̄ non agnouerūt corā quib; mutauit os suū & abiit · erant eni
p̄cepta legis carnalia · erat sacrificiū secundū ordinē aaron & post
ea ipse de corpore & sanguine suo instituit sacrificiū secundū or
dinē melchisedech · mutauit ergo os suū in sacerdotio · mutauit in p̄
ceptis dans aliud testamentū euacuata carnali operatione atq; inde
conlapsus est in manib; eorū quando eū conp̄henderunt · crucifix
erunt & procedebat ad hostiū porte · hoc est humiliabat se hoc est p
cedere usq; ad ostiū fidei mortis · ostiū eni porte initiū fidei inde
incipit ecclesia & peruenit usq; ad speciē ut cū credit ea q; non uid&
mereat' p̄frui euentū uidere faciē ad faciem coeperit · quo uero
in illo quasi furere saliua decurrebat sup barbā eius · Apostolus
hęc aperit dicens iudei signa petunt & greci sapientiā quęrunt
Nos aut̄ p̄dicamus xpm̄ crucifixū iudeis quidē scandalū gentib;
aut̄ stultitiā ipsis uero uocatis iudeis & grecis xpm̄ di uirtutē
& di sapientiā · quia q̄d stultū est di · fortius est hominib; · neq; quā
saliua attendant sed attende quis sup barbā uirtus ostendat · Sex ergo
uirtutē sua corpore infirmitatis sue & q̄d foris in se cur infirmabat'
tanquā in saliua apparebat · Intus aut̄ diuina uirtus tanquā
barba tegebat ;

e hinc in heremo engaddi cū p̄sequendū dauid saul appeter&,
Ingressus est dauid in spelunca · & ubi latebat sed rex in p̄uisis
excepat insidias q̄d innocuo moliebat' inciderat ·, Scriptū ē enim
qui fodit foueā proximo suo ipse incidit in eā · dauid aut̄ bona p malis
retribuens inimicū non occidit · sed p testimonia facti orā clamidis
regię abstulit cū facilius erat exepi insidias aduersariū p dere
magis quā fallere · quid ergo est q̄d iste fugiens a facie saul in
spelunca latuit · quare aut̄ latuit nisi ut occultaret' & non in
ueniret' · quid ē contegi spelunca nisi contegi terra quieni

fugit in spelunca terra tegente prouidebat. portabat autem terram
ihesus carnem quam acceperat de terra. et in ea se occultabat ne eam iu-
dei inuenirent deum. si enim cognouissent. numquam dominum gloriae crucifix-
issent. quare ergo dominum gloriae non inuenerunt quia spelunca se tex-
erat. Id est carnis infirmitate oculis obiciebat et magesta-
tem diuinitatis corporis integmine tamquam speluncae abditu conte-
gebat. Illi ergo non cognoscentes dominum persecuti sunt hominem. nec
mori potuit nisi in homine. Nec crucifigi potuit nisi in ho-
mine quia nec teneri posset nisi in homine. opposuit
ergo male querentibus terram seruabit bene que-
rentibus uitam fugit ergo secundum carnem in spe-
luncam a facie saul quia passus est. usque adeo
se occultans iudeis ut moreretur. sed quare usque ad mortem
uoluit esse patiens ut fugeret a facie saul in spelunca. et enim spelunca
inferior pars terrae potest accipi. et certe quod manifestum et notum
est quod erat excisum in petra hoc ergo monumentum spelunca erat illuc
fugiebat dauid a facie saul. tamdiu enim persecuti sunt illum iudaei quo adusque
poneretur in spelunca sed quid est quod saul persecutor ad purgandum
uentrem speluncam ingreditur. nisi quod iudaei in christum concepta men-
tis malicia quasi odore fetidum emiserint et cogitata apud se noxia
factis deterioribus dum christum perimunt ostenderent sed tamen dauid saul
occidere noluit et tacitum in abdito occultatus antro habere et in potesta-
te reseruare potius quam occidere maluit. Ita et christus dominus esset in spe-
lunca carnis persecutorem populum in potestate habuit et non occidit.
Scriptum est enim erat decens propheta. ne occidens eos. tandem denique
dauid summitate clamidis eius silenter abscidit ut ostenderet per se propheta
christum iudeos non occidisse. sed eis tantum regni gloriam abstulisse. sicque
eos persecutione sua nacuos sede uel imperiore liquisse clamidis enim
abscisio regni est amputatio. hoc etiam alio loco idem saul cum pro inobedi-
entia peccasset ostendit. Nam cum ueniam peccata rogaret samuhelem

ut reuerteretur cum illo ad placandum dominum, et noluisset atque conuertens
faciem suam habiret, tenuit Saul pinnulam uestimenti eius et disrupit eam,
et dixit ad eum Samuhel: Disrupit dominus regnum Israhel de manu tua hodie
et dabit illud proximo tuo. Et diuidetur Israhel in duos populos. Ergo
Israhel pro nanu figura Saul gerebat regem, et quia populus amissurus erat
regnum dum persequitur Christum.

VIIII Quod et frequenter. Iterum demonstratum est quando idem Dauid
fugiens a facie Saul in castra regis cum dormientem inuenisset,
non percussit, non occidit, sed rolam lanceam quae erat ad caput eius et
lenticulam sustulit dormientibus cunctis regressusque de castris transiuit
in cacumine montis. Quid ergo est hoc? persequebantur namque Christum Iudaei
sed persequendo dormiebant, quia non uigilabant corde; duritia
enim cordis obdormitio est. Dormiunt in uita ueteri, non euigilant
in noua. Uenit Christus, non eos occidit, sed abstulit ab eis sciphum aquae, id est
gratiam legis tulit et sceptrum regale regni scilicet potestatem quam pro
magno habebant et unde se protegebant temporaliter, et quam aduersus dominum
per incredulitatem gerebant; deinde et ingressus uictor Dauid noster de castris
eorum regressus transcendit in altitudinem montis caelorum.

III
XIIII Interea fugiens Dauid dum pergeret ad Achis regem Philistinorum in Philistim
aduersus Israhel insurgentes Amalechitae inruerunt in Siceleg succedentes
eam, captiuauerunt omnia quae erant Dauid et puerorum eius. Reuersus ergo
Dauid ad persequendos Amalechitas inuenit Aegyptum puerum lassescentem,
quem Amalechitae egrotum in itinere reliquerant. Hunc autem Dauid
inuentum cibo refecit, ducemque sui itineris fecit, sicque Amalechitas persequitur,
epulantes quos repperit et funditus extinguit. Quid est enim quod Aegyp
tius Amalechitae in itinere lassatus, nisi quod amator praesentis saeculi
peccatis suis nigredine opertus saepe ab eodem saeculo infirmus despec
tusque relinquitur, ut cum eo nequaquam currere ualeat, sed fructuosa
aduersitate torpescat. Sed hunc Dauid inuenit, quia redemptor noster
ueraciter manu fortis nonnumquam quos despectos a mundi gloria

repperit suo amore conuertit cibo pascit quia uerbi scientia reficit ducem
itineris elegit quia suum etiam predicatorem facit et quia amalechitam requi
non ualuit dux dauid efficitur quia his quem indignum mundus deseruit
non solum conuersus in sua mente dominum recipit; sed predicando hunc etiam
usque ad aliena corda perducit quo uidelicet duce dauid amalechitam con
uiuantem inuenit et extinguit quia per ipsum christus predicantibus mundi laetitiam
distruit quos mundos comites habere dispexit;

XX Post mortem autem samuhelis congregati philistei contra israhel consuluit
que saul dominum et non respondit ei quaesiuit autem saul phitonissam quae
suscitaret illi samuhelem. statimque suscitatus et ait ad eum quare
inquietasti me ut suscitarer et cetera; quaeritur secundum historiam
utrum phitonissa ipsum prophetam de inferno euocauerit an aliquam
imaginariam inlusionem fallacia demonum factam de qua quaestione
beatae memoriae agustinus episcopus simpliciano mediolanensi episcopo
rescripsit inquiens inquam utrum potuerit malignus spiritus excitare animam
iusti. et tanquam de abditis mortuorum receptaculis euocare. et ut ui
deretur et loqueretur cum saule pene maius mirandum sit quod satanas
ipsum dominum modo fecerit factum est ut samuhel excitaret similiter
latet. nisi forte quis dixerit faciliore diabolo fuisse licentiam ad dominum
uiuum unde uoluit adsumendum. et ubi uoluit constituendum quam ad
samuhelis defuncti spiritum e suis sedibus excitandum quod si illud in euangelio
nos ideo non conturbat quia dominus uoluit atque permisit sine ulla diminucione
suae potestatis et diuinitatis id fieri sicut ab ipsis iudeis quamquam peruersis
atque inmundis et facta diabuli facientibus et teneri se et uinceri
et inludi et crucifigi atque interfici perpessus est. et non est absurdum cre
dere ex aliqua dispensatione diuinae uoluntatis permissum fuisse ita non
inuitus sed dominante magica potentia se duolens atque obtempe
rans occulte dispensatio dei quae phitonissam illam et saulo latebat
spiritum prophete se conspicere ostenderet aspectibus regis diuina eum sententia
percussurus quamquam in hoc facto potest ad esse illius facilior intellectus

ut non uere spiritum samuhelis excitatum a requie sua credamus sed aliquod fantasma & imaginaria inlusione diabolicis machinationibus factam quam propterea nomine samuhelis appellat quia solet imagines earum rerum nominibus appellari quarum imagines sunt sicut omnia quae pinguntur atque finguntur earum rerum quarum imagines sunt nominibus appellantur sicut homines pictura confinguntur. proprium quoque nomen incunctanter adhibetur & dicitur ille cicero est ille salustius ille ancilles ille hector hoc flumen simois illa roma cum aliud nihil sint quam pictae imagines unde & cherubin cum sint caelestes uirtutes ficta tamen ex metallo quo imperauit deus super archam testamenti magne rei & significande gratiae Non aliud quam cherubin illa quoque figmenta uocantur; Item dum cuisque uidet somnium non dicit uidi imaginem agustini sed uidi agustinum; cum eo tempore quo aliquid tale aliquis uidet ignoraret hoc agustinus usque adeo manifestum est. Non ipsos homines sed imagines eorum uidere. & pharao spicas se dixit uidisse in somnis & boues non spicarum aut boum imagines. Si igitur liquido constat nominibus earum rerum quarum imagines sunt easdem imagines appellari non mirum est quod scriptura dicit samuhelem uisum etiam si forte imago samuhelis apparuit ficta machinamento eius qui transfigurat se uelud angelum lucis & ministros suos ornat uelut ministros iustitiae. Iam uero si illud inquid mouet quomodo a maligno spiritu sauli uera praedicta sunt. potest & illud mirum uideri quomodo demones agnouerint xpm quem iudaei Non agnoscebant. cum enim uult deus etiam infirmus quae spiritus aliqua uera cognoscere temporalia duntaxat ista mortalitate pertinentia facile est & non incongruum. ut omnipotens & iustus ad eorum poenam quibus ista praedicantur Ut malum quod eis imminet & antequam ueniat praenoscendo patiantur Occulto apparato ministeriorum suorum etiam spiritibus talibus aliquid diuinationis inpertiat & quod audiunt ab angelis praenuntient hominibus; tantum autem audiunt quantum omnium dominus atque

moderatur · uel iubet uel sinit · unde etiam spiritus phitonis in actibus a
postolorum adtestatur paulo apostolo & euangelista esse conatur ·
miscent tamen isti fallacias & uerum quod nosse potuerint non docendi
magis quam decipiendi fine pronunciant · & forte hoc est quod cum illa
imago samuelis saulem predicaret moriturum dixit etiam
esse secum futurum quod utique est · falsum est · magno
quippe interuallo post mortem separari bonos a malis
in euuangelio legimus · cum inter superbum illum diuitem cum iam
aput inferos tormenta pateretur & illum qui ante eius ianuam ulcerosus
iacebat iam in requie constitutum magnum chaus interiectum esse testatur ·
Aut si ipse propterea samuhel ei dixit mecum eris ut non ad aequalitatem felicitatis ·
sed ad parem condicionem mortis referat quod uterque homo fuerit & uterque
mori potuerit iamque mortuus mortem uiuo pronunciabat secundum
utrumque igitur intellectum habere exitum hanc lectionem qui non sit contra
fidem · nisi forte profundiore inquisitione inueniatur ad liquidum uel posse
uel non posse animam humanam cum ex hac uita migrauerit magicis
carminibus euocari & uiuorum apparere conspectibus & etiam corporis
humani lineamenta gestantem ut non solum uidere sed & agnosci · & si potest
utrum etiam iusti anima non quidem cogatur magicis sacris sed dignetur
occultis rebus misteriis summe legi optemperans · ut si fieri non posse cla
ruerit · ut non uterque sensus in huius scripture tractacione admit
tat · sed illo excluso imaginaria similitudo samuhelis diabolico mo
tu facta intellegatur · sed quamuis et illud fieri posse siue non posse tamen
fallacia satanae atque imaginarum simulandarum callida operatio ·
decipiendis sensibus humanis multiformis inuigilat · pedetemptim quidem
ne in inquisitionibus diligentioribus praeteribamus sed potius existimemus
tale aliquid factum malignorum spirituum phitonisse illius ministerio
quamdiu nobis aliquid amplius excogitare atque explicare non datur ·
Haec sunt quae de phitonissa & samuhele scripsit beatissimus augus
tinus

I gitur exorto praelio procurrere philisteorum sit plaga magna con
uenerunt que; in praelio saul et ionatha figuraliter quos deque; pius propheta
figuraliter deflet. qui cum potentes essent et contra hostibus praeualerent
sauciati praelio ca uulnerati in medio proelii corruerunt quomodo
inquid ceciderunt potentes in medio pugnę. hoc etiam modo pius christia
norum genus defletcor qui repugnantes. demonibus labuntur in iacto
qd est lubricum gelbue enim montes interpretatur lubrici montes;

EXPLICIT LIBER REGUM PRIMUS:

INCIPIUNT CAPITULA: DE LIBRO REGUM SECUNDO:

I Ubi admonetur dauid ne templum construat
II De peccato dauid et bersabee.
III De absalon.
IIII Ubi dauid aquam sibi dari iubet de cisterna bethlem;
V De psalmo XVII.
VI De catalogo uirorum suorum, ; FERE GNAT.

POST MORTEM ITAQUE. SAUL UNGITUR +
trans feret que archam testamenti in ciuita
tem suam qui cum uellet templum dei aedificare
admonitur per prophetam a domino ita non tu aedificabis
mihi templum quia uir sanguineus es quid est igi
tur quod erga exteriora bella laborat dauid inter
dicitur ne domus dei habo aedificaretur templum
quippe dei nos sumus quia ad aeternam uitam in eius habita
tionem construitur paulo adtestante qui ait. tem
plum dei sanctum est. quod estis uos sed uir sanguinum
templum dei edificare prohibetur quia qui adhuc
actis carnalibus incubat necesse est. ut struere

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

spiritaliter ecclesiam non presumat quia nequaquam pure maculam in membro considerat oculos quem puluis grauat et superiectas sordes tergere non ualet manus que lutum tenet. Nunc ex ipso peccato dauid quid in propheta signauerit quanta possumus breuitate perstringamus nomina quippe ipsa interpretata satis ostendunt. quid etiam hoc factum prefigurauerit dauid ut diximus interpretatur manu fortis siue desiderabilis. bersabee interpretatur puteus sacietatis siue puteus septimus quamlibet autem harum nominis eius interpretationem. In id quod dicere intendimus adsumamus satis congruit. Nam in cantica canticorum sponsa quae illi ecclesia est uocatur puteus aquae uiue. et huic puteo septenarii numeri nomen in spiritus sancti significatione coniungitur propter rationem pentecostes. quo die de celo missus spiritus sanctus uenit ad quadraginta. Nouem autem septies septeni. unum addito quo unitas commendatur. In hac ratione uiuit apostolica illa sententia sufferentes inuicem ad dilectionem studentes seruare unitatem spiritus in uinculo pacis;

Donata quoque spiritali hoc est septinario facta est ecclesia puteus sacietatis quia factus est in ea fons aquae salientis in uitam eternam. quam qui abuerit non sitiet in aeternum. Iam uero qui fuerit maritus eius quid aliud quam diabolum nominis eius interpretacionem significat huius erat pessimo coniugio deligata. omnes quos gratia dei liberat ut ecclesia sine macula et ruga saluatori proprio copuletur. Urias namque interpretatur lux mea dei. Cetheus autem abscisus quod in ueritate non stetit. sed a luce sua superna quam de deo habebat superbie merito abscisus est; siue quod cadendo uires suis perdidit transfigurat in angelum lucis audiens deum dicere lux mea dei est. Ergo iste quidem dauid grauiter scelerisque peccauit quod scelus etiam per prophetam dei arguit increpando et ipse abluit penitendo; Uerum tamen ille desiderabilis omnibus gentibus quasi in solario deambulans. quia in sole posuit tabernaculum suum adamauit ecclesiam super tectum se lauantem. Id est mundante

se ab sordibus seculi et domu lutea spiritali contemplacione transcen-
dentem atque calcantem et inchoata cum illa prime conuencionis
noticia postea ab ea penitus separatum diabolum occidit eam qui sibi
perpetuo conubio copulauit. Oderemus ergo peccatum sed prophetiam
non extinguamus. amemus illum dauid quantum amandus est
qui nos a diabolo per misericordiam liberauit. amemus et istum
dauid qui tam graue in se uulnus iniquitatis paenitentiae et hu-
militatis confessione sanauit. sed forasse quis dicat si dauid imaginem
xpi gerebat quomodo multas uxores et concubinas habuisse scri-
bitur cum has res xps et horrescat et damnet hoc enim per figura fiebat
multae enim uxores dauid multarum gentium et nacionum imaginem
indicabat que semper fidei xpi consorcio iungerentur
concubine uero eius significant hereticorum ecclesias que
sub xpi nominis titulo manere se gloriantur sed quia
propter carnalia lucra sectantur xpm non iuge sed con-
cubine uocantur. Denique nunc reges si plures habeant
uxores uel concubinas criminem quia transierunt figure
per quibus uxorum uel concubinarum uenia concedebatur ad nunc quia
figure transierunt uenia nulla datur;

III Illi uero quid significet quod parricida filius abralon patrem inse-
quens primo pater eius declinans fugit ante faciem eius securus de uic-
toria quia aspiciebat impium perire quem etiam fleuit magno luctu
et plorauit exitum parricide scribitur et fugisse dauid a facie bel-
lantis aduersum se sibi et quo tempore est de populo hierusalem filios
enutriui et exaltaui ipsi autem spreuerunt me. filius ergo eius impius sig-
nificat tropice id est populus iudaicus quem iam tradidit. abralon autem
sicut quidam interpretatur intellegitur patris pax quod mirum uidetur
in historia quemadmodum patris pax possit intellegi qui patrem bello
persecutus est sed qui diligenter ad allegoriam intendunt inspiciunt
abiralon esse [illegible]. quatenus et supra pax inter actus facit xpi

fugit quando eam patiendo deserens in gentibus per fidem
successit aliud absalon iudam traditorem accipimus
quem tanta et tam miracula patientia christus pertulit
tamquam bonum cum et cogitationes non ignoraret et cum ad hi-
buit convivium in quo corporis et sanguinis sui figuram discipulis
commendavit et tradidit quod denique in ipsa traditione et os-
culum accepit. bene intellegitur pacem christum exhibuisse traditori
suo quamvis ille tam scelerate cogitationis interno bello vastaretur.
Et ideo absalon patris pax dicitur quia pater habuit pacem quam ille non

IIII In tempore david in proelio filistinorum cum sitiente versaretur habuit
in bello et aquam quaereret et quis mihi inquid potum dabit de lacu quod est
in bethel et a porta sed erat iuxta lacus. Et david terfusus hostibus
et media hostilium cinxerat septa castrorum procederunt tres viri mul-
titudinem adversariorum et impleverunt aquam de laco qui erat in bethl
et obtulerunt regibus bibendam sed rex noluit bibere profudit illam domino
dixitque non contingat mihi hoc facere ut sanguinem virorum qui habierunt
ex animis illorum bibam vicit ergo naturam. ut sciens non biberet
exemplum dereliquit quo omnis exercitus tolerare sitim disceret quod si
altius velis expectare et intro spicere misterium sitiebat david
non aquam quae est in bethlem sed dominum in eandem bethlem ex virgine
christum in spiritu providebat ergo volebat bibere non aquam fluminis sed
lavacrum ex latere christi fluentem. hoc est non aquarum sitiebat ele-
mentum sed sanguinem christi unde et non bibit oblatam aquam sed domino fudit
significans se de re christi sacrificium non natura fluente sed illud sacram-
entum quo esset et remissio peccatorum illum sitire fontem aeternum. pro eo qui
periculis quaereretur alienis sed pericula aliena doleret,

V Quaeritur autem cur solus septimus decimus psalmus in libris regum
repperiatur conscriptus. Non inmerito psalmus iste in regnorum
libris solus invenitur quia regnum illud significat ubi adversarium iam
non habebimus multis [illegible]. ceterum in die qua eripuit eum dominus de manu omnium

inimicorum eius & de manu saul qui sem figuraret in dauid xpm. ille qui uenit secundum carnem ex semine dauid quitque in corpore suo quod est ecclesia adhuc patitur inimicos. unde ille persecutori quem uocem mactauit & in suum corpus traiciens quodammodo manducauit insonuit de celo. saule quid me persequeris quando autem meretur eripere hoc corpus de manu omnium inimicorum eius. nisi cum & illa nouissima inimica destruetur mors ut perueniat ad regnum dei

VI Dehinc exit catalogus uirorum fortium in figura sanctorum qui licet quamuis uirtutum sublimitate perficiant tamen usque ad excellentiam diuinae trinitatis nequaquam adtingunt. Id est quod ibi scriptum est usque ad tres non peruenit qui se nemo aequabit domino aut qui similis erit deo inter filios dei.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS REGUM:

INCIPIUNT CAPITULA DE LIBRO REGUM TERTIO

I De salomone.

II De templi aedificacione.

III De sapiencia salamonis

IIII De iudicio salomonis.

V De regina austri

VI De ceteris operibus eius

VII De diuisione decem tribuum;

VIII De helia & uirtutibus eius.

VIIII De helisео & uirtutibus eius;

I SUCCEDIT DEINDE SALOMON:

IN QUO QUIDEM NONNULLA IMAGO REI FUTURAE facta est in eo quod templum aedificauit & pacem habuit secundum nomen suum. salamon quippe interpretatur pacificus ac p

hoc ille uocabulũ ille uenerrime congruit p quẽ mediatorẽ ex ĩmicis
accepta remissione peccatorũ reconciliamur dõ & enĩ cũ inimici
essẽ. reconciliamur dõ p mortẽ filii ei'. idẽ ipse est ille pacificus qui
fecit utraq; unũ & mediũ parietẽ maceriæ soluens inimicitias in
carne sua legẽ quẽ mandatorũ decretis euacuans ut duos conderet
in se in unũ nouũ hominẽ faciens pacẽ his qui longe & pacẽ his qui
ppe. ipse in euangelio dicit. pacẽ meã do uobis pacẽ meã relinquo
uobis. His & multis aliis testimoniis dñs xps pacificus esse mons
11 Nã id qđ ædificauit tẽplũ excellentissimũ dño & sibi xpm tratur
significat quia ædificabit domũ dõ in cælestib; non de lignis &
lapidib; sed e hominib; scis; Hoc est fidelib; quib; dicit apostolus tẽplũ
enĩ dĩ scm est qđ estis uos. qđ uero eadẽ dom; lapidib; dolatis atq;
pfectis ædificata ẽ & malleus & securis & omne ferramtũ ñ est
auditũ in tẽplo dĩ cũ ædificaret; quid enĩ domus illa ut pdictũ est
nisi scam æcclesiã quã in cælestib; dñs inhabitat figurabat ad cuius
ædificacionẽ electorũ animæ quasi quidã expoliti lapides deferunt
quæ cũ ædificat in celis. Nullis illic disciplinæ malleus resonat qui
ad dolati atq; pfecti illud lapides ducimur. Uoluit iuxta meritum
congruis disponamur hic foris enĩ tundimur ut illuc sine reprehensione
inueniamur; Altitudo aut tẽpli huius dominicæ ad fidẽ refert.
longitudo ad spẽ. latitudo ad caritatẽ. his enĩ trib; uirtutib; quasi linea
m̃tis scã æcclesiæ cælestis instructura consurgit;
Porro qđ parietes tẽpli intrinsecus ligno texit hoc ministeriũ dominicæ crucis
imaginatũ est sub cuius tutella pergunt omnes scĩ qui in dis rupte pacis pseue
rancia tãquã lapides uiui in structure æcclesiæ unitatis fidei solidant & bene
interior uestit ligno tẽplũ quia corde credit ad iusticiã. qđ uero tẽpore
dedicacionis gloria dñi intellegit xps cuius fide repletus est uni uersus
mundus de qua gloria cũ p adorato uitulo dñm depcaret ut moyses
ut parceret populo peccatori; Respondit dñs ppicius ero illis; Uerumtamẽ
uiuo ergo & uiuit nomen meũ quia inplebit gloria mea omnis terra.

et repatiagesimus primus psalmus canit. Implebitur gloria eius
omnis terra; Unde et angeli clamabant pastoribus gloria
in excelsis deo et in terra pax hominibus bone uoluntatis; Quod autem nebula
inplebit domum dei et non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam.
haec tenacia superbos iudaeorum pontifices ac doctores insinuat qui dum nati
uitatis christi sacramenta uestigare dispiciunt debitum fidei sue ministe
rium per erroris nebulam perdiderunt. Ita enim eorum mentes infidelitatis caligo
replebit ut exigentibus propriis meritis non agnoscant. Cultum credul
itatis. Quod uero idem salomon in eodem templo duodecim boues aereos
fecit quos in aereo labro constituit quia faciem quidem per diuersas partes
adtendunt sed in uno loco posteriora colligunt. Quid enim aliud in
duodecim boues quam duodecim apostolos credimus designari quia facie
quidem per diuersa respiciunt sed ita in labro sunt posita ut ex posterioribus
adiunentur quia in hac praesenti uita ad praedicationis officium in diuersis
mundi partibus sunt diuisi. In illa uero uita quae huius uitae posterior est
quia post hanc uidetur aeterne glorie unitate conueniunt per di
uersum ergo mundum praedicando respiciunt sed in unum eminendo
consistunt; Ideo autem erei quia clamor praedicationis eorum in toto
mundo insonuit et sicut scriptum est. In omnem terram exiit sonus eorum
labrum autem orbem terre intellegimus cuius ambitum lustrauerunt
apostoli docentes gentes ut baptizarent in nomine patris et
filii et spiritus sancti;

III Locutus est autem salamon tria milia parabulas et fuerunt carmi
na eius quinque milia; Quid enim per tria milia parabulas nisi plenitudo
fidei in lege et in euangeliis a christo tradita designatur quae dum
tota multiplicetur per allegoriarum sensus submisterio trinitatis deserit
qua ex tria milia parabule nuncupatur; Carmina autem eius quinque
per quinque sensibus corporis intellegunt; Quos qui in diuersis uirtutibus
bene regit beatus est et percepit quasi quinque milia carmina a domino
canit. Disputauit autem salamon a cedro usque ad hysopum.

cedri nomine celsitudo glorię in electis accipitur sicut et propheta testatur
dicens. Iustus ut palma florebit et sicut cedrus quae est in libano multi
plicabitur. hysopus autem herba est humilis saxo herens qua signatur humili
tas christi. Redemptor quippe noster a cedro usque ad hysopum disputauit
quia ab alta excellencia caelestis gloriae usque ad humilitatem carnis
descendendo peruenit. siquidem et cedri nomine superborum superbia elatio designatur
sicut per dauid dicitur. Uox domini confringentis cedros a cedro itaque christus usque
ad hysopum disputat dum in cruce pependit. tunc enim in cedro sęculi arro
gantiam inclinauit quam etiam ad hysopi humilitatem. id est usque ad cru
cis stultitiam acceptabilem fidem deduxit;

IIII Legitur quoque idem sapientissimus primum habuisse iudicium in duas mulieres
de infantis pietate certantes quarum in una dilectio ardebat in altera simu
latio subripiebat. In illo ergo iudicio salamonis christi figura fuit.
Ubi mulier illa improba plebs scilicet sinagoge uel hereticorum uere
matris hoc est ecclesie filium appetebat quem non ut seruaret sed re
uera ut interimeret cupiebat. sed sicut gladio salamonis deuincte p
proprię matris gemitus senserunt quę eos parturiuit et per nomen ihesu christi docente
plerumque hi qui a matre reducti et capti sunt errore hereticorum. si numquam
me gentem per remissis prius genitam recognoscere ecclesiam matrem uidebantur
conuenienter quoque apparet hanc mulierem hereticorum uel sinagoge
figuras esse impietatem quae et suos nequiter nutriendo interimunt
et alienos quousque perdant illiciendo persuadunt.

VI Regina autem austri quae ab interuallis ulamis ex terrae ueniens
salamonis audire sapienciam concupiuit iam tunc per illa uentura
diligentibus regina desiderans christum figurabat qui iuxta prophetico ore
circumamicta uarietate in uestitu deaurato et populi sui et paterne
domus oblita currebat barbara gente non animoque in aperto pere
grina sed in occulto sanctorum fieri ciuis optabat. unde non solum celeste primi
oris resurrectionis beata sed etiam potestate apostolica de iudeis adul
teris iudicandis in prius ore iudicis digna censetur quia christum

In salamone memorata. Uerum regina caelestis affectu in imaginem
· mistica aeclesiae pudenas impleuerat ;

VII Iam porro de ceteris operibus eius quid dicit? quae uehementer arguit sancta scrip-
tura atque condemnat. Nihil de penitencia eius uel in eum indulgen-
tia dei omnino commemorat. Nec prorsus occurrit quid salutis in allego-
ria boni significet; In haec flenda submersione si forte quis dicat
mulieres alienigenas quarum amore exarserit significare aeclesias
electas de gentibus; possit et hoc fortasse non absurde intellegi si illi propter
salomonem desererent deos suos et colerent dominum eius. Cum uero ipse propter illas
offendit dominum suum et coluit deos earum non est quid inde boni conjecta-
ri possit. Nec tamen nihil arbitror significare sed malum sicut de uxore
filiabus que loth diximus. Apparet enim in prohemio salomonis mira
excellencia et mira subuersio. Quod igitur in illo diuersis temporibus extitit
prius bonum et posterius malum hoc in aeclesia in isto adhuc saeculo simul
et uno tempore ostenditur nam bono illius bonus aeclesiae. malo autem illius
malus aeclesiae significatur puto tamquam in unitate illius. arcae. sicut
in illo uno homine bonus in granis malus in paleis. aut in unitate unius
segetis bonus in tritica malos in zezania;

VIII Illud uero quod post mortem salomonis decem tribubus templo quod de tota regione
reparauerit et duae relictae satis indicat quod tota ipsa gente apostolus
autem reliquiae pro electione gratiae salue factae sunt;
Quid autem significauerint magni illi et insignes prophetae qui etiam mirabilia
multa fecerunt helias et heliseus discipulus eius. pascitur enim helias tempore
famis coruis mane afferentibus panem et ad uesperum carnes. Ut intellegatur
ille christi cui quodam modo salutem nostram esurientem confidentem peccatores fidem
primicias spiritus nunc habentes; In fine autem uelut ad uesperam acturi etiam
carnis resurrectionem. mittitur helias pascendus ad alienigenam uiduam qui uolebat
duo ligna colligentem prius quam moreretur non hic solo ligni nomine sed etiam
numero lignorum signum crucis exprimitur benedicte farina eius et oleum fructus
et hilaritas caritatis quae cum inpenditur non deficere dicitur

Hilarē enī datorē diligit d̄s. Uidua autē ista ut opinor aecclesiae significat
quā xp̄s non frumenti sed uerbi pane pascebat. de qua dicit dauid. Uiduā
eius benedicens benedicā illā. scilicet uiduā quā apostolus ait. mortuo uiro
quib; uellet nubat liberata ē. quia desinente lege cuius finis est xp̄s ad gra
tiae libertatē transitū faciens aecclesia xp̄m quasi uidua legis innupsit
huius nunc in uasis oleū gratiae & benedictionis. fama non deficit in omnib;
fonsgentib; fame manente quarū cibi uitae esuriem & fidei tenuitatis in
ediam congrue p̄figurauit illa q̄d autē triennio famis q̄d uero p̄helia inte
poresiccitatis nubis illa apparuit & postea futurae pluuiae signū in uestigio
hominis ad terras imber de caelo descendit quinos a peccato mundaret.,

EXPLICIT LIBER TERTIUS REGUM::

INCIPIUNT CAPITULA DE LIBRO REGUM QUARTO

I De duob; quinquagenariis cū milit ib; sui igni conbustis;
II De heliseo ubi aquas hiericho sterelis & malignas sanauit;
III De paruulis ab eo maledictis & ab ursis deuoratis.
IIII Ubi p̄ seruū suū baculū misit & mortuus non reuiuescit;
V De ferro a ligno exiliente in p̄fundū
VI De egritudine ezechie regis & quindecī ad itū annos.,
VII De uictoriis eius caldeis morbo iactanciae ostensas.,
VIII De transmigratione sedecia nabuchodonosor facta in babilone.

Misit rex impius duos quinquagenarios cū subditis sibi mili
litib; ut exhiberent heliā qui diuino igne consumpti sunt:
Tercius autem misit sibi saluator quinquage
narios namque numerus confessio paenitentiae e.
quod declaratur remissio peccatorum. iudei ergo nolentes
xp̄m esse d̄m p̄fectum nec principem penitentiae
dicunt ad eum quinque annos nondum habes & abra
ham uidisti in futuro diuine ignis incendio extinguntur.,

tercium aut quinquagenarius quia conuersus ad fidē trinitatis per
nitenciæ sacramenta cognouit. Indulgenciā meruit;
II Postulatur eliseus a populo ut aquas hiericho steriles et ma
ligna sanaret. accepit uas rude fictili et adiecit in eo sal
et demersit illud in flumine et statim sanatę sunt. quo facto prenun
ciabat propheta quod uerbū caro fieret et habitaret in nobis inde
similitudinē uerbi salē; Id est sapienciā de deo. in uas fictile in
corpus scilicet humanū inmittens in aqua demersit. quod quidē
significabat quia omnis populi qui sub figura aquarū in toto mun
do steriles erant per xpm̄ incarnatonē fecunditatē et benedictionē
accepturi essent;
III Ipse quoque heliseus figurā gessit. Denique uocabulū ipsius dei salus di
interpretatur. salus autē dei quis est alius nisi filius eius qui et saluator
ubique uocatur; paruoli uero illi inludentes salutadi. Id est heliseo
iudæorū habuere personā quia crucē dni saluatoris subsānabāt
quod dicunt ascende calue ascende quia in caluariæ loco xps ascen
surus erat in cruce. quod uero conuersus maledixit eos heliseus
et uenerūt duo ursi de silua et interfecerūt quadraginta duos pue
ros blasfemantes. Ita et xps post passionē et resurrectionē ex mor
tuis postea quam ascendit in celis sicut heliseus ascendit bethel.
Id est in domū dei. conuersus maledixit iudæis et quadragensimo secundo
anno ascensionis suæ inmisit ursos de siluis gentiū uespasiano scilicet
et titū eosque crudeli strage deiecerunt
IIII Mittit heliseus puerū baculū sup mortuū et non reuiuis
cit uenit ipse coniungit et coaptat se mortuū et reuiuiscit
misit sermo dei locutus per seruū suum et non profuit in peccatis mortuo generi
humano; Uenit ipse descendens de celorū sublimita quasi
de montis altitudine humiliauit se ipsū conformauit se nobis mor
tuis quem membris sua mēbra conposuit nrā quem mortalita de suo
corpore medicinā aptauit. Deinde sup mortuū septies suscitat

& septiformē spm humano generi dat p qd iustificat(us)
a morte peccatorū resurgat

Ut recisis lignis caderent de ligno ferrum exiliens
pfundū fluminis emersū est. Ita cū impiior iudaeos
p corpus operat praesencia xpi tamquam fructuosas
arbores ceder., & quia de illo iohannes dixerat
ecce securis ad radices arborum posita est ab eis inter
uenientes passione corpus ipsius deseruit & in in
ferno profunda descendit quod in sepultura depo
situm tamquam ad manubrium spū redeunte
surrexit

ecumbente in lectulo ezechia grauique egritudi
ne laboranti ex psona dni esaias pphet a adorsus ē
eum predicans illi quod moreretur. Illi autem exorans
dnm in ipse pre studio termino mortis confestim dns uoce
eius audiuit & quindecim annos uitae depcantis extendit q;
quindecim annorū quid sacramenti contineat misterium Nam
Ut apostolus ait. secundū qd qui operatur fuerit hae recipiet;
Ideoq; iste rex quia decalogū legis cū quinq; libris moysi integra con
seruacione compleuerat; Ideo quindecim annos secundū legis
numerū quā custodierat ad uitā auctos accepit p quid figuraliter
sactemus quia quicūq; p numerū istius misteriū totius legis
plenitudinē custodiunt a&ernę salutis p miū consecuntur.
ac p legis consūmacionē ad uitā &ernę plenitudinē transeunt
cuius quidē regis p signo conferende salutis decem gradus domus suae
in quib; umbra discedere consueuerat sole retrorsū ad ortū unde
ascenderat regressus scribit qui numerus quid misterii habeat
uideamus. Nā gradus iste tēporū ordine sē p quos ūbra figurarū
xpi descenderat & p quos iterū sol iustitiae xpi post resurrectionem

ascendit; Prius itaque gradus est discensionis de deo in angelo
fuit quia magni consilii nuntius erat denique; & iacob sic loquitur.
& dixit in quid angelus dei. Ego sum deus qui unxi statulum & uo
uisti uotum ut & angelum & dominum ostenderet. Secundum gradus
discensionis de angelo in patriarchis fuit qui a in omnib;.
Ut ait apostolus ipse est operatus; Tercius datione quia &
in lege ipse locutus est; Quartus gradus in hiesu naue & populum
in terram repromissionis induceret; Quintus in iudicib; quia eundem
populum per eos ipse regebat; Sextus in regibus iudaeorum quia in eis
ipse regebat; Septimus in prophetis quia per eos est nunciatus.
Octauus in pontificibus quia ipse summus sacerdos est patris; Nonus
in homine. Decimus in passione. Per hos enim decem gradus quos
ipse per umbram legis priscae xps descendit. ac rursus post
resurrectionem suam sol iustitiae xps per eos de gradus sursum ascen
dit in caelum & omnem illam umbram legis ueritatis radiis inlustra
uit obscura reuelans claustra reserans & omnia secreta denudans

IIII Quod ezechias rex diuitias suas chaldeis iactantiae osten
tationes perdidit & propterea per isaiam prophetam audiuit signi
ficat diuersorum quidem uirtutis uanae gloriae studio perdiderit
mox eas perdere & in daemones operum suorum; id nos facere
sicut ille per ostentationis ad preti(um) thesauros suos esse sub domino
chaldeorum. auuuuuu auuuuuuu

VIIII Iam ipsam in babilonia transmigracio quod & iam spiritu sancto per hieremiam
prophetam iube & ut pergant & orent pro eis ipsis in quorum regno peregri
nant. quod in illorum pace & iam pax erit & istorum & aedificarent domos
& non uellarent uineas & plantarent hortos quis agnoscat quid
praefigurauerit quia adtenderit uiros israhelitas in quib; dolus
non est. per apostolicam dispensationem cum euangelico sacramento
ad regnum gentium transmigrasse ut de nobis apostolus tam quam

hieremias replicans dicit uolo ergo primu omniu fieri depcati
ones & oraciones interpellaciones graciaru actiones pro omnib;
hominib; pregib; & his qui in sublimitate sunt ut quia & tran
quillã q; uitã agamus in omni pi & cast & caritate hoc est & accep
tu est corã saluatore nro do qui omnes homines uult saluos fieri &
imagine ueritatis uenire ex hoc quippe & iam illis credentibus
constructa sunt domicilia pacis basilicae xpianoru congregatio
nu & nouellare uineae pupilli fideliu & plantari ubi horti & iã
inter omnia olera granu illud sinapis regnat sub cuius ubraculis
longe lateq; porrectis alti p laxa supbia generu tãquã in caeli uola
tilibus confitendo requies c&

EXPLICIT LIBER QUARTUS REGU FILICITER

INCPVNT CAPTLA DE LIBRO HESDRAE

I De septuaginta annis captiuitatis & Hiesu sacerdote
II De uasis dni in babilone depotatis.
III De eo qd rex babilonius diaboli typu gerat.
IIII De reditu populi in hierusalem

EXPLIC CAPITULA.

INCIPIT DE LIBRO HESDRAE.

NAM QUOD ETIÃ POST SEPTUAGINTA ANNIS;
secundu eu de hier prophetã redditur a captiuitate & templu
renouat qui fidelis xpi non intellegat post uoluntate teporaque
septenariu dieru numero repeticione transcurrunt eccliã nobis idest
aecclesiae di ad illã caelestem hierusalem & huius saeculi peregrinacionem
redeundu p que nisi p ihm xpm uerũ sacerdotem magnu cuius figurã
gerebat ille ihs sacerdos magnus illius teporis a quo teplu aedificatu est

post captiuitatē quē pph&a zacharias uidit in sordida habitu de
uicto diabulo qui ad eius accusationē stabat ablatū illi sordidā
uestē & datū indumentū honoris & gloriæ sicut corpus ihu xpi qd est
æcclesia aduersario in fine tēporū p iudiciū superato ablucto peregri
nationis in gloria sēpiternę salutis adsumit. quod & iā in psalmo
dedicacionis domus apartissime canit. Conuertisti luctū meū in gau
diū conscidisti saccū meū & accinxisti me lætitia. ut cantē tibi gloria
mea & non conpungar auuuuu auuuuu

II Qd aut uasa dnī sacrificiis uel sacramentis misticis deputata rex quodā
babilonius de hierusalem abstulisse pariterque captiuos
abduxisse & suis usibus deputasse. Miserante autem dnō
post solutam captiuitatem uasa illa relata sunt non conflata
& diuino rursum cultui mancipata auuuuu

III Rex babilonius diabolus est qui infidelium populum errore
captiuitatē uinctū de hierusalē id est æcclesiam. In babiloniā
id est confusionem heretice prauitatis abduxit sed & partem ua
sorum. Id est sacramentorum. simul cum captiuis adsportauit
nā uasa sacramentorum. ipsa sacramenta significat p quę diuini
cultus pfectio adimpletur & tulerunt Namq; ex his nulla
secum exuris heretici in primo nomen ipse xpi quo se xpiānos
utique dicunt adsportauerunt legem euangelium aposto
lorū psalteriū baptismum. amen alleluia; auuuuu

IIII Cū aut respectu dnī ignorantiæ confusione relicto populos ad hierusa
idē uisionē pacis quē æcclesia diuini duce dnō redire festinat. hæc uasa
idē sacramta secū deferens nō inmutat sed reportat utiq; integra nec con
fringit quasi in melius renouanda sed & a tēplo restituit & usib; q; diuinis adcōmo
dat. Ita ut ea secū non pdita sed & iā apud impios seruata suis plebs restituta
congaudeat nec delem; euangeliū nec oblitteram; apostolū amen quoq;
& alleluia non cōmutamus baptisma non iteramus;

EXPLICIT LIBER HESDRAE.

INCIPIT DE LIBRO MACHABEORUM, DE ANTIOCHO REGE ET MACHABEORUM MARTIRUM CONSUMMATO.

INCIPIT DE LIBRIS MACHABEORUM:

De machabeis autem quid fratribus loquar qui sub antiocho rege pro patriis legibus dira tormenta perpessi sunt mater pia cum diversis suppliciis urguerentur. Non solum non flevit sed et gaudens hortabatur ad gloriam passionis. Sic et mater ecclesia gaudet atque in martyribus suis conlaetatur maioremque gloriam per martyrium filiorum consequitur dum eos per passionem Christum superasse diabolum gratulatur. Quis potest omnia quae illis veteribus legis et prophetarum libris figurae adnuntiant quantalibet brevitate perstringere nisi forte qui se putat ingenio fieri ut ea quae rerum ordine per sua tempora cucurrerunt ad misticas significaciones interpretando vertant. Hos forte iudaei possunt dicere sive pagani eis autem qui se christianos esse volunt premit cervicem apostolica auctoritas dicens. Omnia haec in figura contingebant et haec omnia in figura nostra fuerunt in quos fines saeculorum omnium venit suntque universa misteriis consummata per dominum nostrum iesum christum cui honor et gloria regnum cum potestas cum patre et spiritu sancto in secula seculorum. amen.

EXPLICIT DEO GRATIAS.

G. B. HOFBIBLIOTHEK
KARLSRUHE

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

restauriert Juli [illegible] HL

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK

Baden-Württemberg